De Jordaan: Amsterdamsch epos. Deel 1

Israël Querido

bron
Israël Querido, *De Jordaan: Amsterdamsch epos. Deel 1*. Scheltens & Giltay, Amsterdam z.j. [1925] (dertiende druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/quer002jord02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

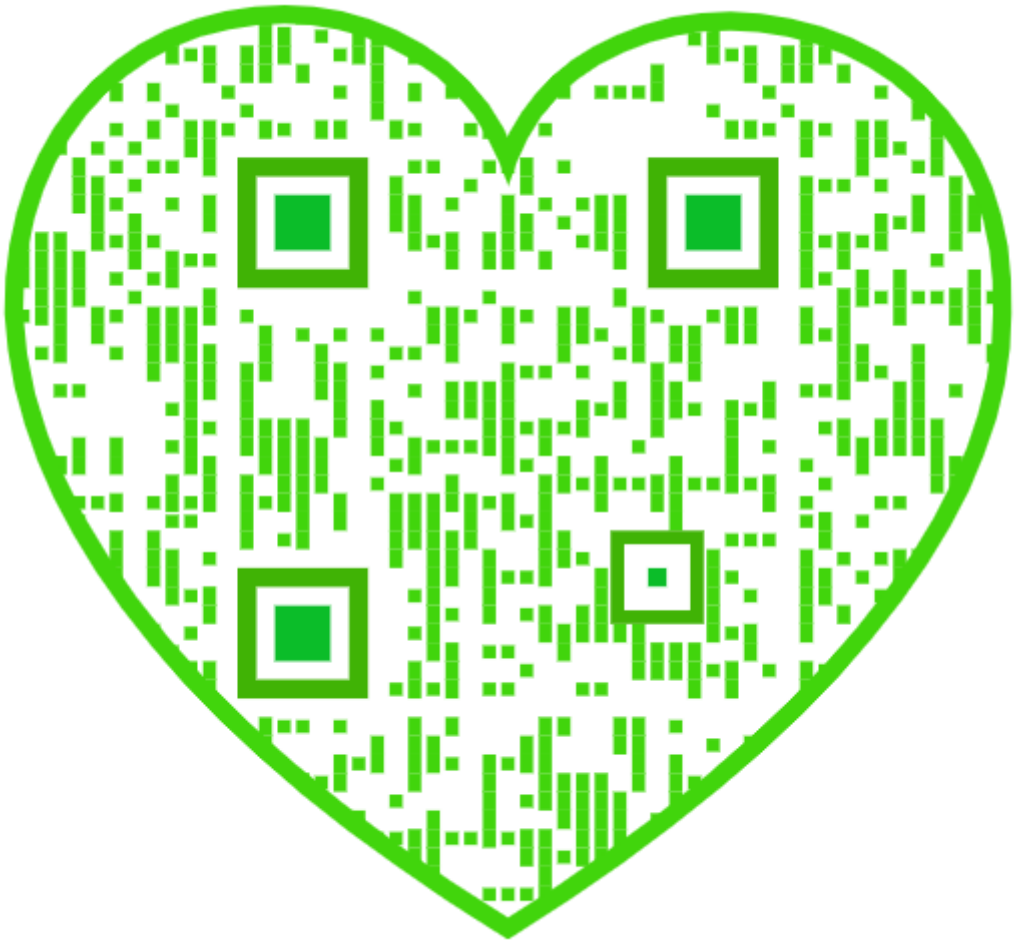

Eerste hoofdstuk.

Mei-nacht, even na twee, was de Amsterdamsche aalmarkt al in vollen gang. - Over het IJ bleekte een violette hemelschijn en het water klotste zoetjes in het zomerig duister, tegen steigers, sloepen, botters en wallenkant aan. Het volk wroette en wemelde dooréén op de donkere kaai, en uit de schommelende vletjes klonk geschreeuw en zangerig waar-geroep óp van kooplui naar venters en vroeg-waaksche burgers, belust op versche aal. -

De hemel, als violet porselein doorvonkt van sterren, stolpte een wijde stilte rondom het nachtelijk marktgewoel uit. - Over het water spiegelde een glinster-groene weerschijn, purper-blauwig, doorvlekt van kleurig oliedrijfsel. -

- Hei Mop, jei?.... mi leige bloadjes?.... moje de faànkoppe nie?.... krijschte van den donkeren wal een, in lichaams-vet verrolde bul naar Stijn Burk, bijgenaamd den Mop, vischkooper en Jordaansche nacht-zwoeger. -

- Asjemenau Bul!.... Bi jéi d'r dèn noar Folledèm,.... sèl me doar auk 'n leindertje saàn!

Burk, onder goudschemer van een handlantaarn, leunde tegen een kar, waarop een troepje schelkwetterende aalmeiden zaten te hunkeren naar handel.

Plots, zonder antwoord van den Bul af te wachten, bukte Stijn naar den modderigen grond, vol bloederig vertrapt slijm van visch-ingewanden en vellen, greep kwiek een bosje aaltjes, die, fluweelig over elkaar heen-glibberend, een lagen bak uitgekronkeld waren.

- Trùy.... hier maàd.... da mèg je, sa'k stikke.... nie àffeture.... àl brul je fèn de spieë.... nog nie! Doar hei je.... je glèdde freiers werum.

Wèt 'n seis,.... hoonde Lange Na, haar ponnyvlok met een bloederige vuist tegen haar voorhoofd vastplakkend. -

- Geif saàn 'n koak-deuk!.... gierde Bet de Slobber, opspringend van de kar en in een slap-hysterischen lach zóó onverhoed tegen Stijn zich opsmakkend, dat hij tegen de straat struikelde.

- Kraàg de daud,.... vloekte Stijn in schrik, traag aan de rokken der zittende meiden zich overeind hijschend.

- Wie koòp.... wie koòp.... achtien sintjes.... achtien spieë.... binne d'r feur gesàkrold.... sloa nou je jètte uyt minse.... en kruy je fràchie weg.... achtien spieë.... wie koòp!

- Sestien hier.... gein dunne bei.... bei maàn buurmèn sie je hullie in d'r kop.... moar nie in d'r krop!....

- Voaftien bei Sassie.... bei Sassie.... de primedoòn fèn de oalmèrt!.... dèt is je ketaur!.... ik wil d'rom knokke as 't mot....

Ze zongen en schreeuwden nu van alle vletten, uit de diepte van den wallenkant naar de kaai. Schel en rauw keven de verkoop-stemmen der kerels dooréén, verhit in concurrentie-strijd en angst niet te zullen losraken. - Rondom groeide in de nachtstilte het donkere en wriemelende markt-geraas.

- Wie kaup.... zong Burk baloorig-stilletjes voor

zich uit, versuft door het geroep, nu hij zelf geen handel had kunnen doen. -

Ze broeien op hun goed, die goocheme Durgerdammertjes. Zou zijn broer Karel temet toch een stooter meer durven geven voor de dikke jankoppen? In dat dunne goedje zag hij niks. Of zou hij op die dunnetjes weer avonturen als onderlaatst, toen er, na twee dagen en nachten doodvermoeiend zwoegen, voor den man, op negentig gulden handel, een daalder winst was overgeschoten? Waar zat Karel nou? Weer tusschen de meiden? Die zoete meidengek! -

- Hei Mop,.... bonkte hem een aalvrouw in den rug.... bi je leig? of hei je nog niks gehèd?.... tjonge.... je siet d'r uyt as 'n geschaure maur, sau piek-piender!....

Stijn keek Zwarte Aagie lodderig aan en slenterde met zijn handen op zijn rug, zonder boe of bah terug te zeggen, den langsten steiger op. -

Waarom piek-piender?.... dommelden zijn gedachten.... Omdat hij over zijn vuile boezroen een blauw jasje had? - Lucht, lucht wou hij,.... het stonk zoo op de kaai. -

Achter de markt-hekken dromde al meer en meer volk aan, van Ruyterkade en onder de spoor-viaducten uit. Een vaal-krijterig licht trok er langs de lucht, aarzel-schijn van dag-nacht over het water. In de verte, bij het Tolhuis, bóven het donkere geboomte, braken zachte glanzingen van heel vroeg morgenrood het bleek purperblauwig azuur door. In de nachtstadsstilte en boven het zee-achtig spiegelende IJ-water, dat uitwasemend, telkens wisselde van glans-leven, klonk roezig-hol het karren-lawaai en stemmengerucht, als een gonzend krakeel, gedempt en dóórdaverend tegelijk. - Uit de verte van den Haarlemmerdijk, roesde lallend Zaterdagavond-gezang van dronken

kerels en zatte Zeedijk-meiden, die, langs den kant van het Schapen-eiland, de markt iedere week bijna in opschudding brachten met vechtlustig gestoei en de ronkende taal hunner heesche strotten.

Het stille IJ, als een bewasemde spiegel in den nachtelijken morgen, weefde zijn goud-roode glanzen en weerschijnen, en soms zong een boot een lang echoënd sein door de stilte; stilte, omsjacherd van menschengekrijsch in verhit zwoeg-gewoel. Aan den walkant was het donkerend volks-gedrang bij de waggelende vletjes het sterkst. Op elkaar gehoopt propten de menschen tusschen aalvrouwen in baaien rokken en schreeuwende kooplieden, vlak voor de weegschalen, waar de verkochte aal met schepnetten op uitgeworpen werd. -

- Licht bei, kâ je sien wat-tie kwaàt wil saàn.

- Sau'n waàs-neuse frommes.... sau'n schàune Laura!.... hoonde de koopman, giftig op de wantrouwige vrouw.

- Let maàn,.... 't is hier soo donker as in me keil!

- Kaàk noar de prikkel Mie.... Ouwe Droppel is nie fies fèn 'n gènnefie!....

- Leìleke kurkesèk!.... uitgeblèikte print... woar moej je je mei sprietekop!... schold hij schor. -

- Mie, kaàk Ouwe Droppel op se jètte!.... loà je nie bluffe.... spotte uitdagend Karel Burk, lieveling en woest beschermer van alle Jordaansche vrouwen, al kon hij ze ook wel zelf met de knuisten betrommelen. -

- Sau'n kernèk,.. beet de aalman Manus nijdig den kant van Karel uit.

- Feruit!.... joeg een stem van den wal er boven uit,.... sestien sintjes.... dikke oal.... gròf oal.... dikke oal.... echte faànkoppe!

- Fette oal.... overschreeuwde een buurman uit

zijn jol.... ik wil sinte sien.... murrege is 't Sondèg.... ik heb sinte naudig feur 't kerkesèkkie.... f'ruit....

- Voaftien hier.... voaftien,.... je koòp perdoes laàn-oal.... pèk mei.... neboal!

- Neiltje!.... gilde een aalmeid met opgebonden baaien rok en wit jak, bemorst met bloedvlekken.... Neil.... tje!.... hier binne je bèkke....

Driftig drong ze door de menschen-prop heen, met haar vil-mes, bloed-druipende, tusschen de tanden.

- Bènde!.... doar hei je Trien de Soepkeitel.... Schenk je tuyt leig maàd.... gierde een troep opgeschoten kwajongens,.... de wèspit op 't kumfaùr!.... Driftig beet ze haar mes los uit de saamgeperste lippen en juist wou ze een scheldwoord wegkeilen naar het hoonend lol-troepje, toen in hevigen vloek een woeste kerel haar en de schreeuwers op zij drong en wild een sloep in sprong.

- God-sèl-me-fille.... je loa se springe.... kerlineke!.... je skep te haùg.... hei je dèt nie in je doppe.... liefe Dau.... rus!

Hoonend had hij zijn spot-'Dorus' uitgekrijscht naar een donker bochelig gedrochtje dat in de haast zinkende vlet, een zware plank op en neer wipte, zoo driftig en stoeisch, dat het water aan allen kant schuimend de jol inspatte. - Het bocheltje stotterde iets angstigs terug. Overal langs den wal ruchtigde nu scheppend golf-geklots en riem-gestommel van jongens die 'leven' moesten houden in het vletwater. En telkens uit een anderen hoek klonk angstigwoedend gewaarschuw van visch-lui, die de speelsche jongens op het water in bedwang hielden.

- Ik straup je je heud fèn je nek, vischotter!.... barstte Willem de Natbroek uit tegen zijn helpertje.

- Hei Nètbroek, fil 'm g'laàk mi je oal!

- Steik je trien in je foàrs makelai....

- Skaàt bruispoeër fèn onder en fèn baufe, klebèkkemormel,... nijdig stootte de andere van zich af.

- Fèl om, danskoàter.... afgesèkte huyg!....

Een prop menschen schoot los, tusschen walkant en kijvende kaai-kerels. -

- Licht tug bei.... hauger je jètte.... schreeuwde weer een ventster bij een weegschaal.

- Trie.... ieeennnn!.... zong een gillende meideroep over de markt....

- Hauger op, ik mot je prikkel sien of ik smèk je beiste neir.... ik mo sien wa dèt aàser feur siekte het...

- Hei je auk nie fèn t'rug he scheile?....

Scheele Toon gluurde even op zij; voelde zich schuw betrapt.

Trie.... ieeennn!.... galmde het weer boven het geraas met een zangerigen uithaal....

- Trie.... ieennn!.... gierde een bende mee... hei je Koarel nie gesien?....

- Presint.... lachte Karel Burk, protserig-spottend zijn snorretje opdraaiend. -

- Kraàg 't spit.... vloekte de roepster woedend.

De ijzeren wegers-met-de-emmers, knarsten en piepten als verroeste scharnieren. Netten met spartelende zilverbuikige aal werden over den koppendrom heengezwierd. Een zwoele stank van rottende visch en bloed broeide los.

- In de wèrmte groeit je hèrt segge se.... perste er met zwaren zucht Trui uit, terwijl ze vijf volle bakken aal op haar dijen heesch. -

En al meer volk dromde saâm bij de sloepen voor de wegers, als één gedrochtelijke romp in het donker met duizend grijp-armen. Burgers sjouwden met roode zakdoeken waarin pas-gevilde alen in pijnkrampen hun taai slijmleven slangerig verkronkelden.

Hun knusse koopjes werden telkens bedreigd door overmoedige pret-jagers die er schijn-gappende uitvallen naar deden. - Drie uur beierde het van een zwaren toren, hooge stem in den nacht, en even een carillonnig méé-geklank van meerdere klokken uit den omtrek, zong boven het water. De nacht-markt, doorwriemeld van verschooierde slenteraars, zwervers, sjouwerlui, venters, jolige en jammerende dronkaards, diamantslijpers, burgers, kijkers en alderlei slag van zwoeg-menschen, leek nu een donkere korf, duister en reusachtig, naast het parelig glanslichtende water drijvend, bangelijk en rauwelijk doorkrijscht van woelig menschen-gerucht. - De smerige dievenlantaarns met beroette glazen, veegden tusschen donkering van beenen en gebukte lichamen, smelt-oven-achtigen goud-walm en flambouwige schijnsels over bloederige handen, grabbelend in manden en emmers vol wriemel-aal. Plots, bij opheffing der lantaarns, spreidde een geel-roode gloed een vlammerig waas over de donkere hoofden en scheemrige gelaten, en zakte weer weg tusschen de lijven bij daling. Dan bleef een zwart gedreig van zware schaduwing achter in de lucht. - Het klotsend-rhythmisch gedruisch van water-uitscheppende jol-jongens, was het eenig maathoudende in het donkere aalmarkt-geraas. - Stijn Burk op den versten steiger, keek sufferig uit over het menschen-gekruimel in het ochtend-grauwen, met den groezeligen aarzelenden schemer op de gelaten. Plots keerde hij zich om naar den IJ-kant en mompelde in zich zelf wat over zijn handel en het gedaas dat zijn vrouw nu zou maken als hij met leege handen terugkwam. -

Er woei een ziltig briesje van het water, zee-achtig koeltjes. Stijn keek nu droomerig, vereenzaamd op den steiger, naar den oostelijken hemel, waar de lucht

al wonderlijk begon te klaren en de sterren doofden. Zilverachtig groen golfspoelsel speelde klotsend met glinsterig gevlekt rood water. Als haring-rugjes in wemeling bijeen, zoo zilverig schubbig deinde aan de kim, het eerste licht, koelden de glanzen zich af in het IJ. En rechts, ver, bij de dok-werken, vlamden helschitterende lichten als drijvende sterren, den nacht in.

Stijn Burk had weer bij een Durgerdammer aan den steiger prijs-gepingeld, om direct voor zeven stuivers twee honderd pond dikke aal los te krijgen. - Maar het was weer mislukt. -

- Se broeie d'rùp.... f'rdomme.... sau'n seinuknobbel.... gromde Stijn, en woedend smakte hij zijn ontsapt pruimpje het water in. Zijn lobbes-goeiig gezicht met de groote blauwe oogen keek onnoozel verdrietig.

Uit zijn neerhangende snor morrelde hij wat weg en streek het af op zijn bombazijnen broek. -

Jaap Bronk, een dwerg-bochel, sjofele zwoeger en venter van visch-uitschot, had hem gepraaid. -

- Niks?
- Nei.... en jèi Rolrug?
- Hihi,.... spotte Jaap, giftig-sarcastisch,.... gistere murrege.... hèd-ikke schol! -
- Leifedege?
- Aàs-scholletjes.... moar 'n kwèk schèrre toe.... moar.... moar.... loà 'k nou betoald hewwe drie seifetig en.... loà 'k nou gemoakt hewwe... gein drie-neige-en-sestig.... en gein drie-ein-en-seifetig.... En doar hei je nou goar twei nèchte feur in je klèire gestauft!....

De bochel grinnikte met wreed-ironisch vertrokken mond, zuurtjes-ontstemd ópkijkend naar Stijn, die met zijn hoog lichaam als een donkere reus boven het bochel-gedrochtje uitkeek.

- Jei àuk in de soàk, faàne mèrreketinster,.... spotte Jan Terwee, koopman, die op den stillen steiger naar Jaap en Stijn was toegeslenterd.

- Mo je 'n snèp, Rolrug?....

- Da hei je in de kieze.... Jèn!

Zijn klein gedrochten-lijfje schurkte hij van plezier.

- Jei sloat auk niks of as brommers hei?.... doe je mei Mop?....

- Maàn auk 'n sorg,.... viel Stijn onverschillig uit,.... ik stoàn hier tug feur paljès!

Sau'n kiendop saujesegge!....

- Wèt sau 't! D'r is hier net genog werk feur twei mènne mit 'n roskèm.... spotte valsch het bocheltje.

- Die heit s'n oalbèk op se rug,.... gierde een jongen van den wal naar den kleinen Jaap. -

- God seige je mi 'n aàsere oàker op je test.... giftigde Bronk....

- Da komp fèn weiges je rug,.... legde plagerig Jan Terwee het bocheltje bedaardjes uit.

Ze slenterden traag naar de sloepen. Het wal-lawaai zong zwaarder óp. De vlet-lui schreeuwden al lagere prijzen. De jollen dobberden, de tobbes en bakken werden met schuim overspat door de wipplanken en de scheppen der leven-in-het-water-houdende jongens. De zwoegende hurrie, uit het nacht-duister ópgrauwend, scheen harder geluiden te verstommelen, brutaler los-te-kraken in het licht-klaren van den morgen. - Over het IJ sproeide de aanklarende ochtend goudvisch-achtige glanzen. Stijn kon niet zwijgen over zijn strop. Hij moest zijn verdriet onder de oogen van kameraden zenuwachtig uit elkaar plukken. -

- Nou wou ik 'n lotje fèn die sproetneus loswurreme.... 't Durkertje.... zei Stijn toonloos, wijzend achter zich naar den botter aan het eind van den steiger,.... en nou sit tie d'r as de duufel op te broeie....

Jan Terwee luisterde niet.

- Kaàk die kajèm hard losse.... onderbrak hij Stijn, in afgunstig geloer naar een jood, die met zangerig geweld en hartstocht volk lokte, vlak in de buurt van Jan's handeltje.

Met hun drietjes als gulzige schelmen, verlangden ze gretig naar het donkere loodsje, heel aan het uiteinde der markt, waar in het geheim zwaar geslobberd werd. - De heete slok in de dorstige keel, als een ingeblazen vlam brandend tegen het uitgedroogde gehemelte.... het was hun éénig genotje....

- Wèt hei jei tug 'n lekkere kauter fèn 'n niese.... Jèn.... kaàk d'r piendert tussche 't geboefte schèrrele... kaàk wat 'n gewroet... hoàr 'n sorg... se laàkt sellefers wel 'n oaltje.... lachte Stijn zinnelijk-gul, zijn gezicht nu plots verdonkerd-gekeerd naar den wal. - Gretig bleef hij gluren naar de slanke Neeltje Terwee, meisje van achttien, dat meehielp verkoopen en in het halfdonker alles jachtig in een boekje krabbelde.

- Nou,.... draaide Jan trotsch op zijn mooie meid bij,.... se feebert beiter as ikke....

- Oas feur Koàrel Burk....

Jan deukte zich met een woesten stomp zijn pet in de oogen....

- Feur Koàrel!.... as 'k 'r wèir mi die slonsige maàdef'rlaaier sie.... trèp 'k 'r d'r gèl de pins uyt!

- Jei glaàk.... spotte onmerkbaar Stijn.

- Sau 'n guur srabèkkie.... wèt mottie fèn maàn maàd.... loatie scheile Mie feràfrenteire....

- Scheile Mie?.... vroeg verwonderd Stijn, altijd nieuwe avonturen van Mooie Karel, zijn minlustigen broer, hoorend. -

- Of loatie juweile Bet bei d'r faugd presse, loatie bèi dié schipper-op-dek-speile.... moar maàn maàd hènde òf....

- Tug heit se sinnighaàd op saàn,.... hitste zoetjes wraakgierig de bochel....

- Sinnighaàd op saàn?.... dol op saàn?.... og mèn.... je tèst is gebèrste!.... goed feur 'n hèlfbelèns snikse-medèm.... nie feur maàn maàd!....

Juist hoorde Terwee zijn dochter, tusschen een woest gedrang van venters en ventsters weggedrukt, heenroepen.

- Hier maàd.... presint!

Driftig sprong hij bij, maar stuitte af op warkluwen menschen. -

- Hei foàder!.... trilde hoog haar meisjesstem.... Simon.... De Punt,.... wil d'r twintug.... moar d'r stoan nog vaàf lotjes fèn de faurige weik.... en fèn Cor de Pet auk.... en Aaltjes fèn Neilis auk....

- In orde maàd,.... schreeuwde Jan tusschen zijn handen als roepers, terwijl hij weer den steiger opgeklauterd was om zijn dochter beter te kunnen hooren óver den koppendrom heen,.... ik hep gister mit hullie of gedoan bei Swèrte Jèns.... en bei Moeke in de Anjelier....

- Mot Gèirt fèn de Willemstroat auk?....

- Nei.... schrikte Jan,.... gein felletje, kaàk uyt je doppe maàd.... eirst mot tie besolleme fèn drie Mai.... sau 'n kàrperlùys!

- Bah wèt 'n drukkie.... zuchtte Stijn,.... as de weireld nie-en-rond wès.... liep ik d'r fèst of.... nou,.... as 'k 't doen,.... komp 'k tug altaus weir werum!....

In het duistere loodsje hadden ze om beurten, in onbeheerschte gretigheid, de flesch aan den mond vastgezogen, zoodat met een ruk, telkens Jan ze uit hun zweethanden moest loswerken.

Stijn voelde zich tollerig in den doffen kop. Zijn

zuip-drift ging werken in zijn bloed. Hij had al weer veel te veel in. Scheele Mie ratelde met een aalkar voorbij.

- Sau stiekemert, hei je je lotje weir op!.... hoonde ze schel.

Stijn waggelde even op zijn beenen.... zei niets.

- Loa je maàn alleinig loocheme, oaldobber!.... lachte ze, plots in haar baaien rok, hoog opgesjord, den neus snuitend. -

Er knaagde verwijt in Stijn. - Waarom niet toegeslagen? Dertien borrels had hij al ingeklokt, op den vroegen morgen. Dat zou een dag worden. Zijn wijf wreed, geen handel, hij half de loorem in. Bestig, en nou weer lodderig het gewoel van verre bekijken, dof en treurig. -

Vlak bij het stiekeme zuip-loodsje drong plots een donkere stoet jongens en meiden achter het hek uit, met zwaar rumoer, lallend gezang en uitgelaten gekrijsch de aalmarkt opzwermend. Stijn keek.... De stoet draaide drie-dubbel voor zijn loome oogen.... Wat een gierende bende. O! dronken was hij nog lang niet.... Als zijn wijf maar niet lostimmerde. -

Het waren kleurig-opgedirkte Zeedijk-hoeren en stelletjes Jordaansche meiden, meegesleurd in den Zaterdag-nachtschen zomer-jool. - Pas uit de walm-zware danskitten op straat getrommeld, verhit van zinnen en belust op nachtelijk avontuur, geprikkeld door uitdagende wellust-taal van schelm-kerels en lef-jongens, half en heel dronken, omgierden ze den nacht met gelal en gezang, al wilder ópgezweept in hun donkere driften en beestachtige instincten. Kerels- en vrouwenzang sleepte nu zoetelijk-verdroefd een melancholieken deun door den nacht.

- Wurum tug treyrt gei sau maan lief.... ste,
Werum tug stort gei droefe troan....
Geif ik auresoàk fèn ufs smérte....

In sleepende uithalen, soms overslaand in kelig gegil, huilden de vrouwen tezaâm hun lied af, terwijl vol zatte treurnis de mannenzang er door heen sleurde. In hun beneveld bewustzijn bleven de donkere zielen toch instinctief als troep bijéengewaggeld, telkens door een vóórschreeuwer ingeleid naar wisselenden deun; dán hel-boertig, de stemmen doortrild van drift-flikkeringen, dán plots weer jankend-smachtend vol kreunend geweeklaag. Zoo, met hun losgewoelde driften, zwierden ze de aalmarkt op. Meiden met liederlijke oogen, van valsch begeeren doorlicht, verzwoelde of uitgebleekte gezichten, geteisterd door wilde driften, kauwden op besuikerde brokken cocosnoot. Anderen zogen, apig de morsige handen tegen den mond opgedrukt, de kaken vettig oversapt van zweet, appelsiens leeg. In een achterhoede-troepje rafelden meiden uit elkaars lippen gerookte paling los, woest lachend en kittelend geholpen door meehappende kerels. -

- Wie mot t'r hoaring mit mossele-stènk,.... riep waggelend een Jordaner, een brijige eetmassa bijeengeknepen houdend op zijn katoen-zijden das.... vaàf gulde 'n maut.... mit 'n hein-en-weirtje feur de trèm....

- Leg d'r nie te klissebisse en freit.... lolde een meid en sloeg hem de vuist met eetbrij naar den mond.

- Trek je koàsjoager en staut d'r de ribbe deur.... Kloas.... hitste Oranjekers, meid met een aardbeirood, puisterig bevlakt gezicht, waarover ros haar heenslobberde.

Al soorten fluweelen blousen doken óp uit den stoet, en het fonkelde zacht om de bleeke, rauwe of dronken-

vergramde lol-koppen der meiden; bloed-koralen snoeren, gouden slootjes en schommelende oorbellen. In het kalkerig blauw-grauwe, doode licht van den aanschemerenden morgen leek alles vergroot. Een drollig geloei zong hen van de markt-gasten tegemoet, al brachten ze hitsige onrust tusschen den handel. - Vooral de zwoegende aalmeiden bejuichten den stoet, belonkten gretig de kankaneerende, zingende jongens met hun platte petten scheef over het oor, hun lollige zije-das-knoop bijna op hun rug en hun papieren sigaren-pijpjes tusschen de beverige jenever-lippen. Door den aarzelenden morgen joegen ze een heeten stroom stads-vertier onder het volk dat zich zelf niet in het bleekige en krijt-blauwige genevel zag ópgroeien uit het donkere geraas van de nacht-markt. De burgers vooral keken beklemd, zochten naar de twee helmen die ál den tijd dof hadden geglinsterd tusschen de grauwe sjacher-massa in. Ze hoopten maar dat de politie het luidruchtig zang-gejammer en wild gegil zou temperen, al was het voor die schooierige zwervers een tref dat ze heel aan den anderen kant van de markt kampeerde. -

Stijn, door het getier nu heelemaal van den kook, zong mee met een weer nieuw aangegalmd lied. Hij huilde half van verdriet, van knagende leegte en weeïgheid, zonder eigenlijk te beseffen waarom hij zich zoo blerrig voelde. -

- 't Is d'r uyt mit tit frauleke leife,
  Sau as d'r froeger in de Jèrdoàn,
  Toe Koareltje rondjes kon geife
  Moar nou is dèt olles gegoan,
  D'r wès niemènt die sig f'rfeilde
  De Willemstroat droaide as 'n tol,
  As hei de hàrremaunikoa speilde...

Uit den Zeedijk-stoet sprong plots een felle meid naar voren, in rood fluweel jak op parkiet-groenen rok.

- Weg mit tàl dèt gesoanik.... wei saàne maàde fèn ein ploeg.... Wei hoefe ons nie te senèire.... weg mit tàl tie koale meheire....

Een Jordaner-jongen met pokputtigen kop, sloeg zijn doek om haar hals als een lasso-knoop en sleurde haar met een woesten ruk achterover.

- Slobber.... ik hep bestek op je... as je je toet sluyt....

Wild spartelde ze tegen, maar eenmaal in zijn stoeiende armen, greep ze hem achterwaarts om den nek, heesch zich met beenen-gezwaai aan hem op en bezoende verhit zijn zwoel zweet-gezicht. -

Karel Burk likkebaarde. Hij, de Mooie Karel, hij kon al die vurige meiden in hun volle liefdes-onstuimigheid één voor één krijgen wanneer hij maar wou. - Hij had voor allen wel een keer geknokt, soms tegen drie gelijk, en gewonnen. - De meiden wouen hem allemaal. Ze waren wild-belust op zijn klap-zoenen, op het fijne haar van zijn heeren-snorretje. Hij stond zoo hoog op zijn latten en zijn heele gezicht was één glundere lokkerij. Hij speelde de harmonica als een prins, met coleratuur-krullen en vercierinkjes,.... precies een echte meester-muzikant. Als hij na de aalmarkt en garnalen-drukte, in een schemersteeg of dwarsstraat Zaterdagavonds speelde, en zijn weeke tenor-stem dompelde een deun in het klanken-gewoel van zijn instrument, dan dromde van ál kanten het volk aan, stond de heele Jordaan op zijn kop. -

- Maàde, jògs! Mauje Koarel speilt!.... hoorde hij dan rondom opgewonden schreeuwen en dan zoog hij een wilden trots in zijn hart en trok hij door, dóór, tot hij geen zinnens meer had. - Niemand kon sneller

meiden lokken naar min en vrijage dan Karel. Hij waagde alles voor een mooie vrouw, stout in haar flanken, met oogen, hel als blommen. Wie kon er dansen en kankaneeren, passen uitsnijden en cirkelen als hij? Niet één andere Jordaansche jongen. Hij alleen wist en voelde precies waar hun warme oogen naar zochten. Hij raadde het uit de diepte der glanzen erin, die streelen konden als fluweel. Hij kende al de hartstochten der woelige, dan wreede, dan óvergevoelige meiden op een prik. Allereerst hun zinlijken bedwelmingsroes onder den dans en hun gloeiing voor muziek, dien weergalm op straat van hun smart en jolijt. - Hij wist van hun woest genot onder het heerlijke rokken-zwaaien, tot ze hun lijf voelen afbranden van duizelige hitte; hij wist van hun zwieren op maat en klank, zóó los van hun zorgen en verdriet alsof ze van veertjes waren; dat aan allen kant oor-dronken zich verliezen in orgeldreun en harmonica. En wat ze er al niet voor over hadden, op een zonnige straat, de vroolijke bakkessen van hun kerels te zien glunderen met geheime knipoogjes, zinspelend op verborgen genot, en zoo, in het felle geraas, ze te zien springen, molewieken en wentelen als paljassen, aangegaapt en bewonderd door de heele Jordaan-buurt! Zoo, in de dans-bezwijming onder de wemeling der witgejakte paren, had hij een hypnotische macht op allen. Niet grootschig was hij, maar zeker, heel zéker van zijn lef en zijn mooie oogen. Daar dwong en lei hij al de meiden mee; meiden zelfs die in hun uitdagende woestheid niet te temmen leken. Eén zoete streelstreek onder hun kin, van Mooie Karel, een streek zooals hij die kon aflikken met zijn duim, en ze aarzelden, bleven duizelig en vloekten om meer. Als een postduif, in kringen rondvliegend, zoo losjes en gemakkelijk-zwierig speelde hij rond de mooiste meiden, zoo vloog hij van ze af en weer

naar hen toe. Lichtzinnig was hij. Somwijlen kon voor hem de heele wereld het koliek krijgen, maar goedhartig en ridderlijk was hij ook en heel gul en breed-in-liefdegevoel. Hij wrokte nooit kleine jaloerschigheidjes op anderen uit. Daarvoor was hij veel te onverschillig. Hij had maling aan alles. - Alleen als hij een meid wou met postuur en vraag-oogen moesten ze hem niet dwars gaan staan. Hij begreep de dweepzieke zinnelijkheid der Jordaan-meiden zóó goed dat ze met hem allerlei intiemigheden bekakelden. - Hij wist op wat voor flonkerende mode-snuisterijen ze dol waren. Hij keurde als een echte Jordaansche fijnproever hun ponny-vlokken, hun ‘oor’ op den kop, den wrong in zijn vlecht-dikte. - Hij proefde mee de geheimpjes van hun toilet-opschik en keurde de kleur hunner haarkammen. En toch, alles gelijk een kerel, met een kort woord. Hij kende hun stille drift voor puntige lichte schoentjes en bestrikte pantoffels, hoog gehakt, en de fijne madammerigheid van hun afgegladde lange boezelaars met lende-banden, waarin hun postuur zoo trotscherig opgesloten leek. - Hij wist precies wat voor kuiertjes in zomer-schemer ze wilden, wat voor zoenen op hun levens-vochtige lippen, welke blommen ze het lekkerst vonden ruiken, en wat voor wisselende taal ze het gretigst hoorden. Hij kon, als een echte smakkert, op hun conventioneel eergevoel werken en wat hij niet bereikte met zijn kirrend woord, dat lokte hij met zijn weeke stem en zijn harmonica. Hij wist precies welke liedjes hij moest kiezen om ze tot huilens toe te roeren en hun hart in volle weekelijkheid en verteederings-drang te openen. En plots daartegenover kon hij ze het bloed door het lijf heen jagen, dat ze wilde hartstocht het lichaam uitschroeide. En toch bleef hij onverschillig, zóó onverschillig, dat ze hem wel wouen ranselen van

verlangen om hem maar van één meid, héél apart te zien houden.

Onder dien stoet waren lellen, maar ook om óp te snoepen. Hij kon vannacht een slagje slaan. - Stil luisterde hij naar het gezang en keek begeerig uit. De markthandel leek verstoord. Er huiverde een soort van vrees-gevoel door het volk. Zoo een menigte, in bont gerucht ópgestooten, neen, het kon nooit goed afloopen. - Maar Karel, stiekempjes, belikte zijn fijn snorretje. - Stijn voelde het broeierig gedenk van zijn broer, aan de meiden.

- Maùj Koareltje.... f'rsichtug.... se loere op je!

- Wèt,.... stootte hij bits terug.

- Ik weit 't patteklier.... pès d'rop.... de dolle Gerrit heit d'r de punt fèn 'n nààf feur je kloàr.. Jèn Terwei hèt se pet op hàlf elf,.... Leindert Warner, de broer fèn de schilder.... loert op je.... mèn.... jei staukt te fel!

Karel luisterde stug, het knappe gezicht nu wreedspottend en vol driftig verzet. Vlak langs hem lalden twee meiden uit de Willemstraat.

- Maàde d'r komme de jonges àn
  Mit d'r blaufe jèssies àn.
  Blaufe jèssies mit witte kroag
  Dèt hebbe die maàde sau groag....

Karel keek beduusd. Witte Na, de sigarenmaakster, stomdronken, met Trui van Zwarte Bet, uit de Groote Slok. -

Trui herkende Karel.

- Holla.... soldoate-maàde.... d'r stoat Mauje Koarel.... sonder se kroag.... nei.... hierhein je kumpès.... swabbertiete....

Witte Na, met afgetrapten rok en verwilderd gezicht, lachte vadsig als een gekkin, zonder iets te zien.

- Het tie se blaufe Jessie àn?.... lief metraùssie... lief metraùssie.... zong ze hikkend en dwaas er door heen, gillerig-heesch, viel Trui in:

D'r komme de maàde an
mit d'r boaije rokke àn
mit d'r stukke jèk
dèt stoan die maàde sau knèp....

Karel draaide zich achter een loodsje weg. Zóo onwelriekende lellen moest hij niet. -

- D'r is 'n klekte.... schreeuwde Witte Na hem in den rug.... dét èlle slàapers noa Feinhuyse goan!

- Trèk je brief m'r uyt en gauj je iepe an 'n bàum!.... lachte Zwarte Aagie in het voorbijgaan.

Plots stomde het dooreenwarrend gezang en heesche gelal, krijschten rauwelijk twee mannen-kelen woest tegen elkaar in. Er propte gedrang opéén. -

Vlak uit de voorhoede, in het beestelijke vermaak, aangekitteld tot felle jalousie, stonden twee kerels dreigend elkaars drank-adem in te zuigen. Ze raakten malkanders verhitte tronie met de neuzen. Verwilderde vecht-instincten brachten vastheid in hun waggelbeenen, en vernuchtering in hun glazerigen blik. - De ruzie was aangedreind om een meid die tusschen hun armen had ingehangen en zich door een achterlooper te lang had laten zoenen in haar bloot-warmen nek. Ze hadden elkaar beschuldigd dat één het wou toelaten en de andere niet. Toen plots was er stremming in de woeste hospartij ontstaan.

- De Loalichter van Moeke's herberg uyt de Anjelier,.... grinnikte Karel, belust op felle vechtpartijen met een beetje bloederigen afloop. -

- Juyst,.... knikte Stijn weer nuchter.... de Loalichter Teun mit Siem de Kèrresel....

Uit het ontstelde en terug-dringende woelen der

zang-meiden en schreeuwende jongens, waren de twee kerels in razende drift toen naar elkaar toegedrongen; vóor ze zelf goed beseften waarom ze elkaar te lijf gingen. Een jongen, met schuin-getrokken en fluweelbekwasten pet diep over één oor, een rooden zakdoek om den hals, zijn beest-mond opengesperd, behamerde een tinnen bord dat een sissend geraas rondhitste en woedende vloeken uitlokte. De markt-menigte ontkluwde en een hoos volk van emmers en jollen, rond weegschalen en bij karren, golfde naar de vechtpartij heen. - Een bende knapen scheurde fel, met de vingers op het lippen-plat, snerpend gefluit door de lucht, als oproerige seinen van muiters. Burgervrouwen gilden ontsteld, venters en sjouwers vloekten verwoed nu alles rond hen óptrok naar den kant van den vecht-stoet.

Teun de Lade-lichter, was met uitgescheurd hemd op den kermis-zwerver Siem losgesprongen in giftig geweld. - Zijn scheeve, half dichtgeknepen oogen vlamden groen, vochtig-valsch. Op zijn breede onderlip sapte palingvet, glimmerig. -

Een dronken infanterist-korporaaltje uit den troep, die zijn muts op het uitgezwierde, hooge kapsel van een meidenkop vóór hem, had neergeplakt, wou zijn sabel tusschen de beenen der vechters smakken. Maar een wilde meid hield hem terug en sloeg het korporaaltje zóó hevig op zijn neus dat hij wezenloos achteruit zakte op straat. - Een andere dansmeid, de nekharen vóór de kin uitkrullend, in het halfdonker net vischachtige baard-draden, hitste de vechters óp in dronken gisting en schold de kerels rondom voor liederlijk crapuul. -

- Kraùnhoan, staut saàn de spaùre in se k'rkès!.... hou je tof.... jowele saùger!.... joeg ze in verwilderd genot op....

- Aàs-gernoal!.... krijschte er overheen een ander,

met plat-gedeukten varkenskop, den neus in snelle ademing.... leit 'm teuge de steine.... Wie 't eirst leit.... 'n rondje in de klàpper bei schèile Hànnes!....

Andere vrouwen uit den troep wilden zich tusschen de vechtenden gooien, maar werden ruw terug geboft op borst en dijen door waaksche, wraakgierige jongens. Als uit een wulk stootten telkens armen en handen van den drom naar de vechters, maar werden weer even hardnekkig teruggeranseld door vecht-orde-bewakende knuisten van kameraden. Niemand mocht zich mengen in den strijd. -

- Loa ùytknokke die persàune....

- Hebbe sei selfers aftetuyge....

Een hevig lawaai van angst- en roepstemmen barstte los over de markt. Bang door het geweld keken de burgers benauwd uit naar politie.

- Roep dèn de smeiresse!.... gilde een vrouw, grauw van schrik.

Er dreigde gegrom tegen haar op. - Een reuzige kaai-werker met een pikzwarten kroeskop en uitzwellende negerlippen keek over de woel-menigte heen naar de helmen.

- Sie je wèt Kàffer?.... vroegen ze rond hem. -

In den neveligen morgenschemer bleekten beestachtig-verwrongen koppen van beluste kijkers; stonden burgervrouwtjes met benauwde gezichten opgeperst tusschen wilde kerels in rood-baaien hemden, met vloekende monden. - Siem, de kermis-zwerver, had Teun eindelijk in zijn strot gegrepen en kneep hem nu met twee verzenuwde vuisten, rood-paars. Siem's vlak-bijeen gedrongen oogen leken zonder appels, één waterig wit. Diepe gleuven in zijn laag, met-haarponny overmorst voorhoofd, prangden verwilderde drift in zijn vecht-gezicht. Teun, in stik-benauwing, bonkte met zijn twee krom-getrokken handen op neus en

oogen van Siem, die al heviger perste, feller, waanzinniger van drift.

- Hei smaùrt-tum!.... gilde een meid, in rauwen jammer-angst.... hei roakt schipper àf....
- Kaàk.... Siem bloeit uyt se kièze....
- Hou je trommel poelslèk.... 'k sit m'aàge te f'rknuttere....
- Nei.... pelisie!.... schreeuwde een burger....
- Dèt wurt maùrt.... hei smaùrt saàn!....

Al die uitroepen warden dooréén, heesch, hoog, laag van stem.

Het rochelende vecht-gebrul van den half stikkenden Teun in den dronken greep van Siem, zijn angstscheurende huil-geluiden, het ópjagend geroep naar politie en het dronken meiden-gegil, bracht heviger benauwing onder de marktgasten. - In den kijkerskring zélf werd nu geslagen en geworsteld. - Barend de Kaffer, boven allen uit, teisterde twee kerels met borst-boffen. Een vrouw met angstwekkend verwrongen woede-tronie en keverachtige spring-pooten, sprong Barend op zijn rug en gilde dat ze door moést. Maar de kroeskop week niet voor haar razernij. -

Teun had zich eindelijk losgewerkt uit zijn strotbeknelling. Hij hijgde bek-af en waggelde op de hielen. Zijn afgescheurde kleeren ontblootten de harige borst. Ook Siem zag er uit als een gek geworden bedelaar die in waanzin-vlaag met zijn eigen lompen was gaan vechten.

Teun, op adem weer, uit de klem van Siem's klauwen, doorgistte een zóó hevige woede dat hij niet meer wist hoé zijn aanvaller te verminken. - Nou pas bezon hij zijn schande en zijn stik-angsten. Van verre hoorde hij geroep dat de politie naderde. Het schemerde nu rood voor zijn loenschige, saamgeknepen, valsche oogen. Een mes had hij niet meer. Toch moest hij wat doen.

Dien rotten kermis-zwerver havenen voor heel zijn leven. - Siem zag het wreede zinnen in Teun's licht-scherpe wrok-oogen. - Met bebloeden en doorkrasten kop, door de nagels van Teun die hij in stikbenauwing over zijn bakkes had gescheurd, wachtte de zwerver af, dood-op. Even vroeg hij schuw met zijn blik om hulp bij de omstanders. Want hij kende Teun, die niet wist van ophouden. - Aarzelend, de lippen opéén geklemd, was de La-lichter even naar achter geslopen. Een wraak-voornemen flitste door zijn kop. Hij hijgde hevig, als gebeurde reeds wat hij doen wou. En plots, in een gillenden krijsch stortte hij zich op Siem, met zoó hevigen schok en in zoo een wanhoops-krachtzameling dat deze neerslingerde als een blok op de kaai. Dadelijk, verdierlijkt van razernij, nu beseffende zijn overmacht, smakte Teun zich op Siem, vlák op het bloedende, gehate bakkes met de dicht-bijeen-gedrongen oogen en, eer iemand het verhoeden kon, had hij den kermis-zwerver met een hondendrift de tanden het oor ingehaakt en het afgebeten. - In een scheurend gehuil, woest-smartelijk en rauw kermde Siem, onder het lijf van den asch-groenen Teun....

- Jeisis Merie.... hei baàt.... Jeisis Merie.... maàn aur!....

Toen, in sâamkroppende drift sprongen eerst de kerels en meiden toe, sleurden, in het blinde op Teun losranselend, hem van den pijn-huilenden Siem af. - Die, met zijn hand, overgulpt van hevige bloed-stroomen, aan zijn afgebeten oor, steunde zóó smartelijk dat de meiden hem huilend tegemoet traden en troostten als een kind. -

- Maàn aur.... maàn aur.... jammerde hij, plots wild gierend en huilend dooréén. Schrik en razernij, drift en opwinding onder het volk sloegen uit als vlammen.

- Sloa 'm daùd!....
- Tik 'm se tèst in mekoar.... dèt fuyle beist.... die bloedhond....
- Versuyp saàn.... tjomp'm!....
- Sloa daùd!.... splaàt 'm de hèrses....

Een ontzettend gedrang propte saâm; honderden handen krampten in razernij naar Teun. Maar het zware smoezel-bruine gezicht van den Kaffer drong terug. Karel had bezwijmden Teun opgevangen. Als niet heel gauw politie kwam zouden ze Teun uit elkaar scheuren. Nog even konden hij en de Kaffer afweren. - Juist hoorden ze het dof gebof van gummie-stokken door de lucht en angst-geschreeuw van de op-zijdringende menigte. Want de politie moest door den verbitterden en tegen-spartelenden menschendrom zich heenranselen. - Karel Burk gaf den bijkomenden Teun aan de agenten over. Siem werd door twintig handen tegelijk met doeken het gezicht ombonden. Verdroefd en doorstoken van smart-pijn, kermde hij akelig zoetjes....

- Maàn aur.... ik mot maàn aur werum....
- Steik 'm kaud deur se pins.... dèt beist.... raasde Willem de Natbroek.

Jammerend weeklaagde de meiden-troep, huilerig en verweekelijkt. Maar de politie pakte stevig aan. Siem, half versuft van bloedverlies en pijn bleef kermen om zijn oor, dat vertrapt was tot bloedig brijtje onder het markt-smeer. Hij waggelde tegen een agent aan, die hem rustig steunde. Teun, in boeien gekneld, werd meegesleept als een opstandige vracht. Maar zijn gezicht, groen-grauw, uitgewrokt en verslapt nu hij zijn drift had gekoeld, keek wezenloos naar het getier rondom. Achter hem gierde een bende, wierpen ze met vuil en steenen, tot de politie dreigde met de sabel. Zoo, onder na-getier en gevloek, sjouwden

ze de kade af. - Een kwartier later jakkerde de aalmarkt weer voort alsof er niets gebeurd was. - Juweelen Bet bij haar bloed-emmer en aal, zong weer rauw:

> Liefe moeder.... wil nie wèine
> Wènt uw saun is klassioan....

Bij iederen sentimenteelen uithaal kerfde ze dieper het mes door de glibberbuik der beesten, die haar hand drie-viermaal omkronkelden. Over buik en rugvin vilde ze de aal, met één duim-breeden ruk, en smakte ze gekerfd bij de andere in den emmer, waar de donker-groene slangen, als doorschijnend, kronkelden in elkaars bloed. - De uitventerij van de jollen klonk dringender óp, in het sterker aanklarende licht. Over den IJ-stroom rilden goud-glanzen, en een zee-achtige watergeur dampte naar de oevers. - Vlak bij Stijn, op een klus, stroopten meiden met vermiljoenen en groene jakken, aal en smeerden de dadelijk slinkende vellen op de emmer-randen af. -

Stijn, Ouwe Droppel, Rolrug, de Bul, Bram Halvezool, Oranjekers, Zwarte Aagie, Mie Plat op Plat en Hannes de Stijve, stonden weer op den grooten steiger bijeen. De angstige dooréénkrioeling van al die donkere lijven leek verzonken, nu de jonge dag over kaai en spiegelend water begon uit te schijnen. Geen woord meer verkibbelde het klusje over de woeste vechternij. Wel was er gemopper, gedrens en gevloek tegen de slechte negotie.

- 't Is d'r feur ons saurt gedoàn.... wa jei Halfesaul?....

- Nog 'n hèppie de heile oal-bedoening.... kaàk wèt 'n woàr.... 'n schilderai.... en nie ein die d'r slikt...

- Hei Gaàs!.... mènne.... doar hei je Merk Hoera!.... bi je lòs?.... Hei Gaàs Hoera!.... lòs?....

- Nog 'n hèppie.... ikke wou se wel feur d'r

dekschoàl trèppe.... zei Gijs, giftig een pruimstraal uitspuwend en het clubje indraaiend met Sassie, die hijgde van vermoeienis.

- 't Is gedoan feur ons.... wullie kenne f'rhènge... gromde de Bul en Stijn knikte melancholiek mee.

- Kaàk scheile Pietje wèggele.... los?....

- Voaf lotjes.... hikte ze, staan blijvend met haar twee manden aal op iedere heup, het gezicht vol uitgesmeerde vlakken en de bloedgeronnen schort tot de knieën afgezakt.

- We motte noar Ommerschèns.... hoonde Plat op Plat.

- Loa se maàn moar an me jèkkie komme.... lachte de kaarsrechte Hannes de Stijve....

- Kaàk Mop.... doar komp je diensmoagd Lientje Dekker fèn de haug-mis....

- Loa se nou joà komme fèn de Luterse brèndspuyt.... dèt is faànder follik!.... gichelde Lange Na.

- Maàn 'n sorg. Stijn keek onnoozel, als een geitje aan een paaltje.

- Se het t'r hoerejong.... lachte wreed Frans de stucadoor uit de Wijde Gang.

- Sel jao woar saàn.... weerde scheele Pietje af, haar manden van de dijen sjorrend.

- Hei je seikers uyt koffiedik fèn Swèrte Riek, of fèn Tènte Antje?.... lachte een meid bij een kar, een kronkelenden aal in haar met wond-lapjes omknelden, bloederigen knuist, de mespunt gretig door zijn buik scheurend.

Langs het naar allen kant uitkijkend groepje ratelden karren weg. De jollen lagen stil, de schommeljongens leken in maf verzonken. -

- Doar hei je Haàn Honderduyzend.... hei is los... hei hed d'r rauje oal en f'rleie weik draàfpoaling... sau'n kurnèk!....

- Los?.... toeterde de Bul naar Hein, zijn handen bijéén-gebogen als spreek-trompet. -

- Fenoal.... meister.... woei boven het marktlawaai de stem van Hein naar hen toe....

- Die fèngt d'r auk bei nuufe moàn.... meende Simon de Punt.

- 'n Màlle wrèt, die Haàn.... altaàt welgemust.... zuchtte Bram Halvezool spijtig. -

Hein Honderdduizend werd zoo genoemd omdat hij al vijf en twintig jaar loterij speelde, nooit anders trok dan nieten of eigen geld, en toch hardnekkig beweerde de hoofdprijs....'feur hullie neus perdoes wèg te selle pikke'....

Manus en Sassie geloofden geen snars van de zelfvangst van Hein Honderdduizend; beweerden dat hij geen aalfuik van een tjoel onderscheiden kon, geen bakaaltje van een nibbeling....

- Stom geluk.... dèt is s'n heile bedoening.

- Jei hebber altaàt 't suur an die gsutkoàter.... verdedigde Halvezool.

Net drong het klitje kerels en vrouwen wat naar voor om van den steiger af te stappen, toen uit een botter-vooronder het bemutste hoofd van een Durgerdammer opdook. Het kinder-kleine gezicht was doorkerfd van ader-dunne vel-barstjes. Een geruite das lag driekant om zijn hals gespreid. Hoog van stem, riep hij:

- Frans, Dinsdag bin ik an wal,.... sorg altemet voor de duute van mien baas....

- Fèl staàf.... laùd-dief.... schold Frans in grap.

- Hinkende Gèns.... joolde Rolrug,.... hei je gein doekie spierlings meir?....

- Durkertje aàerlegger.... hoonde Gijs mee.... lus je 'n snèps bleikpoeier mit suyker?....

Onder het geraas dóór riep Frans naar den botter-

schipper, die schuw zijn hoofd éven boven het vooronder stak, dat hij nog niet alles kwijt was; dat de ventvrouwen nog twee rondes moesten maken door de stad en dat hij zoo een hoop te ontvangen had van hier en overal, dat hij Dinsdag met de mesomme niet klaar kon zijn. - Allen lachten dooreen. -

- Schènk saàn de seige... spitskop... schreeuwde Jan de Natbroek.

Durgerdammertje, schuw voor nieuwe scheldhoos, angstig-gedwongen meelachend, zakte naar de diepte, wetend wat gemeene klanten die woeste, onverschillige Amsterdamsche nacht-scharrelaars wel waren.

Over het IJ spiegelde groen-koperig licht.... Plots schoot een golvend goud vuur uit, moment van zonneopkomst, dat de kim in één stralen-gloeisel boven het water, blind-schitterde.... Van aller kanten het IJ, naar den wal toe, scheurde de gouden morgen wazen uiteen en rafelde fonkelende franje over jollen, steigers, pinken en werkers-lijven los.

Langzaam, tegen vijf uur, zakte de drukte, roeiden de werkers hun vletjes naar de Brouwersgracht. Om zes uur leek de kaai uitgestorven. -

Vóór de steigers van de aalmarkt spoelde en wiegde het water goud-groen en parel-zilverig vuur. Zonnevonken, héel de wijdte over, schitterden dobberend als een steekspel van millioenen flikkerende lanspunten. De gouden morgen, in de koelte van het IJ-briesje, heerschte nu in stille alleenheid. -

Tweede hoofdstuk.

I.

Stijn was weer eens smoordronken het nerinkje van zijn vrouw ingewaggeld. Vloeken en scheldnamen had ze in drieste giftigheid van haar rappe tong laten losknetteren, en hij had, dommelig-traag en zeurderig hangen blijvend aan één enkel woord, dat hij wel honderdmaal tong-struikelend overzei, - zonder er zelf besef van te krijgen, - erg zwaaierig op zijn hielen, hikkend-kloek beweerd dat hij heelemaal niet zat was. Neeltje, zijn vrouw, had hem met een stomp en een trap door het alkoofje naar het donkere achterkamertje wéggewerkt, waar hij in naakte schaamteloosheid, plat op den grond, tusschen het heen-en-weer-gesjouw van vrouw, ploetermeid en vlak bij de stoeiende, vechtende of huilende kinderen, zijn roes kon uitsnurken. -

In de Willemstraat dampte, zonnig-broeiend, een brandende middag-hitte over de morsige keien. De goten, overmorst van straatvuil, visch-afval en groentestronken, leken verstopt. - Pinksteren was in bloedwarmte, Augustus-achtig martelend-heet over den Jordaan héen-geblakerd. De zon had de modderige straten tot zandige droogte uitgedord en de aal- en garnalen-

lucht in een witten hitte-gloed verzogen, ter vergenoeging der half-gekookte kelder-bewoners. Dronken hurrie-troepjes, jenever-clubs, hengelaars-colleges, typig-gegroepeerd in stelletjes, hadden met andersoortige rumoerige menschenzooi, de koker-nauwe en groezelige Jordaan-buurten doorzwalkt, terwijl wonderlijk naar den avond, in stilte, tegen het rumoer in, de late Juni-zon weerglanzingen veegde van goud en dampig rood over nokjes van oude trapgevels, verzonken muurtjes; en als vuur uitschoot op geraniumpotten tusschen prutserige kozijn-hekjes voor armelijke boven-woningen. De Jordaners hadden gehost en gereden en de kroegen, doorzuurd van bier, jenever, en bebroeid van rookwalm, ópgepropt met hun verhitte lijven, jeukend van verzinnelijkte pret. De gouden Pinkster, daar zwommen ze, daar doken ze kopje-onder in, het getier ópgepronkt met vlag en banier van vereenigingen te-zaam-uit, aangejaagd door het feestelijk geloei der zangstemmen en vroolijk doorklankt van vrij geld dat huppelde in hun zakken. - Wijven met hun kerels slurpten méé den heeten slok jenever en cognac, tot laat in den woeligen nacht, als het kroeggeraas nog kookte achter groen-en-rood-doorschenen gordijnen en diepe goudwalm tusschen roe-plooien uitwaaierde. - Pinkster-Twee, was nog haveloozer en met scheller dronken gejubel door den Jordaan heengetrokken, naar buiten-buurten en uitspanningen, waar kortswijl en gevecht dooréén worstelden. Een kleurige woeligheid was over alle straten en sloppen losgebroken, die nog ná-dampen bleef in stofnevel, tot Pinkster-Drie. Sinaasappelen-venters hadden hun roep door de buurt gezongen en met hun hoog-opgestapelde karren, een rood-oranjen gloed door straten en op koopers-tronies áfgeslagen. Zuurwagens hadden gretig dorstige kelen gelokt en Volendammers waagden

met vreesachtige stemmen zelf hun gerookte aal uit te venten. -

Eén dag vóór Pinkster had de Luilak de heele buurt in opschudding gegooid, door de riekende krengen, bengelend opgehangen aan de deurknoppen van gehate en kwellende buurtgangers, op deze grimmige wijze door kleine lef-jongens beschimpt met hondenlijken en rottend aas. - Het had rauw geklonken door de buurt, al om vier uur vroeg.

- Luilèk.... biddesèk, stoat om neige ure op.... neige of hèlleftien.... hep je de Luilèk nauit gesien? -

Een donkere worp van doode ratten en katten, weken lang al vooruit in de polders als prooi beloerd, was dof néérgebonkt op ruiten en ramen van beluilakte buurtgenooten, die woedend met bedreigingen losschoten, zonder iets te durven doen. - Een paar dagen later hadden diezelfde kinderen zich de morsige handen koel afgespoeld in de buitensche slootjes en gezocht naar de rose-witte en hel-gele, stralende pinksterblommen en de zalmroode klaproos. - Met land- en grasgeurig doorzwoelde bouquetten, vol koekoek en gele lisch, met vetglanzige boter- en paardebloemen, waren zij komen aanzwalken bij troepjes van Amstelveen, Ringdijk, Ouerkerk, Rietlanden en Watergraafsmeer. De morsige handjes hadden bij duizenden rondgestrooid ál wat de gouden zomer liet bloeien aan slootkanten, op wei en veld. De kinderen hadden in driftigen lente-roes, de kleurige en riet-bepluimde oevertjes van Amsterdam's buiten geplunderd, struiken en halmen vertrapt en afgerukt, voor bemachtiging van ooievaarsblom en water-ranonkel. De handjes hadden wild gegraaid tusschen blanke sterre-bloempjes, fijnstraal en plompen, soms terugschrikkend voor een graspieper, ze langs het gezicht fladderend, of weggelokt door een flonkervleugelig-trillende libel, die

dronken om het vanielje-geurige zoet van witte orchideeën heen-kringde. -

Zoo hadden de kinderen geplukt, geplukt, en de verbrokkelde en geknauwde armoe-buurten van den Jordaan, voor eenige uren opgetooid met het geel-goud, purper en wit gebloemt van buiten. - Uitgesleten, kist-donkere en loodrechte slingertrapjes, waren oversmakt van stervende ruikertjes. Op vunzige stoepjes en in duister-verkuilde kelders, waar altijd de goot borrelde of stonk, was bloemsap gedruppeld, rookten geuren ná van klaver en iris, waterbezie en bitterzoet. - Even maar hadden de kinderen, rondslenterend in de vacantie, in hun sjofele plunje meegedragen naar de gore stegen en walmende straten, lucht van oevergras en versch hooi, dadelijk weer gedoofd door bak-stank van visch-stalletjes, die in goedkoop olie-drenksel, scholletjes en botjes in steen-glazuren kommen voor de gulzige Pinkster-smakkers gereed hielden. - Want dwars tusschen het zomerig zoeken der kinders naar de blank-blauwe lucht van het wijde landschap, naar den koelenden watergeur, en het loeren op het geheimzinnig stekeltjes- en torren-gekrioel in de hemelspiegelende slootjes, - gierde het luidruchtig vertier der volwassenen. In potwagens, bonte Jan Pleziers, open bakken en hooge tent-karretjes, zwijmden dronken stelletjes van vier, zes, acht en twaalf soms, bijéengeperst in de gloeihitte, bezweet en opgewonden. - De keien hadden geschud van de ratelende en rollende vigelant-wielen. Tot 's avonds bonkerden ze door, als de roode zon al verwilderenden weerschijn op de zatte en afgestampte tronies vlamde. -

In versjofelde of spik-splinternieuwe plunje, met zotskappig blommig-opgedirkte of stalhoudersachtig-ongegeneerde koetsiers op den bok, waren ze malkander komen halen. - Meiden met vuur-roode haarlinten,

wijven in hagelwitte, losse jakken, kinderen met oranje sjerpen en opgemaakt krulhaar, kerels met om-groende petten, alles was bijéén-gezelschapt. Sommige stellen hosten en bonkten over de hobbelkeien zonder weet, met de flesch aan de lippen, dat ze de maag naar de keel voelden omdraaien. - De waggelende lijven, niet gewend aan weelde van kussens en zitsteunsels, verstramden houterig of zakten óverlui en vadsig tegen elkaar óp. - Enkele stelletjes, hier stiekum, daar opzichtig, hadden harmonica en slag-trom de wagens ingeheschen, om aan buitenkant en over het IJ, ver van politie, zich met muziek en zang in slaap te zwijmelen, de flesch, als een kind, den arm ingekneld. -

Bram Scheer met zijn prachtig-bewerkte spuuglok tegen de slapen, Willem de Likkert, Zwarte Aagie en Oranjekers met hun wijven en kerels, hadden Neeltje Burk, Stijn's vrouw, ook willen meetronen. Maar ze had niet gewild. Ze wou haar wroetelende biggen niet alleen laten onder Mientje-van-elf, en nog minder haar nerinkje, dat juist Pinkster nog al eens wat uitgooide. - Daarbij, de Koningin was na Pinkster in stad; misschien zou ze nog wel eens een keertje 's avonds, onder het luchtje scheppen en als Stijn niet op het water hoefde, een glippertje naar den Dam maken. - Als anderen neringden in de straat, moest zij het ook doen. - Ook nu chagrijnde ze achter haar aanrechtje, om haar dronken zwijn van een man, die nou, door dien zwabberigen Mooie Karel meegelokt, Zondagnacht weer dronken het huis was ingezwaaid. Wat voor leven gaf haar die kerel toch. Weer was ze zwanger, heelemaal tegen haar zin. Maar haar kerel bedreigde haar in de bedsteê met een scheermes als ze zich niet naar zijn heete lusten wou wringen. - Nu zat ze al met negen biggen; straks

weer de tiende. Wat had ze eigenlijk aan haar jong leven? Nering-gezwoeg en kinderen, kinderen en nering, anders niet. Guns, als ze nou ereis terugdacht aan haar vrij en lollig meiden-leven en aan de drie mooie jaren, getrouwd met haar eersten man. - Nóu, dien stommen, suffen, schuwen en dronken Stijn, bijna iedere week bezopen door de aalmarkt uitgebraakt. Hoe barstte hij voor haar part niet in al dat vuil gejaiem, met zijn heele wraakgierige, vinnig-wreedaardige familie, zijn broer Thijs en zijn broer Karel, den linkmiggel er bij! - Zij, in haar nerinkje werkte zich rauw, en hij met zijn onslamasselig geploeter, zijn bloôheid als hij nuchter, zijn brutale dwarskopperij als hij dronken was, - hij had niks om handen. Met zijn zomernachtleven op de vlet, kon hij weeklagen tot het ende der dagen, verdiende hij nauw voor eigen bik, omdat alles verdeeld moest worden tusschen saâm-sjacherende kameraden en zuipende zwervers-tusschen-personen. - Altijd op het tipje kwam hij nog te kort.-Ze vervloekte zichzelf en haar heele bedoening. Met bezweet gezicht stond kleine Neel, het corpulente lijf onder de witte losse jak breed bij de heupen uitzwellend, bezorgd centjes na te tellen, mijmerend, in de ontvang-lâ. - Telkens tuurde ze, de lippen rekenend in mompeling, denkeloos even óp, naar de overzij van de Willemstraat alsof ze daar uitkomst van haar sommetje verwachtte.

Haar blond haar, getrouwde-vrouwachtig verwaarloosd, omspriette sliertig haar ooren en gezicht. - De oogen, helblauw, van een vochtige openheid, verklapten dadelijk al de geheimen van haar hart en gedachten. - Ze was maar half mooi, Neel; het allermooist in haar oog-leven dat dartel-uitdagend kon fonkelen en spotten. De hardlijnige onderkaak en hartstochtelijk-uitgerekte mond bebeukten wreed de goedhartige schranderheid van het bovenste gezichts-

deel met den mooien, kleinen neus, het hooge, blanke voorhoofd en den goud-sliertigen harendosch. - Frisch keek ze in haar hel-witte jak als een mandje kersen uit groen. En van een piendere pittigheid en gewisselijke kracht waren al haar korte, cordate bewegingen. -

- Sau foadertje, wèt sel 't saàn?....'n hurrelausie mit jeweile.... of 'n koes fèn flàweel?.... vroeg ze, neerkijkend op een smoezelig jochie dat nét even met een glunder-morsig snoetje den toonbank-rand overkeek. -

- 'n Peroatje tènte.... piepte hij schuwetjes.

Uit zijn vuil warm handpalmpje schudde het jochie een kleverig half centje los. -

- Nou àl in de smauk! Weit je broek d'r fèn?.... vroeg goedig-lachend Neel, die altijd vol jolige guiterij stak of met haar woorden sarcastisch spot-scherp kon rondsnijden, als ze maar even in haar hum was. - Ze had eigenlijk meelij met het ventje. Maar gekkigheid, verkoop ging voor, al was het voor een halfje. - Weer keek ze even naar de lucht, tusschen flesschen met zure ballen en koektrommels, en zuchtte:.... Sau'n kriel,.... het mannetje het cigaretje overreikend. - Nou, in één zag ze het, was het jongste van kreupelen Jaap uit de Lindestraat.

De zon gloeide den winkel in en trommelde haar licht op koek-blikken en vernikkelde pijpendoppen. - Er hing in Neel's winkeltje een gouden stofdamp, waarin het smokende groezel-jochie, de oogjes bijeengeknepen, roeide met schuwe beweginkjes. - Neel greep den grooten koffiemolen-slinger, maalde in woest geweld wat boonen.

- Wèt selle-we-nou, mot die nou àl in de brènd, tente Neil?.... spotte schel Daatje Terwee, de moeder van slanke Neeltje die haar vader hielp op de aalmarkt.

- Joa tènte Doâ,.... dèt is de jeuigd,.... mo je

maân bigge sien.... die rauke d'ras trekschuyte,.... maân èdder Willem raukt àl as 'n kesier deur se neut,.... en loat die nou joa effe - tien saàn!

- Goa deùr,.... zei ongeloovig Daatje Terwee, die een beetje hoogmoedige fijnigheid en nettigheid in haar gezin wou zien.... Nou dèn.... maàn Koen, je weit, die d'r op Neiltje folgt.... hei heit t'r nou al ses gulde.... op ketaur.... nie?....

Ze hakt weer óp, dacht Neeltje driftig.

- Nou,.... ging Daatje door,.... die is d'r tug vaàftien.... nou!.... die heit nug nauit-nie.... 'n spoggie tebèk in se kiese gehèd....

- Altaàd bei de faànigheid.... spotte Neel. -

- Kau-bis-sie.... Kau-bis-sie!.... kaàk je nog eres òm,.... zong een straatjongen het winkeltje in, met loeiende stem. -

Uit het donkere alkoofje, vlak achter de glazen tusschendeur, drensde kinder-gehuil op. -

- Lientje!.... gaui d' ris 'n augie op Sientje.... se blert maàn studie-àn de heile morrege maàn neut fèn mekoar,.... sau'n bler-medèm is d'r te lèng an 't waùrd!.... Mo je nie 'n ons bruyne met 'n ons thei, buurfrauw?.... hier hei je je fraybiljet....

Bij het ons suiker drukte Neel een afgestempeld kaartje dat iedereen kreeg die voor tien cent of meer kocht. -

- Tènte Neil,.... riep de morsige meid Lien, achter de glazen alkoof-deuren het winkeltje in....- neim ufes Doantje bei u.... hei steikt Sientje temet de auge ùyt mit-tùw breinoalde....

- Wèt 'n menoaserie he Doâ?.... Doantje!.... hier bènjer.... hier seg-ik-je!.... hier!.... schreeuwde Neel driftig door de alkoofdeuren naar achter. -

- Heppe sau'n honger,.... drensde huilerig op het alkoof-drempeltje Daantje, modder-smerig jochie van vier.

- Schàf je snurkert,.... op 't petrauleim-fèt leit nog 'n snei braud!

- Nei!.... stampte giftig Daantje er uit, terwijl hij spelerig een fonkelstraal, tusschen twee bliktrommels uitschietend, zocht te vangen in zijn oogen.

- Je sèl.... dreigde Neeltje.

- Nei.... nei!.... lus ikke nie.... en meteen gilde hij doldriftig een schellen grien door het winkeltje. -

- Petint.... fuyle bènjer.... huylklep.... en nau de steine op,.... en ploag d'r nau je schorremorrie. - Rood van gif trok ze Daantje bij zijn armpje en slingerde heim van het stoepje de straat op. -

Neel hijgde.

- Joa buurfrauw.... we binne d'r net blikke pènne.... sau kaùd, sau heit....

- Dèt peseirt maàn nie, Neil,.... verhoogmoedigde Daatje Terwee weer,.... meniere uyt de Jonkerstroat, die mot ik nie....

Bet de Slobber, zwaar-uitgegroeide visch-meid van de Driehoekstraat, stapte log in, hoorde de hooghartige woorden van Daatje.

- Minse-kindere.... de hofdoàme.... maàn 'n onsje thei fèn feirtien.... tènte Neil,.... en 'n ons spikeloasies fèn àcht,.... Mins, je mo je aàge f'rhuure bei mefrauw Susènne.... je hep 'n siekte onder je stoart.... f'rbeilding mins!

- En tùg sel die de bauterhèm freite die ik 'm geif,.... beet Daatje bleek, bits en hoog terug. Ze veraf- schuwde de katholieke Bet, zoo erg als Bet haar. -

- Freit jei braud?.... gewaun braud?.... hoonde Bet,.... ikke docht fèn toart....

- M'n aure toette, se proate fèst aufer maàn,.... zei Neeltje, goedig het gesprek afleidend om ruzie te voorkomen. Maar Bet week niet.

- Medèm Susènne.... mo je 'n piepert?.... Prik 'm deur mit 'n oarepele-fork.... nie Neil, lestig follekie, dèt kriel sonder schaul?

- En òf Bet, de graute en de klaàne thuys,.... je roakt fèn je weit....'n strèf die huylklep.... die d'r gein òfgesneie boterhem freit.... doar hep feur hullie de duufel op gescheite!

Daatje Terwee treuzelde. Haar uitgemagerd lang gezicht keek zuur en bits.

Poppen Trui van de Wijde Gang kwam met Koekjes Na, paarsrood van hitte inpuffen.

- God sel maàn broaje.... wet 'n staukie....

- Sau 'n drift as d'r in de lucht sit he,.... meende Bet.

- Nou, Aùst en West werreke soame, sou je segge.... wijsgeerde Neel, haar klantjes rap helpend en ze met een half woord verstaand. Koekjes Na nieste, nieste altijd.

- Sèntjes.... àl hei je de niessiekte,.... lachte Bet de Slobber.

- Steik nou nie 't hèppie deur 't nèppie.... en seg wet ikker teuge doen mot. -

- Doen?.... mins.... 't komp d'r fen je sès en je bloed òf.... pufte Poppen Trui, lam neergesmakt op een bankje bij het zij-aanrechtje.

- Ik snuyf je doerèk.... lachte spijtig Koekjes Na,.... moar ik seg moar.... die gein kop hep,.... ken d'r 't roam nie uytkaàke....

Poppen Trui pufte, gaf geen asem. Haar wittig vlas-haar stak als poppen-kapsel in haar schedel. Haar oogen leken aangekleurd met cobaltverf. Roodblank blosten haar koonen en heel de ronde bolkop had iets grof-poppigs en onwezenlijk blank-wasachtigs.

Trien de Soepketel, met twee opgedirkte fabrieks-

meiden, stormden het winkeltje in, luidruchtig en hel. -

- Tènte Neil.... 'n pond swoàre pruym mit 'n rietje.... schertste Trien,.... kaàk.... d'r hei je de hofdoame auk.... te werm in de Fiëlettestroat Doâ?....

Daatje Terwee woonde twee-hoog in de Violettenstraat. Maar ze was Willemstraatster geboren en ze hing aan haar oude wijk.

De wijven onder malkander kakelden van alles; het drukst over den voorbijen Pinksterjool. - Een fabrieksmeid, vriendin van Trien, had het over het ‘staukwaàf’ Jongeneel, de nicht van den lompenbaas uit de Willemstraat, een eindje voorbij Neeltjes nerinkje.

Sei tippelt en hei f'rdient de bikke.... Kedin.... versmakte de blonde deern met haar helroode lippen, den mond vol dieven-woorden. -

- Aù! det is d'r tug sau'n huygeltrien.... die kè je loate laupe.... sau'n pàrmesoàn.... se f'rkaup je soaligheit feur 'n knuysie poen.... viel Trien bij. Trui, Bet, Daatje, stemden gretig in, stapelden kolen op het hoofd van het stookwijf Jongeneel. - Lien de Mosterdbak, die een pond zout en twee cent witte peper moest hebben, maar niet tot haar vraag kon komen van het snateren, gaf iedereen gelijk. Als één haar aanviel omdat ze zoo valsch draaide, dan redde ze er zich altijd uit met een heel geheimzinnig bedoelde oplossing.

- Osau! meint ufes dèt.... Nou, dèn hep ik niks geseid!....

- Jeisis! wet is d'r nou àn de hènd?.... schrok Neel op, toen een storm menschen langs haar stoep joeg. -

- De prinsemerei.... twei knopsmeirisse mit 'n keirel.... effe knaàse.... brabbelde de blonde fabrieksmeid bij de deur uitloerend.

Plots stond Neel's stoep belegerd van jak-vrouwen, meisjes en kerels, rennende menschen vragend en naroepend. -

De Willemstraat dampte in goudlicht. Een walmige nevel stofte van de keien....

- 't Is Graàse Kau, de mèseloar fèn de Brauwersgracht,.... hei is fèn 'n staàger gesloage....

- Se hàrses fen mekoar....

- Hei! dikmokkel.... wèt is t'r ingeset?....

De stemmen jakkerden en krijschten dooreen; een wilde kruising van vraag en inlichting. - Op het stoepje van Neel bleven de menschen dringen, met de handen voor de oogen tegen de stekende zon. -

Poppen Trui die alle soort van oploopjes dadelijk herkende, voorspelde dat ze hem het kliniekje zouden insjouwen. Het gebeurde. -

- Tjonge wèt 'n minse.... joa Neil.... d'r goat tie 't kleniekie in.... kaàk se dringe.... schreeuwde Daatje Terwee opgewonden naar achter. -

- Sloa òm mins.... en fèrder?.... vroeg Bet ongeduldig, doodmoe hangerig leunend tegen een kist-op-zijn-kop. -

- Pès op.... de mie-je-pot,.... schreeuwde de blonde van het stoepje, als waarschuwing tegen zakrollers.

- Sei lekker,.... dolde een jongen terug naar de winkeldeur.

- Druyf.... koleere-piès.... beet ze weg, haar lippen zinnelijk besmakkend.... àn me-nooit-nie....

- Sloa òm mins,.... sloa òm.... riep Bet van haar kist naar de straat,.... is 'tr uyt?....

- Kaàk wet 'n Brèm.... joa.... ik bin doar je stukkie gedoe....

- Hou je sjoakies, Keèj.... sarde Bet naar de dievenmeid.

Koekjes Na loste in schichtige schielijkheid zes pistoolschotjes uit haar nies-neus. -

Neeltje keek al niet meer, woog rustig haar waar af voor Bet, Trien, Trui en al de andere klantjes, bijna altijd uit het hoofd precies wetend wat ze hebben moesten. - Die woelige hurrie van de Willemstraat was ze al jaren zoo gewend. De heele Jordaan rumoerde van een altijd-doorstuwende massa-beweging, een gekrioel van duizenden gezinnen dooreen, zich uitlevend op straat. Dán was het bloedig bakkeleien in angstig geweld; dán spatten kijfpartijen uit, van zenuw-overprikkelde buurvrouwen over een beetje morsig water op morsig drooggoed neergedroppeld; stond plots de heele buurt in lichte laaie om het snavel-gestoot van twee opgewonden buurvrouwen, waar heele straten zich mee moeiden. Dan loeide er dans-geraas los en brak schel jongensgegier rond dronken zwabbers uit. Toorn en twist waren de dreigendste gedaanten van hun hartstochten. Om het kwartier gebeurde er iets; altijd wàt: ongeluk of roerigheid van de kazerne-woningen tot de slurven, sloppen en kronkelgangen, en al het intiemere leven tierend omgespoeld op straat, in open, schaamtelooze felheid. -

Lientje, de helpmeid van Neel, kwam met stilhuilende Sientje in haar vuil roodbaaien truitje op den arm, het winkeltje in. -

- Tente, ik sit àn me wèsch.... joeg Lien zenuwspannend, het goedige sloof-gezicht overkleefd van zweet, de handen na-wasemend van bleekpoeier.... ikke kên d'r nie huyshoue....

Lachend, met overgulle moeder-innigheid tikte Neeltje stil-schreiende Sientje die anders nooit huilde, op haar groenig-uitgebleekte tering-wangetjes. -

- Maàn liefe schèt.... roak je in de f'rsukkeling.... motte se je niet?.... vleide ze zoetjes. -

Rooie Griet, donderend van stem en krakend van het vloeken, ontzaglijk-uitgezwollen vischvrouw, riep van de straat, haar kar niet loslatend, het winkeltje in, voor een half pond zware pruim. -

Rooie Griet, hoog als een bak-beest en breed als een ton, pruimde sappiger dan een schuitenvoerder. Haar glad-koperen pruimdoos was een erfstuk, moést gevuld tot aan den rand. Ze liep nu met gepen en late bokking, maar ze kon niets kwijt vandaag. Eigenlijk was ze bank-vrouw in de Nieuwmarkt-hal, waar haar moeder nog een rentetje van had. Maar zij wou liever venten, avonturen en de stad rondzwerven. - Ze vloekte om het woord en in een ommezien rammelde ze de liederlijkste taal er uit. Met haar manlijke bulderstem vocht ze in haar vette keel. - Als van vogels op één aas neervlerkend, zulk gedruisch klepte er langs de kar wanneer Griet, de rokken rondom gekoepeld, neerhurkte om visch voor haar klanten schoon te maken. Tegen al de vrouwen voor Neel's stoep, zwijnde ze een renkenden mop uit, die hen rond-om deed schateren. Want Rooie Griet vertelde alles origineel, beklonterde de dingen met haar vischmarkt-taal. - Telkens onder het spreken verschoof ze met de tong haar pruim als een week gezwel achter haar wang, spoog ze met grinnikend genot, bruine straaltjes weg, sappig en vinnig. - Ze was een gaaf familie-lid van den befaamden Bokkebek uit de Willemstraat, het oude Fransche Pad.

Ze pronkte op haar stam-vader, een handig vischscharrelaar, die om zijn uitgezakte lippen de Bokkebek was geheeten. Haar bloed-eigen oom, één van de twee gebroeders Bokkebek, had de tartende roode vlag bij het paling-oproer aan de Lindegracht, door de socialisten bóven de lantaarns van de Zaterdagsche brug losgewapperd, in oranje-furie neergesleurd. De heele familie der Bokkebeks, met hun scheefmondigen stam-

vader, dol op het Huis van Oranje, hield dezen vlaggendaadmoed in eere als een heilig en roemrijk wapenfeit. Zij hadden het bloed gewasschen van de handen der bedroefde Jordaners en de woestheid der anarchie getemperd. - En als een spottende Jordaner in Rooie Griet's tegenwoordigheid het waagde te beweren dat niet de gewelddadige oom Bokkebek, met al zijn zwaard-rumoer, maar de Kleine Gans in de lantaarnpaal was geklommen, tegen steen-worpen en kogels in, áángehitst door de luid-tierende massa, en dat dit jochie de vlaggen, aan weerskanten der brugleuningen had neergerukt, dan spoog zijn woeste nazaat vuur en vlam en dreigde alles te zullen uitroeien wat haar tegen de huid liep. - Want Rooie Griet kon knokken, kopstooten geven en lijntjes-krabben met-de-haarspeld als de beste Willemstrater. - Haar knuisten doortrilde dommekracht en ze roeide de vlet stoerder dan menige kerel. - Rooie Griet rook naar raapolie en visch en ze dronk als een afgezwoegd kar-paard. Met bier slurpte ze drie man van den grond. En toch koesterde ze de Jordaansche traditie der chique. Groote koralen oorbellen hingen als zware bloeddroppels, peervormig uitgeloopen, den vetkuiligen hals in. Het rossige haar leek met margarine ingesmeerd, zoo glansde en plakte het om haar slapen, als rooderig-versmolten ijzersteen. De stoerige kop was groenzeepig uitgewreven met harde schuringen en de ópwippende kin leek een zweet-gootje. Haar stijf-gestreken ‘stukke-jakkie’ hing los uit, kort, boven den breeden boezelaar, met oprijgsels en breeden band Jordanig bewerkt. De beverbruine baaien rok wiegelde wijd áf om haar vette heupen en dijen, en haar borstrok, open aan den hals, omspande een gehuzzikde vleesch-massa, trillend bij ieder woord dat ze sprak. - Pantoffels met fluweelen bolletjes, waarmee ze al de niet-Jordaansche vischvrouwen

van afgunst ergerde, omdat ze iederen dag mooier glommen, waren haar grootste chique en met haar bloedkoralen snoer, haar meest vertroeteld toilet-voorwerp. - Ook nu had ze weer gepronkt met haar fluweelen pantoffelbolletjes en met een zwaai van haar loggen voet er uitgeschaterd:

- Ik bin d'r gis.... hè Neil?....

En plots weer naar de vrouwen die haar gepen bekeken, zwamde ze:

- Sau as ik gesneije bin sau mot ik genoaid wurre.... ik freit iedere dèg maàn geweite op fèn de sorg.... Gut minse.... schàf me tug 'n kommetje làffe waàn.... ànders goa ik mortje.... dèt is te froeg feur kwak, jaud en judès!

Jaap Bronk, kleintjes en krom, drong Neeltje's winkeltje in. Rooie Griet oversmakte dadelijk den bochel met smaad en behoonde tartend zijn manbaarheid. De vrouwen, meiden en jongens gierden van wellustig woord-genot. Rolrug, bleek van ingesmoorde drift - hij kon, schoon zelf sarcastisch, geen spot op zijn gebrek verdragen, - vroeg zijn pruim-tabak. Hij zinde op de vuilste en krenkendste term, die hij Griet naar den vetten kop kon spuwen. Maar hij vreesde haar roei-knuisten. -

Lientje de meid bracht weer Sientje onder Neeltje's gezicht. - Plots, geprikkeld en nerveus, sloeg Neeltje's innigheid van straks óm in woedende driftigheid. -

- Pèk d'r furt Lien.... ikke ken die bler-mesiene nie àn de seip loate lurreke.... furt d'r mei.... op 't ploasie.... Doantje wi je.... goan.... wi je.... wi je 't loâte!.... schreeuwde ze plots naar Daantje, die, gillend weer dat hij zoo een honger had, tegelijk zijn nieuw petje onder de vlam van een brandende krant hield. - Daantje, jochie van vier, was de schrik van de straat. Drie dagen geleden had Stijn hem zelf, ver-

giftigd van drift, uit de vlet het IJ ingegooid. - Honderd keer had Stijn hem in het jolletje gewaarschuwd, dat hij zijn manden stuktrapte, zijn bakken aal omkieperde, den rommel vernielde.

- Sel je 't loate!.... had hij woedend gekrijscht als Neel straks, en telkens weer was Daantje kwellend-hardvochtig den boel aan het beuken en dooréén-trappen gegaan, tot plots in razernij Stijn op hem was toegesprongen en hem over de vlet het IJ had ingetuimeld. Toen had Daantje gekrijscht uit dollen angst voor verdrinken. Maar Stijn had hem dadelijk gegrepen en als een nat-spartelend beest weer de vlet ingesleurd. Daarna was Daantje voor een halven dag kalm gebleven. Den volgenden morgen was het weer uit zijn kopje verdronken. - Losse fietsen, even tegen den trottoirband steunend, sleurde hij in een oogwenk om, al viel hij er zelf ook onder. Emmers trapte hij met zijn korte beentjes nijdig omver. Alle ladders beklauterde hij, al viel hij ook tien maal per dag op zijn harden kop. Dan wat grieners bij zijn moeder en dadelijk op nieuwe avonturen uit. Kranen verstopte en uit vuilnisbakken snorde hij een eterijtje bijeen. Boezelaars van zusjes en kennisjes kaapte hij sluw weg, bracht ze bij een lompenbaas, buiten de straat en vroeg brutaal:

- Fod.... mot twei sint. -

Overal kroop Daantje in en door, en soms beklemde hij zich zoo hachelijk dat hij schreeuwde als een uit zijn kar gesleept big. Niemand lette op het straatschooiertje, maar hij op alles en iedereen. Al vijf maal had hij in de Brouwersgracht gelegen. Den laatsten keer kon een buurman van Neel hem nog net bij zijn haren ópsjorren. Hij verdwaalde naar de vreemdste buurten en telkens werd hij van een anderen politie-post naar huis gebracht, of moest Neel hem op bureau's opsnorren. - Nu had hij honger en toch wou hij de

afgesneden boterham niet behappen. Bij Rooie Griet, aan de kar, had hij eerst nog wat bokkings bij gepen gegooid, maar die had den bengel een slinger gegeven dat hij midden in de Willemstraat was neergesmakt, hevig blerrend. Toen reed ze door. - Rolrug voelde zich opluchten. Wat moest hij botsen tegen zoo een liernur-kar.

- Tènte Neil,.... wèt siet dèt schoapie bleik.... zei buurvrouw-van-een-ons-thee. Een schillegaarster was ze, lijkig groen-grauw het gezicht. - Naast haar kakelde een diamantslijpers-eega, dikbuikig, met een vreeselijke zweer onder de oogen, alsof ze bij een gasthuisoperatie half-gekerfd was weggeloopen. - De juffrouw bleef meewarig naar melancholiek-teringachtig Sientje ópkijken.

- Joa buurfràuw,.... de dokter seit as dèt se teiring heit,.... dèt foegt niet.... as je sau'n nuufetje haùrt.... 't is d'r net as Willem.... fèn maàn eirste mèn.... die Willem hoest t'r s'n aàge stuk.... je wort t'r kaùd fèn!....

- Bi je àl bei Smàkkie geweist?

Smakkie, de volksdrogist-wonderdokter uit de Goudsbloemstraat, was voor alle wanhopige Jordaners een zachte troost, een verstrakt mirakel. Achter zijn blanke potten en carbol-reukige laadjes draaide hij het geheim in zijn donkerkleurige pillen. - Maar Neel vertelde smartelijk-spijtig dat het drogisten-mirakel van Willempje's geval geen weet had. De buurvrouw van het onsje thee keek met telescoop-wijde oogen van verbazing.

- Smàkkie.... gein weit?.... ug mins.... gauj d'r nou gein lolletje auferhein....

Alles bleef plakken en konkelen in het winkeltje. De zon vergulde nu in lichtend goudgroen, flesschen bijéén-geklonte bruidsuikers. Ze speelde ook met de

violet-zwarte mutsbolletjes van Lien de Mosterdbak, die weer druk-bangelijk aan het weerhanen was. Lien keek schuw, alsof ze de kans liep ieder moment omver geschoten te kunnen worden. En ze zwaaide en ze draaide met de praatjes méé en òm dat het een aard had. Ze gaf iedereen gelijk en verschrikt had ze alweer een paar maal moeten uitroepen, voor positie-herstel:

- O sau.... meint ufes 't sau.... dèn hep ik niks geseit!

- Neturelik,.... barstte een vrouw uit met een roodgestriemd litteeken over haar wang.... se freite hier niks às blènk-oal, ik lust t'r gein swèrte.... die saàne effetièf gronderig....

Marie de Roeier, de vrouw-met-het-litteeken, bedreigde Lien met haar oogen zoo fel dat ze nauw de lippen durfde bewegen.

- Sau.... sau.... pruttelde ze weer schuchter.

- Teuge de snikhitte komp, kraàge se tug de siekte.

- O sau, sau.... suste Lientje zacht, omdat ze met een andere vrouw pas had meegestemd, toen dié beweerde dat zwarte aal de lekkerste was die je eten kon.

- Mot je kaàke, dèn hebbe se raùje stoarte....

Maar de andere sneed er grimmig-barsch doorheen:

- Omdèt je de donkere nauit-nie gefreite hep.... moar se binne feul fètter....

Met weerspannige stem trok ze Lien mee, die nu weer de donkere aal het smakelijkst vond.

- Sau, o sau.... nou dèn hep ik niks geseit.... viel ze weer schuw bij.

Bet de Slobber en Daatje Terwee waren elkander weer zuur-zoet genaderd, nu een gemeenschappelijke vijandin-pelster bekonkeld moest worden. Hun stemmeklanken bevleiden malkander van innige éénsheid. Daatje zette oogen alsof ze profetische vuurteekens zag en Bet keek zwart als een nachtwaker. Neel had ze

stillekens allemaal het lazerus gewenscht, en toch.... ze bleven plakken. De buurtpraat ziedde rond, vol giftig gevit en venijnige verdacht-makerij. Schaamte en schande dooréén geweven. - Nu draafde de buurtpraat over een nieuwe roomijs-bedoening van Jans, nicht van Trui, die wel met gedofte duiten aan het werk zou zijn gegaan; over slenter-tochtjes langs de Maandagmarkt van Westerstraat en Noorderbuurt; over het vreeselijke gehaaide wijf uit de Krommert, die met twee broers leefde en haar mooie lijf verspilde aan een paar woeste schooiers. Plots sprongen ze op den rug van Malle Mien, van wie ze wisten dat ze zich drie jaar lang had laten blauw ranselen door haar dronken man, zonder een pink verweer, en die nu hém ram gaf, zonder dat hij een vin vertrilde. Zoo ziedde de buurtpraat rond, zich moeiend in alles, de meest persoonlijke gebeurtenissen tot op den grond omwoelend met een woedenden hartstocht en een snijdende veroordeeling.

Een vriendin van Trien de Soepketel schold op den broeder van het kliniekje in de Willemstraat.

- Sau'n luydborstige proppeschieter.... heí most d'r 'n krèp ofer se lèmpies....

- Dèt sel je loate.... onderbrak Neeltje met drift.... dèt is d'r 'n engel fèn 'n mènnetje.... ik hep er naujt nie sau'n fènt beleifd....

Al de praat-vrouwen vielen Neeltje bij, roemden de goedhartigheid van den broeder. Trien's vriendin werd giftig en de punt van haar spitsen neus krijtbleek. Haár jongen had de vent met een grauw en een snauw wéggebonjourd, vertelde ze.

- Sau'n lefgauser.... sau'n ribbemaus....

Koekjes Na niesde schrikkerig-kort.

- Sie je wel dèt 't woar is,.... lachte Trien,.... se niest d'rop.

- Loa jullie die nèfke mit rust.... hitste de blonde

deern ertusschen.... omdèt d'r keirel flikt mit de peise hep jullie de pest in....

- Nei, nei.... kaàk-nouerissies.... nei... nei.... kaàk.... nei.... stotterde Rolrug.... Hei.... hei... ùg, hoe heit ie nou tug....

- Wie?.... wèt?

- Ug.... hoe heit ie tug?.... hoe....

- Gauj d'r moar 'n dwèrsstroat uyt.... lolde Trien. Rolrug wou iets heel wijs-bemiddelends er tusschenin dringen, maar ze lieten hem niet verder komen dan zijn ‘kaàkerissies’. Juist zijn gestotter sloeg den toorn weer over in spot en lach. -

- Seg Rolrug,.... je mot leire braàje.... hoonde de vrouw met het zweer-gezicht.

- Achter 't orregel fèn Lànge Jèn.... immes!.... schaterde de sigarenmaakster.... twei steikies feùr 't noadje!....

- Kaàk, 'n fraàje-jonge, mit lang hoar, - wie-doet-je-wèt...., gierde Trien.

Zelfs Lientje de Mosterdbak pruttelde een grapje mee over Jaap Bronk. - Onder het hoonend geschimp voelde de bochel weer sterker zijn onmacht. Zijn dooréén-gekroesde, zwarte brauwen trokken nijdig saâm, hingen laag-dreigend op zijn schelle oogen. - Maar weer zweeg hij. Eerst zou hij nog een krakertje pakken bij Moeke in de Anjelier en dan maar naar de vlet slobberen. -

- Enne.... femurge is se aànd'lik getraùwt!.... hinnikte Daatje met een zenuwhooge stem.

- Se segge as dèt.... aarzelde en haperde verlegen Lien....

- Wèt segge se?.... viel Koekjes Na uit, verwrongen het drift-gezicht.

Poppen Trui bejeukte schooierig haar popharen, in woesten grabbel.

- F'rschuyf je se?.... kruyp noar de flaùje-bèk maàd.... stoof de blonde deern op.

- O sau.... meint ufès 't sau.... klonk het weer benauwdjes-afwerend van Lien terug. Ze wist niet meer wat ‘se segge’.....

- En die màlle tenaur fèn 'n kesier hep d'r saàn haug-sai.... verhaalde Daatje verder met vooruit al lachende hinnik-stem.... àn de stoart fèn 't poard òfgestreike....

Die daad werd een wilde belaching. Ze bulderden en enkelen sloegen de knuisten van pret op de toonbank. -

- Die komp 'r fèn 't fort fèn Sjekaù.... lachte Trien zwaar na.... die kesier.... hei hep d'r 'n swèrt grèns feur s'n tuyt!....

- Slechtighaàt f'rspelt 't feur de bruyd,.... zei Neeltje ernstig als een waarzegster, onderwijl een groote koffie-toet met bol-gezwollen wangen openblazend. -

De zon omlichtte nu de vrouwen-koppen met een lensachtige vurigheid van wit goud. Het heele winkeltje leek in brand. Witte en fluweelen jakken schitterden hel. Snoeren fonkelden op boezems alsof de koralen leefden op het ademende vrouwenvleesch. -

- Enne d'r suster's sauntje is d'r fenuchend mit sau feil es depetrippis.... of sau'n brok eite.... noa 't gèsthuys gemotte.... zei de Soepketel met hartstocht, blij dat ze over he nieuwtje van Da een nieuw narigheidje kon heengooien. -

Ze konkelden voort, de vrouwen en meiden. - Het leek alles één ontzaglijk gezin, van huis tot huis, straat tot straat, buurt tot buurt, door de schaamtelooze moeizuchtigheid opengebroken en met alle intimiteit van leven en gebeurtenissen naar buiten gesleurd. Kennissen, buren, vrienden en vijanden, - onder de Jordaners leefden ze als van één reusachtige familie.

Ze beplukten, berukten, beplozen en ontrafelden elkaars doen en laten in schandvlekkende praatzuchtigheid. Ze hielden elkander omklemd aan onderling leed en vreugde, rampen, avonturen of voorspoedighedens. Wat één beleefde wilden ze allemaal beleven. Wat van de duisterte stegen naar de hoofd- en dwarsstraten donkerig ópschuimde als het uitschot der bevolking naar de druk nering-doende wijken der kleine burgerij, dat wilde evengoed het allerhande gebeuren doorleven als de bewoners der betere buurten zelf. - Nooit grauwde of sloop de verveling onder hen rond. De kroeg-beroeringen wierpen koddige of woeste beschonkenen uit, uren lang prooi van de uittartendste boosaardigheid en kwelzucht der straatjongens. Het buurt-leven wisselde als tooneel-tafreelen en decoromkantelingen. Ze zworen bij hun buurt, hun markten en winkels, hun halletjes, hun venters en herbergen, hun straten en walm, hun dobbel-gangen en krotten. - De vischvrouwen konkelden met de koffiebazen. De koffiebazen met de groente-sjachers; de fabrieks-meiden met de pelsters, baksters, en die allen weer met den grutter, melkman, loodgieter, stoelenmaker en zoo den heelen Jordaan rond. Eén geweldige menschenklis van duizenden en duizenden gezinnen bijéengeperst, boven, achter, voor, tegenover elkaar, omwemeld van kinderen en weer kinderen. - De gezinnen van een-twee-en driehoog-vóór, en de gezinnen van een-twee-en driehoog-áchter, kenden elkaars leven, handel en wandel tot in de kleinste kleinigheid. In de vuile en nauwe stank-gangetjes der verdiepingen, waar man en vrouw openlijk hun gevoeg loosden in stilletjes en emmers, bestond geen schaamte meer voor elkaars gedoe. In beestelijke onverschilligheid leefden ze hun instincten rauw en hittig uit, ongedekt voor een ieder die hen

waar wou nemen. Op hitsige dagen barstten er eerst bommen los, gooiden ze elkaar de gruwelijkste en gemeenste beschuldigingen naar den kop. Dan vunsde er een boek open over zondige hoererij, schanddaden en verwrongen laagheden. O! ze kenden allen zoo van nabij, den donkeren gloed van het bloed, de koude flikkering van het mes, den fonkel van den borrel. - De walmende straat, met haar gootvuil en stinkende keien, de open vrije straat met haar kelders en krotten, haar gewoel, kindergeschreeuw en honden-geblaf, met haar kleurige stalletjes, haar riekende, uitdampende eetwaren, haar kar-geratel, haar buitenzittende en hurkende vrouwen en kerels, - die open straat was hun gerecht, daár leefde eerst wijd-uit in rondwortelende woeling, het groote, krioelende menschen-gezin: de Jordaan. Daar verslonden ze elkaars hevigste hartstochten en begeerten; elkaars kleinzieligste, grilligste buitensporigheden en nietigste amusementen. Huiselijk leven van gezinnetje op gezinnetje, met afgesloten muurtjes, waar de nieuwsgierige en dierlijke leefdriftigheid van de hunkerende massa geen bres doorheen kon schieten, verlangden ze niet. Ze hadden hun tooneels en bals, voordrachts-kroegen en zang-café's, hun bioscopen, ‘bibberfotegrefies,’ en gramophoon-muziek; ze hadden de dans-holen en kelders van Zeedijk, Ridderstraat tot Haarlemmerdijk; hun orgels op Maandag, alle straten door, den heelen dag achterna-geslenterd. Ze hadden in het liederlijke en in het klein-burger-fatsoenlijke, het wellustigste en het betamelijkste genot. In elkaars bijzijn konden ze eerst ademen, dollen, bluffen, om elkaars woorden en daden vechten, bij elkander zuipen en sjacheren; onder elkaar bruiloften en hoereeren. Als het reuzen-gezin maar bijéén bleef, en als er maar geen vreemde den protserigen neus tusschen drong.

In het winteravondlijke walmrood der lantaarns waren zij heerschers van de donkere, enge straten en grachtjes, waar iedere kei van hún leek. Dan was er vrij messengevecht en meidenspel; dan werd er in het half-duister gewelddadigheid uitgewrokt op zwakker vrouwen-lichamen, waarvoor ze bij klaarlichten dag later schuw de oogen knipperden. Dan werd er gedobbeld in de gangen, waar nooit een vreemde tronie zich vertoonde; achter karren op de rottende straat; dan werd er gevrijd en gedronken, maar alles, als één schrikwekkende bende, smart en schande, begeweld-dadiging en oneer, ramp en vervloekenis van elkaar duldend en overnemend, zonder ooit er politie in te moeien. Want ze verafschuwden politie-mannen als indringers en verbrekers van onbewust éénheids-gevoel.

Ze waren van één ras, één klasse, door éénzelfde levensgolf rondgezwabberd, naar vóór gestooten, naar achteren gekanteld, op één plek grond. -

Daarom konden ze elkaar bestelen in nuchterheid of dronkenschap, nooit mocht een ánder ze striemen of afstraffen, dan de buurtgenooten zelf. - Ze leefden op elkaar, als menschen in een zwaar gedrang. Ze lazen malkander de misdaden en de deugden uit de oogen. Heel vroeg al hun bed uit, pakten ze hun negotie aan of bezwermden de fabrieken. Maar van venttochten, van fabrieken of werkplaatsen terug,.... het veiligst en gelukkigst voelden ze zich eerst in hun Jordaan, voor de open deur, op stoepen, houten leuning-trappen, tusschen het gewoel der menschen, tegenover bekende tronies uit steeg-slurven en walmende dwarsstraatjes. Het gelukkigst bij hun vischhengel, duiven, blompotten, kanaries; bij hun jak-wijven en vooral bij hun tapperijen. De hooge buik-bruggetjes tusschen de dwarsstraten in, bezwierden ze met veel grooter gemak en bevalligheid dan de niet-buurtgenooten, en markten-

slentering leek hun heerlijker dan de schoonste buitenwandeling. In wilde ruzie waren ze gegroeid; zonder ruzie leek hun het bestaan traag en saai. - Ze bescholden en teisterden elkaar en konden toch noóit zonder elkaar. Het jonge volk had de meest zorgelooze pret. Schuine pet, roode of geruite stropdas en spuuglok, ontmoetten blooten kop, fluweelen jak en baaien rok, en niet één zou hebben willen ruilen voor meheertjes met branieboorden of medammetjes met platheupen. Ze bevochtigden hun woeste of zinlijk-tartende gesprekken met zuursap van augurken, of bezogen ijswafels, en in geen stad ter wereld knauwden de kerels en jongens hun wijven en meisjes zóó wreed en beulig als in den Jordaan, in opzichtige luidruchtigheid en schaamteloos kabaal. Zelfs het liefde-gestoei der jongens was één lomp-neerploffend, zinnelijk-hardhandig gebof op borsten en dijen, hoofden en armen der meiden. En over al het geminnekoos en het wreed gebeuk werd nágebabbeld. - Ook Neeltjes nerinkje was beruchte verzamelplaats voor buurpraat en voor overden-hekel-halerij. -

- Juyst!.... schoot met opgewonden stem een garnalen-pelster uit, nauw merkende dat Neel haar een pond rijst in de handen had geduwd.... d'r mèn hep 'n tèk fèn 't lireum,.... Kris Hàrdebol is 'r 'n draugie bei.... sau'n nèthèls....

Er gloeide weer kwaadsprekende hittigheid in haar zinnen. Haar dikke, doorsproetelde huid verplooide bij de neerzinkende mondhoeken viezige trekjes; trekjes van weerzin en wantrouwelijkheid.

- Nou maàde.... ik set de spèt.... as maàn keirel komp en hèi fint me nie, kraàg ik de duufel op 'n printje.... aju!

Een wit-jak sprong haastig den winkel uit. Allen hadden wat ze wilden, maar plakken deden ze toch.

Neel maakte middag-eten klaar; kropsla met aardappelen en twee pond visch, voor twaalf cent op de Lindengracht in den ochtend gehaald. Want haar Stijn had alleen aal. Ze hoorde hem achter de glazen deur snorken. Dezen keer had hij nou eens ros opgeloopen van haar, terwijl zij juist altijd van hem het meeste kreeg als hij dronken was. Dat vergenoegde Neel even. - Toch zou ze Pietje een half pond paardenvleesch voor hem laten halen. Hij moest de heele week weer 's nachts op het water.

- Hier Pietje... 'n duppie... telde ze uit in centen. Blond meisje van vijf huppelde weg alsof ze touwtje-sprong.

- Sau'n ouwe slurfneus.... lachte Neel genoeglijk na, om het jolige springen van haar Pietje, de vroolijke.

- Die kaàkt t'r as op 'n pirtrèt sau bobbert, hè Neil?.... meende de blonde Kee. -

Oranjekers was breiend in komen loopen. Haar mooie ronde hals lei bloot tot op de borsten. De aard-bei-vlek in haar gezicht vurigde in de hitte. - Losjes ging ze zitten op een vat.

- Is 't nie gotgekloagd.... ik bin de apostelhaàd,.... declameerde ze zangerig sprekend, met knipoogjes naar al de vrouwen, toen een jonge, mooie fabrieksmeid even na haar instapte. Vijf maanden zwanger zonder dat de jongen wou erkennen. -

- Dèt heit je 't Fondelpèrk f'rtrekteird en je dikkereteur is d'r fèn de kelieses gesèkt.

- Steik jèi nau gauw de maurd!.... schreeuwde de zwangere koffiepikster terug, met een zwaaierig rokken-geweld naar Oranjekers toedringend.

Er trilde een zenuwtrek door haar smalle schouders. Nóg leek ze slank in haar dracht. Vlak bij Oranjekers stond ze nu, maar die voelde zich niet bang.

- Onder 't lauferdèk gong 'n poartje.... spotte ze

grijnslachend.... en ontstèk d'r 't fuur der liefde.... in mekoars gemoet!

- O! die Stukkedaur..... zong Mie de Roeier er door heen.... die gong d'r fèn daur....

- Dèt komp t'r fèn 't kietele romederom.... declameerde Oranjekers weer, terwijl ze haar afgebreid stompje kous met een ruk onder den arm knelde.

Het oogen-gedreig van de pikster werd plots zoo schrikaanjagend-wild en haar bewegelijk-zachte lippen beefden zoo zenuwdriftig, dat Oranjekers met een meezingende vriendin ontsteld het winkeltje uitsnelde.

- Sau'n èdder.... sau'n stinkmekreil.... mottie maàn loentje sette?.... huilde haar stem.... Je ken wel sien dèt se in de steorine geploeterd hep.... dèt ruyk je nog àn d'r oasem....

Neeltje suste de mooie fabrieksmeid, en Daatje noemde het een godslevende schande, een mensch in zóó een toestand nog door de nagels heen te scheuren. In de oogen van de pikster vochtigde een gouden glans om de iris. Huilen wou ze niet voor zoo een ongansch creatuur, maar ze zou haar in de gaten houden.

- Dèt mot je je aàge uyt de sin proate.... meende de schillengaarster, terwijl ze haar overhangende en behaarde bovenlip bejeukte.

Mientje, Neeltje's oudste dochtertje van elf, stapte het winkeltje in. Ze zag er verslobberd en moe uit als een klein werkstertje, met smerig schortje voorgebonden.

- O sau!.... is Lauroa doar aàndelik.... spotte Neel deftig-sprekend en plots heftig uitschietend:

- Neim es às de weirlicht Koentje en Hènnes noa d'r eite.... hei je nou 'n nuuwfe spein meigebrècht... feur seifetien sinte?.... joa?.... sau, hoal se dèn fèn t' ploasie en goan d'r mit hullie 'n hoekie rond....

Mientje, stumperig zwoegmeisje, op haar elfde jaar al versjokt moedertje, ouwlijk opgeladen met een zorg-

vracht voor heel de kinderkeet, had nu geen trek in oppassen.

- Ikke àlweir.... zei ze huilerig.... en.... enne.... ik mog biggele?

- Wèt biggele?.... snerpte Neel onder het afwegen,.... je bin d'r 'n nie-sniksche medèm.... ik sel je biggele.... linkmiggel!

- Vaàf segoare fen de tien.... viel log een bootwerker middenin,.... en 'n rol neigerit.... enn.... drie sint plètte stukkies....

Een half uitgegane moor leek hij, het gezicht vol gruis en steenkolen-vuil. Hij stond vlak voor Neel's gezicht, de kakelende wijven ruw op zij duwend.

Neel schrok,.... zoo een geweldenaar.... Toch.... een gare jongen, vond ze.

- Hier meheirtje.... as ufes befeilt.... zei ze ironisch lachend naar de vrouwen. -

Bootwerker's gezicht bleef strak. Het oogenwit lichtte wild uit zijn zwart-begruisden kop. Zonder groet drong hij de wijven weer op zij en stapte weg. -

- Auk niet sjoeg.... f'ruyt Mien, hoal je broertjes.... zei Neel weer met verdekte driftstem naar Mientje,.... moar pès t'r op.... trèp je foader nie op se pink en staur s'aage niet in se tukkie....

Mientjes tenger-smal gezichtje vertrok zuurtjes. Waarom kon Jansje, haar zusje van negen dat nou niet eens opknappen! - Weer pruttelde ze iets tegen, zonder te gaan. - Toen, dolnijdig, schoot Neeltje met het rappe, kordate lijfje achter de winkelbank uit, recht op Mientje aan. -

Wèt selle me nou?.... woue jullie me nou in 'n kringetje pèste.... fuyle swèbbers... pèts! pèts! pèts!.... d'r hei je 'n broekie waàd op de klomp.... En nou as 'n bròanie de klaàne fèn 't ploasie....

In getergde zenuwdrift, niet meer wetend hoe zich

in haar nerinkje te roeren, was ze losgebarsten. Had ze dan zoo een bekrompen bevatting van de kinderen hun plichten? Nou had ze nog wel een dienstmeid, al lei dat heelemaal niet in haar voordeel. Want hoe kon zij, straatarm, eigenlijk een dienstmeid houden? Maar het moést, met de negotie. Moest ze nou nog wasschen en boenen bij alles wat ze al deed? Dan wierd ze gek. - Achter drensde gebler. Dat hoorde ze gejaagderig tusschen het drukke wijven-gekakel in. Om haar heen geen vijf minuten vrij asem soms van het helpen. Dan Daantje die haar steeds aan de stoep sarde dat hij zoo een honger had.... Dan haar dronken lobbes achter op den grond. Zoo was ze, in de keuken, op het plaatsje, in den winkel.... achter en voor tegelijk.... Het maakte haar dol! Haar hoofd scheen van binnen uit te willen barsten. Alles drong opéén, vlak bij haar gejaagde handen waar de zenuwen heetig in kittelden. In die gift-golf had ze Mientje naar achter geslingerd met wat klinkende zeenen op haar wangen. Haar blauwe oogen gloeiden van opwinding. Sientje, die weer even er voor, door Lientje op den arm was ingedragen omdat Neel in overhartelijke bui haar bleeke wangetjes wou betikken, snikte en huilde stille, groote waterparels over de morsige koontjes, van schrik om moeders drift-uitval. -

- Tènte Neil.... ik kom effe 'n bèkkie thei slurrepe as je hept!

Het was Heintje Punt, de dansmeid uit den Jordaan, van de Palmgracht; - de vrijmoedigste en bevalligste kuiten-trippelaarster van de heele buurt. Met háar alleen kon Karel kankaneeren en ze begrepen elkaar, in rhythmisch zwenken, in pas en tegen-pas, op een wenk.

- Slurp moar roak,.... goeiigde alweer Neel, die spijt had van haar uitval tegen Mientje. Al de fabrieks-meiden die tusschen schoft op Maandag naar de Noor-

dermarkt trokken om te dansen, kenden Heintje als toongeefster en volgden haar mode na. - Vooral de mooie Corrie Scheendert, een nichtje van Neel uit de Goudsbloemstraat. Heintje Punt, gedoopt naar den spitsen, schalkschen neus, had een bizondere chique, een beetje hoerigen opschik en toch niet bont. Ze was heel slank en recht en had een fijne dames-taille. Haar ovaal, lief gezicht, een beetje bleek, guitigde overal heen. Maar voorál lokten haar mooie mond en de korte, scherp-puntige, witte tandjes, als een blank zaagje tusschen de fijn-gesneden lippen. - Heintje had niets grofs en onwelvoegelijk-wellustigs als de meeste Jordaan-meisjes. Ze was zwierig en heel slank. Zooals Heintje het haar droeg, zoo wrongen ze het allemaal. Ze bekapten elkaar altijd op straat. Die van huis was gegaan met een ‘ui’ op het hoofd, kwam soms onherkenbaar terug met Engelsche lage ponny en twee achterstrikken als zwarte, platgedrukte krabben tegen het oor aangeknoopt. Dan hadden ze Heintje Punt ontmoet met nieuw kapsel.

- Loat t'r die teife klesse.... en geif d'r maàn 'n pond fèn feirtien Neil,... drong lachend een sleeper naar voor.

- Hier saun fèn Sem, Gèth en Joafet!.... lolde Neel overmoedig.

- Wèt is dèt feur 'n bekattering?.... deed sleepers-koetsier onnoozel.

- Weit je dèt nie schuwoarige jongen.... f'r wèt hei je dèn 'n moederflèk op je mop?

De sleeper betastte zijn leelijken neus waarop een gele vlek glom. -

- Gènnef.... lachte hij weer en stapte met een streel onder de kin van Bet weg. Een groepje vrouwen drentelde het winkeltje uit. -

Willem, het oudste jongetje van Neel, kwam hevig hoestend het winkeltje in, zonder pet, met gescheurde

broek, terwijl zijn vermodderde onderkleeren op zijn kousen afzakten.

- Sau raufer, welleke hoek schiet jèi uyt?

Achter hem slenterde Siempie, een stil ventje, met een oudmannetjes-gezichtje, twee jaar ouder dan Daantje.

- Moeder!.... zei hoestend Willem.... Jèn Seifert hep me pet!

- D'r uyt.... schreeuwde Neel die weer kriebelige opwinding voelde hitten in haar lijf.

- Och Neil, de senewe freite je op.... mins,.... zei Heintje medelijdend.... je mot 't kenne verstoufe! Willem verhakkelde het avontuur van zijn pet.

- D'r uyt!.... recloameprint.... en hoal je pet.

- Ken nie.... ken nie,.... huilde Willem angstig.... hei leit in de Broufersgrècht....

- D'r uyt!.... bleef Neel dreigen op één starren toon.... en neim Siempie mei. -

Nog maar vier jak-vrouwen stonden in babbel bij elkaar. Eén, met de polsen de heupen ingedrongen. - Mientje met huil-bakkesje, hardnekkig en vol van kribbige schaamte, sjorde twee jongetjes op haar armen naar buiten; één het snuitje rauw geschonden van den dauwwurm. -

- Vijf van de tien.... vroeg kort-krachtig een lichtmatroos, even de sabelbeenen uitgebogen. -

- As je blief Teun....

Vriendelijk hielp Neel nu en vroeg of hij weer honk had.

- Soo je siet moeder....

Zijn stem zong zwaar en vol door het zonnige winkeltje.

Twee vrouwen loerden uit, bekeken den forschen, kraakzindelijken matroos-eerste-klas.

- Sèl ik stikke.... d'r hei je Teun fèn de Hoarlem-merdaàk,.... seg ouwe robbeklopper.... wèt bi jei

grausig.... jei hep ereis auk wel ereis slinger gefreite!.... je laàkt t'r wel 'n kesse-me-jeu....

De matroos keek beduusd, zocht naar naam en wijf in zijn herinnering.

- Nei.... dèt ken ik nie kroppe.... Wèt hep ik nou àn de hènd!.... kê je Annemie niet meir.... Annemie uyt de Orènjestroat?.... nou, die kàchel brènt.... segge d'r seife stomme te g'laàk!.... kaàk saàn is kaàke!.... goa ik 'r àn?....

Plots schoot bezinning bij den matroos terug.

- Nou hep ik je mins!....

- Hou fèst.... spotte een uitdraagster met haar handen op haar heupen, de armen als hengsels.

- Annemie van Arie-stront-an-'t-sweepie.... Nou hep ik je.... f'rdikt.... 'n goeie naam is beter as olie.... die drijft nie weg....

Met een gullen lach sprong hij bij en drukte zwaar haar handen. -

Neeltje lachte tegen den knappen matroos die er zoo frisch uitlichtte met zijn blauwe jas, gouden knoopen en witten branie-kraag.

Al de vrouwen babbelden nu wat met Teun van den Haarlemmerdijk, prettig beroerd door zijn volle stem en zijn zeemans-gullen lach. Hij lei iets zonnigs open in hun hart, als zomervruchten in een ziekenkamer. Het was altemaal open leven, frisch en frank. -

- Het is hier nog desellefde saaite.... lachte zwaar zijn stem weer;.... voor 'n bloote riksdaalder sou ik hier nie weer terug wille.... De wind komp hier dwars op je af.... je.... ruikt niks as bakolie... en fan bove en fan beneje hoor je niks as geroep en gekakel.... Dan lieferst an de suidsei stijf....

Hij lachte en zijn oogen vonkten van de pret.

Annemie lachte mee en de andere wijven ook. -

Neel verknutterde zich in zijn warme, zangerige

stem. Nog een ander slag man dan haar suffe Stijn. Maar Annemie voelde haar buurt bekeven.

- Alleminse.... wèt bi jei grausig....

- Ja mins, as 'n roer goed is ken je teuge 'n rauw weertje.... ik ben d'r lieferst op de Oceaan as hier onder de walm.... Nou beste siele.... ik licht me anker.... ajusies.... Annemie.... de vijf!....

Even plots en kordaat als hij ingestapt was, beende hij weer weg. -

In de straat, vlak voor het winkeltje, huilden en krijschten kinderen, in oor-uitscheurend lawaai. Zware dreun-karren bonkerden over de keien. Een vrouw, schuw, enkel het hoofd-met-de-muts den winkel ingebogen, vroeg Neel of ze een gulden klein geld had. - Neel verstond haar niet door de kar-bonkering en het kinder-gekrijsch dat de spreekstemmen doodde.

- 'n Gulde kla-aàn!.... schreeuwde de vrouw.

- Al sloa je me lauw!

Verstoord liep ze weg.

- Dèt is d'r hier perdoes 'n wisselketaur....

Daantje strompelde in, struikelde over een chocolade-kistje, vlak tegen Neeltje op. Met een bof op zijn hoofd rukte ze het mannetje overeind.

- Kaàk uyt je goate! dief.... gudènk.... aufermorrege noa schaul fèn folkshaàl....

Er was niemand meer in den winkel. Ze scharrelde nog even rond tusschen haar ‘waar!’ -

Toen riep ze weer, door het gangetje naar het keukentje.

- Lientje!.... gauj effe je wèsch neir.... en kom èchter de taunbènk.... ik mot effe noar Nel! - Negen gulden kwam ze te kort, had ze nu stevig uitgerekend tusschen al het gehelp en geweeg door, voor haar weekleveranciers. -

II.

Den volgenden morgen stond Stijn Burk vadsig en katterig met zijn handen diep in de Engelsch-leeren broek, tegen het raamkozijn van het winkeltje opgeleund. Hij keek beteuterd op zijn rood-trijpen pantoffels en zijn hel-paarse kousen. Uit zijn roes nu, bemijmerde hij nog wat scheldwoorden na, die Neel hem onder het aankleeden vanochtend naar zijn kop had gevloekt. En ook wou hij stiekem bezinnen of hij in zijn sjikkerheid Neel en de kinderen geranseld had. Dat knauwde hem later altijd zoo. - Want hij was soms dol op zijn pienter-kwiek wijfje, dat zich zoo koen weerde in het zware leven. Hij, nuchter, voelde zich altijd schuw, minnetjes en door rampen bedreigd. Hij slonk liever weg in de kroeghitte, onder het kaarten-gebonk van de kameraden als ze pandoerden of kruisjasten. En toch, wat had dat pientere, kwieke wijfje hem kranig van dien gannefert Thijs, zijn oudsten broer, afgetroond. En wat weerde ze zich geducht tegen zijn sluwen, uitgestreken, fijn-calvinistischen vader en serpentige moeder. Hoe durfde het wipding het. -

Neeltje bedrijvigde weer druk in haar winkeltje, waar het nu heel stil was. Een paar meiden, in Jordaanschen wieg-gang, hadden haar van de straat iets toegeschreeuwd waarom ze schaterde. Er wemelden huisvrouwen uit buurt en zij-slurven, met manden en bakken op heupen en onder de armen. Alles trok óp naar Lindengracht om inkoopjes te doen; goedkoope visch, goedkoope groenten. Want de dagmarkten, waar door de buurtbewoners vrij gevent mocht worden, schaften hun het kostelijkste levens-uurtje van den morgen. Daar krioelde het van al-soorten kennissen en er weerklonk zoo een jubelende handels-opgewektheid. De kerels met

visch maakten geintjes; de kerels met groenten verzongen hun waar. Er was een vertier, geraas en geroep dat de Jordaansche huisvrouwen als muziek van het drukke en woelige marktleven de ooren inzong. Het bracht een vroolijke hittigheid in de zinnen, en hun eigen verdriet werd er in stukjes weggescheurd. De markt léefde en weerklonk van handel. Het stonk er en het glom er. Gouden dampen hingen om karren en bakken en de vischhuidjes glansden als lichtende paarlen. De dag verbrandde zelf paarlmoerig vuur rond wagens, huizen en menschen. Soms woeien runderlucht en vischstank dooréén. - Ook Neel, als ze even tijd had, stapte er heen.

Maar nu moest ze naar Nel. -

In haar nerinkje rook het naar versche garnalen, die Stijn pas gekookt en gezouten had, naar koffie, naar groene zeep, bleekpoeier en de troebele geurtjes der IJmuidensche vischmanden, in het donkere keukengangetje ópgestapeld.

Willem, Pietje, Mientje, Jansje en Daantje verspeelden hun laatsten vacantiedag op de stoep, met buurjongetjes en -meisjes. Er klonk hel getier uit het spelende bendetje op. Er werd gestreden en gekibbeld, op de handen geslagen en geschopt. - Mientje, als de oudste, met haar bezweete gezichtje, telde, het kleine mondje stroef-ernstig saâmgetrokken, af.

- Hep je 't witte hèm-pie àn.... hoefeul knaupies sitte d'r àn.... Jei wèg!
- Nei.... dèt is fèlsch! -

Mientje telde rechterlijk-stram door:

- Ein, twei drie, fier.... vaàf.... ses.... seife...

Anne-mit-de-bochel kwèm ik teige....

Half-zingend, de gezichtjes in zongoud gedoopt, de sjofele kleertjes vervuild meefladderend met de levendige gebaartjes, telden de anderen mee af.

- Op 't gloase bruggetje.... fiel se op d'r ruggetje.... toe gong ze noar de bu-úre.... de bu-úre wesse nie thuys.... toen gonge se noa huys....

De hooge stemmetjes bijéén klonken nu als een koortje, dat grillig daalde en steeg in den zang.

- Nei.... dèt is gemein.... eirst ikke....

- Au spauksel.... dèt is.... dèt is.... 'n loentje...

Tusschen het gekijf der twee kleintjes telde Mientje weer strak door, telkens hoofdjes en boezempjes betikkend met een slap tel-handje.

- Hoar huys dèt wès gesla-ute.... toe gong se noa de ba-ute.. de baute wèsse toe....

Een schel gelach uit het vervuilde kinder-troepje fladderde uit. Een jongen had uit een versche-waarkar een lap gele pens naar ze toegekeild, Mien net tegen haar mond rakend. -

- Schauer!.... schrok ze uit haar ernst-ambt.... kraàg 't loazerus-klèp....

Daantje, van de storing gebruik makend en niet gewend aan een zoo doorwerkte gedulds-discipline, was naar Stijn gewipt, drensde om een half centje voor balletjes.

- Hier Doantje!.... schreeuwde Mien.... ànders hei-je je beurt f'rpènd!

Het kereltje, dat van Stijn een trap tegen zijn gatje had te verstouwen, waggelde weer het telkringetje in.

- Toen gong se noa de koe.... de koe die wou d'r schò-ppe.... toen gong se noa de pò-ppe.... de poppe woue d'r slo-àn....

Het koortje zong weer hoog en laag dooréén, met spanning op de gezichtjes wie het laatst afgeteld zou worden.

Toen gong se noa de moan.... de moan die wès sau glèd....

- Toen,.... gilden ze allen het uitproestend met een schel genot,.... fiel se op d'r gèt!....

- Willem àf!

- Nei!.... nie eirelik! - schreeuwde woedend een jochie van acht, bijgevallen door twee meisjes.

- Welles!....

- Niètes.. je hep d'r Willem aufergesloage....

- Au wèt 'n jokkes!.... zei Willem ontzet, terwijl een hoestbui hem half deed stikken.

De stemmen gristen opgewonden dooreen. Daantje bekloof het vuile, vertrapte stuk pens van de verschewaar-kar. De kijf-keeltjes verkwetterden geluidjes als van vechtende piep-musschen. Riek, de nietafgetelde begon op haar eigen houtje een veel korter deuntje:

- Olleke.... bolleke.... rù.... olleke.... bolleke.... knòl!

Telkens schopte ze met haar handje losbengelend haar van haar schoudertjes naar achter. -

Maar jongentjes gooiden hun petjes hoog, in warrel dooreen, op de meisjes....

Er was een opdringerige muiterij. Bijna de heele bende gierde tegen haar in.... dat zij ‘'m moest zijn’.

- Illepe.... tillepe.... pàl.... dèn?.... vroeg ze opnieuw aanvangend met tellen. Maar ze wilden niet naar nieuwen babbel hooren. Ze ‘was 'm’, eerlijk. Ze had niks te tellen. Er tegenin schreeuwde het bijterige oproer-kraaiertje van acht, terwijl hij met zijn rooden halsdoek zwiepte als een vlag-in-den-wind. Door de ruzie der kleintjes verliep het heele spelletje. -

Riek was een kroegje ingeslopen waar ze net haar vader zag inwaggelen met een troepje bootwerkers.

- Moeder!.... Doantje hep maàn zwaoi gegèpt.... huilde Willem het winkeltje in.

Daantje vleide zich, met den zwaai van Willem, zoetjes, als een naar rug-streelingen verlangend katje, tegen de beenen van Stijn op. - Willem hield niet

van zijn stiefvader Die kon zoo gemeen gieren. - De kleine Koen, jochie van drie, stond stakkerig te tollen met een gebroken en veel te kort zweepje. Aas voor Daantje, die niet tevreden was met den overmeesterden zwaai van zijn broertje Willem, verdedigd tusschen de beenen van Stijn, maar ook Koentje moest plagen. -

- Maàn sweipie.... sarde hij, doend alsof hij Koen het vodje wou afnemen. -
- Nei.... hrrr! huilde het wurm in stuipende woede....
- Maàn tol.... treiterde Daantje door, de tol met zijn voetje verschoppend....
- Hrrrr! hrrrr!.... gilde Koentje nu in uitbarstende drift.
- Maàn sweip.... herbegon Daantje, alles van Koentje bedreigend met handjes en beentjes tegelijk. Koentje zwol paars op van gift.

Daantje lachte, verwrong zijn rompje, zag niets anders dan zijn van wanhoop-krijtende broertje. - Plóts voelde hij een brandpijn op zijn wang, een heeten slag, die klonk als een klok.

- Je laun.... èdder....

Stijn was er traag tusschenin gestapt, sjokte weer doodbedaard naar zijn vensterkozijn. Eigenlijk wou hij wel even bij buurman Ruigpoot aan den overkant een praatje verdoen, ook een visch-koopman van zijn stiek. Maar hij vreesde een snauw van zijn vrouw. Verdomme zooals dat wijf hem koejeneerde en kleinwurmde. Van geen sauger liet hij het zich welgevallen. -

Ruigpoot aan den overkant, verkankaneerde voor zijn vrouw een piassen-dans. De jenever, die nog náwerkte.... bromde Stijn. Zoo een gare plunderaar. - Kijk,.... daar ging Matje Scheefduim. Wel een pientere,

kloeke meid, maar zoo lellig. Wat had ze toch een aanhalig loopje over zich. Ze wipte zoo komiek met haar achterwerk. Zoo een zwabberdweil. - 't Jonge, nou een sterke bitter met zand,.... hij gruwde er van. Toch een toffe jadmoos, zoo een meid in de vroegte. Als Neel er sjoege van had dat hij haar nagluurde, trok er een lap onweer door de lucht. Altijd wanneer hij dat nefke zag lolde er iets in hem van binnen als had hij dubbel zes geworpen. Toch moest hij zich katoen houden, anders zag de slimmerik het nog aan het gloeien van zijn lampjes. Want om al zijn scheevigheid had ze giftige bekommering. - He? gingen ze nou pas de vlaggen uitwapperen? Over één dag had je de koningin al in stad.... Zoo'n koningin, fijne standwerkster!.... Had ook d'r pernoose.... en d'r speeldoosie.... Jesis.... wat had hij een pijn in z'n neut. Was dat niet 'n dreigement van zijn hart dat ie te veel zoop? Dat geklofte wijfje van 'm.... die oogen.... vlammen goot ze d'r uit. Hij had 'r nog liever als 'n bos wortelen. Alles kwam d'r bij haar perdoes uit 't kraantje. Alleen de kinderen van haar eersten man, die zou hij nooit kunnen rooien, dat losgeklopte gebroed. -

Willem Paard-in-de-Schout slenterde langs, kwam een deuntje bij hem meeleunen tegen de raampost. - Hij liep net van Karel Burk af, beweerde hij, terwijl die warme melk had staan slobberen bij Juweelen Bet. Paard-in-de-Schout was los werkman, als Stijn. Van alle ploetermarkten thuis. Dan in de visch, dan in de groenten, dan in de suiker. Maar het meest verdeed hij zijn tijd bij de hitsige Marie de Baard, beruchte kroeghoudster uit de Looierstraat, die haar rookige gelagkamer beplengde met zakkenrollers-duiten en door wie hij nog gestopt werd. Ze verafschuwden het ‘pooien’ in den Jordaan als een walgelijk bedrijf, een oneerbaar beroep van den diepst-gezonkene. En toch durfde niet

één der Paard-in-de-Schout-beschimpers zich op hein werpen, omdat hij zelf zoo een brutaal prevelement had en een sla-bek voor tien, vol wreed en wrang gevloek en gedreig. Paard-in-de-Schout werd bezeten door een speelsche manie, om alle beginletters van woorden, als hij er maar évens kans toe zag, te verwisselen.

- Sau, G-auje M-ans,.... zei hij, terwijl hij bedoelde Mooie Gans. Zelf vond hij zijn letter-wisselingen dolgrappig, vooral wanneer ze de kluts kwijt raakten en hem niet meer verstonden. Dan lachte hij zijn kop bietenrood.

Stijn had kortaf gedag terug geknikt. - Zoo'n kwinkert, zoo'n pooier, dacht hij minachtend. Nee, zoo'n nasser-beroep nooit. Hij sneed zijn wijf liever gemoedereerd den hals af.

- Ik stoa je proamis mit je oal.... fenàcht,.... s-e tegge.... as je.... w-auje.... m-oar hep....

- Poard-in-de-Schoùt.... moak je pleite.... je f'rfeilt maàn,.... viel Stijn norsch uit.

- Hou je f'rdekt Mop.... ikke sm-ie je z-oel.... ik.... n-ot je m-iet. -

Willem gierde om het trage besef en het sufferige wan-gezicht van Stijn. Fijn, zoo een bakkes-dat-nietsnapte. Stijn trok speelsch zijn snor-punten den mond in, bleef wrokkig zwijgen. Van zoo een pias begreep hij geen duit. Was er iets voor den Bul; die zou hem wel bij den staart trekken; die zou den schooier wel naar lucht laten hijgen. - Ging daar Geert niet, de gesjochte Geert, die altijd zwendelde met marktgeld en nooit een baas betaalde? Dat was nou een ‘effetief deurgeferneerde’ boef... soo'n verwilderde bloedhond...

Vlaggen waaiden een kleurig-wapperende drukte in de Willemstraat onder den wolkerigen hemel. Er dreigde onweer en regen, en valsche zonlicht-uitgietingen over straten en huizen, verwelkten najaars-

achtig den jongen zomer. - Neel stond weer zorgelijk en beduusd in een klein vuil kasboekje rekensommetjes te vermompelen. Ze wist zich niet los te werken uit het krioelerige cijfer-gewarrel. Telkens vergiste ze zich, trok ze haar mond pijnlijk scheef alsof ze zich aan een distel prikte. Wat ze nu heel goed wist, het was, dat ze er niet komen kon. Voor één had ze een derde. Voor een ander de helft; voor nog een ander, bedelend verzoek om uitstel. Ze moest de kerels met een zoet slokje verleien. O! ze had behoefte om het uit te gillen, zoo gejaagd en ellendig voelde ze zich van al die drukkende negotie-zorgen. - Nel, de vrouw van haar broer, den schilder, had ze gisteren niet thuis getroffen. Want negen gulden voor den sigaren-vent moést ze hebben. En voor de anderen, die de waar inhielden als ze niet betaalde, moest Stijn maar weer leenen bij die vervloekte week-vrouw Tonie, het gisse, wreede wijf van Hannes Draaibord. -

In de donkere en morsige keuken scharrelde Lientje met droog-goed. Het rook er naar oud touw en aardappelen. In een pot-stoeltje staaroogde wezenloos de kleine Hannes van acht maanden, het bekorste ziekelijke bakkesje geschonden van dauwwurm. Spog klefferde schuimig op de doode lipjes. Lien moest hem onder haar werk beredderen. Maar ze was heelemaal niet met haar hoofd bij het werk. Het popelde in haar erg onrustig en verlangend. Ze had eindelijk een briefje van haar Barend ontvangen, den jongen met wien ze liep en die van haar twistzieken, dronken beest van een vader niet meer op haar vuile krot mocht komen. Ze hadden elkander uitgejouwd en met de vuist bewerkt. Er moest weer wat goed gemaakt worden. - Maar hij, al sedert een paar weken als metselaar op karwei in Zandvoort, had niet dadelijk gewild. Nou had hij eindelijk geschreven. Zich-zelf verkleineerd. Lien brand-

de àf van nieuwsgierigheid. Want ze kon niet lezen en ieder vezeltje van haar wezen trilde van hunkerend verlangen naar zijn nieuws. Dat niet kunnen lezen had haar al wat jammeren gebrouwen, wat onbeschermde smart. Voor hem niet en voor niemand wou ze weten dat ze niet lezen en niet schrijven kon. - Het dwarrelde nu wild door haar heen, al haar denken. Ze wou wegschuilen voor een gevaar in dien brief, die kronkelende letters waarvan ze niets begreep. Guns, als hij eens met een andere meid op stap was.... en.... en... dàt.... nee.... daar viel niet aan te denken. Zoo een boos hart.... haar Barend?.... Als ze Neel vroeg en ze bekende grif dat ze zijn brief niet lezen kon, dan zou die haar begieren en ‘voeren.’ Eén wezen was er in wie ze vertrouwen stelde, in Mientje, het elfjarig dochtertje van Neel. Dàt kind wist alles van haar, hielp haar briefjes ontcijferen en beantwoorden als het noodig was. Lien had al telkens naar Mientje uitgeloerd, zenuwachtig en met zware, bange voorgevoelens haar lot afwachtend. Er was een soort wantrouwen in haar ontstoken tegenover alles en allen. Juist omdat ze niet lezen kon dacht ze telkens genomen te worden. Het maakte haar zoo schuw en zoo guur van binnen. -

Eindelijk was Mientje van straat het plaatsje opgeloopen. Lien riep haar gejaagd en verlegen, en haar goud-bruine, diep-verdoken oogen lichtten heimelijk. Aan de gedempte stem, het gedekte praten en den smeekerigen klank er in, begreep Mientje al hoe laat het was. -

- Mientje.... Mienie.... haur es!.... vleide Lien,..... woar bi je? -

- Hoepele op de Ringdaàk.... snibbigde Mientje, het gewicht van haar functie voelend. -

Nu begon voor Lien het zware werk. Ze mocht zich

niet laten óphitsen door haar hartstochtelijke verlangdrift te willen weten wat in het briefje stond. Zoodra Mientje dat óver-begeeren merkte, werd ze traag, spotzuchtig en treiterend. Ze vreesde hevig de grillige onwilligheid van het kind en ze moest zoo oppassen door een driftig-uitgeschoten woord Mientje niet weer te zien weghollen.

Ze borrelde gauw kwaadaardig óp als schuim en even snel slonk het giftige in Mientje weer weg. -

Het kind snauwde van het plaatsje nog wat terug, bleef, alsof ze Lien heelemaal niet begrepen had, doelloos scharrelen tusschen manden en leege bakken. - Lien bleef naar allen kant van keukentje en gangetje schichtig uitkijken, want ze wou voor geen geld dat Neel en Stijn en andere zwamneuzen er zich in mengden. Ze voelde den wreveligen tegenweer van Mientje spijtig en onderworpen. Tóch zou ze het niet opgeven. Eén artsenij kende ze voor Mientjes onwil.

- Kaàk es Mientje wèt t'r sit?....

Triumfantelijk hield Lien een dubbeltje in de hoogte. Zoo een royaal schot had ze nog nooit gedaan. -

- Alleminse!.... schrok Mientje, een leegen bak driftig op den steenen vloer smijtend. De kat, in ren, joepte een schutting af en op van ontdaanheid.

Dat was een pijl van de trillend-gespannen pees. Raak! - Lien lachte van vergenoegen.

- Woar hei je 't pèmpier?.... vroeg Mien, al vooruit haar taak kennend. -

Schuw en gejaagd keek Lien weer het donkere gangetje in. Zelfs het zuigelingetje in den pot-stoel wantrouwde ze keurend met haar blik.

- Soetjes àn haur.... en heil lèngsoam.... Mienie.... en.... en.... gòed leise....

- Doe jei 't dèn self!.... bitste Mientje beleedigd, net doend of ze wou weg hollen.

Lien zweette van benauwenis. Hoe dat kind haar kwelde en sarde met haar overmacht.

- Jessis.... wèt bi jei kort-àngebonde....

- Sau?... scherpte het kinder-tongetje... nei... jei soanikt .. goed leise .. leis ikke dèn niet àltaus goed?..

Lien besuste het beleedigd borstje, verzocht haar smeekend eindelijk te beginnen. Wacht, nou zou het gebeuren. Haar hart bonkte, hamerend-hard. Het eerste woord al,.... dan wist ze genoeg. God allejesis.... wat draaiteutte dat wicht.... nou weer keerde ze het papier zóó!....

- Schiet nou àf, Mienie.... huilde ze half.

Vlak op Mientjes mond klampte ze haar blik vast. Ze beefde....

- Eírst me duppie... brutaal-snibbig viel Mientje uit.

- Hier furig beist!.... f'rtràuw je maàn nie?

- Nei!....

- Stik dèn!

- Nu leis ikke niet.

En weer wou het kleine ding het donkere gangetje door, de straat oprennen.

Lien had haar kunnen ranselen. Het huilde, verlangde en beefde zoo zenuwachtig van binnen in haar. Voelde dat wicht daar nou niets van mee? Huilend weer schoot ze uit....

- Christus-heire, wèt bi-jei tug 'n fuyle ploag!

Bij haar jurkje trok ze Mientje terug. Honderd angsten omkronkelden nu haar hart. Dat Neel zou roepen; dat Stijn zou inloopen; dat de kleine, met zijn lurkje in den mond, plots zou gaan grienen; dat Mientje haar zou beliegen; dat er verschrikkelijke dingen in het briefje zouden staan die ze liever nooit hoorde....

Eindelijk had ze weerspannige en hardvochtige Mientje weer vermurwd, en het vinnig-nuffige, wreed

kat-en-muisje spelende kind, bedelend en bevleiend toegeeflijker gestemd. Lien, afgemarteld van angst en ontroering, voelde even een lichte ontspanning. O! ze hunkerde zoo naar het geheim van die kriebelige lettertjes en tegelijkertijd zou ze dat geheim wel hebben willen áfweren. Ze voelde zich getuchtigd door zooveel bange vermoedens. Misschien ook werd er iets verklapt, dat ze voor geen sterveling wilde weten. O! die dwarrel van haar gejaagde gedachten. Dat ze ook zélf niet lezen kon. Hoe vervloekte ze nu haar eigen stommigheid en ellende, haar vreeselijken vader, die de heele kinderzooi als schooiers verwaarloosd had. Ze vond er nu wel iets verschrikkelijks in, de eerste woorden van haar Barend na de hevige ruzie, te moeten opvangen uit dien kindermond. En dan, haar wantrouwelijkheid. Een ieder kon haar be-gekscheren zoo veel hij wou. Een paar weken geleden nog had ze, met krom-gewrongen, dikke, stramme vingers, bakbeesten van letters pogen ná te schrijven. Met de tong den mond uitgehangen, in één handkramp, had ze afgeloerd hoe Mientje het voordeed. Maar haar verzwoegde knuisten weigerden te begrijpen. Ze zwabberde over het papier heen en ze trok staken en krullen als omgetuimelde dronken huzaren. Ze begreep niet, ze vatte niet, en het maakte haar dol van vermoeienis. Ze deed liever dag-en-nacht, aan één stuk door, de stugste wasch, dan zóó haar kop te moeten breken met al die mirakelsche krullen en lijnen, ieder apart een andere dwarsstraat in. Dat kon ze gaâr niet voor elkaar houên. Ze had zich toen zelf uit het gareel geslagen met een lach en een huil, die eigenlijk haar heele wezen waren. Toen had de leerares Mientje haar allerlei beleedigende woorden toegeschreeuwd, wijsneuzig zich bewust van haar bazige meerderheid, waardoor Lien zenuwachtiger en akeliger was gaan knoeien. En zoo

kwam ze tot de conclusie, dat zij, op haar leeftijd, het nooit meer zou leeren -

- Nou, Lien.... doar goa je.... luyster je?....

Lien was heelemáál oor. Haar goedhartig en knap gezicht stond strak van ernst. Soms rilde een trillende zenuwtrek over haar mond. -

Haperig begon Mientje, een gnieperig lachje op de fijne lipjes wegmoffelend. -

- Lien!....

De meid schrok. Zóó koel had hij nog nooit geschreven. -

- F'reskeseir maàn as dèt....

Mientje haperde weer. Ze las heel iets anders dan er stond, om Lien te plagen, maar ze kon zoo gauw geen eigen-gemaakt zinnetje bij elkander pruttelen. Plóts voelde Lien, uit haar diepen angst en ontnuchtering, dat het kind niet las wat er wél stond. Bleek, met verwilderde dreig-oogen, greep ze Mientje woest beet, schudde haar heen en weer en gilde gesmoord naar haar toe dat ze haar bedroog. - Mientje, ontsteld om die drift, voelde nu pas het smartelijke van Lientjes geval, keek bangelijk óp naar haar pijn-verwrongen en wit gezicht, begon gauw goed te lezen wat er wel stond. -

..... Liefe schèt!

- Auwww!... riep Mientje alsof ze een ongehoord feit betrapte.

Lien lachte met tranen nog van het huilen in de oogen. Ze kleurde hevig, in een vreemde schaamte voor het kind. Plots schoot haar wantrouwelijk in den zin:.... is het waar wat Mien nu las? - Nee, nu voelde ze weer heel rustig dat het waar was; dat het er stond. Haar oogen knipperden alsof ze zich weerde voor verwaaide asch-vonken. Gretig gejaagd keek ze van het papier naar Miens mondje, van Miens mondje naar het papier. - Mien deunde verder:

- Eife set ik me aàge neider om uwes te schraàfe in de haup det uwes se in de beste welstènd mauge ontfènge omreide uw net wil wèt ik f'rlèngde. sau kèn uwes wel begraàpe ik sou groag wille as det uwes fergèt wet t'r gebeurt is mit uwes foader en ma an persauntje. het is àlles effetiefe opstaukeraài. ik kom tot uwes mit f'rsoek àlles weir goet te moake.

Lientje snikte. Angst was in vreugde opgelost, de wilde ontroering en de beknellende voorgevoelens werden uitstroomend geluk. Nou was haar zwangerschap geen benauwenis meer, pas in de eerste maand. Hannesje in zijn stoeltje staroogde alsof hij in diepzinnig besef het gehoorde stil keurde. Plots viel zijn speen den mond uit, begon hij te schreeuwen.

Maar Lien stopte hem dadelijk haar bespogden vinger in den lurkert en diepzinnig sabbelde en mummelde hij voort. Op een les-deuntje las Mientje al de zinnetjes af.

.... - Ik wès sau bedrukt dèt 't f'rschrikkelijk wès, het nuuwfetje is er àl weir of ge f'rgeit maàn seiker.

- Auww!.... riep Mien weer verwijtend en Lien begreep ook den plotselingen overgang niet heel goed. -

- Schiet àf maàd, ferder!.... joeg ze.

.... - se selle je wel weir opstauke schèt staur je niet àn je foader en denk er nou moar àlleinig àn ons toekomst. Ik bin nog baus op je dèt ken je seiker wel begraàpe, stel maan niet te leur schèt. Doar ik f'rhindert bin geworde daur omstèndigheiden om eirder te schraàfe omreide maàn broer uyt de màst is gefèlle doar hij ernstig beseird is. nu mot de dokter komme. wint er nu gein doekies om 't gebeùirde is gebeùirt je mot noòit mokke. veil kussen fèn hem die sig noemt uuwfe liefhebbende

Boarend.

P. S. ik haup heil spoedig u te sien in àfwèchting. Hartelikke groette an

Teun,
Maoje Karel,
Poppe Truy,
Tente Neil.

Liens hart was onder het hooren lezen kruim-week geworden. Schoon vol duistere toespelingen begreep ze nu iederen overgang. Ze zoende Mientje, drukte het dauwworm-kopje van Hannesje hartstochtelijk tegen de borst en begon plots met heeten ijver aan haar arbeid. Ze huilde en lachte van geluk. Ze wou dadelijk wel zingen, iets droevigs en iets blij's dooréén. Type van sentimenteel-lichtzinnige meid, kon ze al dat goeds niet in haar eentje verwerken. Ze moest alles om haar heen beplengen met haar gevoel. Ze hield van een doodsbaar en een bruiloftskoets evenveel. Als ze maar grienen en lachen kon, veel en lang, op één dag. Ook nu was haar ziel overtinteld van een wild geluk, dat plots kon omslaan in een huilbui, door de nietigste kleinigheid. Ze versleurde haar leven door ongetemde min, of verkniesde het in druilig berouw. Ze leefde als menschen in een colportage-roman, de zenuwen dolverlekkerd op melodramatische óver-ontroering, en soms in het smartelijkste fatsoen, zichzelf aanklagend als liederlijkst vrouws-persoon. Haar avontuurlijke geest hield van bulderende stormigheid en levensgevaar, werd gelokt naar het bloedige, wreede, en zij zélf kon toch geen mug dood-drukken. -

Vandaag was ze blij voor tien. De ontroering moest er uitgesnikt en uitgejubeld. Lien had zoo weinig vreugde. Onder den wasch-dreun op de zinken ribbelplank, verzong ze haar ziel in het vuns-riekende morsige keukentje, met grilligen overslag van stem-

mingen. Ze schaamde zich zoo diep in haar hart voor al de lage, dronken vechtdaden van haar vader; voor haar stinkende en afzichtelijk-verwaarloosde broers en zusjes; voor het donkere en verdierlijkte gespuis uit de Wijde Gang, waartusschen ze woonde en leefde. Ze dacht zoo dikwijls aan haar afgeranselde, goedige moeder, een jaar dood, door haar liederlijken vader half vermoord. Daarom leefde ze in een wereld van liedjes, altijd liedjes. Een treurlied verzadigde haar zenuwen zoo goed als een bonte vroolijkheid. Die liedjes,.... ze kende ze tot de laatste syllabe, en in haar sentimenteel hart koesterde ze ieder woord met diepe gemeendheid. Bloed-doorvlekt was haar leven en dat van het vervuilde gezin. Troost, diepen troost vond ze in haar liedjes. Ook nu weer zongen de eerste sleeperige maten huilerig-weemoedig in haar op, van: De Blauwe Kiel.

- On-der de blaufe kiel wort foak sau feil geleië... de werkmèn heb 't tug sau noar en bèng.... faur hem maàn lied... De werkmèn weint.... dèt snaàit maàn daur de siel....

Ze schreide mee, diep verweekt in zelf-ontroering; tranen druppelden in haar blauwsel-tobbe. Ieder woord trilde haar van de heete tong. Ze smolt in zoete smart weg als suiker in zon-gloed. Ze was doordropen van verdriet. Haar heele ziel was één droef geschrei. Nooit zou ze meer één vroolijkheid kunnen zeggen.

Lien was zacht van aard en doorzwórven van onheimelijken weemoed. Zelfs over haar lichtzinnigste daad trokken schaduws van smartelijkheid. -

Tien minuten later, na een stil boen-dreunend plankgewrijf en geplas, joeg plots weer een jubel haar óp. Hel zong ze uit:

- 't Wès loast op 'n faàne dèg,.... àl noar die hoekloa.... hoekloa - sèe....

O! nu huppelde de vroolijkheid weer wild in haar rond. Ze had nog een heelen morgen voor haar om te zingen. Een schuimig genot. Neel hoorde haar graag. En Stijn spinde er op. Ze had een zachte, klagelijke mooie stem en ze zong met heel haar wezen. Dat voelden ze allemaal. Zelfs Hannesje in zijn stoeltje bekeek haar verbaasd en lachte wezenlooze lachjes naar den waschhoek. De hoek-la-zee, was weer verdrongen voor het ‘Treurlied van den jongeling’. Dat vond ze nou effektief astrant-fijn. Daar haalde weinig bij. Een reuze-nummer. Kon ze wat mee uit den weg zingen. De treurende jongeling,.... zag zoo helder de zon en zoo duister de maan.... En as ie dan z'n eige afvraagt: hoe sal 't wese as de dag is heengegaan en z'n meisie uit jaloersigheid de hals afsnijdt,.... dan kón Lien het niet meer houên; dan kermde en kreunde haar stem door het keukentje.... ‘as 't grufelstuk is folbrècht’....

In Lien leefden de smart en de melancholie van verschooierden en vertrapten; de versomberende volksmelancholie met haar krijtend wee, als van een straatorgel in regendamp. Lien had onbewust het gevoel voor tragiek, en dramatiseerde alles om haar heen, als een echt verweemoedigd ellende-volkskind. Ze zag iederen dag voor haar bange oogen, felle mishandelingen en verschooierende ellende, wreede zinnelijkheid en verbeestelijking van ieder levens-instinct. Ze woonde, na het Klooster, in den berúchtsten gang-darm van de Willemstraat, waar al het vuil der wijk in uitmondde. Ze voelde niet de weeïge valschheid van haar melodramatische jank-liedjes, wijl óm haar, het leven zoo was. Mal bijéén-gerijmd in de armelijkste woordenpraal,.... het deerde haar niet. Voor háar was het écht. Haar raakte die huiver van het moord- en treurleven aan, in die liedjes bezongen; want het dik-oppe, bloeddruiperige en valsch-tragische er in, bleef nog ver

ónder de vreeselijke werkelijkheid die zij zelf om haar heen doorleefde, tusschen straatzangers, stoelenmatters, orgeldraaiers, scharenslijpers, zwervers en havelooze schooiers, met hun verrotte stroomatrassen en hun stinkenden armoe-wasem; tusschen de verwilderde kerels uit de Wijde Gang, in hun dronken geronk, mishandelend, schoffeerend en zich als wreede beesten uitlevend onder haar bange oogen. -

Ze kende al die liedjes in hun verhaal-waarheid, hoe onbeholpen ook en op sensatie bijéengeperst. Ze waren de romantiek van haar zwart leven, en tegelijk een, haar zélf ieder uur bedreigende werkelijkheid. -

De scheepsjongen,.... De blauwe kiel,.... Lucifersmeneer,.... De ledige stoel,.... Wonder geval van een jong soldaat,.... Bij het ouderen Graf,.... De orgelman.... Lien was de inhoud zélf. - Maar het allermooist vond ze, naast: Wèt is 't leife.... 'n stèp noar 't grèf,.... het droeve lied van ‘Het Slot’. Met gefolterd hart zong ze de coupletten van ‘Het Slot’. -

- Siet gei dèt Slot mit haùge paù.... rte....
Omringt daur grèchte sau diep....
Hij wil en kèn hoar stem niet haùre....
Die hèi f'rèchte, die hèi f'rstiet....

O! jongeling, ik min u teider....
Geif maàn ma an hert en ma an onschult weider!

Ook nu weer weende ze haar woorden uit, terwijl ze toch zoo zoetjes gelukkig was van binnen. Haar Barend, haar Barend.... hij was die jongeling en zij de meid... nee, hij was het niet.... hij was het niet.... Daar hà-je... dat vreeselijke lied... dat liefde-drama van Berend Kielstra te Giethoorn.... - ‘die leed verschrikkelijke liefdesmart’.... die zijn Anna omver geschoten heb.... en toen zijn eigen door de keel kogelde.... Nee, haar

Barend.... was wel dol driftig, en als hij zou weten van Mooie Karel.... hoe kon ze soms toch zoo lichtzinnig zijn?.... maar.... ze zou het versmoren, want ze hield toch dol alleen van hém. Daarom zong ze maar weer liever van ‘Het Slot’....

O! ze hoorde het kermen van de verstootene. Ze slurpte die droefnis in, ze kon er zich met al haar gedoe doorheen sleuren. Ze wist zelf niet goed, wat zoo een slot nu eigenlijk voor een ding was.... 'n kèsteil.... 'n soortement van 'n rauferhuys?.... Ze zag, in haar keukentje, onder de lauwe lucht van haar tobbe,.... hooge poorten van een slot.... en ze wist dat het iets was om van te rillen zoo vreemd en zoo mooi.... Maar plots zoende ze weer Barends portret. Ze wou geen verdriet meer. Ze wou vroolijkheid. - Een poos zwoegde ze stil door.... toen plots door haar heenschokte:

- Joa Tolhuys, Tolhuys, Tolhuys, kiele kiele,
  Tolhuys, kiele, kiele, hupsoasoa.....

In het gangetje hoorde ze Neel's stem, schreeuwerig. Ze riep naar de stoep:

- Staàn.... kom effe faùr.... ik mot noa Nel!

Stijn hoorde aan haar toon dat ze al niet meer zoo barsch als van morgen tegen hem wou zijn. Onverschillig-traag slenterde hij het winkeltje in. -

Zijn lobbes-achtig bakkes keek weer geitig-onnoozel en in zijn blauwe oogen leek het licht gedoofd. Altijd na een zwaren zuip. -

- As die Brusse komp, die fèn de koffie.... dèt leit hier.... en fèn Dobbelmèn.... auk hier.... en fèn Rouwus mot je uytstel vroage.... terugsture tut de follegende moand....

- Terugsture?.... schrok Stijn, die nuchter te verlegen was om een kind behoorlijk te woord te staan... terugstu-re.... sel ik stikke.... dèt durf ik fèst nie...

Hij stotterde als een geblufte schooljongen, onnoozel en schuw. -

- Sau, roeispoan!.... barstte Neel woedend uit,.... hei je soms je ketaur op Aàmuyde?.... sau'n pinkieskorper....

Ze kon hem niet luchten zoo schuchter, Neel. Als hij maar in het gemeene zijn zinnigheid wou doorzetten, dan was hij niet zoo onnoozel; dan bewerkte hij haar wel met zijn groote klavieren. Haar felle blauwe oogen, met het spotlicht er in, minachtten in één blik zijn heele schuwe en wegdruilende wezen.

- Onder nètte vlèg.... dèn kê je klèppere he?.... hoonde ze... as je 't saupie in hep.... tùt je tong is lèmgesloage.... die durrift gein uytstel vroage!

- Onder ons minse joa,.... verdedigde zich goediggedwee Stijn,.... moar sau'n meheir....

- Meheir?.... meheir,.... perdoes 'n kemeidie!... Ze wist niet van kwaadheid wat er uit te moeten gooien en met een giftig..... steik de maurd!.... liep ze het winkeltje uit. Piender en kwiek stapte ze op de Goudsbloemstraat af. Bij den hoek vlerkten een paar meiden op haar toe, niet hun vuisten den schoot ingeperst van het lachen. -

- Tènte Neil.... as u wèt maùis wil.... sien.... Torbecke.... hei tippelt weir noakent in de Gèng....

- Goa deur!.... ik hep genog fèn maan keirel....

III.

Bij Nel sjokkerde ze het kelder-donkere snoepwinkeltje in. Het stonk er naar riolen en verstopte goten. Recht door liep ze naar de achter-woonkamer, waar ze Nel iets zag beredderen tegen het duistere plaatsjes-raam. -

- Jei Neel?.... vroeg die omkijkend, een beetje verbaasd.

Neel vertelde haar wedervaren en drentelde met kleine zinnetjes en bijzaakjes nog eerst wat om haar vraag heen. Haar goud-sliertig, losgewoeld haar trok ze, om wat te doen, bang voor een weigering, glad achter de ooren. En nou wachtte ze antwoord. - Maar Nel kon haar niet bijspringen.

Nel Scheendert, vrouw van Neel's broer, was tuchteloos goedhartig. Van haar eigen schamelheid hielp ze nog al de nooddruftige geburen. Het gulle geven was in haar een soort van onbewuste godsvruchtigheid. Ze had veel gebreken; al dadelijk haar dolzinnige driftigheid en haar heerschzucht. Maar geven kon ze als een apostel, met een diepen, warmen drang. Ze bevochtigde al haar daden met een medelijdende weekhartigheid, die zij zichzelf niet meer bewust was. Ze zou zelf barvoets de teenen zich tot wond hebben kunnen loopen, om anderen maar van dienst te zijn. Wel leek ze woest, en fel, en bulderend in driftwoorden, omdat ze alles er genadeloos uitflapte wat haar jeukte op de tong. Toch kruimde onder de heftige taal een samaritaansche teederheid. Anarchistisch en onstuimig was haar diepe natuur, maar toch teruggedrongen door en verzacht in een medelijdende menschelijkheid. Ze kon geen onrecht zien en doldriftig moeide zij zich met alles, terwijl ze zelf overheerschen en bedwingen wilde. Ze walgde van al dat slapen op rottende vodden, stinkend stroo en zeegras, van al die armoe-wijken in den Jordaan, en zelf overlegde ze nooit een cent voor verbetering van eigen ellende. Ieder die zij hielp schold ze uit, de huid vol, om eigen goedhartigheid te verdekken. Ze schaamde zich voor haar eigen hulpvaardigheid, omdat het zoo luttel was. Met bruut woordmisbaar wou ze ruw doen en hard, terwijl het in haar weende, ze zich nauw wist te houden om niet uit te barsten in snikken. Ze wou koelbloedig leed verkrop-

pen en van anderen stug voorbijgaan, maar ze kon niet. Ze vonden haar door haar test geprikt. Ze noemden haar spottend juffer ‘stampvol’, omdat ze altijd wat te doen had. Op den koelsten morgen liep zij jachtig.... voor een ander. Op het snippertje van den avond zwoegde zij nog iets.... voor een ander. Ook nu weer wou ze Neel helpen, en terwijl ze had moéten weigeren, zon ze al weer op honderd dingen om haar toch te kunnen bijspringen.

- Jij ook altijd mit je fuil gesanik.... schold ze weer goedhartig,.... je weet ommers hoe ikke d'r self foorsit!.... soo'n morsbroek as jij ook....

In het schemerig kelderdiep van het snoepwinkeltje leek Nel's hoofd de zoldering te raken. -

- Je weet Frans sig s'n eige dood ploetert, maar d'r is hier ook 'n heele school.... Als ik Jan, mijn oudste niet had, konde we self crepeere... Van 't ‘lekkers’ ken ik me lurkert niet menteneere....

Nel was geen ras-Jordaansche, niet van bloed uit bloed. Maar toch een Amsterdamsche. Ze had temperament als een uitbrekend vuur. Haar heele lichaam leefde in driftvlammen. Daarin leek ze weer wél een Jordaansche. Want ze hielden allemaal veel van Nel Scheendert om haar opofferende wezen. Ze begeerde nooit kleingeestige dankjes voor haar hulp; ze deed het uit eigen lust en omdat helpen en bijstaan haar overtintelde van geluk. Arme schooiers de bedelende hand vullen en uit nijdige oogen het roode venijn stooten, dat was haar leven. -

In het mat-gele, uitgemagerde gezicht holden diep, de groote, oranjeachtig zwart-doorschenen oogen, die hel fonkelden, zenuwachtig en óver-levendig. Al jaren was zij nu een verploeterde werksloof in haar grauwe dag-plunje, geheel onvermaard. Maar heel lang geleden, heel lang, was Nel Scheendert overal bekend geweest

in de buurt om haar meisjes-mooi, haar frissche, brutale vroolijkheid. Nu ging diezelfde roep van haar oudste dochter Corry, liep zij krom-gebukt in haar lagen kelder waarin ze leefde als in een hol, schimmig doorlicht en vervunsd van riolenstank. Een modderige dwarssteeg omkronkelde het achter-plaatsje, altijd vol vuil en dampende uitwerpselen. Een klamme vochtigheid sieperde langs de onbehangselde keldermuren en in de scheemrige duisternis vlekte tegen zwaar geschaduw, het licht op gezichten als een uitslag van melaatschen. -

In dit donker woonhok regeerde Nel; bóven het winkeltje, waar nog een stik-zwart insteekje van de burentrap was afgeschoten, speelde Corry den baas. - Nel voelde heerschzuchtig en bebaasde haar man. Frans kromp in, onder haar tyrannie. Heel anders dan bij Stijn, plette hier het vrouw-gezag. Stijn, traag, schuw, vadsig, goedig, deed tóch wel wat hij wou. En als hij dronken was durfde hem niemand genaken, werd hij dikwijls verschrikkelijk van wreede wellustigheid. Maar Frans Scheendert leek heelemaal onder de pantoffel weggedoken. Die kreeg van Nel een paar dubbeltjes zakgeld en dan moest hij nog verantwoorden wat hij er mee uitvoerde. Frans de Leerlap, werd hij gescholden. Ze wrong hem uit, ze plooide en verwurmde zijn buigzame wezen dat van geen tegenweer besef had. Hij lebberde eeuwig koffie of thee. In zijn vreesachtige onderworpenheid triumfeerde Nel's heerschzucht. Voor anderen had zij alles over. Hij moest voor haar kruipen. In den Jordaan werden de vrouwen verknauwd tot oud-testamentische zwoeg-slavinnen; werden ze bukkende wil-overbrengsters van hun meesters, terwijl ze met hun luidruchtige kelen schenen te heerschen over het druiloorige mannenvolk; Nel zou van haár man een slaven-rug krommen, al kermde hij ook onder

haar vracht. Dat was zoo de gril en wrake van haar anarchistische natuur en de razernij van haar zieke heerschzuchtigheid. - Frans Leerlap had een beetje schuchter vergenoegen in duiven en kanaries. Toevallig beviel dat tierelierend en koerend gebroedje ook haar. Maar kreeg ze de pruik op, een wilden dag, verveelde haar het keelvaardig ratelen en slag-zoeken van de kanarietjes, dan trapte ze duiven en vogeltjes weg en mocht Frans in zijn ontsteltenis, geen kik geven. Anders gingen ze allemaal om hals. -

In niets leek Frans op zijn heet-gestookte, dadelijk goede en dadelijk kwade zuster Neel. En ook niet op de andere broers en meiden. -

Nel vatte niet waarom Neel de negen gulden niet van de rijke Dien aftroggelde. Dien, met haar geldslokkert van een diamantslijper. Maar Neel moest er niets van hebben. Dien was ijzig gierig. En dan, een mensch met fratsen als apen in een kooi. Zelfs tegen haar kerel. Dien.... Dien moest opgesloten in Meerenberg, meende Neel.

- Die speilt d'r de heile dèg kemeidie in tien bedraàfe.... dèn is d'r oasem heil.... dèn.... ein stuk gif....

- Jonge, hoor me kleine hoeste....

Nel, het magere gezicht verschrompeld in angstigheid, - want ze was dol op haar kinderen en benauwd voor ziekten - scharrelde naar het duf-donkere bedje van haar jongste meisje, dat het borstje in kinkhoest-vlaag scheen vanéén te scheuren. Vlak boven het hoofdje van het kinkhoest-kindeke hemelde weer een bedje en daar boven wéér. Daar tezaâm sliep het grut, met hun zessen, meisjes en jochies bijéén. -

Nel moest zich diep inbukken in het vunze bedsteetje, om het benauwd-paars gezichtje van het naar adem-snakkende kind, met haar vlakke hand te kunnen bevegen.

- 't Angstzweet breekt 'r uit.... zei Nel ontdaan.

- Wèt seit de dokter?

- Eéns gewees!.... kinkhoes en misschien long-f'rsweering.... Nou mos ik bij hem komme.

- Wèt sau 't.... 't binne jou bigge moar.... keef Neel weer, de blauwe oogen nu zwart in het krotduister. -

Nel stemde in, vertelde dat de jongens waren gaan zwemmen aan het Schapeneiland en dat ze toch iemand naar den dokter wou sturen. Vlak bij het tusschen-deurtje van glas, dat winkeltje en achterkrot scheidde en waar, door vuile, gescheurde lappen heen, nog wat licht op terugsloeg van het brandend-zonnige instoepje, kweelde het keeltje van een kanarie in toegedekt kooitje, heel fijntjes fluit-aanloopjes nemend, plots éven overslaand in zacht klankjes-gegorgel. -

Op het zon-gloeiende stoepje riep een benepen kinderstemmetje: ‘follik’ naar beneden. Nel keek uit het donker, door de scheuren van de bengelende lappen voor de glazen tusschendeur, het winkeltje in. -

- 'n Klant van 'n hallefie.... Neel, heb effe studie op me kleine....

Een schooierig vervuild meisje, met vergroezelde haarpruik, stond in vaal steenrood en gehavend jurkje, de oogen groot-gesperd, voor het lekkers. Haar modderzwart knuistje wees alles tegelijk aan over de helkleurige snoepschoteltjes.

- Wat sal 't sijn dreumis?.... foor je hallefie ke je me toch niet loskoope.... zei Nel goedig.

Plots voelde Nel een wee-walgelijke lucht op haar aanwalmen. Het kind stonk als een vuilnisbakje waarin koolen rottend te broeien lagen onder smeer. Haar heele schuchtere wezentje was één landlooperachtige vervuiling. Over haar rugje wemelde ongedierte. Nel rilde.... Zoo een stank uit kleertjes had ze nooit

geroken. Een lucht van bedorven visch-ingewanden en water van rottende bloemen. In één leek het heele keldertje door armoe-stank aangestoken. Het kind bleef onbewust van haar vergoring, keek, kéek met fel vergenoegen in de onstuimige oogen. -

In de zon lichtte de snoeptafel het duistere winkeltje uit. Het kind had vier cent; bijeengebedeld, leek het Nel. Het meisje wou alles tegelijk. De bruine, zoete hompen, maar nog liever de tooverballen met hun verschietende kleuren. Maar daar had je de spinnekoppen, hel oranje... hè, wat kleurden die mooi!.... En dan Naatje-driehoog, drie-verdiepinkjes-lekkers, omwemeld van vlekjes rose, geel en violet.... Kon je toch niet zoo zuinig op zuigen als op de zure pitten, bloedrood. Hè... nee!.. wacht!.... bikkels,.... die gele met rose.... en die groene.... O! de snoeptafel van tante Nel fonkelde zoo van helle kleur in de zon en lokte zooveel kinder-handjes. Het leek een primitief schilder-mozaiek van de lichtste en uitdagendste verven overstreken. En het fonkelde er zoo snoepig op de snoepige witte schoteltjes, waaronder geknipt wit kastpapier nog meer wit bijblankte. Het rook er zoo harsig en suikerig, en al dat lekkers bruiloftte zoo vroolijk-gloeiend in de zon, onder malkander. Vorkenbakjes en hardgele brillen; vischjes, de staartjes grillig bevlakt van heet vermiljoen-bloed; pepermuntblokken, oranje-donker, honingzoet en lichtgroen manna.... En dan de álkleurige hartjes, trillend in het licht.

Eindelijk had ze haar bekomst, haar wild verlangen met zoete preveltjes gesust. Ze wist wat ze hebben wou en koos. Nel stopte het kind van alle dingen een paar méér toe. Ze huilde van binnen om zoo een verwaarloosd schaap, terwijl ze zelf ellendig was om haar eigen ziek kind. -

Van het duistere bedje uit, krampte weer hoest los;

benauwend keel-gekerm kreunde ná door het donkere kamertje. -

- Se sel d'r tug gein kruppies moake,.... zei Neel bedrukt.... 't slaàm is d'r noar de keil getrokke,.... jou dokter hep sukke roare ideìs aufer se aàge.... Nel luisterde nauw, bette het benauwings-zweet van Annetjes bleek-zieke kopje.

- Geif d'r.... deunde Neel's stem.... 'n geklos àa.... 'n ons honing, en neimper 'n leipel soete olie... en.... enne.... 'n leipel bruyne suyker....

- Hep se al gehad.

- Smeir d'r dèn in mit raufe reusel.... mins.... 't maàsie fèn Ruygpaut, bei ons an de auferkènt lei op de daud mins.... en nou is se weir kwiek as kwik.... raufe reusel Nel,.... sau ik je seg..... Lien hep 't hullie angerekemedeird fèn Smàkkie....

De hoestvlaag zakte; het kindergezichtje zonk weer weg in het schemergrauw van het vuns-riekende bedje. Neel klaagde en morde weer met kleine giftige of triestige zinnetjes haar bedrukte en tegelijk opstandige ziel uit. Dat den vorigen Zaterdag Mientje haar laatste belletjes in den lommerd had gebracht. Heftig schold ze op den pandjeshuis-baas van de Lindengracht, die bijna niets meer gaf voor het goed, en als het verstond, ook geen slip van zijn jasje meer liet zien. Ze morde over de vacantie met al dat grienende en vechtende grut thuis; over den dwang van de Heil-schooltjes en den wroegenden onwil der kinderen om er heen te gaan. Maar het meest nog jammerde zij om Stijn's dronkenschap. - Nu viel Nel wild uit, dat dit eigen schuld was, ze Stijn te veel vrijheid gaf en het giftige kruid liet gedijen op eigen bodem.

- 't Most mijn fint sijn!....

In wrevel perste Nel een vuil brok leerlap saâm, waarmee ze de tafel, vlak bij het scheef-gezakte

plaatsjes-raam, in een paar woeste streken schoonveegde. -

- Sau,.... keef driftig Neel terug.... bi jei sau piender?.... netuurelik.... Frèns hep gein baàters in s'n snaàjem.... die hoef je niet in de kroeg àftelegge.... die kruysjèst s'n aàge niet daud in 'n hoekie fèn 't gelàg.... die hep se peseil mit ferf.... Moar.... moar.... wèt stoa je teuge je aàge maàd?....

Een schrik rilde door Nel heen. De groote holle oogen zochten angstig den kwaadsappigen lastermond van haar schoonzuster. Niets zei ze meer terug.... Haar dochter.... die ramp!.... die schande!

- Mot je 'n bakkie?.... vroeg Nel plots weer gewoon-onverschillig van stem. -

- As je hep.... de koffie hep bei maàn 'n heireleifetje.... ik hou-'t mit-de-tuyt.... lurreke.... lurreke-fèn-droai-òm.... Se moste maàn me auge deur me wànge sleure.... ik bin d'r eife goed 'n lurrekert as Staàn,.... lachte Neel, die altijd spotte als de zenuwen haar erg kriebelden. -

- Moar god-sel-maàn-kroakepitte.... wèt 'n stènk fèn die bedstei hier, Nel!

- Dat sal waar wese.... viel hard-wreed Nel bij... Eergistere sting de Brouwersgracht hoog.... nou, dan he-je-hier feilig swemme.... dan seit me soo'n sooi,.... hier hoog.... dan jij 't leefe an de glase.... Dan loope de putte ofer.... staan de pijpe fol.... en dan stroomt me kelder in....

- Tènte Neil, dèn draàft 't onder de bedstei fèn Annetje,.... zei Sien, negenjarig dochtertje van Nel, die juist met een uitgeboenden kattebak het achterhok was ingestommeld. -

- Hou je snater, lâ moeder spreke.... duwde norsch Nel weg.... Die stank hier.... in de kelder... die stank.... die freet t'r je fleesch! Wat 'n kot!

- Enne Corrie baufe op 't insteikie.... laupt sau 't woater in d'r bed.... fèn de trèp.... vulde babbelgraag Sientje weer aan, haar woordjes schuw-snel verpruttelend, uit angst voor een snauw.

- Dat komp.... lichtte Nel weer bij,.... van die smerige trappe van de bure bofe.... die binne d'r temet één gat....'t is d'r alles molm.... en poel....

- Se plasse d'r as in Katteburg....

- Gein wonder.... àl die nauwfe gèngetjes hebbe beklemming op de borst,.... lachte zacht Neel ironisch.... die hebbe d'r auk hoarlie kinkhoes....

- Ja, mot-je begrijpe.... pruttelde Nel.... één gootsteen mit d'r drieë, en die lekt t'r in de eeufigheid deur.... soo'n stinkende poel as 't hier is.... je baggert altijd deur de swijnerij van je bure.... as je siet.... 't is om te blerre.... dat trapt d'r tóóne op en af....

- Wou je dèn feur je krotjes-poen, pelàase?.... hoonde Neel, en plots in woedenden omzwaai van stemming, hevig stern-dreigend:

- Se moste de paute fèn de huysboase d'r onder soàge.... Baufe maàn hauft hep ik eife goed sau'n benauwfenis.... Doar pesteire d'r vaàf huyshoues.... Eintje Neimpie mit se waàf en drie.... Keè Kies.... mit d'r seife bigge.... en d'r soalemènder fèn 'n fent.... Klaàne Truy fèn de kourènt.... mit d'r Mànkie.... en.... en Rauje Dirk die d'r gauw noar de tèchtig kuyert.... De heile pèn op één solderf'rdieping.... afgeschut.... in hokke.... Mo-je-nog wèt?.... of hou je nou je koàke?....

Neel lachte valsch en scherp en klapte zich met vettige geluidjes op de kleine dijtjes. Een kanarietje sloeg een trillerklank schril door haar vinnig woedegelach heen.

- 't Heile stel hep d'r één geùt.... enne as tie 'n

spoggie schaun woater mot, 'n kommetje fol.... dèn mot die Rauje twei trèppe òp en àf.... die ouwe Dirk haàgt d'r as 'n laukemetief.... En assie se pelaàs in de spiegeltjes hep.... hep tie gein duufel dorst meir. Sau oasemt tie in eir en deugd.... en laàft 'n mins se sinne....

- Nou, en hier plasse se soo in de gang dat Cor smorreges d'r toet fol water en smerigheit hep.... Wij drijfe fan onder weg, sij krijgt 't fan bofe....

- Fèn baufe mot je 't hebbe.... lachte Neel al zenuwachtiger, met iets van een versnikten huil in haar stem.... Uyt 't suye of uyt 't naurde.... om 't eife.... as je moar niet misselijk wort as God je 'n baudschèp stuurt....

Haar stem sneed ironisch de woorden den wreedbreeden mond uit. Ze lachte scheller, haar twee handen op de al aanzwellende zwangere buik geschakeld. -

- Faur 'n sint 'n maut hep je goar maàn gebaurterecht sus.... lachte ze weer schrijnend.... As ik aurpaàn hep goan me belletjes tug te roade mit aume Jèn....

Ze schudde na van het lachen dat wel huilen leek.

- Nou ken ik nie swabbere mit-me-kop-mit-lange belle....

- Je likt an je ton krale.... lachte nu ook Nel mee en Sientje gierde bij het bedje van Annetje, het lijfje in het duister verzakt, met den kattebak voor haar buikje.

- En.... en...., Neel kon niet meer van het buikschudden,.... Moandèg kaup ik de haàlighaàd op 'n printje.... op de mèrt.... bin ikke nou niet fol uyt de borst?.... Wècht Nel.... nou sà je 't hebbe.... doar hei je je peleton-mit-blaufe-pieke.... je lol benaùme!

Drie kleuters van Nel donkerden het achterkrotje in. -

- Faàn! moeder.... faàn!.... riep Dirkje opge-

wonden.... Joapie hep op se foalie gehèd.... moe... moar ikke wès faàn.... faàn!....

Neel lachte en voelde zich ellendig-los van binnen en zoo raar-slap. Ze zou wel om alles hebben kunnen lachen en huilen tegelijk.

- Werom?.... vroeg Nel Japie.

- Omdèt ikke.... ikke....

De kleuter van zes stotterde bangelijk.

- Hei,.... gannefde Dirk hem snel de woorden uit den stottermond,.... hei hepper gein swembroekie gehèd....

- En je hep fan tante Neel pas 'n sint gekrege?....

- Dètte.... ette.... dètte.... moe.... dètte....

- Die heppie f'rsnoept!.... ving Dirkje hem weer af. Neel lach-huilde en schreeuwde:....

- Mò-je-e-sint feur 'n swembroekie?... mèg 't wicht sau d'r nie an?.... D'r binne d'r erger mit d'rellebaug langs 't rauje-dorp geschuurt.... wèt 'n schoàp!.... sau'n hikmejaur....

- Heppie op se foalie gehèd,.... dreef Dirkje door.

- Nie.... etes.... nietes!.... gilde het stotterkleutertje Japie.

- Wellis moè.... wellis.... an de paurt....

- Je snater dicht.... viel Nel nu streng uit, terwijl ze Dirkje een klap om zijn ronde jongens-kopje bedeelde,.... ik vraag je niks klikkebrok.... En as jij weer wat te snoepe hep, leelijke hummel.... dan mag je eerst de winkel van je moer wel befoordeele....

Ze verlachte stiekem haar gewichtigheid, maar keek toch streng op stotterend Japie neer. -

Een hoestbui vlaagde weer los, van het schemerbedje. Wee-zoetige gotenstank zoog door den kelder en van het laag-gedrukte plaatsje, tegen vunze schuttingen ópgekneld, klaagde droef duiven-gekoer, uit een rommelig, donker-vergroend hok.

- Maùi! doar hei je 't reusenummer fèn de Jordoan.... of de àchtkèntige boer fèn 't aufe Frènse pèd!.... Sau arremoeisoaier.... Wèt pruttele se bei Peitrus?.... ironiseerde Neel, nu vaster van stem, naar een krom-gebogen mannetje dat was ingestapt en bij de tusschendeur even bleef staan uithijgen. -

- Se gèngetje.... se gèngetjel.... Sau Neil.... ik docht jou àl in de fierhoek. -

Met krakerig hoog en zangerig stemmetje sprak de zeventig-jarige neef van Nel, Huib Strien, bijgenaamd het Kilometerboekje. Hij was stucadoor van zijn vak, maar door jonge werkkrachten geheel verdrongen. Straatarm, sukkelde hij al jaren rond, soms een paar dagen ploeterend in de maand. Zoo verdiende en bedelde hij een sober brok brood bijeen. Maar zijn vlijmendst leed en armoedigste zwerftochten konden zijn hart niet vergrimmigen noch zijn levens-vroolijkheid verzuren. Hij had nooit behoefte aan ruzie, als zijn vlamheete en lichtgeraakte buurtgenooten. Een soort van tevreden humor joligde om al zijn woorden heen, beheerscht als hij onbewust werd, door een besef van bestemming en lot dat hem was opgelegd en waar hij zich de knuisten tegen te bloeden zou slaan wanneer hij ging grommen en dreigen en zich verzetten. - Vrouw en twee kinderen waren hem afgestorven. Op zijn drie en zestigste jaar bleef hij moederziel alleen, kon hij nergens meer een week vast werk krijgen. Er stond hem niets te doen dan te dulden en zich achter de plooien van zijn opgeruimdheid te verbergen. Zoo scheen hem van binnen geen verdriet aan te tasten noch leed te raken. Hij lachte altijd zachtjes, als een echte Jantje-zonder-zorg. Hij slorpte zijn potje soep even smakelijk in den schaftkelder op de Egelantiersstraat, - rustig glurend door het groene horretje, - als in de fijn-reukigste gaarkeuken van Spuistraat en ‘Gouden Bal’. Hij

was overal thuis, misschien wel omdat hij geen dak had. Werd hij gebeten door de roode kaken van Heintje Pik, dan keek hij voor een droef kwartiertje beduusd, maar het humeur trommelde hem weer overeind. Hij bleef oud vel, maar toch nog onder den pekelreuk. Hij zou er altijd wel komen en als hij er niet kwam, kwam hij er pas goed,.... was één van zijn geheimzinnige spotternijtjes met eigen ellende. Vaak neuriede hij stilletjes tusschen de tanden, alsof hij net een loterij-prijsje had ingeheschen. Dat was nu eenmaal zoo zijn tevreden geaardheid; alles van zijn eigen ellende zoetjes te begekken, zijn armoe, zijn leed, zijn zwerven, mijlen vér, om een hapje brood. Want jenever dronk hij nooit. Hij huiverde al van de lucht. Niemand uit de heele buurt had Huib Kilometerboekje ooit baloorig of driftig gezien, al scheen hij door den geeuwhonger op de hielen aangejaagd. Hij wou wel van alles doen met zijn moede karkas, zich overal heel klein tusschenin schuiven. Het laatst nog als karren-optrekker bij de Prinsensluis, maar de barre geweldsknuisten van de vaste brughelpers hadden hem gauw wijzer gemaakt. Een borrel kon hij van al die luidruchtige nathalzen krijgen, geen boterham. - Nel was zijn eenig familielid, en die stopte hem altijd wat tusschen de hongerige kaken. Maar bergen kon ze hem evenmin, al had ze er al honderd keer om gedacht. - Zoo zwierf en zwalkte hij rond zonder dak, en toch niet vervallen of met een verdierlijkt bewustzijn. Hij sliep dán op een bank in het Vondelpark, dán in een stuk loods; dán onder het vooronder van een leege aardappelenschuit; dán in het stinkende werkplaatsje van een stoelenmatter dien hij kende.... Maar dat plaatsje werd bedreigd door kameraad-slapers, die den ouden Huib weerden, omdat hij niet mée-zoop. En tóch lachte hij zachtjes, heel zachtjes om alles wat in de woelige en stille we-

reld rondging, wist hij voor zich zelf, vaag, zijn instincten in bedwang te hebben. Daarom leefde hij niet in groote verschrikking, noch in zwarte, het leven bewalmende somberheid.

Vlak achter hem aan sukkelde vader Scheendert in, om met de kinders van Nel, een kuiertje te maken. Dat deed hij iederen dag, al kreeg hij er niks voor. Maar meestal gaf Nel hem borrelgeld. Ze hield niet van Frans' vader, omdat hij schijnheilig en doovig was. Want moesten er babbeltjes oververteld worden dan had die schijnheilige doove altijd het méést gehoord. Hij zag er erg vervallen uit, vader Scheendert, met zijn verslapte trekken en waterige oogen. Een en zeventig werd hij en toch leek hij ruim tachtig jaar. In zijn paars-vaal gezicht beefde de onderkaak hevig op en neer, en door zijn dun-lippigen mond schoten telkens pijn-scheuten van zware oor-zinkens, waarzonder hij bijna nooit was. Een dot vuile watten met zoete olie besopt, propte ver zijn harige linker-oorschelp uit. Zijn heel gebit was leeg getrokken op één reuzige tand na, in de bovenkaak wortelend en van wild vleesch overgroeid. Vader Scheendert mummelde altijd op woordjes die niemand verstond. Hij omkringde zich in een sfeer van oude-mannen-zelfspraak, wat hem iets verwezens en stug-vereenzelvigds gaf. En toch luisterde hij onder eigen woord-gekauw door, naar alles wat om hem heen gebeurde. -

Achter de jongentjes was hij op eenouden stoel stram neergezakt en zijn pruimpje hield hij waaks bewaard in zijn pet. Nel duwde al de gasten een bakje koffie toe, dadelijk weer naar het bedje van Annetje zich keerend, alz ze hoest hoorde losbreken.

- Nel,.... as je je wicht doar f'rmaurd hep, help maàn dèn auk effe an 'n leifetje hiernoamoals.... ik lust fèst soep mit engele-kluyfies.... en 'n koantje fleisch...

Huibs stem kraakte hoog, toch zangerig door de zachte lachjes, die al zijn langzaam-versleepte woorden dempten.

Smeirige swerfer, geelgieter!.... schold Nel goedhartig,.... kom je weir 'n hap bedele?.... mot dat nou soo deurgaan?

- Daurgoan mins?.... ik goa altàat daur.... we gaane allegoar daur!.... ik laàk wel de kuyerende Jaud!.... ik hep d'r minst genaume fier foetjes faur op jullie allemoal....

- Je ken toch in 't Werkhuys.... spotte Neel.

- Och maàd.... ik hep d'r 'n leifetje as 'n prins in 'n kaulemaàn.... hoho.... de derde streng houdt t'r de koabel.... wel nou, ik bin fraàgesel, fraulik en gesjochte....

- Maar in 't Arremehuis.... drong Nel aan.

- Och kaàk es.... dèt is t'r nou sau geleige....

Even hield Huib zijn stem in, om Neels en Nels aandacht te spannen. -

- Dèt is saù geleige.... de eine komp de andere teige....

Huib lachte.... Ze waren er in gerend. Ze hadden gedacht iets heel gewichtig-verklarends te zullen hooren; nou kwam hij met dat doodpiere rijmpje.

- Nie waàfe.... ik hep de heile dèg groaties lucht, reige en sonneschaàn.... en snèchts.... snèchts.... faàn.... proef ik hoe de teir oasemt.... Saû.... de kaus is àf.... alles heit se gèngetje.... Onse liefe heir hep auk de son an 't droaje motte brenge.... Hij smakte leutig op zijn oolijke woordjes. En knus vertelde Huib voort.

- Weit je Nel?.... toen ik mit Nicht Tauntje in 't hufeliksbautje stèpte.... toe wès ik sau noakent àrm as 'n wurm an de hoak, hè.... Ik sei: maàd.... ik sel feur jou fèst de meubeltjes bei mekoar knikkere....

moar d'r is nog niks.... wei-je-wèt.... ik schilder se al fèst op 't behèng.... Sau dèt waàf gelache heit.... Nicht Tauntje.... joa.... nicht Tauntje.... dèt wès d'r 'n deurgeferneirde.... die hing d'r auk nie faur 'n boarsie! -

Even in mijmering omfloersden zijn oogen. De vroolijke Huib leek plots een smarttrek om den mond te vermoffelen. -

- En nou,.... schoot zijn stem schel-opgeruimd uit,.... en nou.... wou ik feur kaulaunioal.... Moar se segge doar: stik jei oud fel.... we lusse sau'n uytgeschaute kogeljès niet.... Waàfe; ik wou d'r letters sette as.... as.... moarejeniers.... moar se motte màan hèndkràbbel nie....

- Jèi Huyb.... kelaunioal!.... as-je-me-nau.... lachte Neel,.... sau'n gepelde g'rnoal.... je bin auk knep je huys kwaàt.... dèt is nou'n bekrèbbelde keirel!.... Mit ein fraysetter lig je feur de oarde!....

- Floek je aàge nou niet staàf, Neil.... en blàaf d'r konsukwenties.... jei heb d'r maàn noar 't èrremehuys wille besjoere....

- Te segge....

- Te segge.... heb alleinig meheirtje.... Ikke noa 't èrremehuys?.... ikke Kilemeiterboekie?.... mot ikke, de weireldberuchte hèrdlauper?.... mins! je bint in je test geprikt.... ikke mot tussche mure opgeslaute?.... ikke op befel me ankleije en uytkleije.... Sonder te mulle.... ik bin d'r gul ferheife baufe je èrremehuys.... Nei mins.... reiken moar fest fèn nul,.... jeì mit je skurieuze waurde.... jeì.... jeì.... Ik sterf liefer fèn de geiuwhonger!.... -

Huib lachte weer, lachte zachtjes. Hij bukte zich naar zijn koffiekom. Het vergroezelde plaatsjes-licht vlakte wat schaduwen op zijn geel gezicht en grauwen baard. Om zijn hals kleurde stilletjes een turksche

doek boven een groen-bleek bedelaarsjasje, met één bovenknoop zijn borst omspannend. Zijn rustige mond smakkelde op de woorden die hij zei, als proefde hij telkens een lekkernijtje. Plots begon zijn ietwat ingedrukte neus gejaagd te snuiven. Een grapje maakte hij over den goot-stank.... terwijl Neel weer tegen zijn onverdragelijke goed-gehumeurdheid inroeide met haar driftaard. -

- En ik seg, je siet mauletjes.... Wèt mot t'r nou fèn sau'n swemneus terecht komme....

- Jeì wurt geprikt daur flieg, flooi en duufelsnàad... Neil.... weerde hij kalm het gesputter van vrouw Burk af....

En heel rustig weer naar Nel, vroeg hij, doorgaand: - Nel, as je nog 'n bèkkie aufer de mauw hep.... heil groag.... ik kom woar ik mot komme!.... mit màan kromme lètte,.... jeisis wèt 'n stènk Nel,.... Nou heb ik pès dertig màal in 't rond afgesworrefe.... me schoene hebbe modder geslobberd.... as lek bier.... 't is t'r fuyl op die buyteweige.... Onse liefe heir mèg d'r wel eràas loate anfeige.... ik ontsie gein duufel of daud.... moar me klompies.... binne me haàlig! Die misdoe ik naùjt!

- Dertig mijl?.... vroeg angstig Nel na, en ook Neel keek verbaasd om zooveel zwerfmoed.

- Ik bin d'r drie doage mit me kromme pins op stèp geweist.... Merk stinkbokkie in màan hauft geplènt.... en al krèeg ik nou de blèffert fèn de honger.... laupe sau ik,.... laupe most ik.... Nou joa Neil.... je docht as dèt je sau'n oufetje wel mit 'n werm braud in mekoar kon sloan, hei?.... As ik de schop kraàg.... kraàg jei 'n kaarretje mit faàne rènd swèrt haur!

Hij slorpte zoetjes zijn koffie in en keek weer peinsdiep naar den grond.

- Drie doage.... en ik hep de heule tàad.... an bruylofte gedècht... ik sèg d'r de slipdès fèn Eintje Neimpie.... Beiter jong gedronke en bedorrefe as.... as nie gedronke en gestorrefe song ie, niet?.... Ik sèg d'r de ouwe Keè Spek mit d'r rauje linte om d'r knobbel.... an 't orregel.... Ik sèg d'r kloarlicht faur me.... de groene muts fèn Trùy Kles.... Och.... dèt is t'r 'n meroakel.... sau hèrd as je dèn opschiet. -

- Goeie laup om de daud te hoale,.... zuchtte somber Neel.

- St!.... sst!.... Wàas màan d'r moar nie an.... roep maàn niet te hèrd!.... Anders trekt Haàn me op de mèt!.... sst!.... sst!....

Hij lachte, lachte weer zachtjes. En zijn hooge, beverige stem kraakte blijde klankjes in het donkere krot rond. De jongentjes waren stoeiend het plaatsje opgedrongen en hurrieden met veel lawaai om den duivenrommel. Telkens fladderden een paar tortels langs het duistere raam, schrikte de oude Scheendert, duwde hij zijn prop zinkens-watten dieper het linkeroor in. Gluiperig was vader Scheendert met zijn stoel een eindje dichter naar het raam geschoven. Een paar vlokken fijn haar zilverglansden in het donker, onder zijn pet uit. Huib Kilometerboekje slobberde insmakelijk zijn kom troost en plukte heel omzichtig een dikke droge boterham, door Nel hem zonder vragen toegeschoven, hol bij de kruimkorst uit. - Onrustig begon vader Scheendert zijn broekzak in te diepen. Zijn handen beefden zoo erg nu als zijn onderkaak. Eindelijk haalde hij, zacht woorden vermummelend tot zich zelf, zijn portemonnaie voor den dag, gezwollen als een visschenkop.

- O jessis fadér, ruk in!... kreet Nel plots heftig, toen ze zag waar het bij den oude op uitdraaide.

Vader Scheendert scheen dien kreet te hebben verwacht,

want zoo gauw zijn beverige handen het toelieten moffelde hij de gezwollen portemonnaie weer in zijn zak.

- Heit u weir tien knoàke an nuwfs in uwes beursie?.... spotte Neel naar haar vader.

Een jichtige pijnschok schoot door Scheendert's verouwelijkten kop en de dunne lippen persten even ontstemd saâm en beefden weer open, den grooten tand ontblootend. -

- Werum.... stotterden zijn woorden trillend uit zijn beef-kaak,.... màg d'r.... d'r 'n mins nou nie se aàge genoeges hebbe?....

- Feruyt dèn mit ufes remanse-boek.... spinde Neel.

Ouwe Scheendert bekoesterde een zonderling aanwendsel, al jaren lang. Alle hevige berichten van ongelukken en narigheden, van branden, braak, moord en diefstal, knipte hij uit de blaadjes en rolde ze in zijn portemonnaie. Vooral aasde hij gretig op buurtnieuws. Nu hij, vanwege zijn jicht en krom-getrokken karkas niets meer te doen had, stumperig en doodsjofel met zijn vrouw op een hokje in de Laurierstraat woonde, van een twee gulden pensioen en wat ondersteunsel van de gemeente toe, - nou had zijn dóórwerkende levens-energie zich op dezen dramatischen arbeid geworpen, werd hij avonturier in voorzienigheidjes. -

Hij groeide van genot als hij de menschen in de buurt van ongelukken-nieuwtjes kon bedienen; menschjes die zelf geen krantje lazen of de ontzettings-rubriek verwaarloosden. Onder het lezen fantaseerde hij er nog altijd wat gruwelijks tusschen en dan genoot hij als een acteur, van hun ontzetting, schrik of toorn. -

Nou had hij weer een paar pracht-nieuwtjes, van een vent, doodgevonden op zijn bed in een logementje in

de Anjeliersdwarsstraat, en van een twee-en-twintig jarigen smid die zijn baas op een ijzersmederij met den voorhamer de hersens had ingeslagen. Oude Scheendert vertelde, verklaarde de nieuwtjes. Hij omlegerde ze met vermoedens. Hij debatteerde hittig en angstaanjagend over het al- of niet schuldige. En de grootste genieting bestond voor hem in het voorspellen, hoeveel ze van het gerecht zouden krijgen; te voorspellen dat de menschen vrijgesproken werden; voorzienigheidje te spelen. Hij had nu een heel verhaal van de vergiftigde taart.... Maar Nel moest niets hebben van die flauwe kul. - Verstoord had hij zijn portemonnaie weer dicht gekneld, ontstemde woordjes in zich zelf verkauwend. Soms droeg hij de allervreeselijkste nieuwtjes drie maanden vuil in zijn portemonnaie. Dan las hij ze in een park vóór aan de invaliden, stok-oude kereltjes gelijk hij, als pás-gebeurde ergheden. Dan keken die met verwrongen gezichten van verbazing naar zijn beef-kaak óp, en aten hem de woorden uit den mond weg. Maar met Nel was niets te beginnen. Als die zei: ruk in!.... dan rukte hij in. Nel wou hem niet bekennen dat ze het alleen niet toestond, omdat ze er zoo akelig van werd, en haar hart in het lijf omdraaide van ellende, als ze er naar luisterde. Want die Oude kon met zoo een angstige beefstem al de narigheden zóó bang haar gemoed inzaaien, dat ze er van droomde en benauwingen kreeg. -

Hoofd-gebukt stapte Corry het kamertje in. Ze was de oudste dochter van Nel, even achttien, heel slank en nog langer dan haar moeder. -

Neel wipte met een wild ‘gedag’ het winkeltje uit, en vader Scheendert lokte met verhaaltjes - schoon kleine Gijsje altijd doodsbenauwd bleef voor zijn éénen vreeselijken tand, - de jongens mee de straat op. Lui smakte Corry zich neer op den stoel van groot-

vader Scheendert, vóór het bedje van zieke Annetje, zonder naar het kindeke om te kijken. In haar verfijnden smaak, in allerlei subtiliteiten uitgaand bóven de algemeene Jordaansche chique, was Corry óók de mooiste meid uit de heele buurt. Alle jongens waren dol op haar. Ze bracht een soort van zinnelijke verhitting in hen die ze tegelijk vrijpostig en schuchter deed zijn. Corry flapte er alles uit, lachte heel aanhalig, schertste en stoeide, maar stond zelfs niet den onschuldigsten kinstreel toe. Scharrelden de jongens een paar weken om haar heen, door het uitdagende en lokkende in haar wezen vagelijk bedwelmd, en kregen ze nauw een zoen, dan vervloekten ze Corry om haar ‘groosigheid’ en ‘branie’. Niet één kon met haar opschieten. Ze was in alles dwars en van een aftergende onverschilligheid. Alleen presentjes, daar was ze fél op. Had ze de dingen eenmaal in haar zak, dan werd ze dadelijk weer wreed-plagerig, wispelturig, tartendgezwind en ál te bewust van haar in-roes-zwijmend meisjes-mooi. Ze ontstak ophitsende hartstochten in de Jordaansche vrijers en tegelijkertijd wierp ze hen met een kwelzuchtige verduiveling in haar keurkeus terug. In haar achteloosheid voor alles, kon niemand haar mans worden. Als jong ding van tien jaar had ze een tante, die haar met een klap wou regeeren, een stuk van de pink afgebeten in hysterische gift-woede. Ze kón geen dwang, geen bevel dulden. Ze zou een lijk geslagen hebben als ze meende dat het haar bang wou maken. Ze had een zenuw-radde welbespraaktheid en ze sloot voor een diender den mond niet. Alles was bij haar gelijk. Ze vreesde geen ziekte, geen ransel, geen gevaar noch bedreiging. Wat ze wou doorzetten, zette ze door in harde wilskracht. Niemand van de meiden hield van haar en toch schoten ze uit hun gearmde loop-rij los, op Corry aan, wanneer

ze haar zagen voorbijgaan. Ze had lef, veel lef, als een kerel en ze was voor den dood zélf niet bang. Ze verspilde haar driften en hartstochten niet en bleef koelnieuwsgierig haar eigen grillen bekijken. Haar kouderotische natuur kende alleen voor enkele uren zinnelijke verlangens. En haar lichtzinnigste daad tierde nóg in onverschilligheid voor het genot. Toch vonden de meiden haar ‘groosig’ en dwars, en geen vijf minuten was ze in het gezelschap of ze kreeg met drie van de vier ruzie, wreede, scherpe ruzie vol venijnige woorden en zure verwijten. Ze had altijd de gewoonte, zoo onder het heftige, radde ratelen door, haar handen aan de kousen aftevegen. Dan tilde ze even hoog de rokken op en ontblootte haar schoon-gelijnde kuiten. Het ging vliegens-snel, op en neer, maar de jongens hunkerden naar die vrijpostige beweging en de meiden vonden het vies-aanhalig. Dan lachte Corry hoonend en deed wat ze niet meer laten kon. Telkens had ze een nieuw stel jongens om haar heen, die vurig lasterden van en misgunnend babbelden over de vertrokkenen. Want al werd Corry, aan het eind, door de jongens vervloekt, haar verschijnen lokte altijd weer nieuwe liefhebbers, sloeg een rilling van hartstocht over hun begeerende wezens. - Ze stond kaarsrecht Corry, toch hol van kruis. Haar ranke leest lijnde prachtig óp naar de mollige, ronde, niet te breede schouders. Ze droeg iets mee in het lenige lichaam van heel jong meisje en ervaren vrouw tegelijk, zooals haar kijken ook was, van een kind en van een rijpe vrouw, vol dubbelzinnige gedachten en argeloosheid dooréén. Haar heupen verwiegden iets wellustigs onder het gaan. Alles was fijn en rank aan haar. Een witte, bloem-blanke huid en hals en een gezicht van trotsche, heerschzuchtige mooiheid. Een geweldige golving van blond haar, in overweelderige dikte saâmgeperst op het hoofd gaf den

bruingouden oogen een contrasteerende tinteling en moedige vurigheid, soms bij het wreed-wulpsche af. -

Ze wist hoe uittartend mooi ze was, en hoe zonderling bekorend en misleidend van onverhoede zwenkingen haar dubbel-natuur; uitgelaten-kinderlijk of streng alles-begrijpend en bezinnend. Ze droeg geen vijf rokken op elkaar voor zware heupronding. Ze had alle lijf-mooi dat ze hebben moest. Ze was zóó blank en blond dat niemand in haar een volksmeid zag, als ze haar mond maar dicht hield. Ook bewoog ze zich heel los en vrijmoedig, en met een onbestudeerde gracie die iederen man dadelijk beduusd maakte. Toch gaf Corry alleen heviglijk om één kerel, om Mooie Karel Burk. Maar die was altijd onverschillig en minnetjes langs haar gekuierd, zonder boe of bah. Wel stoeide hij met de slanke Neeltje Terwee, haar vriendin, maar haar merkte hij nauwelijks op. Een stug knikje, dat was alles wat ze kreeg. Karel Burk, dat vond ze nou een echten mooien kerel, een vent om den heelen dag het gezicht van vol te slobberen met lekkere zoenen op zijn brutaal-krachtigen mond. Hoe stom loerden, naast hém, al de kerels uit hun tronies. Zijn pet was nooit plat; zijn jekker nooit te kort; zijn sigaar nooit stinkend en zijn pijp altijd schoon. Zelfs in zijn bombazijnen broek, zóó, met de vischschubben op zijn handen, stond Karel er nog fijn bij, zoo,.... ze-wist-zelf-niet-hoe-aanhaalderig knap en spottend, en zoo losjes en onbekrompen van gebaar. Zoo beloerde ze hem dikwijls achter een hoop menschen, op de Lindengracht, als hij koddig-rumoerig zijn waar aan het uitventen was met Noordpool, Schoenebak en zijn broer Stijn. O! ze was dol op zijn wreeden, harden spot, zijn beukende en dan weer streelende handen, zijn spitse, scherpe woorden en zijn knapelijke heerschzuchtigheid, al ondervond ze die van hem nooit zélf. -

Nel, Corry's moeder, een knappe maar dood-fatsoenlijke vrouw, had geen begrip van zoo een dochterdeern. Ze zag ook wel dat Corry heel mooi was, maar zoo gemeen? Moest dat? Zoo een lastermond, die al haar zorgen met een blaas van haar hart afzette? Nel's angst voor de schande van haar kind, was véél grooter dan haar heerschzucht. Voor Corry was ze bang, echt bang. Ze keek ontsteld naar al haar doen en laten. Twee jaar geleden had ze haar al eens negen weken op een soort van dwang-school geprest, maar ze weigerde voedsel; het moest haar ingegoten worden en ze bracht zóó hevige verwarring onder de andere slechte meisjes, dat de directrice en de zusters het niet meer konden gedijen. Toen zou ze naar een groote tuchtschool buiten overgebracht worden. Maar ze had Nel zóó wild en geheel ontredderd van haat en afschuw aangekeken en met iets zoo vreeselijks gedreigd, dat haar moeder er voor goed van had afgezien. Want al was Corry slecht, hard als een bikkel, ongevoelig en onverschillig, toch hield Nel, verborgen, veel van de meid, voelde ze in Corry's trotsche opstandigheid tegen álles, iets van haar eigen heerschzucht uitgeleefd. Alleen van Corry's schijnheilige aanhaligheid onder jongens, rilde Nel. Maar gelijkelijk voelde ze héel diep, dat ze tien tangen op haar rug zou kunnen stuk slaan,.... Corry zou precies blijven wie ze was. Voor haar met Frans had de meid net zooveel ontzag als voor een deurknop. Ze vermolmde zijn schutterige verwijt-woorden met een driftig gebaar van haar mooie handjes en haar instinctieve verachting voor alles wat zwakkelijk heerschte. In alles voelde Nel, dat in Corry een woeste, staag-tegenstuwende kracht werkte, die ver bóven haar bedreigingen en woede-losbarstingen uitging. Corry bracht iets los-zedeloos' mee in huis. Want al bestond er geen schaamte in de woningen der Jordaners voor elkaar,

omdat er zooveel sliepen in één hok, vlak bijeengeperst, met intimiteit van een ieder verdrongen en verduwd, er was onder de kleine burgerij geen vuilaardig gedoe als in de stegen en sloppen van de buurt, waar het schuim huisde. Corry sprak liederlijk, dacht liederlijk, leefde schaamteloos in wreede en wrange onverschilligheid, meestal koud-boosaardig, alleen om ontsteltenis te veroorzaken. Ze verachtte het goedige diep, met een wreed, innerlijk-grinnikend welbehagen.

De fatsoenlijke Jordaan-moeders met een zeker strak-conventioneel eer-begrip, wilden haar nooit met hun aankomende meisjes zien omgaan. Want ze bedierf deze met gesprekken van aanhitsende wellustigheid en stootte een verzet-geest in hun op, die ze voor een poosje totaal onhandelbaar maakte. Ze sarde en kweelde, en ze omvurigde hun oogen met verhalen van weelde en ontuchtigen jool, terwijl ze koud bleef voor haar eigen hitte-woorden. Ze leerde ze schandelijke foefjes, om van jongens belletjes, mooie slootjes of snoertjes los te krijgen en hen daarna weer af te danken, wanneer ze de geschenkjes binnen hadden. Telkens kwam er een ander wijf uit de wijk bij Nel klagen over het ronselende gedrag van Corry. Dan lachte deze met een gemeenen trots en een uittartenden overmoed als eenig antwoord. Moeder Nel verloor gansch haar drift op dit zinnelooze wicht en mompelde altijd weer: ‘niks zeggen of perdoes worgen’....

Uit haar lui zit-gehang gooide Corry wat verliefde spotwoordjes naar den zwerver Huib, die heel knus, ingebogen van rug, zijn derde dikke droge boterham in zijn koffiekom sopte. -

- As je je fleggies loat scheire Cor, is àl je maujighaàt wèg....

Wild snauwde ze iets terug met krijscherige en op-

dringerige stem, tegen Huib's rust in, die voortging, doodkalm:

- Je beflekt je maàd.... mit je grausighaàd.... je sticht feur je aàge kwoaje dinge.... je blaàft niet onbedrauge maàd.... loa je dèt gesegt saàn fèn 'n oufe swerrefer....

- Kraàg 't klèploaserus!.... vloekte ze.

- De histaurie fèn 't wolf en de rèm maàd.... die d'r maui wil saàne, mot paàn laàje!....

- Sau.... breng je bakkes hierhein, dèn kraag je 'n filter....

- Pèng!.... spotte Huib, even er tusschenin zijn kom leegslurpend,.... pèng! sau'n maàdeklauw doet goar gein schaaj!....

Nel, stil en beteuterd om den flap-uit-mond van Corry, wou niets zeggen en niet vragen waar ze nou eindelijk vandaan kwam.... In één maand tijd had Corry drie fabrieken aangehaakt en weer losgelaten. Op een cartonnage-fabriek, op een corsetten- en op een sigaren-fabriek had ze zich aangeboden. Maar ze was van alle drie weggeloopen. Ze kon niet tegen het bevel van niet praten, niet zingen, niet dollen. Ze woú snateren als ze er lust en dansen als ze er trek in had. Ze wou liefst slenteren, hangen blijven, hier en daar en overal. Heel lang achter de orgels en dan op jool, met de vriendinnen van de vroolijke buurt, een woesten kuier slaan dwars door de stad; met de oogen al de mooie winkels van Kalverstraat en Nieuwendijk gretig leeg-plunderen. -

Voor Corry bestond er maar één ding, naast haar aankruipenden hartstocht voor en smartelijke jalouzie om Mooie Karel, - dat was pronk en mooie kleeren... Het kapsel als Heintje Punt, maar dan nog fijner, ‘geklofter’ dan die moest zij voor het licht treden. Om de ‘ui’, dikke fluweelen banden, de achtervlechten

glad uit den nek omgebonden. O! wat had ze eigenlijk fel het land aan die Heintje.... dat lekkere dansen met Karel en dat zweverige verbergen en onzekere vrijen tusschen die twee, waar niemand achter kwam en waar eigenlijk alleen hun oogen van klapten.... Nou ja.... En dan, nog veel ‘faàndere’, ‘immesse’ boezelaars als Heintje; dof-zwart, met fluweelen borduursels en tres en afzetsels.... Die stonden haar prachtig. Ze was zoo lang als Mooie Karel, maar in de om-het-lijf-gestrakte befjes leek ze nog langer. In de effenheid van het dof-zwarte voorschoot kon ze zoo aanhalige plooien trekken. Ze kon er zoo mee spelen, zoo lenig en gezwind. Nou had ze een lichtblauwe blouse.... fijn, van zij-katoen. Een reep kant er om heen, moest ze nog zien te krijgen van Gijs, dien goeierd. En dan haar schoentjes, geel, met héél hooge hakken.... fijn! Ze stonden in haar insteekje en ze zag ze de hééle week vóór zich. Zondags tippelde ze er uit.... fijn! - En dan een beetje reuk, een scheutje maar, net als de dames; niet zoo dik-op.... fijn! De buurt in en uit en al die vlammende jaloersigheid in de oogen van de náglurende wijven.... fijn! En de kerels op de bruggen die haar nariepen, allerlei verliefde naampjes. En dan.... dan.... o, hoe bonkte het in ‘d'r aage’,.... dán loeren, uit de verte, bij de korte Prinsengracht en Haarlemmerdijk, of ze Mooie Karel zag aanslenteren, tusschen de anderen in. Als ze hem zag, dan recht-óp zich uitgerekt, twee handen vlug in een streek langs haar corset, langs haar heupen, alles glad, even snel-oplichtend haar rok, met de hand langs haar kous glijdend.... en dan met een trotsch-minach-tend vaartje naar vóór, vlák langs hem, doend alsof ze zelfs het puntje van zijn neus niet gezien had. Zóó kon ze hem pesten, dacht ze, tot hij eens, op een goeien dag los-schoot en ze haver zou krijgen. Soms ver-

langde ze hittig naar een rammeling van Mooie Karel! Als hij haar dan niet zoenen wou, zou hij haar dan maar slaan. Alles beter dan die onverschillige over-het-hoofd-zienerij! -

Nou leek ze een opschepster met haar gele schoenen met strikken en de licht-blauwe blouse.... De winkel van de Mof in de Willemstraat, was toch wel tof.... voor mooie koopjes....

Alleen, het wrevelde huilerig en woedend in haar, dat Karel ook van haar trotsche voorbij-schieten geen notitie nam. -

Alle soort van jongens drentelden en leuterden met praatjes om haar heen, alleen hìj scheen nooit te zien, nooit te zien met zijn oogen die sloegen en zoenden precies zooals hij wou. Hij scheen nooit te zien haar hooge leest, haar vracht goud haar.... haar blonden kop.... haar oogen en haar vel. Er was niet één meid met zoo een huidje.... Daar ging hij, lange Karel, Mooie Karel, als een onverschillig beest, lachend tegen Neel Terwee, tegen Juweelen Bet, tegen Lien,.... tegen de heele wijven-wereld!.... behalve tegen haar.... O! dat schampte en sneed haar ijdelheid, dat kwelde en vergalde haar heel jong leven.

Derde hoofdstuk.

Neel kon den slaap niet meer vatten. Ze had te druk den snavel geroerd op den dag, ze zou er nu 's nachts voor boeten. Ze had keel-wurgend-bang gedroomd van gevilde alen die zich om haar hals kronkelden en waarvan zij telkens de glibberige koppen moest afbijten. En in haar even glibberig bijgeloof wist ze, huiverend-vreesachtig, wat dat beduiden ging. Vanaal-droomen bracht vijandschap en zaken-achteruitgang.... Van-aal-droomen?.... dan zag je gauw de nok van het rooie dorp. Haar droom lag haar nog zoo versch in het brein dat ze telkens naar haar hals greep. Om en om woelde ze in haar scheefgezakt broeierig bedstee'tje. Vannacht stonk de bijna nooit geluchte matras al heel erg. Nee, ze kon niet meer slapen. De zorgen omzwierven haar oogen als te tastene dingen. Een krioelig duister waar lichtgroene figuren doorheen schoten, weerlicht-snel, daar staarde ze diep in, klaar-wakker. En toch drukte een branderige dofte haar oogen dicht. - Lang bleef ze zoo verdoken in een koortsig waak-droomen, aan alles denkend, in een wilden warrel dooréén. Toen sperde ze de oogen, zag ze den dag al aan de ruiten klaren, blank, achter het groezelgeel van de lancasters. Om te stikken was het onder het zware dek in het broeirige bedje, met het heete lijfje van Hannesje tegen haar aangeperst. Gelukkig

dat Stijn nog op het water was; ze zou het met hun drietjes in dat vunze koffertje heelemáal niet uitgehouden hebben. De kinderen, in twee lage bedjes, als warm brood opeengepakt, sliepen ook in de achterkamer. Ze beluisterde de rust van hun ademhaling. Alleen Willems keel zaagde snurkerig lucht. Neel voelde haar borst bedrukt, haar strot dichtgeknepen. Zoo benauwd had ze het weer. Zoo een zwaar gemoed voor alles. De deur van het alcoofje, waar vaten en kisten opeengestapeld donkerden en zoetige geuren uitwalmden, stond wijd open. Neel wou altijd alles van het vroeg-morgen-leven op straat hooren. Groenboer-karren ratelden voorbij. Dat kon ze hooren aan den zwaar-hotsenden klank van het wiel-gestommel over de keien. De ventvrouwen reden heel anders. Ieders geluid beluisterde ze van haar bed en poogde ze, met gesloten oogen te richten, om te weten hoe haar wereldje stond. Ze troostte zich zelf zoetjes met misleidende fantasie over groote vangst van Stijn, en net wou ze in drift geraken om zijn slampamperig en lijmerig-langzaam gedoe, toen ze plóts uit den dommel schrok door een dreigend deur-gebons, dadelijk getemperd achter een zangerig geroep in de alleenheid van den morgen:

- Stoa op.... stoa op.... waàfe fèn de negausie!....

- Eeuwige Jezis, was 't al vier uur?.... joeg het in Neel.

Stoa op!.... gernoale-frauwtjes.... stoa op.... de minse wèchte op 'n bauterhèm mit gepelde!....

Weer bonsde een bof op de deur.

- Stoa op!.... keirels.... stoa op!.... mò jullie nog lènger bei je waàfe mèffe?....

Hein de porder zong rauw door de straat, in luim ál wat hem inviel.

- Stoa op.... de koffer is broeisch.... de kerse en oarebeye siene d'r raud fèn ongeduld,.... stoa op!.... doar hèi ie 'n hàndie son!....

Het pordergezang doorgonsde in ná-klank Neel's ooren, en tegen eigen werk-jachtig en zenuw-bedrijvig verlangen in, bleef ze liggen soezen en trommelde ze zich-zelf moed in voor den beginnenden dag. Als een zondige daad rekende zij zich die luiigheid aan, want nooit nog was ze, in vroege dracht, zóó vadsig, duizelig en afgebeuld geweest. Wat zou er met haar geweten gebeuren? De zorg-kwellingen moordden haar zenuwen, anders niets. Ze was altijd een opgewekte vrouw geweest en had de mier aan iederen chagrijn. En nou leek ze het zelf geworden, doorprikkeld van gift, verbittering en woede. Wat was er toch eigenlijk van haar gegroeid? -

Het werd nu heel gauw twaalf jaar dat haar eerste man gestorven was. Compleet iederen dag leefde ze nog met hem mee; herdacht ze haar huiselijk geluk met Jan. Als meid van even twintig was Neel getrouwd. Er leek geen vroolijker meid, lichter van gemoed in de heele buurt te bestaan, dan Neel. En toch altijd streng op haar eer en zeden. Ze woonde als vurige meid van achttien, vlak bij de Wijde Gang, op vier passen van de zonde en de misdaad af en tóch bleef ze rustig van hart, raakte ze met de vingertoppen de slechtigheid niet aan. Alles wist ze, alles, van het afschuwelijkste en gemeenste zag ze, en toch was in haar een ingeboren evenwichtigheid van zinnen die haar van het liederlijke en het persoonlijk zinnen-begeeren deed schuwen. - Gauw had ze verkeering met Jan Gronjee. Hij leek wat stilletjes, bedaard en bleekjes. Maar in omgang viel Jan erg mee. Zijn rustigheid vooral werkte kalmeerend op het vurig-stoeische en luidruchtig-driftige, ironische van Neel. Zij flapte er uit, bak op bak; hij lachte maar, bedaardjes en zoog er toch het fijne uit. Dat zag ze aan het stille schitteren van zijn oogen. Zijn uiterlijk vond ze steeds knapper. En wat niet het minst

trok... zijn over-rijkelijk kost-verdienen. Hij was diamantslijper, en werd door al zijn kameraden geroemd als een premier-werkman. Nee, nou zag Neel het goed, hij had niets stiekems en schijnheiligs al leek hij wat stil en voor-zich-zelf. Zij voelde nu geen bekommeringen meer; ze wou trouwen. Jan had altijd werk en Neel gaf hij een week-geld van ruim veertig gulden. Het klonk als een fabel door de buurt. Jan kon het doen, wijl hij nooit bijna dronk, niets verdobbelde en opgulzigde in vettige lekkernijen. Neel was den koning te rijk. Ze had nooit ruzietjes te blusschen; nooit schulden te verbergen, en voor Jan mocht ze den duivel slaan, hij moeide er zich niet mee. Op haar woning was zij volop baas. Al sprak Jan niet veel, toch was hij een en al levendige gezelligheid; heelemaal een thuis-plakker van de goede soort. Want hij hield dol van knutselend zelf-timmeren, figuurzagen en van zang. Hij prutste voor haar van alles handig in mekaar, en ook voor de kinderen allerlei leuke snuisterijen. Zijn handen hadden genieïgheid voor alle fijne werkjes. Hij knipte figuren, zaagde heele parken en stadjes bijeen; hij maakte bootjes en scheepjes onder stolpen. En daar tusschendoor.... zijn zang. Van twee liedertafels was hij werkend lid, en als origineel schepsel, verzuimde hij geen enkele repetitie. Met zijn mooi, hoog en zacht-welluidend tenoortje, kon hij Neel altijd in weekelijke beroering brengen. Het ging haar dan zoo om het hart kriebelen. En meer dan eens, op Zaterdagmiddag, als hij vroeg van de fabriek kwam, en hij onder zijn geplak en geknutsel en zacht gezaag dóór, allerlei verhevigheid inzette,.... over fonkelende starren,.... morgenstond,.... en Gods schepping, onvolprezen.... zat ze stiekem in het keukentje te grienen voor haar fornuisje en mengde, heelemaal van streek en huilend, zijn lieve-

lings-maal. En toch was dat genot, griende ze van een soort geluks-vreugde. -

Ze woonde op een knus eerste-verdieping-woninkje, in de Westerstraat, voor en achter. Het heerlijkst vond Neel daar de Maandagsche marktdrukte, vlak voor haar glazen, het levendige gekrioel van al de koopgasten.

Zoo leefde ze toen al bijna drie jaar getrouwd naast haar rustigen Jan, die al haar nukken duldde; haar babbellust en woeligheid verdroeg en zijn warmste goedhartigheid om ieder harer weerbarstige daden heenpaste. Maar Neel bleef zelfs gejaagd en onrustig in haar geluk: haar drie kinderen, haar kraakzindelijke woning, met mooie meubeltjes, naar-je-toeglanzend van onderhoudenheid; Jan's ruime verdiensten en innigaanhankelijke huizigheid. Het állergezelligst waren Neel toen, de Zaterdagavond-kuierijtjes langs de Prinsengracht, hangend aan Jan's arm, zich voelend in veilige bescherming onder zijn kalmte en bezinning. Al wrong ze zich los van alle betamelijkheid, al schuimde het in haar van een ontembare leeflustigen leefdriftigheid,.... hij, haar beste Jan, hield koers en bekoesterde haar met lieve aanmaningen. O! die Zaterdagavond-wandelingetjes zou ze nooit vergeten. In den Jordaan rumoerde dan al vroeg, een heerlijke gezelligheid, een woelige Zaterdagavond-drukte die haar altijd zenuwachtig verblijdde. Tot in haar nerven joeg er dan iets hittigs door haar heen, iets dat ze wel uit haar knuisten wou stampen. -

Het stangen-licht op de Prinsengracht, van al de groote en kleine winkels, lokte de Jordaansche vrouwen en meisjes. Hel omgoten van avondschijn en gouden gloed stond daar het verleidelijkste moois voor hun oogen uitgestald. En het wasemende goud óm de voorwerpen heen. Je kon geen voet vooruit steken

of je trapte op de kleurigste waar. De stoelen, de kasten, de spiegeltafels, de canapé's, de zeilen, de loopers en vloerkleeden, de mooie hoeden met blommen, de bedden en bekrulwerkte ledikanten. Soms acht meubelwinkels, vlak naast elkaar, met gratische bezichtiging, al heller van stanglicht. O! het wemelde van gasten uit de buurten, en zoo lekker, de Prinsengracht, met haar hooge bruggen, krommingen en bochten, telkens wat anders, als een fonkelend Jordaan-front de voorbijgangers roepend en vasthoudend. Van de Prinsensluis al, zag je over het heele lichtende front, viel je met je neus in het kousjes-gloeien en het ruitenglimmen van de winkels. De gouden avond-schijn vroolijkte zóó door de helle oogen van Neel dat Jan zelfs even zijn bedaardheid verloor en haar zoenen wou, pardoes op straat. Dan juist had ze hem beet; stuurde zij Jan's arm langs de winkels. Alles moest Neel bekijken en betasten, Jordaansch brutaal en vrijmoedig. In de grootste rieten stoelen smakte ze zich neer, om te probeeren of ze makkelijk ‘zatte’. En al stonden honderdmaal met reuzige letters de prijzen, wit op blauw karton, of zwart op wit, ze vroeg toch hoeveel de boel kostte, terwijl ze wist niets te zullen koopen. Alles, op die kuier-avonden vond ze mooi, kinderlijk-blij. Voor den boekwinkel bekeek ze met ijzing de Politie-nieuwsprenten; voor den klokkenwinkel, het geglimmer op de horloges en wekkertjes en dan kwam Jan los, die haar het binnenwerk van pendules verklaarde, waarnaar ze heelemaal niet luisterde, omdat ze, in haar verbeelding, stiekem al dat goud-schitterende ‘spul’ bezig was op haar schoorsteenmantel te schikken en te decoreeren. Het langst draalde ze voor de manufactuur-winkels, voorál voor het groote magazijn De Lelie. Daar hing nou letterlijk van alles. Daar besmonzelde ze goeïïgen en geduldigen Jan, wees ze hem op een ‘faàn’ rokje met

kantjes voor Mientje, op een jurkje voor Jansje, op een gekleurd doekje voor Willem; op een hel-gekleurd karpet voor het eigen woninkje; ‘faàn’; nou de mat ‘achter’ aan het uitrafelen was. - Jan liét zich dan besmonzelen, diepte in zijn zak, kocht altijd iets en kreeg een extra drukkert van zijn uitgelaten Neel. Koot's zuurkarretje kon ze niet voorbij, aan den wallekant, zonder even een ruk te geven aan de vlag, boven de wit-steenen tonnetjes wapperend. En als Neel bij de Noordermarkt zang en harmonica hoorde, dan woelde eerst recht ontstuimig haar vroolijkheid los, liep ze opgewonden te dansen naast haar bedaard-vergenoegden Jan. Soms gingen ze nog mosselen snoepen aan de Nieuwe Brugsteeg, onder een bende volk, Amsterdamsche Zaterdagavond-gewoonte, maar meestal eindigde de kuier langs den Haarlemmerdijk. Daar slurpte Neel nog even een glaasje rood, in een damphol-volkscafé, waar gramophonen gierden en galmden, en een joedelend-heet stemmengeraas en gelal uitgoten over de lachende en drinkende gasten. Dan naar huis, waar Neel de vrouw afloste die voor tien cent, den heelen, kostelijken avond op haar kinderen had gepast. -

Zoo, zonder zorgen leefde ze, zonder te zien dat de laatste maanden Jan al stiller werd. -

Plots brachten ze hem op een dag van de fabriek thuis, met een hevige bloedspuwing. Vier maanden lag hij op bed langzaam weg te sterven. - Toen was hij heelemaal geworden, de verstilde, knutselwerkjes-bearbeidende teringlijder, door den dokter totaal opgegeven. Jan's spaarbank-boekje werd zoo goed als kaal geplunderd. De dood had hem heel nabij gepraaid. Vier maanden ná zijn thuisgebracht worden van de fabriek, was hij overleden. Neel bleef met drie kinderen, als ruim drie en twintig-jarige weduwe, alleen. Ze had smart als nooit te voren, en toch zonk haar de moed

niet in de schoenen. Neel, de vertroetelde, zonder zorgen, zou nu zélf moeten aanpakken en forsch ook. Dien, haar hysterische zuster, ook met een baasbriljantslijper getrouwd, had dadelijk in sentimenteele gulhartigheid wel twintig maal hulp beloofd, maar het al weer dertig keer ontkend. Neel merkte dra,.... van familie en vrienden moest ze, in nood, niets verwachten. Kloek sloeg ze de handen op elkaar. Al liep de molen door den vang, scherp zou ze waken voor haar kinderen. Na Jan's dood was er nog honderd gulden op het boekje over. Haar goud bracht ze naar den lommerd en de meubeltjes deed ze van de hand. Dien dag vergat ze nooit, want ieder glansje op haar gepoetste en gepolitoerde boeltje had ze lief. Met dat sommetje bijéén, kocht ze zich in een negotie aan de Willemstraat, die net van de hand gedaan zou worden.

In haar nerinkje verkocht ze van alles: petroleum, stoffers, potlood, bikzand, snoepgoed, boenders, turven enz. Voor niemand in de buurt wou ze zich laten kennen. Ze vond het prettig te hooren dat zij de knappe weduwe van den jonggestorven Gronjee was, die nu zelf voor haar drie kinderen den kost bijeen scharrelde. Het leek Neel eerst wild-vreemd. Zij, verkneld tusschen zorgen, ploeteren, afhankelijk van klantjes en buurtjes? Ze kon het zich-zelf niet indenken, dat nietige, muggenzifterige bestaan van halve-centjes-negotie, dat je-klaar-houden met een lachje, voor twee centen thee.... Ze zwoegde dag en nacht. Ze kon het. Als dochter had ze bij haar moeder de heele huishouding opgeknapt, tot haar verkeering met Jan. Maar nu had ze haar woninkje, haar kinderen en het nerinkje te beredderen. Ze was bek-af en iederen avond, tegen twaalf uur sluitend, sliep Neel al voor ze uitgekleed was. De Zaterdag-avonden verstilden haar heele wezen. Dan trokken de herinneringen óp. Na de kinderen verschoond en zich zelf

in een tobbe gewasschen te hebben, misselijk van het vele gebabbel en gehelp, bleef haar waaksche geest heendrentelen om wat geweest was. Dan hoorde ze Jan's zachte zangstem, hoorde ze hem voorlezen, en plots besefte ze zóó wreed haar misère en rampzalige alleenheid, dat ze in wilde snikken haar verdriet er uitstootte. Het ergste was wel dat ze begreep het toch zoo niet te kunnen bolwerken. Ze verdiende alleen wat door schandelijk-lang overwerk; door heel laat te sluiten en heel vroeg weer te openen. Zoo een werkduur hield geen sterveling vol. En het bleef zoo een schijntje wat ze beurde. Een handel van halve centjes. Ze werd onbarmhartig dood-geconcurreerd door geburen. Het krioelde van winkeliertjes en kleine negocianten in de buurt. Het leek onder al die bedienertjes één grof gezwendel en één waren-vervalsching zonder ende. Ze vochten tegen elkaar óp, slokten elkaar op en ze verdienden geen van allen een duit. Zoo armzalig had ze zich dat gedoentetje nooit ingedacht; dat elkaar het brood-uit-den-mond-vreten. Ze wist één ding heel zeker: dat ze nog een knappe meid was. Als ze met onfatsoen had willen bijverdienen, zou ze er makkelijk gekomen zijn. Allerlei slag van begeerig mansvolk zwierf om het blond-harige weeuwtje. Een enkele deed haar zóó gemeene voorstellen dat ze er van schrok. Als dat haar lieve Jan eens gehoord had. Ze worgde zich liever zelf dan voor geld zich dien patsers te verkoopen. Toch begon ze één jongen in de gaten te houden: Stijn Burk. Ze kende hem als kind al, uit de buurt. Ze wist dat hij een beetje onklare kerel was, maar toch wel sullig en niet onknap. Hij leek wat lijzig in zijn gang en zwaar-op-de-hand in een praatje, zoo schuw en stotterig en net of hij nooit zijn woorden kon grijpen. Hij zwierf gedurig om haar nerinkje. Op een dag schepte Neel petroleum uit een vat waar ze niet goed

bij kon. Dadelijk schoot Stijn toe, met zijn lang lijf, en vroeg of hij het voor haar mocht opknappen. Ze keek in zijn sullige oogen en ze ervoer dat hij geen gemeenigheid wou. Zoo hielp hij haar telkens vrachtjes versjouwen, kisten ontpakken. Toch begreep ze waar hij heen wou. Hij was aardig voor de kinderen; dát juist trof Neel het meest. Telkens loerde hij naar knappe Neel met haar gullen snoet. Verlegen en schuw stamelde hij op een dag zijn trouwplannen. Maar Neel, zeker van haar mannetje, wou eerst nog eens de kat uit den boom kijken. Ze weigerde met spot en kwinkslag. Stijn scheen gebluft. Weer overlegde hij bij zich zelf, om schuw en verlegen een nieuw praatje met haar te beknabbelen, maar ze keek zóó klaar en spotlustig dat de woorden hem op de tong bleven kleven. Zoo had hij wel een blauwtje geloopen en was hij tóch niet afgewezen, want Neel bleef hem vriendelijk te woord staan en óók, gevoelig voor zijn hulpvaardige oplettendheidjes. De driftige handelings-aard van Neel prikkelde juist zijn overwinnings-zucht, al begreep hij dat Neel hem in alles ver de baas was. Naast haar leek Stijn slordig en zorgeloos, dom-dooie diender. Zoo een piendere levendigheid en rad doorslaan, neen.... daar had hij niet van terug.
-

Het winkeltje had Neel van vertimmeren en bijkwasten wel honderd koude guldens gekost, terwijl Frans, haar broer, op aandringen en bevel van Nel, nog wel in de avond-uren voor niets meehielp. Daardoor had Neel te kort aan contanten. Het meest beklemmende voor den gang van haar nerinkje was, dat de buurt-grossiertjes haar geen crediet wilden geven, nu Neel eerlijk erkende dat ze niet meer contant kon inslaan. Ze waren zelf nering-doenden, verdroegen geen risico van kleine, loentjes-draaiende afnemers, moesten dus wel voor eigen heil wreedaardiglijk weige-

ren. Ze wist geen raad meer. Ruim twee jaar had ze nu op haar eigen rondgescharreld.... nu zou het buigen of barsten. Ook Willem werd plotseling ziek, kwaal van den vader. Ze rilde er van! Waren Willems longetjes nou al verpest en verzworen?.... Er ging iets giftigs in haar rond, een soort van verbitterde woede die vroeger nooit haar had aangetast. Ze ging vloeken op alles. Het werd nachten waken bij Willem. Ze kón het niet meer bolwerken. Ze voelde zich wreed geranseld door een krankzinnig lot en haar werktucht en waakschheid paarlen voor de zwijnen. Zoo een sneeuwhoop was door geen man te beredderen, laat staan voor een vrouw alleen, met drie happers. -

Stijn kwam drukker, voelde zijn kans warmer, nu zij zoo jeremieerde en opstandig morde. Al 's middags vroeg kwam hij traag in en hielp de klantjes alsof het van zelf sprak. Kon Neel bij de kinderen blijven en al de achtergeschoven huishoud-dingen bijwerken. Het leek haar toch wel een goeierd.... Voor geen duitje uitgeslepenheid, maar ook geen dreigende stem vol vloeken en barsche woorden, als bij de meeste kerels om haar heen. Toch.... wat deed hij? Los werkman, bootwerker in een laatste ploeg,.... dan in suiker,.... dan in visch, met de vlet in kwakken-tijd. Heet ergerde Neel de buurtpraat, die haar ook verklapte dat de heele familie van Stijn, de ‘fijne’ Burk, fel zich verzette tegen de trouwplannen van hun jongen. Stijn huwelijken met een weeuw met drie kinderen? Drie biggen voeden van een wild-vreemd? De dolheid kittelde zijn kop! Hoe viel het hem in, in een buurt waar hij het jonge goed voor het grijpen had. - Neel luisterde, verbeet haar drift, barstte toen uit. Wou zij den vent of wou de vent haar? Keken ze daar wel goed uit hun doppen? Wouen ze haar lijmen, dat schorremorrie? Ze was het fijner gewend geweest dan ze het ooit bij Stijn kon krijgen.

Ze vloekte en blies verontwaardiging in het rond. Den volgenden dag merkte ze, dat vier van haar beste klantjes door opstookerij van de familie Burk, de ‘fijnen’ in het geloof, naar een concurrentje aan den overkant waren ver-erfd. Een razernij doorprikkelde haar zenuwen van hoofd tot hielen. Plots veranderde ze van tactiek. Ze liet al het valsche, schijnheilige gemonkel en gekonkel tegen haar, de koude kleeren langs glijen, en tot Stijn werd ze vriendelijk en toegeeflijker dan ooit. En zoo stillekens, zonder dat ze er eigenlijk een woord over hadden gesproken, werden zij het toen eens. Ze trouwden al na vijf weken verkeering. Maar nu brak voor Neel eerst goed de ellende-tijd aan. - Toen ze trouwden was Stijn net vijf weken in de suiker, en bracht wel veertig gulden loon in huis. Maar na vijf winter-zware weken stond voor zijn ploeg de boel stop. Neel was zwanger en Stijn werkeloos. - Het treurde en kniesde in de Jordaansche luchten; de winterhemel grauwde iederen dag; van géen kant leek er uitkomst. Uit het winkeltje waren ze vertrokken, bij gebrek aan waar en crediet De oude Burk had met sluwste fijnigheid het zóó bewerkt, dat zelfs een énkele medelijdende ziel onder de grossiertjes, ook geen crediet meer wilde, uit angst voor voorgespiegelden ondergang van Neel's gezin. Toen scharrelde ze met haar heele zoodje naar een derde-achterkamer, op het verschooierdste deel van de Lindenstraat, bij het sombere Karthuizerplein, oudtijds het kerkhof. Een straatorgel weende zijn lied net voor haar stoep toen ze de ellendeachterkamer betrok. Ze voelde een smartelijke weeheid, en van binnen huilend riep ze om Jan. De heele buurt om haar heen lag te druilen in een angstig winter-donker. Het was alles rond haar, vervuiling en smerigheid. En dat schrikkelijke straatorgel, dat haar oude liedjes zoo schreierig en droef uit het gebarsten karkas rammelde.

Drie maanden na haar trouwen met Stijn leed ze al gebrek. Ze sloeg de hongerige kinderen en soms doorrilde haar een bezetenheid die Neel voor haar eigen wezen deed schrikken. Willem werd al zieker, hoestte zich borst-scheurend de nachten door. En Neel zelf weer op het punt van bevallen. Er was een ramp over haar heengeslagen, erger dan een misdaad. Zij, eertijds vol zelfgekoesterde illusies, vroolijk en vol jubel, was nu één bonk chagrijnigheid en van een verwilderende driftigheid. Mientje vreesde haar nijdige, meppende handen; Jansje keek haar ontzet in de oog-poppetjes en Willem, den hoestenden Willem, kon ze dán snikkend tegen de borst drukken en dán weer overbluffen en afblaffen met kwetsende scheldwoorden. Ze huilde iederen nacht; ze voelde zich vervreten van zenuwen en valsche zondigheid. Ze jammerde in stilte snikkend om Jan, terwijl ze van Stijn omhelzingen moest dulden die haar hevigsten weerzin wekten. Als fluweel waardoor scheurend spijkers heengehamerd waren, zóó was haar zachte aard verkracht, verhard en verscherpt in het wrange lot. Ze was verbitterd op ieder ding, omdat ze gebrek leed, haar kinderen hongerden, de zelf vervuilde in haar armoe-zooi en in Stijn alleen een man had die dronk en zinnen-hittig haar half wurgde onder zijn wellustigheid. Stijns familie bracht geen spog water bij, schoon gemompeld werd dat de oude Burk wel twintigduizend gulden, aan baar geld, onder zijn bed had opgestapeld liggen. Ze vervloekte den oude met zijn ineengepersten, krommen romp en zijn sarrenden lach. Na haar bevalling stapte ze gemoedereerd naar het Werkhuis om ondersteuning van de stad en voor kostelooze geneesmiddelen. Want Willem had telkens allerlei extra drankjes noodig die ze niet kon betalen. Ze kreeg stug huisbezoek, een knorrepot-ondervrager met een bikkelen hart, die nauw haar klagelijk ellende-

verhaal hoorde, al zijn aandacht schenkend aan de gezaagde snuisterijtjes, boven op een gebarsten kastje, van haar Jan. Voor een prikje wou hij die knutseldingetjes wel afkoopen, zei hij minachtend. Maar Neel had hem toen bijna de deur uitgekeild. Wat, die schoone dingen van haar Jan, wegkoopen en verachtelijk prutserijtjes noemen? - Het report was niet gunstig; Neel werd afgewezen voor ondersteun, omdat een diamantslijpers-vrouw door eigen schuld den boel verbrassend, op geen hulp mocht rekenen. Dat werd ‘casjuweel!’ Zoo een ‘rasfeule’! Nou had hij het verhaal half beluisterd en gerapporteerd dat ze nóg met een diamantslijper getrouwd was. Een malle vergissing. Ze zou even bij de heeren haar bed opschudden. Zoo een ondier van een broeder, van nijd dat hij Jans spulletjes niet kon langvingeren. Bij de heeren vertelde ze dat haar verdienende man, al ruim drie jaar dood was. Ze jammerde haar leef-ellende in alle bizonderheid uit. Ze vertoonde haar lommerdbriefjes van het allerdringendste goed, dat ze toch had weggebracht. Ze probeerde haar sarcasme te temperen, somde alleen bange werkeloosheids-feiten op. Dat ze nog nooit in zoo een vunzige schooiers-omgeving had geleefd, op één plee met hun veertigen bewoners; lurkend aan één kraan, in een stank en poeligheid die heel haar wezen den moed ontnam om verder te leven met haar zieken Willem. Ze stortte het binnenste en smartelijkste van haar hart uit. Ze dacht, door het stille luisteren misleid: zie zoo, gewonnen, een vrije hap brood voor de kinderen althans. Maar een week later vernam ze dat haar verzoek am bijstand aan het armenhuis weer werd teruggewezen. Ze kon best vijftien cent in de week ziekenbriefjes betalen, haar man was jong en had ouders met geld. - Neel vloekte en raasde toen zooals ze nog nooit in haar leven gevloekt en geraasd had. Nou leek de kous af! Zij had daar vijf kwartier

in het uur volgepraat en alle droefnis van haar krot en de krot-menschen er om heen blootgelegd.... Nou afgewezen? Dan was ook alle barmhartigheid de wereld uit! Die blikken snoeten.... zonder een krimp er in van meelij, hadden ze geluisterd naar haar verhaal van uithongering en vervuiling. Er bestond geen rechtvaardigheid. Dan moest het maar met haar gaan zooals de duivel wou. Al kwam ze nou in den poeligsten scheur-gang van den Jordaan terecht en slikte ze droge aardappelen en bedelde ze broodkorst bijeen, ze zou niet meer verschrompelen in narigheid en laten waaien wat er woei. Het heele leven was een rooie-dorp-bestaan met inbegrip van de consumtie, ironiseerde zij er schamper bij. - Ze verzonken in duisterder armoe. Van de Lindenstraat werden ze op de keien gezet voor drie weken huurschuld. Op het Vuile Weespad kropen ze in een achterkrot, stikdonker hok waar ze de klierige en bleeke snoetjes der honger-kindertjes alleen in schemergrauw voor zich zag, stil vragen naar eten. Al haar energie was wéggeslagen uit haar driftknuisten. Ze voelde zich beverig en benauwd. En Stijn kwam, heele dagen rondzwervend, dronkener dan ooit thuis. Ze sloeg en stampte hem in het gezicht en hij sleurde Neel van de trapjes af, in koelen wreedheids-drang. Ze dacht de eeuwigheid in te gaan van chagrijnigheid en wrokkende woede. Ze kon best haar kinderen aan de oude Teertuinen neerplakken, vóór een schoenenbak. Dan vertergde ze zich zelf niet iederen dag van verdriet, nu de kleuters het giftige krakeel van man en vrouw vlak op de handen meeleefden. - Plots leek er een uitkomst, zag ze een gunstig duwtje van het lot naar het betere toe. Er was een aardig beklant bierhuisje leeggekomen in de Vinkenstraat. Een oude ploegmakker van Stijn, die een ‘twintegie’ had getrokken, sprong bij met vijftig gulden. De rest, dertig pop, kon uit de winst

afbetaald worden. - Het liep wel, de eerste week en Neel monterde een beetje bij, klaarde óp. Ze leek onverschilliger voor alles geworden; ook voor haar ellende. Ze ironiseerde en ratelde weer driftiger, met feller opgewektheid. Neel was eerst wel een beetje bang geweest voor Stijn. Maar toch, dacht ze..... hij dronk meer uit baloorigheid en verslenterde verveling. - Nooit had ze zich zóó bedrogen. Nu zou de ellende eerst regelrecht rouw slaan over heel haar gedoente. Want nu eerst zou ze den vreeselijken drank-aard en de ontembare zuip-driftigheid van Stijn leeren kennen. Nooit had ze hem zóó in stilte en verborgen, afgrijselijke woorden hooren mompelen, met een kille, wreede effenheid die haar deed rillen en koud worden. Hij openbaarde iets in zijn natuur, zoo huiveringwekkendangstig, laag en dierlijk, dat ze telkens neiging had met haar kinderen gillend de straat op te rennen. Heel kórt maar, deed hij zoo vreemd; dan was hij weer gewoon dronken. Tusschen het slobberig gebras der gasten zoop Stijn mee, langzaam en gestadig. Zijn hoofd kleurde dan violettig-rood; al paarser en hittiger van ondergloed. Neel moest het aanzien dat hij zijn heele verdienste weer zelf verdronk. En niet één keer in de week, maar iederen dag slurpte hij zich zat. Om de zeven dagen sloeg hij wel dertig gulden bier van de Deli-brouwerij in. Al de sjouwers uit losse ploegen zwierven zijn bierhuisje door. Er was drukke aanloop en gesnater. Maar de gretigst-slurpende klant van zijn bierhuisje bleef Stijn zélf. Verblauwd de tronie van het zuipen, met rood-doorloopen oogen en verschorde stem, waggelde hij achter zijn toonbankje. Zijn opgezwollen tong lalde wat woorden weg die de klanten niet verstonden. Dan woest, in dronken drift, ranselde hij Neel, en vooral Willem en Mientje en Jansje, de ‘vreemde’ doodvreters; en dán weer broeide hij, in

wrokkende stilzwijgendheid, op misdadige gedachten, zijn brein duister woelend tot een chaos van dreigende voornemens, half-fluisterend afgemompeld. - Neel begreep niets meer van haar kerel zoo. Eertijds stotterend, verlegen, een echt schuw creatuur, lobbesachtig goedhartig soms, een sloome lijzer, te inkennig om een ander de oogen in te zien; eenmaal dronken, van een tartende, hevig-scheldende welbespraaktheid die haar verstomde van verbazing. Nou zat ze nog met een kerel opgescheept die het brood verzoop in zijn eigen krot, en het heele klanten-zoodje liet verloopen. Neel juichte, toen ze na drie maanden het standje kon van-de-hand-doen met honderd gulden winst. Stijn zelf, in zijn oogenblikken van nuchterheid, voorvoelde in dit huis zóó klaar zijn ondergang dat hij Neel half smeekte er uit weg te trekken. Weer zwierf ze naar een achterbuurt, in de Tuindwarsstraat. Soms werkte Stijn een paar dagen in de week, bracht hij wat guldens in huis. Sterker weer doorleefde Neel in herinnerings-leven, de geluks-dagen met Jan Gronjee. Stijn nooit thuis, Jan altijd. Stijn liederlijk van hartstocht en haar altijd overdreigend met zijn verhit begeeren, Jan rustig en alleen bereid als se zelf wilde. Stijn met opgezwollen kijf-partijen het huis instormend, Jan's kinderen afranselend, Gronjee nooit heftig en gemoeds-stillend op haar zenuwachtigste uitvallen ingaand. Nou kreeg ze van Stijn kind op kind en nooit vroeg de ‘ellendeling’ wat er van haar zou worden. Nooit een attentie, een verzorging. Daar was het weer gauw winter. O! dien wintertijd met Jan!.... één-en-àl huiselijkheid en vergenoegen. Dán naar Stoel en Spree, eerste rij op-het-rood,.... dán naar Carré.... dan een kaartje, een domino'tje.... Het kleine, knetterende haardje ópgepookt vol knapperende gezelligheid. Dan vroeg de lamp op. Dan precies om half zeven eten als Jan zich gewasschen had en dan de kinderen pre-

cies om half acht in bed. Dadelijk het nikkel-blinkend gepoetste theepotje, waar je het heele kamertje in weerspiegeld zag, doddig-verkleind, op het knetter-lichtje. En dan Jan voor den dag met zijn romansche boeken, feuilletons van De Echo.... De Gevloekte.... De Valsche Gravin, - bleef het maar knus bakkies thee slurpen en nieuwe opgieten, en nooit een minuut verveling. Zij zat dan te verstellen of te stoppen en te luisteren als een muis naar muur-geklop. Nóg hoorde ze het strakke klok-getik, alsof de slinger niet van tik naar tak heen-, en van tak weer naar tik terug wou. Ze herinnerde zich precies al de knusse babbeltjes tusschen het lezen door, over ditjes en datjes, en Jan altijd zijn warmste aandacht gevend aan haar bedrijvig gedoe. Een enkel keer kon hij heel kregel zijn, als de kinderen zijn gereedschap besmoezeld hadden. O! hoe had ze toen het leven genoten, gezond, zorgeloos. Een en al licht was zoo winter-avonds haar woonkamertje; de overgordijnen met opengewerkt blomwerk, beschenen; het roode stoelen-pluche, zoo deftig, en het nikkelen stel.... en het bebloemde schenkblad.... En het buikje van haar buffetkast met schitter-spiegel, zoo blinkend als een zee.... En nou, dronken Stijn, schuw, sloom, óf van een wilde gramschap doorstookt die ze niet begreep; óf lui en vadsig als een kreupel paard. En beiden al jong afgebeuld, versloofd en straat-arm. Er moest, moest verandering komen. Ze wou wel uit werken, maar ze kon van dat zoogende grut niet weg, en ze had ook geen heelen rok meer aan haar lijf.

Toch voelde ze sterker levenslust en zwaarder verzet tegen eigen verslappende onverschilligheid. Haar oude moederlijke heldhaftigheid en verzorgings-behoefte voor haar kroost, kwam weer door de melancholie heen. Ze zou weer rondkijken en uit de ontreddering zich ópsleuren. Haar achterschenkels bijéénge-

kneld en dan weer den sprong wagen. - Stijn moest weer in de visch, zijn oud vak, en zij zelf in de garnalen en vischbakkerij scharrelen. Het gelukkige voornemen bracht haar een blijde ontmoeting. Ze had een vrouw uit den goeden tijd van Gronjee ontmoet, die geld op afbetaling leende. Ze was wel genegen Neel bij te springen, tegen hooge rente en aflossing. Met nieuwen moed had Neel nu een week-woninkje gehuurd in de Goudsbloemdwarsstraat, waar ze garnalen- en palingkraampje kon houden en 's winters visch bakken. Tegen een schandelijke woekerrente had ze ‘poen’ losgekregen voor Stijns visch-inkoop, voor manden en wat kraampjes-planken. Om half vier iederen morgen, stond ze nu op om te sjacheren op de vischmarkt en aan de Ruiterkaai-steigers. Vóór ze wegging riep ze Mientje, toén zeven, die de kleinen moest bewaken tot Neel van de markt terugschoot. Om acht uur, moe van het geslenter op de kade, het gepingel met de boeren en het concurreerend, elkaar waar-aftroggelend gekijf met de andere garnalen-vrouwen, slofte ze in huis; moest ze dadelijk zouten, kooken en pellen en de waar nog dampend in de witte schalen voor de voorbijgangers op het kraampje te koop zetten. Al die arbeid verdroop in zweet en joeg haar zenuwen tot vreemde angstigheid aan. Tusschen het gepel en gekook, beredderde ze de grienende kinderen, met franschen slag. Het stonk in haar verweerd kamertje naar luiers, garnalen, zout, kooksel en aal. Vroeger had ze altijd van vischstank gewalgd. Ze rook het al niet meer. Dikwijls kwam ze van de vischmarkt terug zonder handeltje, dorstig, afgetapt en moe van het weinige en dan nog slechte slapen, vervreten van onrust om het in-bed-gekrioel van de kleinen onder bewaking van Mientje, zelf een kleuter. In huis klonk gekrijsch en gegrien, moest ze hier meppen, daar verbieden en er tusschendoor waaks

haar kraam in het oog houden. - Stijn zwierf nu al 's nachts op zee met de vlet, de kwakken tegemoet; bemeesterde een grillige verdienste; dan niets een heelen nacht, dan tien gulden, waarvan vaak een bom weer afgedronken werd. Ze had hem het gezicht wel kunnen bestriemen met een staartenspits, zoo een listigen fijndraaier, bij iederen handel afgezet en in schunnige loentjes gedrongen door zijn bloedeigen broer Thijs, die meeroeide. De heele ‘fijne’ familie van Stijn bleef, behalve Mooie Karel, tegen haar stoken. Zij was niet fijn in het geloof, niet kerksch-godvruchtig en niet gluiperig streelend om den stoel van den dominee. Maar ze had een open hart en een mondplaat die zich roerde, bits of nijdig, al naar het moest. Zij had geen zier fijnigheid in zich. In haar diep-menschelijke eenvoudigheid gaf zij zich over aan de almacht van Onzen lieven Heer, zonder berekeningetjes op gunst of genâ. Maar stoken in het gniep, dat zou ze nooit gekund hebben. Achter kreupelboschjes pijlen schieten en zichzelf stiekem verdoken houden, dat konden die fijne hanzen; een ander op wild-stroop sturen en zelf het kerkboek beverigvroom befutselen, met uitgestreken gelaat. O! Ze had die listige broeiers in de gaten. Ook dien smerigen Thijs, die alles met Stijn deelde wat ze samen van de vlet verkochten. Maar toen was Neel tot Stijn uitgebarsten, dat het uit moést zijn. Iedere week betaalde hij van bloedig-geleend geld, tien gulden af. Op zijn Jordaansch. Dat was dan twaalf gulden, terwijl beschouwd als tien. Dan had hij iedere maand vijf gulden voor de goeiigheid van het leenen zelf moeten geven, en dan voor het heele bedrag nog honderd procent rente zoolang het uitstond. Zoo werden ze als ventertjes en negocianten door sluwzich-verrijkende weekvrouwen en woekerende geldschieters, door eigen klassegenooten uitgemergeld; door het pezigste egoïsme en de laagste winzuchtigheid leeg-

geperst. Met uitgepuilde oogen van hebzucht stonden de woekeraars op de loer, iedere week wachtend op hun termijn, onvermurwbaar en dreigend-met-het-ergste, - afbreking van steun, - als er niet precies termijn-bedrag en óverbedrag gestort werd. Thijs nu stond voor niets, at mee met Stijns verdienste, zonder ooit in de rats te zitten voor afbetaling en rente. Dát kon Neel niet langer verkroppen. Ze zou het de onbeweeglijke ooren van Stijn intoeteren; zoo een hengst. Gaf hem dat geen pijn tot op het been, zoo een sluwe tierelantijn? Met zijn traag besef van der dingen verhoudingen kreeg hij nu toch eindelijk inkijk in Thijs' gemeene manier van exploiteeren. Zoo een vuilde paadrijderij van andermans duiten. Nou hij het begreep, zou het Thijs niet glad zitten, verzekerde hij Neel. Voor zijn part kon de Schreierstoren op hem waaien, hij zou het hem zeggen. Zoo een haveloos gedrag tegen een eigen broer,.... dat werd een modderpoeltje. Hoe gauwer hij den harpoen in zijn huid kon drillen hoe liever het Stijn werd. - Op een Octobermiddag, in een kroeg aan de Willemstraat, was de uitbarsting losgebroken. Van de kroeg naar de keien had Stijn het er uitgevloekt en hem gezegd dat hij niet langer Thijs naast zich duldde als hij niet mee afbetaalde. -

- Dèt hep je fuyl waàf je faurgestaukt!.... had Thijs gegierd.

Stijn, stik-rood van wilde woede, de tong opgehitst door drank, schold woest terug en eer hij het vermoedde had Thijs hem in de borst gegrepen en tegen de keien neergestompt. Ontstelde en schreeuwende buurvrouwen kwamen Neel waarschuwen dat Stijn zoo liederlijk werd ‘afgetuigd’ door Thijs. Neel, dol van kwaadaardigheid, voelde zich aangegrepen door een wrok, zóó hevig en wild, dat ze hartkloppingen kreeg van ontroering. Ze moest zich koelen, koelen, eindelijk, op al den smaad, laster, vertrapping en min-

achting dier fijne, schijnheilige schurken. Ze zou hun kleeren tot lompen scheuren; ze zou haar knuisten tot bloed bonken op hun schurftige koppen; ze zou ze spuwen op hun kliergezichten en moes van ze trappen. Haar kop leek door dolheid geslagen. Ze rende naar de Willemstraat en drong door de menschen heen óm Stijn en Thijs. Ze zag Stijn onderliggen, bebeukt door dronken Thijs. In een ommezien rukte Neel zich de zwaar-behakte pantoffels van de voeten, en naar de vechtenden toerennende, sloeg ze, met al de zenuwwoeste kracht waarover haar pittig-klein wezen beschikte, met den hakken-kant op Thijs' hoofd, achter elkaar, een blinden regen van slagen neer. Ze zou hem een ‘plakkie’ op zijn voorhoofd leggen van rood haar, gilde ze. Schreeuwend en vloekend van pijn strompelde Thijs overeind, zijn harsens met zijn handen beknellend. Plots werd hij nu zelf gegrepen door Stijn die hem in één ruk omkantelde. Duizenden buurtgangers drongen op de been. Het moest een bloedbad worden van ‘gesnor’ onder malkander. Neel, al uitzinniger, wou niets dan verlustigende koeling van haar wrok, haat en afschuw. Zij stond, grauw-bleek, uit te hijgen. Er was nu een instinct in haar losgebroken dat niet meer terug te dringen viel. Ze zou op de plaats sterven in beroerte als ze zich niet kon uitrazen. Ze hoorde het geborrel in haar hoofd; het kookte in haar als in een bron. Vlak voor haar, in den menschenkring, zag ze plots de sarrend-uitgeslepen tronie van Stijn's sluwe moeder en den kwellenden lach om den kaalgeschoren huichelmond van vader Burk. Een soort óvervloeiing van kracht, een verrukkende drift rilde Neel door de knuisten. Nu had ze wat ze zocht, die sluwe, vrome bakkessen om te bespuwen. Er werd dooreengekeven en geschreeuwd door Stijn, Thijs, Neel, Thijs' vrouw, vader en moeder Burk. Stijn vreesde dat Neel zijn

ouders zoo zwaar zou krenken en mishandelen dat er alle eer van verstierf; en andersom wou hij niet dat zijn kittig en koen wijfje door de saamspanners werd ‘afgedroogd’. Woorden botsten en knetterden weerlicht-geladen tegen elkaar óp. De stemmen flikkerden en huilden loeiend los, en nu en dan gilde Neel er een driftkreet bovenuit, die haar als een pijn van het hart schoot. Stijn had Thijs beet die zich telkens wou opwerken en op Neel smakken. Maar Stijn, veel sterker dan Thijs, hield hem in zijn stauwers-knuist geschroefd. Slaan wou hij zijn broer niet, maar wel schudde hij hem zoo hevig heen en weer dat zijn oogen het hoofd uitpuilden. -

Neel bleef doorrazen tegen drie tegelijk: tegen de vrouw van Thijs, tegen haar schoonouders. Alles flapte ze er zoo hartstochtelijk-hatend uit dat de omstanders er van terugschrikten. Het was een eindelijke ontbranding van haar jaren langen opgekropten haat. Ze spoog ze tartend, de handen wijd op de heupen geperst, de vernietigendste minachting in de schijnheilige bakkessen. Een lont van vurigen toorn was in haar ontstoken; ze dreigde vaneen te barsten onder haar hevig-beukende woorden. Ze hoonlachte schel als een geprikkelde waanzinnige voor een spiegel. De zenuwdrift was haar op de keel gesprongen en scheurde er onmenschelijke klankkreten uit. Zoo had niemand in de buurt ooit Neel gezien. Zoo een furie gelijk, bulderend op een blakerende oven. Ze leek drie monden te hebben, waaruit ze blies, gilde en spuwde naar drie wezens in één aâm. De toorn vergrauwde haar wangen en teisterde met stuipige gebaren haar gansche wezen. Haar ironie verduivelde tot wreedheid en zoo giftig verratelde ze haar zinnen dat ze soms, midden in, met een snik ze half beëindigde. Het oproer van haar hart was uitgebarsten. Niemand die het stillen kon. Teruggedrongen door de anderen die haar op het

gezicht bedreigden met vuisten en waarschuwende vingers, hijgde ze naar adem. Tot zij weer de omstanders vastgreep en vertelde dat zijn eigen broer Thijs, als Stijn dronken was, hem de zakken leegde en finaal bestal. Zij, Neel, stond bekend, overal bekend als een eerlijke vrouw. Ze had nooit gehoereerd en nooit gegapt en dát was haar kwaal:.... zwoégen voor haar vaderlooze kinderen. - En toen verhaalde ze den omstanders het wangedrag van haar schoonouders, uit haar armsten tijd. Vroeger jaren was ze gelukkig geweest. Nou had ze een kerel die zijn eigen blauw zoop, en voor wien ze al jaren zwoegde. En nooit kregen haar schapen een verkoren woord van grootouders. Integendeel, ze lieten ze voor hun levende oogen uithongeren, uit haat tegen haar, omdat Stijn ‘'t dierage’ genomen had. Háar handen hadden nooit in kermis-vuil gewroet, en zij had geen tuchthuisboeven in haar familie, beet ze weg. -

Tusschen haar verhaal in, onderbroken en vaneen geplunderd door scheldende repliek, gilde de vrouw van Thijs, zei sarrend niets dan goeds van vader en moeder Burk, terwijl ze Neel een paar maanden terug nog de vinnigste vrekkigheden van hun had verteld. Moeder Burk, nu aangehitst, sarde valsch mée en riep over Neel's hoofd naar Thijs:

.... Hei je gein flet?.... niks jonge, haur,.... je kaup t'r spiksplinter nufe mit Raàst-en-Breài saampiès!.... feur maàn plàkke.... en je visch.... hier legge d'r driehonderd pieke feur jou f'rgoard!.... loaje nie bluffe fèn die klaàne sèndlauper!....

Dit joeg uitdagend tegen Neel's verhaal in. Van uit haar diepste wezen, bouwde nu de toorn een zuil in haar van haat, die ze in vlam-woorden weer uitspoog, den tarters het gelaat in. En plots, zich totaal verliezend, greep ze Thijs' vrouw en moeder Burk tegelijk in de

keel. Thijs' vrouw moest ze al gauw loslaten omdat die haar in de lies trapte en in de handen beet. Maar vrouw Burk kón ze niet loslaten, al rukten de menschen haar uit elkaar. Ze drong, stuipend van drift, vlak op haar lijf en sloeg Stijn's moeder tegen een trapstoep aan, in hevige vaart. Alle omstanders stoven op zij en niets anders meer deed Neel, dan huil-gillen,.... blind van hysterische gift en wrok....

- Nou saù de Braufersgrècht in, àdder, mit màan d'r bei....

De obsessie omschroefde haar keel, ze wilde niets anders dan samen het water in....

Beteuterd had Stijn Thijs weer op de beenen gezet, en totaal nuchter van schrik rende hij naar zijn krankzinnige Neel toe. Het werd een bang opdringen en een angst-geschreeuw om hulp. Nu wilden de omstanders ook Neel tot bedaren brengen en moeder Burk, lam van schrik, uit haar zenuwgreep los-werken. In Neel's driftoogen gloeide zoo hél een vernietigings-drang, zoo waanzinnig en buiten ieder besef van menschelijkheid, dat de omstanders voelden tusschen beiden te moeten treden. - Thijs was weer toegeschoten, wilde de lijk-groene, over haar heele lichaam trillende Neel neertrappen, maar zijn vrouw met tragische huilstem, schreeuwde:

- Thàas, brèn je hènde niet... se isser àchtmoans... de doerek brengt je gemoedereird op 't raue dorp....

De slagen met de pantoffel-hakken brandden nog als gaten in zijn kop. Zoo een nihiliste-wijf had hier nog nimmer rondgesprongen. Hij haatte Neel, haatte haar met een drift en een gift die hem half blind sloegen. Weer knalden schandtermen over en weer, volgde een ontscheuring van intimiteiten, gretig opgevangen door de banger-omdringende buurtgenooten. Eindelijk kón Neel niet meer, was ze kreetloos in elkaar gezonken

als een onzichtbaar gefusileerde. Door Stijn werd ze in huis gedragen en met water beplast. Twee dingen had ze door deze straat-worsteling bereikt: dat inplaats van Thijs, Mooie Karel met Stijn samendeed en dat de heele buurt met ontzag over de moedige Neel had gesproken. Maar nachten lang daarna, snikte ze nog het leed van haar overkropte zenuwen uit, zonder dat Stijn of de kinderen iets merkten. -

Ook het garnalen-kraampje had ze moeten opgeven. Er ging te veel voor de woeker-procenten af; te veel voor alderlei spullen en bijwerk. Ze kon ook geen drie dingen tegelijk meer beredderen: doodvermoeiende ochtendmarkt, handeltje en huishouden. Maar het ergst was toch de weerzin ontstaan door raad van den dokter. Ze verpestte het heele leventje van Willem en de kleine Sien, ook teringachtig, als ze de kinderen in den walgelijken bakwalm liet slapen. De muren dampten zwart roet af, de zoete oliestank zoog door de krotkamertjes en bekriewelde met scherpe lucht de keeltjes der kleintjes. Willem had nooit zulke hevige hoestbuien met bloedslijm uitgebraakt en ook Sientje begon weer wreed te keelschrapen. De dokter sprak van een langzamen moord, die zij zichzelf het geweten oplaadde. Zoo een marteling kon ze haar ‘Gronjeetje's’ niet langer aandoen. Ook Stijn verbitterde haar leven al erger. Hij dronk weer hevig en was om beurten woest, gevaarlijk, of stom als een visch. Telkens ranselde hij onstuimiger en onredelijker de kinderen van Neels eersten man, die hij niet luchten kon als hij drank in had. Daar dwars tegen in ging Neel en dan dreigde Stijn meer dan eens met het broodmes, terwijl zij beloofde hem in beugels te zullen trappen. -

Na eenige jaren van naargeestig getob in krotten, boven en beneden, in donkere gangetjes en achter-

uitjes, kwam er zeer onverwacht, hulp opdagen. Een paar oude kennissen van Jan Gronjee had Neel weten te bepraten. Er werd ook bij het Bondsbestuur en de slijpers een lijst gepresenteerd, en uit de opbrengst was Neel in staat een nieuwe nering te beginnen van kruideniers-waren, sigaren en tabak; weer in de Willemstraat, maar nu op grooter schaal dan haar vorig klein winkeltje waarin ze met Stijn verkeering had gekregen. Den eersten tijd bracht het belletje vele nieuwsgierige en belangstellende klantjes. Neel leefde weer een beetje óp, haalde ruimer adem. Maar door uitbreiding-van-waar en allerhande borgerijen moest ze toch weer een week-vrouw in den arm nemen. Gaf haar weer zorgelijke afbetalings-ingewikkeldheden. Stijn werkte heel ongeregeld. Toch kon Neel vrijer de handen roeren dan eerst. In den nieuwen winkel had ze dadelijk met Lien uit de Wijde Gang onderhandeld voor de zware wasch en huiswerk. 's Zomers, den besten tijd, ontving ze wel eens over de honderd gulden per week, maar 's winters werd het veel minder, betaalden de buurtjes veel trager. Zoo bleef het voor Neel worstelend scharrelen, ónder in, - en weer ópduikend uit zorgen, verdriet, tot het laatste uur van iederen dag. Zoo broeide ze, in de duisternis van haar bedstee, de kwellingen van haar leven uit, soms plots doorjaagd van een zenuwachtige geluks-hoop, alle ellende van zich afsmakkend, dán weer vervreten van sarcasme en innerlijk verstorven voor de geringste illusie. -

Vierde hoofdstuk.

I.

In het donker-duf alkoofje, achter het zwoelte-verwalmend winkeltje, was kleine Sientje op den grond in slaap gedommeld, midden in haar eenzaam spelletje met leege koektrommels, overrompeld door de verstikkende zomermiddag-hitte die Neel's woninkje doorbroeide; al een week lang áchtereen, regenloos, den heelen Jordaan stofdampig uitdorde; al de buurten, met hun heetbloedige bewoners, puffend en vermarteld van onmenschelijke warmte, liet zwijmen in benauwing, zonder dat een rimpel wind den hemel beroeren kwam....

Stijn was juist van zijn vent-zwerftocht door de Dubbele Buurt teruggekeerd. Den ganschen nacht had hij op het water gezwalkt, met Karel; zich de handen stuk geroeid; toen door de stad zijn waar verschreeuwd. Nú snakte hij naar een paar uur rust. - Maar daar lei, in de zwoele eenzaamheid van het donkere alkoofje, zijn vermagerd Sientje, met haar bleeke lievelings-smoeltje, zoo stil over haar trommels ingesluimerd. Dat onbevlekte schepseltje, wat roerde ze hem. Ze had het pas ‘an de inflewense’ gehad. Hij moest met dat broze wicht oppassen. Nou zou hij háár eerst naar haar bedje overdragen. Als hij Neel riep wist iedereen

wijd en breed wat ze deed. Hij zou het maar stiekem zelf zien klaar te spelen. Lien was ook een druktemakerige baboe, die weer haar liedjes afjankte in het keukentje; kon hij best zonder. -

Met angstige en broze behoedzaamheid reeg hij de met touwtjes en stukjes veter dwars-verknoopte, armelijke schoentjes van haar voetjes los. Dat was een armbacht waarvan hij parels zweette en ronkte van inspanning. Een klauter op den stugsten kaaimuur leek hem minder. Want voor niets ter wereld wou hij Sientje zien ópschrikken uit haar slaap. Bang was hij eigenlijk voor zijn groote, beverige handen, die dat zachte peuterwerkje beheerschen moesten. Als een adem, zoo geruischloos bewoog hij zich om Sientje heen, blij dat hij het dutstertje zoo stilletjes kon regeeren. Gelukkig had hij weinig drank in, kon hij het bleeke snoetje van zijn Sientje rustiglijk zien. Heel zacht en heel langzaam, het gerucht van ieder schuif-beweginkje aan haar dichte oogjes toetsend, lichtte hij armpjes en beentjes op en liet ze weer heel omzichtiglijk zakken. Zoo, scharrelend en zoekend naar bandjes en haakjes, wroetelde hij het slapend en zweetend wicht uit haar kleertjes, zonder dat een trilling van onrustigheid haar sluimer-snuitje had vertrokken. Op zijn wollen kousen sloop hij met haar wég, naar de achterkamer en legde Sientje als een plechtig vrachtje het bedje in. Dat had hij er, met zijn ruige klavieren, knaphandig afgebracht, prees Stijn zich zelf. Door het gangetje riep hij naar Neel dat ze hem tegen half zes moest roepen, en dat Karel het opgehaalde mandengoed maar zoolang in de vlet op de Brouwersgracht zou laden. Drie uur maf, in den zomertijd, moest maar genoeg zijn. Daarna een glas ijskoud mout en hij kon weer twintig uur den zwel spelen.

II.

Van zijn jeugd af was Stijn altijd een avontuurlijk zwoeger geweest, die het geduld had gemist een vak grondig te leeren, instinctief schuwend, dwang en gebondenheid, en nu voor zijn slordig ongeduld boetend. De eerste de beste slampamper met een lamme vlerk, maar een spel kaarten en een borrel in de hand, kon hem op groen gras trekken en dagen lang van zijn werk aflokken. Hij was een heel ander slag Jordaansche jongen dan Mooie Karel, zijn broer. Ook altijd geweest. - Karel zocht al zijn zoete en hitsige genoegens *in*, hij juist *buiten* den Jordaan. Karel was een knokker eerste-klas; bleef altijd voor anderen aan den hengel hangen, een onstuimige prent die al heel wat maandjes had opgeknapt voor ‘mishandeling’ van agenten en weerbarstige buurtgenooten. Stijn was geen vrouwedot, maar moeide zich met niets, miste het heetbloedigvurige en bedillende van Karel, die iedereen vonkjes uit de oogen wou slaan. Maar éénmaal het drankvuur in zijn zenuwen, en dezelfde trage Stijn stond voor niets. Dan bleef Karel zelfs verstomd van Stijn's ijskoud vecht-flegma dat tot het uiterste van koele wreedheid in hem werd en toch een soort van razernij was. - In het dagelijksche leven leek Stijn veel goediger, trager, sloomer. Hij duldde veel langer en meer allerlei plagerijen, vinnigheden en zelfs grove uitbarstingen en ‘voerderijen’. Stijn begreep ook niet fluks, had geen radde en verleidelijke tong als Karel, die je al boos kon mishandelen met zijn scherpe taal. Wat ze Stijn onder de ongebolsterde kameraden voor vijandelijke gemeenigheid schaften, dat slikte hij stil, zonder vertier. Zoo een slomme grasmaaier was hij nou eenmaal. Hij kon over zijn goeiigheid, zijn genegenheid en zijn afschuw, voor en van zekere menschen,

nooit iets zeggen. Het vroor koud om zijn hart vast als hij de tong wilde roeren. Hij wou nooit en nimmer in het vizier vallen, omdat zijn schuwe verlegenheid en zijn geen-raad-weten met eigen lijf en gedoente, hem zelf altijd het meest en het vreeselijkst kwelde. Karel liet bijna niets over zijn kant gaan. Als die den smoor in had, kwastte hij een ieder aan, dat ze voor hem maaiden als kippen. Stijn bleef, nuchter, meestal stil en onopgemerkt in een hoekje, keek een beetje lodderig en slaperig, en zat uren achtereen het raadsel van zijn punt-pantoffels te bestaren. - En toch, als de drank in hem gistte, kwam zijn verschuwd en versmoord innerlijk doorbreken met een kracht die benauwenis om hem heen sloeg bij den sterkste; werd hij veel slechter, heftiger en brutaler dan Karel met al de luidruchtige makkers tezaâm. Dan was hij als zwam in de tondeldoos die bij lichtsten strijk-kets vlam schoot; kon hij met zijn wrok een onschuldig schalkerijtje uitvijlen tot een krenking, waarvoor de lampjes moesten dichtgeknokt worden.

Bij zijn vader vroeg opgeleid in de paling-rookerij, bleef hij soms al weken lang weg, zwierf buitenbuurts onder de gevaarlijkste en meest ontuchtige nachtgasten van misdadig Amsterdam. Verkropt min-verdriet of smart om eigen gezuip, schaamte voor zijn ouders, hielden hem altijd langer in het gezelschap van de benden dan hij zelf wou. Allerlei soorten van souteneurs, kwartjesvinders, inbrekers, zakkenrollers, jatters, verloopen sujetten, monsterachtig ontaard in driften, werden zijn kroeg- en zwerfvrienden, zonder dat hij ooit den kleinsten diefstal of lokking van kerels door afgerichte meiden, in de hand werkte. Slim was hij niet, sluw nog minder. Voor uitgeslepen werkjes deugde hij even weinig als voor afdreigerijen. Gejat goed zou

hij niet verbrugd, maar teruggegeven en zijn eigen velletje over een bibberenden schooier heengeworpen hebben als hij dien zag blauwbekken in de kou. Ze hadden niets aan hem en hij niets aan hun. Onder geboefte en uitgestootenen kon Stijn wel leven, maar nooit in hun bende meewerken. Het was hem zelf ook niet heel klaar waarom hij tusschen al die boosdoeners, die afdreigers en rotteraars, die schoreme gavvers bleef plakken. Goud-eerlijk van hart, spontaan bedrog verafschuwend, walgde hij soms van hun vuile praktijken, hun beroovingen van in de val gelokte hoeren-slachtoffers, en vooral van de pooiers, die hun rottende meiden kapot ranselden als ze niet genoeg de kroeg inbrachten. -

En toch leefde er iets in de atmosfeer dier boevenkroegen dat hem rillingen van stil genot gaf. Hij voelde zich zelf een zwerver.... Er was iets guls en vrij's om die misdadigers-menschen, iets losgeworsteld van alle fatsoens-beknelling, in hun daden iets geweldigavontuurlijks en beangstigends dat hem lokte. Hij kon er zich soms zoo roekeloos gelukkig voelen, zoo vrijuit al zijn benauwingen zeggen en zijn gemeenheden schaamteloos biechten. Dit gevoel in hem deed hem denken dat hij niet beter was dan zij, al stal en moordde hij niet. Want kaartspelen en drinken, ál verhitter, met dat schuim, was hem het onontbeerlijke genoegen van zijn jong leven geworden. In verdoolde nederigheid was hem alle zelf-besef van eigen wezen ontglipt, zocht hij, in zijn van inzicht verduisterd brein, hun walgelijkste wanbedrijven soms door onverschilligheid en langs-zich-laten-glijden, buiten beoordeeling te stellen. Hij paste bij hen, dacht hij, om den ongebreidelden zuip, zóó hevig en ongetemd als hij dat nergens anders kon; om de hartkloppingengevende, heete woede waarmee onder hen kaartge-

speeld en gedobbeld werd, oog en oor waaks voor het kleinste spel-bedrog. Hij paste bij hen, omdat het diepere onderscheidings-besef van wat goed en kwaad was, in hem niet bestond, eigenlijk nooit bestaan had, al herinnerde hij zich flauw nog wat versmiegelarij van zijn catechismus. Heerlijk vond hij hun zorgeloosroerig geld opstrijken en uitgeven, hun los, schaamteloos zeggen wat-ze-denken en doen, ieder en alles op voet van gelijkheid behandelend. Onder hen kon hij, zonder boet-predicaties, eerst weken achtereen zijn drankdorstigheid lesschen, weken in de lorem blijven, letterlijk alles, álles rondom vergeten, niets anders zien dan den schenkenden klauw van den kastelein, die zijn heeten borrel op het randje van de toonbank naar hem toe schoof. En van het eerste morgenlicht, tot den donkersten nacht één roes, één wriemeling in den kop om alles; een roes die huilerig verdriet aanzwiepte, maar veel meer verdooving en lol bracht. Hij moest van binnen en van buiten vuur zijn. Het moest zijn tongpunt schroeien. Het moest als een gif van zijn lippen rooken. Zooals hij in de Hoofdwacht zoop, zoo zoop geen sterveling in Amsterdam; met Blinde Janus, en Zwarte Gerrit, met Bul en Mie Rijglaars; met Ouwe Droppel en Schorre Gijs. Dan, halfteut, met een stel nooit-werkende diamantslijpers, die de heele wereld bij elkaar konden vertellen. Daar gebeurden heele comedies die je een wilden schater in de keel deden schieten. Daar passeerden streken en schandalen die je bij Stoel en Spree niet op de planken te kijk kreeg. - Maar vooral onder de schooiers koesterde hij zijn vrijheid, zijn nooit gefnuikte of verknelde vrijheid. Onder hen kon hij precies zoolang brommen, leunen, zitten, staan, luieren en lodderen als hij zelf wou. Hier geen geleuter van Kilometerboekje, geen gesnauw van zijn moeder, rochelend in haar valsche vromigheid. Ze hielden van

hem, al de gavvers, om zijn goeiigheid, zijn sullige meegaande en rustige natuur. En toch hadden ze ook ontzag voor zijn ingeboren vrijheids-drift, zijn koene, onbarmhartige kracht als hij, eenmaal dronken, vocht en al zijn schuwheid plotseling afwierp. Ze vertrouwden hem als een broer van de gilde. Ze vochten zich wond om beroeps-werk waar hij bij was; ze bespraken inspringers en inbraak-plannen vlak rond zijn oor,.... het deerde niet. Ze wisten dat Stijn liever zijn tong afbeet dan te verlinken. Hij sprak hun dieventaal, hij walste in hun danskrotten, hij verliefde zich op hun deerns; hij vocht met hen mee tegen de prinsemerei; hij ronkte naast hen in de walgelijkste logementjes en luimspiesjes en stond op den span om hen voor gevaar te hoeden; maar nooit duldde hij een opdracht als sauger om mee te doen aan hun dieverijen. Ook in die roovende benden, elkaar verknevelend en ónderpersend, elkaar met haat neerstootend en vertrappend, wou hij zijn vrijheid, wou hij van niets en niemand bevelen dulden, al was het voor een te grabbel liggende snoeierij. Daarom had hij ook geen jonge meid getrouwd, maar een weduwe die het klappen van de zweep kende. -

Soms bleef hij maanden lang nuchter, maar in de winter-werkloosheid verzwierf hij van zelf weer naar de boevenkroegen, verlangde hij onstuimig naar het stemmegeraas, het verhittende lawaai, den broeienden wasem van hun drank en pijpen.... En het meest wel naar het doffe gekantel van de steenen; naar de figuurtjes, de harten, schoppen, ruiten en klaveren van de kaarten. Er was op de wereld niets gezelligers dan 's winters zoo stiekem verdoken te zitten achter het vonkertje, in rustige spanning te dobbelen in de kroeg, met de ontstelde of lachende bakkessen van de kedinne

jongens rond hem heen, het spel op zijn louterst meelevend. En dan langzaam over je heen voelen nevelen de dronkenschap die alles voor je gloeioogen open- en dichtsloot, achter waaierige gordijntjes van damp. Eerst wist hij zelf niet goed hoe dat heete geslurp van jenever, waaraan hij zijn lippen zoo scherp brandde, zijn heele wezen weer zoo inéén gegrepen had. Maar het bleef toch maar voor een verschoppeling, een zwerver-zwoeger als hij, het eenige genot op de steenen. Wormen-steken kon hij gauw genoeg. Je soesde zoo lekker; je was wég en bleef tegelijk.... Je hóorde en toch voelde je je doof; je zág en je kon niet kijken; je had honger en je rispte van zattigheid. Er stommelde een wagenkrat over je kop.... en je voelde geen pijn. - Zoo, in een roes kon Stijn pas luisteren naar zich zelf en naar het ijselijke en verdrietelijke van zijn zondigheid. Hij alleen kon zich beschuldigen, en geen gedrilde leger-des-heilsapen met hun omgebogen solletjes en hun zanekerig gepoekel. Die konden voor hem allemaal de kippenkoorts krijgen. Hij zou ze een rauwe plak biet op de oogen hangen; hij zou ze in een gonjenzak kunnen verzuipen.... Ze begrepen niets van zijn chagrijn, wat in hem, heel diep binnenin, vurig vrat van pijn, pijn, die hem wild maakte, een stekende, priemende pijn, alsof een mes langzaam zijn ingewanden ingesneden werd. Neen, hij moest die chagrijnigheid om zijn jammer-lot overgieten, met nat vuur. Het moest stillen van binnen.... Hij zou nog veel meer naar het ruim zwiepen.

Dan, vreemd en verschrikkelijk, kwam er een stilte in zijn binnenste die hem zélf bedreigde; voelde hij het gewaai van de gordijntjes waarachter hij alles zág, tochten op zijn klamme beefhanden. - Dan plots, werden de menschen en de dingen om hem heen, zoo klein als vliegjes. Zijn ongemengde natuur, buiten

ieder vooroordeel, door den drank afgezworven naar het helsche, zonder benauwing voor vonnis, gevang, menschen-geminacht, stootte naakte, trappelende instincten zijn versmoorde lichaam uit, en er dreunde dan een wilde kracht door zijn knuisten die hij moést ontladen. De duivel blies zijn ooren vol. O! als de vreemde, trillende lichtjes voor zijn dubbel-kijkende oogen aangestoken werden, door dien zwaaienden, rooden arm, in het geflakker van flambouwen woelend; als dát begon, het draaien en wentelen, alles in één gloed, dan werd er een kracht in hem geboren, een misdadige, koele moord-drift, door hem zelf niet meer te beheeren. Dan kreeg hij de roode staar, misvormde zijn heele tronie.

Als hij zich goed bezon was dat vreeselijke, dat huiverend-koude, dat ijs-gevoel, dat verstrakken en versteenen van al zijn zenuwen, eerst de laatste jaren van zijn drinken in hem gekomen. -

Hij was nooit wél-bewust-wreedaardig Stijn, maar dan konden in hem plots, uit een diepte van verworden onmenschelijkheid, driften aangloeien en sâamspringen die al het betere klein-teisterden, zijn gemoed tot een razernij ópzwiepten, die koeling zocht in vernieling. Dan wrong zich een duivelachtigheid los in zijn wezen die éérst drift en plots alles-verstillende, rustige wreedheids-gedachte en voornemen in hem werd. Hij hoorde iets suizen nabij zijn ooren als in het stikke-donker ruischend water. Het kookte in zijn kop, dat voelde hij zeker en zijn blik werd bijzichtig. Het leek een en al geheimzinnigheid in zijn eigen wezen. Het werd in hem, een verontmenschelijking van allerlei, door de jaren heén verkropte beleedigingen die koeling en wraak-bevrediging begeerden. Het raasde dooréén van binnen. Hij dacht gelijke-

lijk aan onwezenlijke dingen; aan het woeden van den heeten zomer in den Jordaan; aan een wind-huiver over het stille water van de Bloemgracht, pas gezien. Hij bedacht dat hij nog vier van zijn grootste garnalenmanden moest ophalen bij Witte Na in de Ratelwachtsteeg en dat Jan Broek-en-Jurk hem een ‘kees’ had geweigerd. - Maar dat was zijn doel, zijn dieper, onbeklemd begeeren niet. Dronken was hij, zeker, maar tegelijk klaarlicht van handelen zou hij zijn. Hij hoefde niet aarzelend te snuffelen naar de lucht van zijn haat. Hij voelde het wreed-onverschillige in zich van vernietigende natuurkrachten. ‘IJskoud’ stierf hij van alle genegenheid af. Hij voelde een bleeke grauwheid over zijn gezicht heentrekken en zijn oogen zoo diep het hoofd ingloeien als waren ze met een hevigen stoot tot op den achterkant van zijn hersens dóórgeslagen. De knoken van zijn knuisten voelde hij nu ijzer-stram en puntig als van een boksbeugel. De tragische werking van zijn verwilderde hartstochten koos onbewust zijn eigen ziel tot object. Hij verontangstigde zich in zijn eigen benauwenissen. Hij voelde nu zelf dat hij er afschuwelijk gemeen moest uitzien. Zijn losgewoelde instincten, eerst opgekneld tusschen de beklemmende ruimten van saâmpersend verstand en omzichtigheid, speelden een stormig spel met zijn bewuste wezen. Een soort van voor niets terugwijkend fatalisme had hem gegrepen. Een kouden grinnik was al wat hij er tegen deed. Hij zou op den menschen-vuilnishoop trappen, grinnikend trappen. Dat moést zoo. Hij, schuw, kop neer?.... Hij, Stijn de stotteraar, de Mop?.... Zijn toom was doorgebeten. Met versnelden groei kwam in hem tot uitleving wat bij duizend anderen van zijn soort, latent bleef dralen rondom fatsoen, angst voor openbaar oordeel en het straffende gezag. Het was een toestand van klare wreedheid, die even

vóór de bedwelming intrad. Hij duurde heel kort, maar vermoeide hem voor een week. In dien toestand was alle menschelijke, kleine gevoeligheid uit hem wéggeslagen. Hij begreep zich zelf niet meer. Zijn gezicht, zijn hoofd, zijn lichaam leken hem van een ander schepsel en door zijn mond was een zenuwschok heengehit die zijn geheele gezicht verwrong. Tot ook dat verwrongen spier-gevoel weer weg trok en hij zoo strakkoel stond als een wachter op post. Niemand had dan eenig vermoeden van wat er voor verschrikkelijke gedachten en handelings-plannen in Stijn leefden. Hij stond weer gewoon, droomerig als anders. Maar alle gevoel van menschelijke verantwoordelijkheid was uit hem weggezonken. Voor de misdadigste daad, de koelbloedigste wreedaardigheid zou hij niet meer terugschrikken. Hij hoorde zich zelf spreken, helder en nauwkeurig de woorden beklemtonend. Toch sprak híj niet, maar de duivel in hem. Die stookte de wilde lusten, de wraak in zijn hart óp; die wou zijn handen met bloed bemorst zien; die wou hem tot moordenaar vergedrochtelijken. Niemand, naast den stillen Stijn staand, vermoedde zoo dicht zich neven den onverhoeden dood. Neel had wel eens wat afgrijselijk gemompel opgevangen en in beangstiging naar zijn grauw-bleeken kop opgekeken, maar altijd zag ze het vale ervan snel voorbijtrekken, dat ze er verder geen bekommernis meer om had. En toch was de afgrijselijkheid van deze onmenschelijke gevoelsverkilling en zinnen-afkoeling in Stijn een felle werkelijkheid, bleef het louter toevallig dat zij er nog geen verschrikking van had doorleefd. In dien toestand kon Stijn zijn stiefkinderen Willem en Mientje en Jansje met hun hoofdjes in kokend water onderdompelen. Het was dezelfde kracht die hem, van stillen suffert en soms weekhartigen goeierd, tot den gevaar-

lijksten vechter van den Jordaan maakte, veel wreeder dan Karel; die hem in monsterlijke koelbloedigheid deed verminken, zóó ergerlijk-gevoelloos dat zijn hardhandigste en wraakgierigste makkers er van verstomden. In dién toestand, werd hij vijf minuten nuchter van onmenschelijk wreedheids-verlangen en totaal angstloos voor alle gevolgen. Koel-gelaten, door geen schijntje idee aan iets meer gebonden. Hij meende dan alle kracht van zijn schrikkelijk-verboosaardigd wezen in één daad te kunnen verspillen. Hij zou Neel de huid hebben afgestroopt, zooals hij het zijn aal deed, in koelbloedigen moordlust. Die menschelijke onbewogenheid, het koud-onaangedane voor ieder schepsel en iederen toestand om hem heen, doorschouwde hij geen oogenblik met eigen bewustheid, al leek hij de vijf minuten, tijdens de losklautering van zijn misdadigste driften en wreede instincten, helderder, koel-rustiger van inzicht dan ooit. Deze verstands-verbijstering in zijn wezen, scheen door afstootelijkkoele kracht, juist alle vermoeden van tragische krankzinnigheid af te weren. Hij kende de duivelen niet die de drankzucht zijn lichaam had ingelokt, zijn verschroeiden geest omlegerden en grillig speelden met al zijn driften en neigingen. Nu, in den toestand, was er één kou in zijn binnenste, een kou die versteende, die zijn bloed in zijn lijf deed stollen. Bij gewone dronkenschap was hij meestal puffend benauwd, verhit en de keel droog uitgegloeid. Was zijn maag een vuurketel gelijk, die vlammen naar zijn keel en hoofd toewoei. Dan kon hij den volgenden morgen zichzelf stijf vloeken en bezwoer hij bij hemel en hel nooit meer een droppel vuur met de tong te zullen afzoenen. Ze moesten hem dan maar voor altijd op de keien laten dansen.... het sjokte hem lauw. Dan wou hij wel knokken, maar alleen als het niet anders kón.

Maar had hij zijn ‘kou’ beet, dan was er een veel vreeselijker macht over al zijn doen en denken uitgespannen. Dan was er in hem dat grinnikend-stille, doode van zijn hart en zijn zenuwen. Dan kende hij geen morig meer. Dan zag hij alleen de lemmetspiegeling van een nifterik, voelde hij zich rustig bereid tot den moord. Nimmer waren zóó volkomen alle schuwe angstigheid en traagheid uit hem weggezonken als in dien toestand. Hij begreep niet dat hem ooit iets had belemmerd te doen wat hij zou kúnnen doen. Zoo was hij, eindelijk heelemaal zonder drift, zonder haat, zonder vrees-gevoel, tot alles in staat. Dat er niets nog gebeurde.... was rustig krachtbewustzijn dat het vreeselijkste tóch gebeuren zou; dat niets hem ontgaan kon, in de jenever-kroeg niet, tusschen den walm der kerels, op straat of in huis niet. Neel, zijn Neel?.... Hij zou geen enkel vloekof kijfwoord verspillen. Ze was er toch om koud.... Hij zág al zijn scheermes in haar weeken hals.... De kinderen van Gronjee?.... Hij zou ze bijéén binden als blinde katjes en ze in hun slaap de Brouwersgracht indompelen. Sientje, Koentje, Hannesje, Daantje, Pietje, Siempie, zijn kroost?.... Ze moésten de wereld uitgeholpen.... Hij zou ze de angst-oogen dichtknijpen, maar doén zou hij het.... omdat het onweerstaanbaar was. O! die koude hartstocht van het roekeloos verniel-beest in hem, hij stolde zijn hartslag.... Hij had alle besef van zijn eigen wezen verloren.... hij betastte aan zichzelf een ander....

Hij voelde haar altijd aandreigen die verdorven drift, met een lange, akelige kil-heete rilling, van zijn kruin tot zijn hielen, als een huivering voor eigen wezens-verandering. Dan worstelde nog even het bewuste, verzinkende van den goeiigen, - tegen het verwilderde, instinct-driftige en onbewuste van den

waanzinnigen Stijn. Dan wou hij Neel, zijn broers, zijn ouders, zijn makkers, ieder die hem in den weg trad wel even benard waarschuwen voor het vreeselijke en vernielzuchtige dat zoo dadelijk zijn heele wezen zou gaan beheerschen. Waarom bleef Neel nou zoo vlak in zijn nabijheid, scheldend en uitjauwend? Waarom liepen de kinderen zoo onverschillig tegen ‘dronken’ vader op? Een angstigheid joeg dan door hem heen, dat ze toch maar uit zijn nabijheid zouden blijven. Dat waarschuwings-gevoel en het dreigende bewustzijn dat hij door een waanzin-vlaag zou worden gegrepen, had hij nooit als hij gewoon ‘zat’ was. Dan kon hij van de Gronjee'tjes alles afgannifen en met lievigheid zijn eigen kinderen de handen induwen. Dan kon hij Neel wel met haar neut door een ruit kwakken en een mes naar haar toe spiezen, maar dat was toch losse opgewondenheid. En dan wist hij zelf van zijn bedwelming, van zijn lallen en kijven en vloeken. Met zijn kroost op den arm, zou hij dan, al was het midden in den nacht en al was hij half kreupel gerost, nóg een kroeg hebben kunnen inhinken, om zich de keel met drank te spoelen.... Maar in *dien* toestand was er alleen kou, stollende kou om zijn hart, in zijn aderen, zijn heele lijf. Nou kon hij ieder die hem een woord te veel zei, den strot afkerven zonder een kik. Dan geen stotterpraatje meer, geen bang-makerij, geen omzeiling van de daad. Dan voelde hij kruit in zijn lijf en toch kou. Hij, zoo heet-verliefd op, zoo zengend-begeerend het kleine, mollige lijf van zijn Neel,.... verliefd in zinnen-roes op al haar nukken, onwilligheden, op al haar aftrappingen van zijn wellustige liefkoozingen, hij kon haar nu splijten met een hak-machine. Anders, ná mishandeling van dat lekkere lijf, verhit als een hengst, opvretend den glimmigen lach van haar brutale oogen, bepeuzelend den

jauwenden klank van haar stem, zich-zelf aanklagend als een lafhartig brok creatuur, was nu al zijn hartstochtelijkheid tot den grond toe afgekoeld, zou hij eerder zichzelf de polsen doorgebeten hebben, dan haar lichaam aan te roeren. Anders, los-storming van een wild wellust-gevoel in hem, door een physieke overmacht op haar úitgeworsteld, al heftiger en geprikkelder opgejaagd door Neel's afweerwoede en haar sarrend-koude onverschilligheid; al feller aangevuurd door haar uitgespogen haat voor zijn verrottend lijf en weerzin tegen zijn beestelijkheid. Nu leken al de brandende driften voor haar wezen wéggevloeid, was er niets over dan de kou, de verschrikkelijke kou van zijn moord-kracht. Plóts, met een kil-heete rilling, die hem weer veranderde van wezen, zakte de gewaarwording van zijn innerlijk versteenen voor ieder wezen en ding; begon hij hevig te beven en te huilen, uren lang.... zonder dat iemand begreep waarom. Dan dacht hij met goedige hartelijkheid weer aan Piet Hondepoot, aan Jan Hane-lap, aan Kee de Kale, aan de Nolletjes en Willem Hompie uit de Wijde Gang, aan zijn broer Karel, aan Neel, en vooral aan zijn eigen lieve kroost; zijn Daantje en Sientje met haar bleeke smoeltje.... Dan voelde hij zich heerlijk opgelucht, gered uit een vreeselijk gevaar, verafschuwde hij de domme woede van zijn wraakzin. Nou vloeide er weer warmte naar zijn menschenhart, kon hij weer alles verslikken wat ze hem te verduwen gaven. Als hij nou de blommenmeisjes rond de kroeg van Moeke, of van Zwarte Jans, ontmoette, dan kocht hij ze met een kwinkslag en een haberdoedas los. Nou was hij weer een halve broer van iederen bedelaar, schooier, gavver, kroeghoûer, een halve broer van het uitvaagsel der menschen. Nou kon hij zijn flok van zijn gat missen, voor wie er om kwam. Nou had hij

molm, een hand vol, zonder muntmeter. Nou had hij dijn voor tien, wiegde er muziek in hem, kon hij weer zijn Neel knuffelen, al smakte ze hem ook met zijn dronken kop tegen de koffer-planken op. Dijn, dijn! dat was zijn leven, nu de verontrusting van hem was áfgetild. En het zong in hem, nu hij gered was van die vreeselijke duizeling, die donkere ijzigheid, die killing in zijn lijf. Hij zong, liederlijke liedjes van den hengelaar, met de kwieke geschiedenis van zijn dobbertjes-spel in het groene slootje; van het zotte boerinnetje, beladen met kleurige vogeltjes om naar de stad te gaan, en een schunnig heertje ergens voor een venster ziet zitten die haar vinkjes wou zien. Op-en-de-op Jordaansch gorgelden de zinnelijke liedjes zijn keel uit; ontlading in zang van zenuw-angst, terwijl hij zich zelf strafte in sullige gedweeheid als ze hem met een snauw ál te luidruchtig vonden. Na de verkilling, er van schuwend in angstige herinnering, bleef hij soms weken zonder droppel drank. Er was dan wel een vreemde vereenzaming om zijn wezen, zoo zonder vrinden en buiten het kroeg-lawaai, maar hij huiverde ook zoo voor zich zelf en zijn monsterlijke verbijstering, later geheel herkend als een vlaag van wreedste driften, die in het donkerste van zijn heetsatyriastisch gestel opgesloten, wel eens morden, maar toch nimmer licht hadden gezien. Nooit was hij zoo goedig en alles-duldend als na de wegzinking van zijn gevoelloosheid. Dan zocht hij steeds, onder een schrijnende wroeging, verdooving in de zwaarste zwoegernij. Dan koeliede hij door, twintig uur per dag, met een restje slaap, zwaar als de dood, er tusschen gesleept. Zelfs Karel met zijn zonnig korfje witte Hagenaartjes, duifjes, pas afgericht voor de verre sterretjes-vlucht in den azuren zomer-hemel, kon hem dan niet op zachtere gedachten voor zichzelf stemmen. Er was soms een

heel raar gedachten-tollen in zijn kop, waarvan hij zelf beduusd raakte. Het kon dan zoo wrang, zoo bijtend-brandend in hem spotten met eigen goede voornemens en zijn ópgeborsteld fatsoen. Zijn bravehendrik-achtige oppassendheid verkwijnde zijn jonge leven, sarde het in hem. Hij moest bruiloften met den duivel...., en de goud-korrels van het strooiende geluk achterheen-rennen. Hij moest de rokken-zwaaisters van de vroolijke buurt een lel bier zien uitslurpen dat het schuim hem de oogen inspatte. - Eerst had Stijn in een duizeling van begeerten zichzelf verloren, en alleen gegrepen naar de hand die hem drank schonk. Plots waren de helle gloeiingen van zijn hartstochten uifgedoofd, kwam er een verduistering over zijn zinnen gedaald, die hem van iedere gedachte aan huis losscheurde. Het stormig-donkere noodlots-leven had hem in één zwarten nacht al het licht voor de oogen wéggepatst. Toen was het vreeselijke begonnen waar hij niet meer aan denken wou. En nou, in de stilte van zijn oproerig, genotziek lijf, grinnikte weer spottend, zoetwrang een duivel in hem, om zijn taai gedrag. Bij de ‘jonges’ kwam hij niet meer en toch dacht hij aan hun kaarten en deerns die zoo gloeiend konden zoenen. Hij voelde heimweeïgheid. Eén harmonica-haal, uit een buurtstraatje, op een schemeravond, bracht hem al van streek, kon hem in smartelijk huilen doen uitbarsten. Maar dan kastijdde hij zichzelf, want niets weerzinwekkenders bestond er voor hem dan grienende kerels. Een bler-vent was onder een kastoren hoedje te vangen en je affronteerde er je eigen geweten mee. -

Neen, hij zou nu zuinig zijn en blijven. Zijn kapotte schoenen lijmde hij zelf met brok-lapjes bij; de beschimmelde broekjes van de jongens wiesch hij uit. Hij wou doen, doén, vergeten. Lokte hem een kameraad naar den borrel, dan hield hij zich van den wallenkant

of zei ijskoud: ‘mot niet’. Al begreep hij zelf niet, in zijn schuwe verlegenheid, waar hij dat koene ‘mot niet’ vandaan had gehaald. Soms dacht hij wel dat ze hem voor den kop zouden mallen, als een beest, omdat hij zoo schuw wegtrok rond hun vertier. -

Tweemaal was hij al die maand te water gesprongen, ter redding van een kind en een meisje van achttien jaar, het laatste met huiverig levensgevaar. Maar ze kenden Stijn Burk op Baangracht en Prinsensluis en ze wisten dat hij zwom als een rot. Dat was nou al het negende schepsel door hem gered. Hij moest voor zich laten aanvragen, dan kreeg hij medaille of ridderkruis en nog een hand molm toe. Maar hij lachte schuchter, rukte zich los uit het geestdriftig menschen-lawaai om hem heen, wist zich nauw te bergen van schamende verlegenheid. Maar iederen dag werden zijn gedachten somberder en zwaarder, en wriemelden verwarder door zijn onbeseffend brein, soms zóó bot en stomp dat geen speldeprikje van een denkbeeld door zijn harden schedel kon heenpieken. Hij voelde weer huildrang, als een echte wereldsche ellendeling. Nou had hij gezopen, gedobbeld, meiden bekropen, zijn handelsgeld verbrast, geklaploopt.... nou wou hij zich met grienen verlichten. Wácht, hij zou zich even blauw trappen, zoo een bolleschok als hij was.... Er lag een joodje in de sluis, bedacht hij, dat riep om hulp.

- Joakoppie!.... we komme, hou je koppie baufe!...

Mooi, als Jakoppie zijn kopje maar boven houden kón. - Hij zelf was precies zoo een mistroostige drenkeling. - Hou je taai!.... Jawel, als hij maar kón! Hij was niet gewend stroop van de broodkorst te likken en de zoetelijke tong venijnig tegen een armen hongerlijder uit te steken. Maar nou moest hij toch om al die smadelijke harlekijn-raadgevers lachen, als Nel Scheendert, en de dood-katoenen Frans Leerlap, haar kerel.

Hij was als het vuur in de testjes onder de voeten van de wintersche vischvrouwen. Die warmden zich de huiverige hieltjes, maar wat de kooltjes zelf voor pijn te verduren hadden van het vuur, dat bedachten ze niet. Gelukkig was het nog niet zoover, dat zijn wijf voor hem tippelde en de bikken met gemeenigheid verdienen moest. Zou net iets voor Neel zijn. Geen kerel keek ze naar zijn kersepit al had hij centen-caskedoole voor tien. Ze zou zich van de openbaarheid vervloekt voelen eer ze zoo iets ‘gerissekeerd’ zou hebben. Hij had zich wel het mikmak gezopen, en zijn Neel was altijd knap gebleven. Hij had de liederlijkste lellen den branderigen wellust-mond met heete zoenen volgeslobberd en zich door den benauwenden wasem van hun verlepte lijven laten bedwelmen.... Zijn Neel had niet ómgekeken, had geploeterd, altijd geploeterd voor haar biggen en het gezin. Hij had de goeie schoentjes der kinderen wel bij Oome Jan verpatst, voor zijn dobbeldrift, en Neel's immese blousje naar den uitdrager gebracht voor de daaien; zij had ná den hommeles, weer haar vingers krom-gezwoegd voor nieuwe schoentjes en een nieuwe blouse. Het was om te sterven van schaamte, om het naar den kop stijgende bloed uit het gezicht weg te vegen en nooit meer onder die klare oogen óp te duiken. -

‘Dat is Jan Lat en hier heb je Hein Spijker’, hoonde een spot-duivel in hem,.... ‘laat ze nog-es eentje grijpen’. - Daar was het weer; dat vervloekte gekakel, dat woelige prentenboek van de kroeg, zoo heet zijn herinnering instortend. Den schroor moest hij op, onder de ploeteraars die om voedsel vochten. Geen uur zonder werk zijn. Als de visch was afgeloopen en ook de bootwerkerij, de suiker, dan moest hij zich rauw beenen om weer wat te vinden, inplaats van mafferig te droomen in de kroeg. Dan maar planken-

knecht aan het Rembrandt-theater.... Hij moest doorknoesten en ‘reizen’ op alles wat voor de hand viel. Hij moest inhalen en Neel weer op zijn hand krijgen. Als hij zoo een ‘doorslagje’ kon vatten was hij weer frisch. Nou leek hij een natte revolver die niet knallen kon. -

Tegen October, als de kwakken-tijd heelemaal afgedaan had, moest Stijn zich sterken voor het afbeulende sjouwwerk aan de suiker-fabriek bij het Spaarndammerplein. Dan had hij een goed stuk brood. Wat deerde het of hij zich bloedwonden scheurde in zijn rug, - als er maar poen kwam, dan lachte Neel. Zakken van lood zou hij óók mannen. Rust langer, zei Neel stug, het lichaam wil zijn eisch hebben.

Maar Stijn krabde zich op zijn kanes en joeg zijn ploeg nog meer óp. Nu zou hij zijn idee niet misloopen.... Terwijl zij met de flesch kankaneerden, sloeg hij de haken in, zwoegde en tilde hij zich half dood. In dien tijd liet hij zich al om half zes porren; deed hij 's morgens nog van alles. Dan zette hij water te kook en koffie op een lichtje. Neel moest in bed blijven. Het was hem een prikkelend genoegen haar in alles vóór te zijn en haar een bakje op den koffer te brengen. Met de kinderen snaterde hij de honderd uit en sjokkelde ze in hun rokjes en broekjes. Hij hielp in het winkeltje, rap-voor-zijn-doen, en sneed zich zelf een homp brood die hij droog naar binnen werkte. -

Tegen acht uur riep hij de buurt-kameraden aan, sjokten ze tezaâm naar de rookende fabriek, nog donkerend in de naargeestigheid van den morgen-nevel. Waren er dan makkers die al op de nuchtere maag vijf of zes bittertjes pakten, dan liep hij, rillend van bedwongen begeeren en afschuw, door, af wachtte tot ze weer de kroeg uitslenterden. Zoo een rotkeet,

schold hij kwaadaardig binnensmonds, woedend dat hij niet meelurkte. De kerels bejouwden hem dan tot voor het Pand, maar hij duldde, liet het uiterlijk traag en onbewogen langs zich glijden. -

Van negen tot een bleef het dan inhaken, tillen, sjouwen, en van twee tot diep donker, weer. Niets anders dan balen suiker van het schip naar het pakhuis, waar ze van vier-en-twintig tot dertig ‘dik’, op elkaar gestapeld werden. In ál weer en wind moesten ze gereed staan, om beurten van vijftien, telkens de hooge ladders op, smal-treê's, met een honderd-kilo-vracht den bevenden nek opgesmakt. Als schonkig-gepeesde zwoegers steunden zij elkaar bij den hijsch, in woord en daad. Want al gauw was er stramheid en kramp in de zakken-omzwikkende handen, scheurden haken en perste gewicht het schoudervleesch murw. Stijn voelde zich alleen voor het afbeulend-zware werk geboren, het beestachtige zwoegen in afmartelende zonnehette, in kou, in wind en nat-kletsenden regen. Hij droeg de zakken overdwars, op zijn over-zaansch; dan tilde hij half op den kop en half op den rug. In het begin zong hij zelfs in stilte, een deuntje dóór de pijn van nek, schouders en polsen heen. Maar na een paar uur klauteren, vooral als er in het Pand nieuwe lagen moesten worden aangehaald, over de heele breedte van het pakhuis, voelde ook hij plettende schuring en verzwaring van iedere vracht. Dan wankelde hij als de vier opsjorders den ‘harden’ zak op zijn nek lieten neerbonzen, en hij er niet meer zoo vrij onderkroop als in het begin. Dan piepte ook zijn borst en kreunde zijn mond, zwoegde de heele ploeg mee met een inspanning alsof ze het leven er bij moesten laten. Ieder om beurt, kringden de kerels van den wal naar de ladders, sombere drom van zwijgende torsers. Er wrong een smartelijk spierbeven om hun bezweete kinnen en lippen, en hun

verbitterde gelaten, donker, grauw en verstramd van zwoeg-ernst, vertrokken droeviglijk van verbeten pijn. Ze schaamden zich voor elkaar te bekennen dat de zakken hun sneden in het vleesch; al bezweken ze, ze zouden sjorren en de smart uit het mom wegvreten. Met hun vijven ruige kerels grepen ze de suikerbaal tusschen rijst-haken, van voor en achter bij de punten, de sjorder midden-stands, en tilden tien armen de vracht hoog de lucht in, uit de schuit. Dan wrong, als een levende en kreunende caryatide, de vijfde midden-staander zich onder de baal die hij in een loggen zwik op zich gesmakt kreeg, dat zijn nek trilde van den schok. Stijn leek het altijd een pols-losse overzwik-slag uit de haken, en het rustig stutten der schouders. Maar het plette als rotssteen op den duur. De zwakste sjorders van de ploeg scholden giftig en krijschten wild een vloek weg bij iederen nieuwen nek-worp, als de harde tweehonderdponder op het rauwe, open-gescheurde rugvleesch neerzompte. Van overspanning beefden hun beenen en handen. Afschuwelijk wild en hard keken hun verzwollen oogen óp naar het Pand en de ladders, nog te beklauteren. Alleen Stijn, herculisch van saâmgestuwde energie en kracht, gaf geen kik. Soms versjouwde hij wel dertig-duizend kilo per dag op zijn bloedende schouders, en gloeiden er wond-gaten in zijn rug die hij dadelijk moest afbetten met lauw water. Direct daarop dreef hij weer in het zure zweet, terwijl kou, wind en regen over de ploeg-beulers woei en plaste. Hun lijden was in onopstandigen wrok verstild; ze wisten zich niet beter dan werkbeesten,.... wat woûen ze blaffen? Laat de pijn maar razen in den rug en tusschen de lendenen steken, en priemen in polsen en beenen,.... welk ander lot verdienden zij, verzworvenen? -

Stiller en tragischer zwoegde de ploeg al naar de

donkering van den avond-schemer. Het kraakte en zuchtte van de afgemartelde lijven en tronies, en al stommer dreigde het werk voort. -

- We selle doar de loag in 't donker 'n dik hauger gauje jonges,.... hoorden ze een moede stem uit het Pand naar de schuit schreeuwen.

Ze wisten wat het beteekende. Nu zou de krachtspanning nog moeten stijgen. De roode hemden waarin ze werkten werden losser wég-gewrongen bij den hals en de blauw-baaien kousbroeken afgestampt. Eén dik hooger,.... dan stokte d'adem, op de hoogste laddertree bij het over-den-kop-wippen van den zak, ze in de keel; voelden ze een soort uitputtings-stikking en zagen ze een zwart diepsel dat ze blind voor de oogen schemerde. Bij het dalen van de ladders kroop een duizeling in hun hoofd, keken ze schuw het grachtje in. Maar de schuit met haar diepten schemerde vaal in den wal; het pakhuis, grauw-bruin en versmurried van zwarte rookerigheid, al de zakken ópslokkend in zijn vraatzieke maag, wachtte, wáchtte de kromgesjorde, levende caryatiden met hun wreeden vermoeienis-blik. Ze waren vernageld aan hun beulerij, ze kónden nauw meer ademen. Soms gierde een sarcastische verwensching naar de hooge fabrieksruiten, naar de bazen op hun zachte stoelen, rekenend onder de groen-omkapte avondlampen. Dan kwam er een paar minuten rustend bijkomen. Eén zoog een flesch aan de beverige lippen en dronk gulzig als een dorstige hond. Een paar grauwpaarse zweetkoppen, over de schuit heengebogen, slobberden hun uitgedorde kelen nat met het stinkende water van den wal. Er werd pruim-gespogen, gevloekt en gezwegen. -

Ook Stijn haatte den zwoeg aan de Wester-suikerfabriek; vooral het zwerven rond de gloeiende suiker-

ketels, om te roeren.... Hij werd nog liever navelnaakt gebeten van pijn door het felle goud-vuur van een hoogoven, dan daar je leven te verbroeien in de stikkend-zoete hette van de ketel-hokken. Maar ploeg en sjouw brachten hem in. Tweeduizend zakken per dag voor de ploeg, dat was zeven gulden voor hem, scheutig uitbetaald in het kantoortje, iedere vijfhonderd afgeschreven in het Pand, onder ploeg-baas' oogen. Zelfs betreurde hij het, pas in de vierde ploeg te ‘peezen’, terwijl de eerste het meeste werk kreeg. Zoo hunkerde hij naar het beesten-gezwoeg, want was er niets in de suiker, dan wachtten hem de kolen.... Heeremenschen.... daar was een zooi boeven.... zoo slim had hij het nooit durven uitdenken. -

Tusschen die werkers stonden de driftige en geldgierige kasteleins; langs den wal, tot de kolen-kerels werden uitbetaald, op Zaterdag-noon. Want onder de neurie hadden ze van hun verdiensten geklapt, zoodat de herbergiers precies wisten wat het werkvolk beuren moest. Er werd meestal zóó heet geslurpt dat, na blankstrijking van de lat, hun loon tot een droevig duitje wegschrompelde. Dan werd er gevloekt, geschimpt en geknokt, maar de gelag-bazen, stronkige worstelaars voor hun belang en in billijkheid opeischend wat hun toekwam, lieten niet los, al regende het, in felle woede, drijvers op de pruik, en al dreigden de zwartgevlekte kolenzwoegers, ze het merg uit de schoften te zullen trappen. Ze wisten het wel, de gelagmeesters, het kerkboekje bleef in den zak en het glaasje aan den mond. Zoo was het leven en hun volks-kitten roezemoezigden iederen avond, propvol van klinkende klanten en slurpers voor de toonbank. Den enkelen dag dat Stijn in de kolen werkte, zoog hij zich de longen vol zwart gruis, en priemde het spelden-gepiek van de stof onder zweet en hette, zijn lijf vol brandenden jeuk.

Maar wat zou het? Ook dáar was hij een van de laatste ploegmannen; ook dáar zouden heel gauw, de snavelhappige zweefkranen - onmenschelijke vrachten heffend met dom gemak, - het kleine, brokkelige en wurmende geploeter van menschenhanden verdringen. En al kroop je op je borstvin overeind, je bleef als triestige Mokumer op de steenen staan, met leege knuisten. - Tegen den zomer kon hij het werk daar vast gedag zeggen, moest hij jachtig weer op een ander sjouwtje loopen. Dan liep zijn heete muts weer vol zorgen, werd het slenteren het en der, zwierf hij als een totebel over de kaai en langs de dokken. Soms mocht hij nog een slordig handje meehelpen bij het tabak-opslaan van een schuit, maar ook dat bracht een kouden knaak in, meer niet. De angstige werkloosheids-zorgen lokten hem weer naar de bittertjes-met-suiker en naar de bedwelming die zoo zoet, in één verloren uur, ál zijn bangheid van het hart kon uitdooven. Tot eindelijk de kwakken-tijd vóór lag, met zijn nachtelijk avontuur. Dát werk pakte Stijn Burk altijd met nieuwen hartstocht aan, - nu met Mooie Karel, - maar éérst jaren lang met den gannefigen Thijs, zijn oudsten broer. -

---

Als Neel heelemaal blut was en de lamp iederen dag voorover hing - hij had toén juist zijn aardig-beklant bierhuisje den grond ingedrongen - dan wierd het tijd voor Burk, zei hij zich zelf, om de spanen tusschen het gele handen-eelt te knijpen, en, als het zoo uitkwam, iederen nacht te roeien, dat de lappen er bij neerhingen. Dan werd het donkere schaduw-spel van zijn noodlot, achterna gejaagd op de Zuiderzee; poogde hij zijn brood te beworstelen met een kale dobberende vlet op het stille of onstuimige nacht-water. Friesenveem en Wester-suikerfabriek leien vergeten. Er

woelde dan een avonturen-drift naar handel in zijn wezen, die hem het vlakke en gecontroleerde ploegwerken deed verafschuwen. - Tegen zes uur diepte hij twee uitgespreide vingers den mond in en scheurde een schel fluit-sein van zijn lippen af, waarschuwing voor Thijs. Ze ontmoetten elkander dan op de Brouwersgracht, en sprongen werklustig, van de Willemstraatsbrug de vlet in, die overstapeld lag van leege aalmanden. Thijs vertelde luimig dat hij vandaag gestoofde peren had gegeten zonder zoetigheid, omdat het Westersuikerfabriek niet wou borgen, en hoe hij een kindje had helpen begraven dat door een dronken aanspreker, in een kroeg onder het biljart geschoven, drie dagen lang was vergeten wéggehaald te worden. Toen had het doode wicht ‘klok’ geroepen en werd door den duivel met een rood kruisje op het knarretje afgemerkt. - Stijn lachte grimmig en Thijs roeide het IJ in, terwijl zijn broer manden sorteerde. Maar zonder pruim achter de kieuwen ging het vaartje er niet in. Daarom vroeg Thijs of Stijn nog een mondje gekruide snijkoekenbrij te verkauwen had. Stijn stopte hem het tabakszakje toe en keek kalm over het water. In de namiddag-hitte leek het IJ lemmet-achtig glanzend en scheen wasem af te dampen. Stijn dacht aan de handeltjes die hij nog had uitstaan en aan het moeten koopen van een nieuwe schuit. Deze ving te veel water als hij er tachtig en Thijs zestig mandjes in gooide. Nou had ze den heelen winter voor de brug gelegen en hoe mistroostig zag haar verflooze snuit er nu niet uit. -

Met trage rukken roeide Thijs en pletste de spanen in koele regelmaat het fonkelend water in. Er speelde een lauw-vochtig briesje om de schuit, als een labberig koeltje onder een flapperend zeil-in-zon. -

Stijn had altijd veel hoop op de ‘nacht-rooverij’, van het Zuiderzee-avontuur, onder de Amsterdamsche

lef-venters met ongekneusde pitten. Je kon temet met overdadig zwoegen eens negen stuiver op een gulden waar verdienen, en niemand gooide een schemp naar je uit, hoe-je-er-aan-kwam. De allerergste babbelkous van den Jordaan, Naatje-me-Kleedje, kon zelfs niet návertellen hoe zij de waar mengden. Het was en bleef stiekeme wurmenhapperij van een troep angst-looze nachtgasten, die daags geen werk konden vinden en wild buiten de fuik zwommen. Je moest van je staart een roeiriem en van den nood een deugd maken. Je moest slim als een zalm door het water schieten en je pijlsnel bergen voor gevaar. En de eenzaamheid in de oogen van den makker mocht je niet doen huiveren. Met jobsgeduld moest je volharden en je door de doorns en stekels van verdriet en teleurstelling zelf heentrekken. En zoo wist Stijn zijn avontuur. Als nu maar niet te veel pruimvolk mee roeide en onder de donkerte van den zee-nacht zijn roerigheid wou dekken. - Midden in het IJ, achter hen, schuimde met zwaar golfgeraas een stoomboot aan. Onder een vleierig-vriendelijk bedelaars-vraagje: ‘hei kappie, beste kappie!.... mègge-we-meitrekke feur 'n duppie’.... en een onverschillig geknikte toestemming van den kapitein, roeiden ze vlak met den vlet-kop tegen het schuimspattende zog in en lieten zich langs de bootflank ópbotsen. Snel-handig wierpen ze de tros-lus over een reeling-bolder, en werden, in de vaart van kruif-schuim en flanken bijna onder de boot meegezogen. Met een schok waggelend en deinend stootten ze zich af en spanden de werplijn, dat ze met de riemen binnenboords nu rustig konden uitblazen van hun roeitocht. Zoo ‘kedin’ had Stijn het maar zelden beleefd. Zoo een kikkertje met een sleeptros was toch maar je ware.... Nou konden de roeiklampen voor zijn part afrotten.... hij ging! Nou moest hij toch stiekem-

pjes lachen om dien sluwen, maar bangelijken Nakende Kris, nacht-zwerver als hij, die het heele wetboek uit zijn neutje óptaterde, maar zich liever een trap tegen zijn vermaak liet geven, dan, half overvaren, zich zóó op sleeptouw te laten nemen. Dat dorst geen Aaltje van Nelis, geen Bul, geen Bram Halve-Zool, geen Cor de Pet, geen Eentje Neempie, geen Hannes de Stijve. En het was toch zoo een zoete weelde voor de kerels, in zoo een hitte voortgesjord te worden, met een honderdmaal sneller gangetje, dan zij zich uit den naad roeiende, ooit konden geven. Kijk ze daar zitten.... zoo maar met een smookje in hun slurf, groosig naar de lucht op te kijken, de koppen lui achteruit tegen de manden opgedrukt. Thijs, vond Stijn, kon nou zoo gemeen onderzijn-pet-uitsnuiven, als een palfrenier die op een kansje tippelt. En zoo schuwbarig van louter lekkere luiigheid kon hij met de oogen knipperen, als een aap smakkend op een zoet peultje. Nou,.... eerst voorbij den Vuurtoren van het IJ,.... voorbij de Oranje-sluizen, dan lag er een mirakels zog-end achter hun. - Maar na een klein uur varen kregen ze het sein van den schipper dat ze moesten loshaken bij Schellingwou. Kijk, je leefde toch maar bij de minuut, bromde Stijn, en Thijs vloekte van narigheid. In het koele schuim zoog het lichte vletje zoo lollig-dobberend mee langs de boot-flanken; het leek compleet een vlucht over het vochtige water. Het vletje spankerde uit eigen liefhebberij. Plots werd de lus van de reeling afgegooid, moesten ze weer, traag en langzaam, op eigen roeikracht verder drijven. Een pooze zwabberde en dobberde het vletje nog in het na-woelend schuim, bleef toen alleen achter in stille zee. -

Stijn zou het eerst weer roeien. Even keek hij op naar de lucht. Het was zoo drukkend stil rondom, nu, zonder het boot-geraas en de golf-spattingen en krui-

vingen. Hoog boven het vletje dreven traag roode wolkjes in flamingo-achtige vlucht uitgewiekt, als roode vogels, den hemel drijvend-doorzeilend. De zonne-smidse, tegen den avond, spatte in wijden kring, goud vuur uit tot de kim, en zilverde een vochtigen, groen-violetten schijn neer over de zee. In het azuur rondom donkerde al een avond-toon van week blauw. Er rilde even een eenzaamheid over Stijn, en Thijs lag droomerig te pluizen in het mandenriet. Zou hij, voor de gang erin geslagen werd, een slok nemen? Ja, het moest. Thijs had al twee keer den slobber aan den flesch-hals vastgezogen en hij was nog zonder een spat vocht gebleven. Jongen, wat een zwaai maakte de vlet daar; bijna omgekieperd. Thijs' schuld. Die was van de manden afgegleden toen hij Stijn den flesch-hals had zien grijpen. Die schrok.... z'n eige een ‘kelere’....

- Moak jei gein jèn oasteblief,.... hoonde Stijn, terwijl Thijs beweerde dat hij nog nooit een ‘janmaker’ geweest was.

Want ze wisten het, de kerels,.... de flesch telde mee op nachtelijk avontuur.... als de tocht mislukte. Daar zou het stiekeme Zuiderzeetje heel wat van kunnen verklikken. Nou hij zijn borst had natgemaakt, greep hij weer de riemen en roeide in traag-zekere vaart, rhythmisch-rustig.... op avontuur open zee in. Zilt geurde er een zoutige lucht van het water af en huiverde een rinsche koelte over de golven. De manden roken bedompt en visschig. Rondom de vlet leefde een zacht, zilver-visschig getintel van na-avondlicht en deinden gebroken glanzen van late hemelspiegeling, onheimelijk aán en wég. Uren achtereen bleef het tusschen Stijn en Thijs een stom wisselen der spanen zonder dat ze een woord verspilden. Eindelijk viel de donkering van heel de lucht over zee, en plaste het riemgeluid helderder óp in de stilte van water en

lucht. Toch zag Stijn dat er een onrustige onweerswoeling in den wolken-hemel hing. Er was donkerblauwe vaalte in het golfgeglans gerild en een vreemd gesuis, als van tocht door mast-werk en touw, omruischte de vlet. Plóts zette een geweldige onweers-wind een zwellende blaasbalg-borst en kruifden de golven in dreigende rolling breed uit. Stijn, half-gekanteld aan de riemen, zag inéén niets meer. Het loeide, zoog en bruiste in de lucht en om het wild weggeslingerde schuitje striemden wapperende wind-slagen.

- Losse lucht,.... losse lucht,.... bromde hij voor zich heen.

In het donker leek het, over het water, één getuimel van gedrochtelijke zwartigheden tegen elkaar in. Stijn duizelde en Thijs leek de vlet uit te slaan. Nog één zoo een hoos en ze verzopen zonder kik. Van het fort Pampus priemden lichtjes de donkering in en rondom de zee-kim dobberde en wiegelde, dan hoog, dan laag, toplicht van bommen en pinken op de zwalpende golven. Plots lei de wind dood, als was het dolle schepsel gekold door nacht-duivelen. Maar geen hand voor oogen was op het stikdonkere vletje te zien. Als Thijs vlak onder Stijns gezicht kwam, zag hij even een bewegelijke zwartigheid, opgezogen door de ruimte; meer niet. Het nacht-donkeren van den maanloozen avond leek gelijk met het wolkend onweer-zwart ingevallen. Stijn, onthutst, probeerde weer te roeien, maar het ging traag en zwaar. Zijn oogen zochten in de verte de nachtlichtjes van de kwakken en de dorpen rondom. Maar er kilde een zware damp-nevel over het water, een vochtige mistigheid die hem troebel voor de oogen hing. Het vletje was eerst een paar minuten door water- en windhoos weggeworpen, neergesmakt en had in het blinde rond-gewarreld; nu lag het weer stil te drijven als op zwart glas. Stijn, zonder angstig-

heid, had er pleizier in zoo maar af-te-koersen in de donkere diepte die hij tegen zich óp voelde werken. Thijs schreeuwde woedend en dreigend, dat er ongelukken gebeurden en stutte de manden met touw om de zitplankjes. Plots stortte een hevige regenbui neer en grilligden vuurvorken een blauwen gloed door den hemel. De boezeroenen der vlet-kerels kleefden doorweekt klam op hun lijf. Snel achtereen bliksemde vuur over het water, zonder na-rollend onweer-gedreun. Stijn wisselde van plaats met Thijs, langs elkaar schuivend in de duisternis, onverhoed overgloeid een tel, door het blauwhelle weerlicht-vuur. Gelukkig hield ook de regen gauw op. Een magnesium-achtig paars-rood vlammen bleef de zee-kim uit het duister schichtigklaar oplichten, en flapte telkens een bleek-ultramarijnen gloed over het water, spook-snel uitgedoofd. -

Stijn keek stug en stomp, Thijs vloekte. Een ellendig begin. Ze dobberden nu wel vier uur zee in. Met wat een hoop waren ze de kwakken tegemoet geroeid om handel van de schippers los te ronselen. En nou, geen spatje van een bom te bekennen. Thijs roeide lusteloos, de kleeren nat als een verfrommelde vracht op zijn lijf plakkend. Daar was het weer, het droef gegis naar kwakken-licht dat ging of kwam, heel in de duistere verte. Stijn, scherp rondturend over het water, aangeprikkeld tot een vurige oplettendheid die hij miste op het land, beveelde plots Thijs dat hij moest ómzwenken, halzen en wenden met de riemen. Er kon achteruit, aangeroeid worden op een licht links aan de kim, dat een zweving-naar-vóór had. Als de kerel nou maar goed den kop van het vletje tegen den weerstroom in, op zee hield, met het dwingen van zijn spanen. Hoe óngelijk spande zijn kracht in de roeirukken.... En toch, wat waren ze straks lekker-dol van koers geslagen. Nog één zoo een lap wind en ze

verzopen als katten. Mooi werk om zonder roerganger te bemachtigen! Alles moest de schreg doen, achter, onderaan de sloep. Thijs roeide nukkig-onverschillig door. Stijn verwenschte de bom-kwakken dat ze niet behoorlijk bakboord-rood en stuurboord-groen licht te zien gaven in den nacht, als al het andere schuiten-goed. Dan zag hij tenminste wat koers ze dreven in het duister. Nou hou je je fatsoen en eet je je bolle uit je zak, en nou smakt dat mistroostige toeval al je berekeningen omver. Jezus, kwam er maar een kwak achter zijn toonbank, die zou er vast een rondje geven. Met al dat gezwabber van kop- en toplicht.... wist je nooit wat er ging of kwam. Nou kropen die slampamperige schippers levensgroot overal voor je neus neer en dan weer konden ze nergens honk halen. Het was altijd aan gene zij, lag hier en lag daar kwestie.

Soms bleven ze een uur op één plaats in al grooter kring-rand rondroeien, terwijl de lichtjes telkens wegzonken, dieper de zee-donkerte in. Thijs, koppig nu tegen Stijn in, schreeuwde onwillig:

- Die goat!.... die goàt!.... wei roeie feur niks.... det wurt d'r drie fingers in 'n benaut hèrt!....

- Leg niet te koale-gesichte, segraàn! Nou moak je auk 'n mauje gaui op maàn!.... brak Stijn nijdig af.

Hij tuurde de verte in, en sleurde vaag en aarzelend zijn woorden er uit.

- Sie, dob.... ber.... sie je dèn niet.... det die kattekop.... komp! Met blok.... en touw.... haàscht-tie sich op!....

Thijs, gedwee, schuurde weer de zeer-doende handen langs de roei-spanen en rukte, rúkte vooruit. Eén vrees onder de broers was er op het stikduistere vletje, dat d'andere nacht-zwervers op denzélfden toplicht- ‘kattekop’ aanroeiden als zij en even onverwacht als de Burk's, vóór den kwak-kop of aan lei-kant

zouden ópduiken uit het duistere water. Daarvoor hadden zij zich dan in een zweetbad geroeid! Op zoo een botsings-moment liet geen van twee partijen los, wierd het soms gevecht tusschen de gramstorige kerels in het donker. Want wie zou nu eerst kwak-boord opklauteren en den schipper overrompelen? Wie zou het eerst zijn manden vullen en terug roeien met áfgedwongen negotie? Een ranseling met de spanen in het duister liever, een ómkiepering van vlet en driftzieke bemanning, dan verstandig wijken voor het onvermijdelijke. Zoó was het avontuur van de vlet-roeierij op het onstuimige of zoete Zuiderzeetje, dat al die visch-venters zoo verraderlijk-ver en zoo wijd-in-het-rond lokte, ondanks zijn ondiep vaam en het gevaar van aan den grond zuigen. -

Angstig en gespannen luisterden de Burks of ze naást hun, in het duister, ook riemslagen hoorden plonzen van andere vletjes, achter de dampigheid niet te zien. Stijn tuurde, tuurde door de kille mistigheid van zee-nacht-nevel heen, joeg Thijs óp, liet hem dan weer zwenken, om hem weer aan te porren als hij licht meende te zien naderen. Tot Thijs, oprukkend tegen een zwaren tegen-stroom, bek-af, weigerde verder te gaan en de riemen los liet slepen in de golven. Een vochtige nachtlucht zoog hem langs de half-gedroogde boezeroen, die weer zweeterig op zijn moe lijf vastkleefde. Woedend wisselde Stijn van plaats. Was me ook een bijt-haai van de water-en-vuur-nering, hoonde Stijn in zich zelf. Verdomd, hij moest hem in zijn schubben pakken en bij Pampus aan wal zetten, bromde hij voort. Zoo een zingende mug, met ‘flaweile’ sprieten. Wat deed hij aan de riemen? Laat hij buiten op een stoepje gaan zitten luchten, in de Anjelierstraat en een testje krauwelen met Opoe en naar de starretjes koeke-

loeren! Liet zich altoos lompen.... Thijs greep naar de flesch. Maar Stijn, bezinnend hoe waaks de nuchtere oogen nu moesten uitgluren, verbood den drank.

- Om de blikkedaus niet.... eirst wèrk!....

- Jeí ken stikke,.... nijdigde Thijs en weer tastte hij naar de flesch.

Maar Stijn, heel snel, greep de zware spaan uit het water, rukte haar met een slag naar boven en dreigde zijn broers kop te verpletteren als hij niet van de jenever af bleef. Thijs gromde woedend wat terug, maar aarzelde, liet het zuipje los. Hij kende Stijn, wist dat hij zou toeslaan met wreede heftigheid. En feitelijk had Stijn gelijk, bedacht Thijs kalmer. Onlangs waren ze in wilden gang half-overvaren doordat ze beiden het benul misten de seinlichten van de voorbijgaande booten te onderscheiden, zóó hadden ze zich den neut gewarmd. -

Wild joeg het weer in Stijn; het licht week, deinde en zwabberde weg. Hij had zich vergist. Zoo konden ze tot morgen blijven doorroeien.... Dat werd een vercieren van buurmans huisje.... of een werken voor het kerkhof.... Moedeloos trok nu ook Stijn de riemen bij en bleef turen in het rond. Het korte onweer, van-alleenweerlicht, had wijd in den omtrek de lucht geklaard. Een ontzaggelijk uitspansel in fonkeling, trilde en lichtte alom. Boven Stijn's hoofd dreef niets dan de zachte glinstering van het sterren-zilver en de nevelsprei van den melkweg. Ook over zee was de dampigheid wat weggetrokken. Van Amsterdam uit zag hij het verre flikkerglanzen van electrische doklichten aan Handelskaai, en rondom, spelingen van vuurtoren, lampseinen heel in de hoogte, uit kust-plaatsen. Adem-stil dreven ze op de golf-kabbeling, en droef tuurde Thijs in het donker-groenzwarte water. Ze wisten niet meer of ze ten Zuiden of ten Noorden zouden wegzwabberen. Voor Stijn's part zag hij de zon al fonkelen op de roode

menie van de droogdokken aan het IJ,.... was het tenminste ochtend en de ellende uit. Ze hadden al in Durgerdam kunnen zitten, in Marken.... zooveel tijd was er verloren uitgeroeid. In Stijn spande plots een drift in de borst saâm. Het donderde niet.... ze moesten van nacht nog een kwak overmannen al roeiden ze zich de klauwen van het lijf. Zoo een nacht te verspillen zonder handel.... bracht hem kwadigheid in het bloed. Hij verzoop zich liever. Dien zwiepert tegenover zich zou hij wel op werk dresseeren en een beetje peper en zout tegen zijn huig-lelletje blazen. Dan kikkerde hij wel weer op. Voor zijn part roeide hij heelegaar naar Harderwijk, Elburg, Kampen; voor zijn part naar Blokzijl of den Val van Urk. Er moest een kwak overklauterd worden, al riep hij de hulp van den duivel in. Het leek zoo té sarrend en te kilhartig. Als hij omkieperde en verzoop, zou hij wel een aanspreker naar huis sturen. Het moest! Hij zwoer het zichzelf bij het starrengefonkel dat zoo wemelig de zee overlichtte, dat het moést, moést! Als die onglundere Amsterdamsche nachtroovers-stoetjes maar niet de vaart bedierven, met hun luidruchtige zooitjes niks-kenners, de schippers schuw makend voor hun dwang-woord en lawaai. Nog zou hij even dien tiet van een Thijs een óppor geven, als hij de riemen nam om achter hem uit te turen. Want heel vaak werd hun leven bedreigd op de vletjes-zonder-stuur, zes, zeven uur zee in, door plotseling rauw weer, door mist, overvaring, door vletgevecht en geronsel. Thijs gluurde zwakkelijk. Als hij van binnen zoo glom als zijn kale kop van buiten dan zou hij eerst gaar zijn, grinnikte Stijn. Zoo een leelijke snorredraaier, schold Thijs terug, maar tuurde toch scherp zee in. Eindelijk, achter Thijs, zag Stijn weer licht. Zijn stem klonk vreugde-trillend toen hij zich zelf ópjoeg:

- Dèt is t'r fèst ein.... recht t'r op àn.... as 'n bullebof!

Stijn roeide uitzinnig woest, ruk op ruk, dat het vletje trilde. Alle kracht gaf hij mee aan zijn geloof dat het nou een ‘aankomer’ was. Het licht groeide in de donkerte.

- Roak!.... lachte Stijn, zijn pruim het water insissend, als een wilde doorroeiend.

Thijs, benauwd, bedreigd door de gedachte dat andere vletten meeroeiden in de stille duisternis, tuurde over de golven, maar hoorde geen riem-geplas en watergeklikklak tegen schuiten-koppen op. Dus toch alleen. En het licht groeide naar hun toe. Het joolde in Stijn.... het vuurtje vordert.... kijk, hoe bleek het gloeide over den duisteren loef.... Eer mocht zijn lijf in gaatjes vallen, dan dat hij nu losliet, al sprongen vijftig venters tegelijk uit het duister aan boord. Thijs was doodop van al de spanning, het telkens uren voor niets roeien, het vreezen voor geburen, het stille sluipen van andere vletten.... en voor de drift van Stijn, die verschrikkelijk kon uitbreken als er een nacht verzworven werd zonder een mand negotie en hij er uit baloorigheid, een jenever-knoop op lei. Heel donker en heel hoog de zeilen, boven het nietige vletje spookstil en fabelvogelachtig groot, dreef een donkere bom aan, de kop op zee, het mast- en touwwerk grillig-bang vergroot in den half-schemer van top- en koplicht.

- Hé!.... schipper.... wèi!.... Staàn en Thaàs de Mop komme àn!.... riep Stijn, langs den lei-kant van den kwak, schuin-rechts zich voort-riemend. - Plots schoot hij in een wild-wreeden vloek los en smeet met een woesten ruk zijn beide riemen de vlet in. De schipper had hem toegeroepen dat ze al tweemaal aangeklampt en leeg geplunderd waren door Nakende Kris, door den Bul en Hein Honderdduizend. De

schippers-stem zong door den nacht, kalm, niet beseffend hoe hevige woede hij sloeg in Stijn's hart. Weér een strop, na zoo zwaar gebeul. Tóch die vuile roovers vóór geweest. Je zoudt ze tegen hun dekschaal de eeuwigheid wilen intrappen. Wat zou hen nou genaken? Hoe kregen ze geen gat in hun boeg gestooten dat ze konden ‘wurmsteken’ in het bodemslijk. Wát voor een koers-draai had de bui hún dan gegeven? - Thijs greep weer naar de flesch zonder zich om het geringste verzetgebaar van Stijn te bekommeren. Maar ook die zoog zich na Thijs het heete vocht de keel in, lang, lang, tot hij hijgde van moede gulzigheid, zijn adem kwijt was. Nou begonnen zijn zenuwen te beven. Daar ging het weer fluiten, suizen en gillen in zijn kop. Hij voelde zich met doofheid ingespoten.... door dat vreeselijke suizen in zijn knar! En als het ineens ophield was het of het leven om hem heen, stil stond. Akelig.... Traag en verbitterd greep Stijn de riemen weer. Het werd een kringroeien, een volgen en na-speuren van vlammetjes op het water die dan iedermaal als goudgrillige dwaalvuurtjes wegdreven, al verder, niet meer te vatten. Ook twinkelde nu allerlei licht in den helderen zee-nacht, lokte ze telkens in verkeerden koers, tot ze het merkten en dan met een schellen vloek de spanen neerzwiepten op de manden.

Tegen half drie begon het al aarzelend te klaren in den violettigen, bleek-kleurigen hemel, een weeke doorschijnendheid van licht, dat zilver-grijzig schemerde over zee. Groene en roode seinvuurtjes van voorbijduisterende booten sterden laag over de golfrollingen, en pijpen basten een wrang-tonigen zang door den nacht. Zacht klotste het water als een droomgeluid in de stilte....

Stijn begreep niets van zijn misere.... Loom roeide hij door, vereenzaamd zich voelend in zijn eigen narig-

heid. Hij had een dot op zijn foelie, maar zóó gemeen was hij nooit neergekeild. God-alle-joode.... als ze nou niet steven op steven zetten, en zich weer in het zweet roeiden, was alle kans verkeken. Plots schreeuwde hij wild-blij:

- Licht!.... te loefter òp!.... een kwàk Thaàs!.... Nou moest het! Weer wierp hij zich uitzinnig-driftig op de riemen.... Een wilde energie doorprikkelde zijn knuisten.... Wie er nou het eérste was.... daar hing alles van af.... Een wedren in het donker, met ongetelde en ongeziene vijanden. Thijs wou niet verder..... Zal wel weer een gebbetje zijn.... Maar Stijn, stram, stootte er koud een paar bevel-woorden uit en rukte met wilde kracht het kreunende vletje door de golven. Langs allerlei grillige wendingen zigzagde hij voort, meegaand met het kwak-licht dat ook zwabberde in de verte als een dronken ster. Als de kwak schuinrechts vooruit schoot, was dat voor hem een winstje in de kortste roeilijn.... Het kookte in Stijn.... Er rumoerde iets in de branding.... Het kon goed worden, dat voelde hij zonder te weten waarom. O! als die kwak maar zijn zeiltjes wou draaien en te loefter oversteken.... In zijn drang dat het zou gebeuren zooals hij wilde, hoorde hij het al van verre: Fokkie over! bezaantje mid-scheeps, roer aan lei!.... En dan het kwakje omgedraaid en dan zoo koeltjes drijven en het roertje weer te loefert òp.... de wind weer spelen in de zeiltjes.... zonder klappering van het doek.... Zoo zouden ze daar halzen en wenden.... Tot hij kwam aanschieten! Hij roeide als een bezetene, Stijn, en vóór zei hij zich zelf, wat gebeuren moést.... het schuitje scherp bij den wind, en alles langs-scheeps tegen boord aan....

Wacht schippertje, bromde Stijn, voor je het roer overgesmakt hebt, zijn wij tusschen de halzen en schoten van je zeilen gekropen en krijg je ons niet meer weg.

Weer dook geweldig, maar nu niet zoo schimmiggeheimvol, een kwak óp met donker-roodbruine zeilen en weer klonk zangerig over het water Stijn's stem naar den schipper, aankondigend hun komst. Dezen keer wachtte Stijn nauw het antwoord, wijl hij voelde dat hij de eerste was. Snel slierde Thijs zijn werplijn aan lei-kant van de kwak uit en haakte het vletje vast aan den morsigen achterwant van den zeulig-voort-zeilenden bom. Kluchtig-rap waren ze aan boord geklauterd, dadelijk den kalm-paaienden Volendammerschipper tegemoet. Loom zakte breed-broeksche vaarder met zijn ópgezwiepte en humeurige nachtgasten af naar het donkere vooronder, tusschen de aalkaren en weegschaal, het baardig-bestoppelde gezicht gouddoffig bewalmd door een paar smoezelige lantaarns. Snel joeg de handel met hand- en weerklap tusschen schipper en vischkooper vast, want Stijn woú waar, ál soorten aal, paling en garnalen. Stijn schold oolijk, den sluwigen Volendammer voor een gladden zeebrasem, waarom schipperke zacht grinnikte en telkens gauw achtereen naar den hemel keek. -

Nu, bij het scheemrig klaren van de zee, zag Stijn te allenkant bommen opdonkeren, tegen de Oranjesluizen aanlaveerend. Toch hadden ze nog een zwaar brok te varen. Thijs kon best een tuk doen als hij wou zoodra hij zijn bakje koffie van schipperke had ingeslurpt.

De zilverig-glinsterende, koele starren-nacht blonk zacht boven het groen-grijze watergegolf. Aan de kim plaste een fijne zilvering van zacht licht neer, over het ziltige gekruif, alsof de morgen daar een opening zocht om zee in te vloeien. Damp-vrijer van allen kant, dreven de botters, bruin-rood gezeild, voort, met het nog verduisterde dek-tuig even schampig overveegd van olie-walmend licht der beslagen kop-lantaarns.

Binnen de diepe en verdonkerende sluizen eindelijk, werd het, vóór het schutten, een traag gewoel van inlaveerende en dwars-drijvende schuiten, tjalken, botters, woelige vloot van allerlei vaartuigen. En rondom één zangerig-verward en stemme-wemelend geroep door den stillen nacht heen, van schippers en wachtende manschappen-koopers, die elkaar voor aflading en waar zochten. Van de smalle sluis-bruggen klonk hol-dóordaverend gespreek en geroep van sluiswachters met tjalk-schippers en bootslui, verbrekend en stukslaand het geluid van knarsende en losgewrikte brug-kettingen, neerbrokkelend op steen en staal. -

Uit den vocht-donkeren zee-nacht was langzaam een goudwazige morgen ontloken. Glans-schubbig deinde het zoete zee'tje zijn golven-spel heen en óp. Den vroegen hemel ontstroomden rood-zilveren schijnsels en wolken-gesprei verschoot bij iedere beweging anderkleurig gegloor. Weer zilverde een wasem neer over het water, nu doortinteld van zonneglinstering. Achter de Oranjesluizen uit, roeiden Stijn en Thijs hun nu boordevolle vlet terug naar het IJ en de Amsterdamsche kust, die in den vroegen morgen al een goud-spel van zonnelicht rond haar violet-hooge torens en torentjes ving en in fonkelend gewentel rondspiegelde heél den stads-hemel over. Eenmaal aan de visch-hal en steigers, bleven ze onder de andere visch-kooplui tot acht uur aan de kaai, ventten ze van de sloepen, hun waar uit aan de vrouwen en losse stads-roepers. Met het onverkochte restant zwierven zij zelf de buurten in. Doodop, tegen twee uur, strompelden de kerels dan in huis, gulzigden een hap eten in; verronkten als bewusteloozen drie uur zwaren slaap, om tegen zes weer in de vlet te waggelen op de

Brouwersgracht, als den vorigen nacht.... op avontuur zee in. -

Den laatsten tijd, nadat Neel Thijs gebonjourd en voor diens diefstallen hem de oogen geopend had, werkte Stijn met Mooie Karel saâm. Die was op zee ook veel kloeker en pienderiger dan Thijs. Karel was zelf een eerste-klas hengelaar, een prijs-winner in drie visch-college's. En evenals Stijn gloeide hij voor het avontuur-in-den-handel, veel meer dan de gemakzuchtige Thijs. Maar toch ging het slecht, schandelijk, schuwbarig slecht. Er bleef te veel hangen aan maat en strijkstok met je beien, soms met je zessen, als er gekocht werd aan wal. Al de kerels klaagden steen en been, en al werkte je je eigen een locomotiefasem, het gaf niks in; je ploeterde je toch een tering. Met een bijbeltent op de Noordermarkt op Maandag en twee cent zalf-stem, bracht meer op. De laatste weken ging het zóó slecht op zee dat Karel niet eens meer weg wilde. Nou bleven ze 's nachts thuis en stapten met het vroeg-treintje van vier uur naar IJmuiden, waar zij aan den afslag vijftig gulden statie-geld hadden gedeponeerd en dus konden koopen. Van IJmuiden weer heel vroeg terug, ventten zij een deel de stad in en brachten een andere portie ‘op de kar’ aan de Lindegracht. Karel was vooral een koen en long-sterk standwerker. Met hun twee saâm sloegen ze al de andere marktventers stom. Mooie Karel sloofde zich vooral uit met zijn klank-vol zangerige vent-stem:

- Kaùp minse!.... kaup!.... hier rùykt de visch nie noar kerbol.... fen 't siekehùys.... gein ein daùje.... kaàk hullie rauje finnetjes.... die beisies hebbe d'r waàn gedronke.... je kraàgt àl m'n lommertbriefies as je d'r ein dauje ùytseult.... Siemeplei, doames en heire.... 'n werkmins bedriegt niet....

Tot plots hoog zijn tenor-stem over al het Lindengrachtgewoel uitschoot met het deunerig liedje:

- Seife-seie-spèk.... binne drie-en-'n-hallef vèrreke.... drie-en-'n-hallef vèrreke.... binne seife-seie-spek!....

Dan lachten de vrouwen en keken glunder naar Mooie Karel, naar zijn fonkelende oogen, die zoo gevaarlijk staken van pret.

- Kaàk nie sau mokkerig minse en kaup die schaune beisies!.... je smult se bei je tuyn-segoar!.... je meubelemint kan se békke, kauke, broaje....

En weer schoot geweldig zijn stem uit:

- Seife Bokke-bekke.... gonge poaling-trekke.... Hoarlem-mer-o-ho-lie!.... Hoarlem-mer-o-ho-lie!-.... Moeder.... frauw.... maàd.... je mèg maàn 'n steik deur me broàdmaule geife.... as je hier ein dauje kaupt....

Stijn, met rauwige stem hielp luidruchtig mee, ópgezwiept door Karel, en sloeg de doode IJmuiderijs-scholletjes een soort krul-kramp in den staart, door de ontzettende pats waarmee hij ze op de schaal neersmakte. Soms, als het wantrouwelijk volks-publiek niet gaúw toehapte, stootte een drift op in Stijn, sloeg hij zich de vingers tot bloed tegen de ijzeren pinten van zijn schaal. Karel lachte koud om die zelf-verminkings-drift, spotte zijn vent-zang af, al vuriger en dubbelzinniger. -

Maar Stijn gromde dat alles zoo traag ging, en vervloekte den belabberden handel, met al zijn slaaproovend gezwoeg voor een hand koude koperen centen. Heele nachten, weken lang, overeind, geen rust meer in de oogen, op avontuur zonder spanning, op den dag ventend en je dood-zweetend in een afmartelende hitte.... het kón zoo niet langer! Neen, dan maar weer tillen in de ploeg. -

Zoo verliepen al zijn zomers in droef, hooploos getob.... Eén ding bleef er in hem soezen.... het stiekeme verlangen naar de winter-kroeg, de lucht van sneeuw, regen, wasem, kou.... En dan over je laten heenkruipen, in het stemmengeroes, de eerste, heerlijke beneveling, die zoo langzaam-zalig verloomde, alles in je hart stil lei en je zoo duizelig-rustig het leven uittilde. -

Vijfde hoofdstuk.

I.

Het was een smoor-heete middag. De Willemstraat lei goud-gezengd van zon. Neeltje Burk stond te puffen op haar winkelstoepje, half doodgekweld van de stoffigheid en broeische zomerwarmte. Haar zweetrood gezicht pufte boven haar vaatjesachtig vooruitstekende buik. De schoolkinderen hadden juist de straat overjoeld met gillerige kreten, en renden onbeschut den verstikkenden zonnedamp, die van de Baangracht geelgrauw neergolfde, tegemoet. Het wemelde jurkjesgekleur en boezelaarswit van allen kant, uit steegjes, gangetjes, op stoepen en houten trappen.

Goddank, mijmerde Neel, dat de peutertjes op de zeven-cent-en-Heilschool, tot negen uur van de bezwijmde buurt wegbleven.

- Goan jullie moar 'n augie glure in de kerk.... raadde Neel goedig Willem en Jansje, terwijl Mientje deed alsof ze niets hoorde, pal in de zeng-zon, middenstraats, een voet-wisselend, grappig-snel hink-spelletje begon, zóó jolig-frisch, alsof er een koelte woei en de honderd-tien graden hitte alleen in de verbeelding der groote menschen bestond. Kwiek als een fluwijn

beklauterden de rappe beentjes de hink-baantjes, tot ergernis van Neel, die telkens haar smoezelig boezelaar langs den hals veegde, begreep dat Mien zich oostindisch doof hield.

- Neime jullie Sientje en Doantje mei.... soebatte Neel weer.

Maar de kinderen hadden geen lust. Die nukkige opwarmsels van moeder,.... nou.... in zoo een zonnetje naar de kerk? 's Winters ja, dan deden ze het graag; voelden ze zich schuw in de middagkerk-stilte en plechtig-bang onder de angstige schemer-donkerte van het ruim en de hooge vensters. Maar dan was het er lekker warm en kregen ze soms van inkomers en uitgangers een paar centjes. Nou moest Willem er niks van hebben. Hij kuchte en hoestte en bedelde drenserig bij Neel om een cent peren. Soms kon in Neel zorgelijke scheutigheid zich wrang verscherpen tot een gierig vasthouden van het kleinste beetje dat ze had. Ze zou in de uren van angst en zorg, zeewier inplaats van aardappelen hebben willen slikken om maar het geld van haar winkelgoed niet aan te roeren. Afgunstig zag Willem naar Mientje, die onder het springhinken, heftig een paarse eierpruim bezoog.

- Mien hepper auk gekreige,.... griende zijn bedelstem.

- Sau'n bonk massel,.... ironiseerde Neel, zonder in haar zak te tasten,.... moar maàn bi je niet link genoeg, bèidelbek!....

Dien, Neel's ziekte-grillige zuster, kwam aanslenteren met Mie de Roeier en de dochter van Rooie Heuvel. Op haar zware heupen sjorde Mie een tobbe en een bak nat ondergoed. Met een paars-rood zweethoofd, kaars-vettig bedrupt, vroeg ze, moe en heesch, of ze op het plaatsje van Neel de restjes van haar weekwasch mocht te drogen hangen. Achter haar rok, één

handje het split ingehaakt, klapperde op klompjes haar zoontje van zes mee, dat kloek een bultig-dikken wortel met zijn klein gebitje liep te beknabbelen. De dochter van Rooie Heuvel schaterde met een lachstem als een klinkend klokje, om een schunnig aardigheidje van bleek-kakige Dien. Van de burentrap, naast Neel's winkeltje, bonkerde plots hevig hakken-lawaai en kefte stemmen-geschreeuw dooréén. Met een woedenden ruk gaapte de deur open en schoot Eentje Neempie naar buiten, zijn hollend en bijna tuimelend jongske achterna. -

- Gaudieff!.... hier-mit-je-asem.... hier.... je hep maàn 'n plèk gegènnift.

In een vuil-goor onderhemd was hij blootshoofds de straat opgehold. Maar wezenloos bleef hij tegen de zon-blinking instaren, met zijn armen zwaaiend als een opgejaagde blinde. Dat was slim, zoo een licht in je klaphoed. -

Een zengende hittegolf zoog de straat droog en de krioelende schoolkinderen dampten stofwolken op die over de keien en stoepen traag neerpoeierden als goud stuifsel. Eentje Neempie's zoontje was al door een slurf-steegje uit zijn gezicht gerend. Hij bromde wat klanklooze dreig-woorden. De buren lachten.

- Wèt bi jei schots.... mò je je àage nou dikbloase.... mit sau'n maurd-hitte!.... sarde Rooie Heuvel's dochter lacherig.

- 'n Plèk is 'n plèk.... zaagde de schorre stem van Eentje Neempie kwaadaardig.... die leilike tuyt!.... begènnift se àage fàar!

- Kasjeweil! wie is 'm noader?.... Sie 'm kàake!.... as je màan sau twei keer ankaàkt.... hep ik 'n drieling.... schaterde Neel,.... kom, betrek je fliering.... en laàm 'n lappie op je schelle snuit!....

Dien snoepte gele pruimen uit haar onderzak, at gulziggierig zonder iemand iets aan te bieden. Zoo een veelvraat, mopperde Neel, stilletjes de lippen smakelijk meebewegend met haar gesmak.

- Dèt hoalt je 'n sweitje.... kreunde Mie de Roeier, het warme kleef-pootje van haar jongetje driftig uit haar roksplit loswoelend,.... ik bin al oan de wraàf fèn klokke ses.... loat ikke nou joa àl bei Dien 'n koamer fol hebbe gehènge.... en bei me schaunmoeder 't ploasie fol.... Nou Neil.... as-nie-ken?.... dèn goedronds geseit!.... 't is moar 'n ressie....

Neel keek zuur. Telkens, dan weer voor die en dan weer voor een ander! Maar kon ze het moedwillens weigeren? De stakkers hadden immers in haar lui eigen hondehokken geen berg. Kon ze het zoo een lamgezwoegde tobster weigeren?

- 't Mot moar hè Mie?....

Dien, vraatzuchtig slikkend haar snoepsel, lachte schel, telkens er tusschenin haar vochtlippen droogsmakkend. Ze was heel opzichtig, grof-damesachtig gekleed, echt als een vrouw van een ruim-verdienenden briljant-slijper. Haar groote rood-beveerde mode-hoed zwabberde smakeloos op haar tengere hoofd, en de blauwzijige blouse, wit bekant, plakte wijd-plooierig op haar afgegladden boezem.

- 't Mot moar?.... lachte ze scherp,.... 't laàkt t'r 'n gos-laun.... bei maàn hep se de heile koamer an d'r dezepeziesie....

- Jei hep t'r auk sau'n bauterhèrt!.... hoonde Neel sarcastisch.

Eentje Neempie bleef treuzelen op het brandende buur-stoepje, wreef zich driftig de kleffe handen tegen het gore hemd, en bromde nog wat vloekwoorden om zijn gestolen vierduit-stuk. Het hemelgoud schroeide telkens weer zijn zware dronken oogen

dicht, als hij de straat wou overzien en het snuit van zijn gouddief zoeken. Van de burentrap bonkerden weer lawaaiige kindervoetjes. Achter de deur uit stormden twee jongens en een meisje van Kee Kles, op Mientje en Jansje aan, fel de twee dochtertjes van Neel beschuldigend dat zij griffels uit den koker van Tienus van Kleine Trui hadden ‘gejad’. -

- Sèl ikke an de baufemeister segge.... haur!.... scherpte angstaanjagend-gewichtig en dreigend, het stemmetje van Tootje Kles....

Dien was vandaag nog al in haar humeur. Anders zou ze ook niet zoo mak gebleven zijn onder Neel's schamperen spot. Ze luisterde met plezier naar het kwetterend, stem-schel lawaai van de overal spelende straat-kinderen. Er was ook meer dan één reden. Haar man had haar, in gulle bui, een extra knaak bij haar ‘week’ gegeven. Wat hij eigenlijk verdiende, wist ze niet, vertelde hij nooit. Ze kreeg prompt haar vijftien gulden huishoud-geld. Daar moest ze alles van opknappen. En hoe ze ook knorde en kefte om meer, doof bleef hij voor het gejank en haar kwaadaardige gehumeurdheid. Voor zes cent moest hij iederen dag wat bij zijn brood hebben, en 's Maandags voor een dubbeltje. Zoo had hij haar met dwang en na heftig tegenspartelen gedresseerd, al poogde zij, bij iedere ruzie, er zich van af te maken. Ze was jaloersch als een krolsche goot-kater in Maart, en heele nachten lang kon ze niet slapen van woede en nerveusheid, alleen al bij de veronderstelling dat haar man haar kon bedriegen. Zóó fel joeg haar angstfantasie haar brein soms óp, dat ze hakkelend voor feiten ging vertellen, wat ze slechts in haar jaloersche binnenste, als mogelijkheden had uitgedacht. O! dat was een zelf-kwellen zonder eind. Neel was ook jaloersch, maar die kon naar het uiterlijk, er zoo glad – onver-

schillig onder blijven, wát Stijn ook deed. En Frans van Nel had een betraliede muilkorf voor. Die trok het snuit van een slaperig konijn. Dat was een zoet-slokje van een man, een ingelegde kruisbes. En de zusters en broers van haar man-zélf.... och, je kon er niet één vertrouwen. Familie trok altijd weer.... En toch moest zoo een kerel-van-haar, niks hóógers genegen zijn dan zijn eigen wijf. Het huwelijk was geen paardenstal, waar je maar al je áfgebeulde beestjes en slobbertjes onder dak kon brengen. -

Dien was niet alleen jaloersch op haar man, maar werd gepijnd van afgunst op álle voorspoedige en gelukkige dingen in het leven van anderen. Dat had ze van moeder Scheendert, hét stuk chagrijn vroeger, van de buurt. Dien leek met gegiste moedermelk grootgebracht. Het twist-zieke, humeurig-omkantelende van heel haar wezen, las ieder dadelijk van haar gezicht. En liegen, schel en roekeloos liegen kon ze met strakke koon-effenheid, als de wijzerplaat van een kaduuk weeg-toestel. Allerlei vurige en fantastische uitdenksels kon ze met zoo een hartstochtelijke, bijna boosaardige driftigheid vertellen als gebeurtenissen, dat zij ze zélf gelooven ging en niet meer vermocht te leven zonder die schielijke leugenarij; voor haar waárder dan de nijpendste werkelijkheid. Ze hield van het liegen óm het liegen. Het werd haar een fel, brandend genoegen, te jokken. Ze kreeg zoo een angstige vreemdigheid over haar wezen als ze loog en later betrapt werd. Ze bracht zoo graag zwart gal onder de menschen en ze was dol op het bedenken van allerlei gevalletjes, vooral vreeselijke die haar meestal zelf bedreigd hadden. Ze loog met hartstochtelijke vreugde in haar, met een bezeten drift. Het koelde haar gemoed méer dan een aanhaligheid van haar man ooit deed en het bracht zoo een warmoezige woeligheid in al haar stemmingen.

Toch was ze zich van dit verbeeldings-spel niet bewust, loog ze omdat ze het niet láten kon. Neel snapte het dadelijk, zag dan zoo een gniepigen, valschen streek in haar oogen, maar er wijs uit te worden vermocht niemand. Ze kon nooit iets vertellen zooals het gebeurde. En wanneer zelfs haar leugen werd aanvaard als een feit, morrelde ze dat den volgenden dag weer los, omdat het dan te waar geworden was. Ze werkte er zich soms zoo erg in, dat alles voor haar geest draaide, maar dan plots loog ze weer dóor, met zoo een strakke effenheid van het bleeke gezicht, dat ze opnieuw geloofd werd. En zoo bleef het altijd. Maar vandaag was ze goed gemutst. De knaak van haar man.... en zijn belofte dat hij niet meer met Bram Schuil zou omgaan. Bram Schuil, vertelde gulzig Dien, hiette de gemeenste looier van den Jordaan. In protserigen overmoed van gedachten, was ze er al weer zeker van dat die kerel met zijn mooie spuuglok, haar man meétrok naar de liederlijkheid. En ómdat ze het niet wist, werd het juist waár. Die vent had in zijn donkere kiekers een wulpsche dubbelzinnigheid, vond ze, waar haar goeie kerel niet tegen op kon. Telkens maakte ze krakeel om dit wijf, dat wijf, een meid hier, een meid daar. Eén had haar kerel, vertelde ze met wilde stelligheid, een broche gekocht; een ander gezoend en een horlogetje op haar bek gelegd; weer een ander meegetroond naar een café, aan de Oude Slijpsteenen, een goor klappertje, waar je met slap bier de slentermeiden kon lokken en omkoopen. Dat alles had ze zich zelf ingepraat en was er met geen hamer meer uit te stampen. En al die gemeenigheid, leek nou heelemaal de schuld van die schunnig-gepoetste spuuglok Bram Schuil, dien smoezeligen looier. Die wou het ventje zijn, voor haar mans poen, en met zijn eigen, ook háar leven verslobberen. Maar gisteren had haar man beloofd niet meer met hem om te gaan,

en dat stilde voor een paar uur een onrust in haar binnenste. Want soms liep ze heele dagen lang zoo te janken en keffen en knorren, over en om dingen die gebeuren kónden, dat hij na een uur van de fabriek thuis, al weer zijn biezen pakte en gloeiend van opgekropte drift de straat opholde. - Dien was akelig-dunnetjes, knokelig en uitgerekt-mager. Plat van borst, leek ze van kruin tot teen, een plank. In haar bleek en kakig gezicht rolden een paar dolle, gejaagde zenuw-oogen. Alles stak hoekig uit aan haar dor lijf. Vooral de ver naar vóren-puntende strotknobbel gaf haar wezen iets wilds en onvrouwelijks. Telkens befrommelde ze met haar groote, knobbelige handen haar afgeplatte dijen en borsten, in een zenuwachtig bedrijf van haar willooze aandacht.

Vandaag zoog ze smakkerig haar zoete pruimen, had ze maling aan alles. Even verstramde bitsig haar gezicht, toen Neel zei, dat ze niet begreep waarom ze de kinderen zoo kon laten toezien.

- Je mot je asem f'rkaupe an 't gèsthùys,.... viel Neel woedend uit, om zóó gulzige vraatzuchtigheid,.... kràag je mèn nog spieje feur 't luchthèppe as je fèn de mèt bint gerold.... Dès Heire waurd is recht!....

- Sau,.... lachte Dien valsch,.... ik blàaf d'r net sau làngst slecht, tut ik op sterrefe leg.... dèn droài ik m' aàge om.... en seg.... neim-màan-naù-moar-op.... meheir....

De dochter van Rooie Heuvel, pas van de catechesatie, schrok om zoo lasterenden spot....

- Dèt is 'n naudkreit fen je onsoalig sielement.... schreeuwde die, beangstigend Dien met den vinger aanwijzend....

- Seg sus, sau schiete de pruyse niet haur!.... je sel d'r maàn doar joà op groen grès trekke!....

- Onder 't grès dèn leg je sèchter,.... hoonde

Mie de Roeier, uit het winkeltje stappend met roodekool-paars zweetgezicht.

- Ik sau segge dèt d'r gebeld wier,.... schamperde Neel naar Dien, om het rake van Mie's verwensching. Ze hadden allen in de buurt gloeiend het land aan Dien's gierigheid. Met iedereen lag het protserige vrouw-mensch overhoop. *Zij* had nooit schuld en *een ander* begon altijd met *haar*. Maar ze had nu eenmaal een godsgruwelijken hekel aan geven. Ze kon het niet, kón het niet. Het scheurde van haar af, al was het het nietigste dingske. Als je een zuiver hart hebt geef je nooit wat, want niks was je zoo na als je-zelf. Wat ze zei zou waarde houden, omdat ze het zoo fel meende, dacht ze altijd. Al die drieste ongebondenheid van zinnen, bestookte maar je eigen voornemens en smolt je leven weg. Van haar schoonzuster Nel begreep ze niet alleen niets, maar ze vond haar rijp voor drie gestichten. Hoe kon je nou, ieder uur van den dag, het lekkerste uit je mond missen? Dat wierd toch loutere comedie? Je eigen tong, die kwam toch het éérst te spraak. Wat konden haar nou die bedeloogen van Neel's kinderen schelen? Al die onwijzigheid van de menschen, wat had ze er aan? Ze verfoeide hartgrondiglijk dat guldoenerige. Ze wou houden, wat ze had. Strooien liet ze aan Onzen lieven Heer over. Er was zoo veel in de wereld waar ze niet van meehapte, zags dat ze haar eigen mondje eten beschutte tegen iedereen. Zij had er geen lust in haar leven weg te smelten in zotte pretjes en looze verspilling, maar aan een vollen kerseboom schudde ze mee. Ze verkniesde zich al genoeg onder de ellende die haar Piet haar aandeed. Ze had geen lust om in het konijnenhol van Neel zich door de kinderen te laten koejeneeren. En nog minder van dat drukkiewicht Kaatje. Ze eerde ieder fatsoenlijk meisje hooger als een huis, maar die Kaatje van Rooie Heuvel, kon voor haar verder schendig

over de aarde kruipen, met een kriek zoo groot als de bal van den Westertoren. Moest dat branie-schepsel haar ijskoud afblaffen? -

De lompenbaas Jongeneel pufte vorbij, gooide een dartelheidje naar Neel.

- Te wèrm aume Boarend! te wèrm!.... lachte Neel vadsig, haar kleffe handen over haar hooge buik afstrijkend. -

Willem's bedelstem drensde om haar ooren als muggengegons....

- Hier ellèndeling,.... hier hei je 'n hèllefie!.... barstte ze uit,.... en jei auk Jèns.... en nou mèrs! D'r is niks gekaukt f' doag.... neime jullie je braud moar mei....

- Pès t'r op.... dèt de punt fèn je tong niet auferreie wort.... scherpte Dien naar Kaatje van Rooie Heuvel, die op een drafje naar een paar breiende meiden toeholde. -

Lientje zong klagelijk-zacht in de keuken, terwijl het waschbord rammelde en zuchtte. Neel begreep er niets van. Had zoo een mensch, - al hoorde ze haar graag, - nou altijd zinnigheid in liedjes? Straks griende ze weer om leed van haar jongen of om haar sloerie van een vader.

Dien bleef treuzelen voor het winkelstoepje. Ze hongerde naar babbeltjes, naar de bevrediging van het verlangen wat te vertellen. Ze leek van binnen wel een doodzerk, zoo drukkend stil was het in haar. Wacht, daar ratelde haar tong al los over haar man, zijn goeigheid en zijn ‘reuse - monnie’, die hij verdiende. Neel luisterde grimmig, walgend van Dien's vrekkigheid. O, hoe haatte ze zóó haar zuster, om die hongerende oogen, om dat bevend-hebzuchtige vertrekken van haar mond, nou ze over duiten kwijlde.

De zon gloeide goud af in hooge huizen-ruiten en fonkelde het glas van een straatlantaarn tot een trillende

staartkomeet aan met honderden starren-kransen. Neel bukte voor de lichtflikkering die als stralend vuur haar oogen inpijlde. -

- Jou mèn is d'r auk mit 'n koarsie te soeke.... zei Neel, wetend wat een duldende en zachte kerel haar zwager was. -

Dien's stem haperde. Had ze dat nou weer uitgewerkt? Dat kón ze niet verdragen. Als ze niet tegensprak werd ze ziek. Ze had eerst haar man zelf ópgekamd. Nou Neel meédeed, kriebelde haar die lof. -

- Sau?.... mit 'n koarsie?.... nou.... dèn sèl ikke je segge.... dèt jei fèn die stiekemert gein weit hep.... viel ze nukkig-knorrend uit,.... 'n kreng is 't.... 'n fuyle f'rkwister.... al seit tie maàn s' inkomme niet.... tòch weit ik 't....

- Kompie in stoat fèn ontbinding baufedraàfe as maàn fent?.... vroeg Neel streng.

- Nou.... astie.... astie.... 't op se heupe hep....

- Och jokkebrok, je belastert je aage bloed!.... jei ken wel swemme.... moar je f'rgeit baufe te blaàfe!.... snauwde Neel driftig.... Es je liegt mot je weite wèt je liegt.... sau'n siekeneurig meroakel!.... Hèt maàn Staan moar 't hàllef, 't kwàrt fèn joù Piet....

- En toch is t'r 'n kreng en 'n f'rkwister.... sloat tie maàn bont en blauw. -

Ze vond het heerlijk bemeedelijd te worden nu. Ze loog; ze wíst dat ze loog, maar de bekoring, zachtbeklagelijk te zullen wonden toegesproken, na te hebben verhaald van zijn ‘aftuigen’ in het gniep, kon ze niet weerstaan. Haar stem huilde jankerig van droefheid, als van een nachtelijk-buitengesloten hond. Nou zij het zoo smartelijk verteld had geloofde ze zich zelf weer, en overrompelde ze Neel met den waarheidsdrang in haar woorden. Dat gaf haar een zilt genot. Ze voélde zich nu ook getrapt en bont-geranseld, en ze huilde

en snikte om haar echtelijke rampzaligheid. Nooit had ze zóó hevig verdriet door haar heen voelen schokken en grienend stamelde ze nog wat scheldnamen tegen haar man Piet er uit. Zacht bevleide ze nu Neel met haar weeksten stemmeklank. Ze keek in haar zusters oogen, in dat brutale kijk-blauw en zag iets droefs en meelij-achtigs. Dat was natuurlijk om háar lot. Ze zou Neel wel in het goud hebben willen zetten. De goeîe, brave Neel, die beste zus, zoo aantrekkelijk op alle narigheid. Toch angstte door haar heen: je liegt.... je liegt Dien.... En in haar smeekte het: dat het toch waár mocht worden wat ze vertelde, omdat het zoo wáár was, en omdat ze het zoo erg voelde. -

Neel kende wel de zenuw-geprikkeldheid van Dien en haar strijd-ziekte, het omspartelen van alles, maar toch zou van dat ranselen wel wát waar zijn, meende ze.

- Nou, dèt Piet se klefiere niet thuys hout... 't is gemein.... moar dèt doene se hier allegoar.... Moar det tie nou 'n fuyle f'rkwister is.... nei, dèt wil d'r nie in me pit in!....

- Goar te begraàpe.... viel Dien gretig bij,.... hei is t'r sau'n gluypert.... hei kèn s'aàge opdoffe eir je 'r weit fèn hep.... alles feur n' ander.... Moar 't fèlt op maàn nek.... Hei.... hei betoalt weneir de duyfel sterft.... en die is nog nie siek....

- Joa, je prefelemint is goet sus,.... moar.... al druk ik me moàg op de leist.... det.... sau'n Jén Treuseléut!....

- En toch is tie 'n geldsmaàter!.... viel driftiger en vinniger Dien uit, nu ze niet geloofd werd.

Ze wou, ze moest het ‘erg’ maken, nog veel erger en benauwender voor Piet, dien ze zoo smoorlief had. En daarom moest er uit wat ze ‘wist’ van zijn buitenechtelijke bedriegerijen....

- En.... enne.... hei leit 't mit de heile rokkeweireld an!....

Terwijl ze het zei, begon de angst dat hij, haar Piet, haar wezenlijk achter den rug bedroog, van binnen weer te werken. Ze vertelde met rollende en van bangheid doorschokte zenuw-oogen van al zijn avonturen op fabriek. Wat hij met Bet deed, met Mien uitvoerde, met Lien wou, met Trui had geprobeerd, met Ka ging probeeren. Neel begreep er niets meer van. Maar toch voelde ze dat die hevige ontdaanheid en angst in Diens stem niet zoo maar van een leugen stamden. Zachter stemde ze in met Dien.

- Sau'n geldsmaàter.... bromde ze zacht mee.

Wat!.... hoorde Dien daar goed?.... Schold Neel haar Piet voor geldsmijter?

- Geldsmaàter?.... nei Neil.... dèt is 't waurd nie.... jei hep altaus fèn die serpentigheid.... jou sloabèk spoegt t'r auk alles uyt....

Haar zachte en troost-zoekende vlei-stem was plots vervinnigd. Er scherpte nu drang in tot krenken, beleedigen.

- Nei,.... hei is t'r 'n beste keirel! Doar mèg jou Staàn nog 'n punt an suyge,.... jei kreng.... mot jei maàn Piet f'raffeteire!.... hei je nie genog an je Gronjeitje's en je Burkie's?....

Zenuw-wild frommelden haar knokige handen over de plattigheid van haar borst, en haar roodveren-hoed zwabberde driftig van den eenen naar den anderen kant op haar bleek-zweetend hoofd.

Neel stond paf. Haar breede wellust-mond zakte open van ontdane verbazing. Zoo een mal, siekeneurig mirakel had ze in haar leven niet ontmoet. Dat werd al erger en gift-zieker met dat kwaadsappige mormel. Nou ja, wispelturig, nukkig, knorrig en kefferig.... dat kon er nog mee door. Wantrouwelijke zelfzuchtigheid

en al dat inhalige en kwaadaardige, ook. Maar zóó iets? Terwijl ze niets anders had gedaan dan zwakjes herhalen wat Dien zelf op Piet veel feller had losgeschoten?.... Nee, dat liep de spuigaten uit! Zoo een Katrijn moesten ze het lijf spoelen in een kuip. Die bakkeleide altijd met haar eigen wezen en stompte de lui blauw die haar helpen wouên. Zóo likte ze met haar zoete tong, en zóo hapte ze naar je met haar puntigste scheurkies. Wat een sluwe vertroebeling van eigen wispelturigheid. Hoeveel maal, sedert zijn trouwen, was Piet nu al niet bij haar ingeloopen, troosteloos verklarende dat er met Dien geen huis meer te houden was? Ze loog en klapte in de buurt als een ekster. Twistziek en vreesachtig tegelijk, schold ze iedereen de huid vol, en huilde hartverscheurend en jammerend als men haar één hard woord gaf. Zij mocht haken slaan met haar grilligen geest, zooveel ze wou, zij mocht laten oimtuimelen en bedriegen; als een ánder een nietig plagerijtje deed, dan jammerde ze het huis vol klagelijkheid. Dan maakte ze van een mug een olifant en schreide zich dagen achtereen de oogen rood alsof haar een kind was afgestorven. Iedereen belaagde haar, haár alleen; iedereen krenkte haar, haár alleen. Met allerlei prikkelende kleinigheidjes vergalde ze Piet zijn uurtje rust dat hij thuis, na zijn zwaren werkdag, wou genieten. Ze móest ruzie en onaangenaamheid. Dan had ze daarna weer zoo een genot van het goedworden; de troostelijkheid van haar Piet en al zijn goede tegemoetkomingen en zachte inschikkelijkheden. Wou hij even zijn krantje lezen, lekker-stilletjes ingebukt voor zijn blaadje, zijn neuswarmertje in den mond, dan riep ze hem juist op het oogenblik dat hij knus wou gaan koekeloeren en van zijn zitje genieten. Wou hij een kaartje spelen, met een kennis, dan schold ze een dag te voren dien kerel zóo de huid vol om

een gezochte nietigheid, dat de vent feestelijk bedankte voor Piet's uitnoodiging en wegbleef. Had hij op de fabriek in de krant nagezien waar hij met Dien eens naar toe zou gaan, 's avonds, als een warm verrassinkje, dan vond ze niets gezelliger dan thuiszitten en in schemer dutten bij het theelichtje. Wou hij nou eens thuisblijven, als hij een heelen dag gesjouwd had met de kinders, Zondags langs de Zuiderzee, in blaker-zon, dan joeg ze hem óp, bekletterde hem met scheldwoorden: smerige huzzekert,.... keukenpiet.... manke Janhen.... appelesak.... dooie diender!.... en meer moois. -

Altijd jammerde ze zijn ‘wandaden’ bij de buren rond en vertelde ze, strak-scherp, dat haar Piet, pas een paar jaar getrouwd, niks om haar gaf; dat hij niets van haar begreep; dat hij voor een ander alles en voor haar niks over had.... De kleinste voorvalletjes dikte ze aan tot hevige ramp-feiten en als men haar klagelijkheid gelooven wilde dan stierf ze zestig minuten in het uur. Hij was vurig en gemeen; hij wou schandaligheidjes; hij wou eeuwig haar vleesch.... Ze had zoo een kerel nooit moeten trouwen, zoo een ‘eegewist’, zoo een roetvreter, zoo een sprinkhaan, zoo een ouwe schuur. De heele wereld misleidde ze met haar dik-druppelende tranen, haar bleekkakigheid, haar valsche jammer-tragiek en haar ziekelijke wisseling van teeder stem-gevlei naar vlijmende, hatelijke, boosaardige driftigheid. Soms was ze zorgelijk voor hem, tot in het waanzinnig-overdrevene toe, en plots weer verwaarloosde ze Piet weken lang met smadelijke en wreede minachting. Eén dag zoende ze de lucht om hem heen, was alles ‘Pieteman’; een anderen dag beschimpte ze met afkeer ieder ding van zijn wezen. Ze vertelde van ‘haar’ Piet de monsterachtigste wandaden, met een smachtenden liefde-toon en onder de grootste en vergeving-

gezindste ootmoedigheid. En nooit werd ze zich bewust van het valsche in haar eigen woord en gedragingen. *Zij* had Piet lief, wee-lief, maar *hij* alleen zijn eigen wezen. Iederen dag weer bekeef ze hem om ‘zijn bestwil’ en folterde zijn geduld, zijn goedigheid, zijn timiditeit. Al de buren stookte ze tegen hem óp, omdat hij zooveel gemeene plannen beraamde, tegen andere wijven. En dat deed ze soms zoo fijntjeslistig en met zoo zuivere nabootsing van smart, dat al die luisteraars er telkens weer inliepen en haar met medelijden steunden. Eindelijk was het gedulds-taaie in Piet geslonken. Hij wou haar terugsturen naar moeder Scheendert. Toen hadden juist Neel en Nel en zijn eigen zusters hem aangeraden nog wat te wachten. Piet vertelde, hoe ijskoud ze als vrouw bleef onder al zijn liefkoozingen. Meestal walgde ze van zijn aanrakingen, schoot ze plots los in zoo giftigstuipende woede, dat hij schrok en zich den heelen avond niet meer zien liet. Dan schold ze hem voor meidelooper, die zijn verrot lijf bij haar weer wou zuiveren. Maar ze spoog op zijn goeïgheidjes en als hij het wagen zou een vinger naar haar uit te steken, zou ze hem een haarspeld door zijn snuit scheuren. Dagen achtereen beweerde ze dan dat er iets in haar keel kropte; dat ze iets harigs en wolligs had ingeslikt, en dat dit zoo gloeiend haar lijf van binnen beprikte en bespikkelde. Toen was een dokter gehaald en die had Piet gesust. Wil je haar beter hebben, doe dan alsof je gelooft wat ze zegt. Prikkel haar zoo min mogelijk. Als ze kindertjes krijgt zal het wel veranderen. Zoo klonk de raad van den dokter. Maar nu had ze twee dotjes van kinderen en er was geen zier veranderd in Dien. Wou hij een tukje doen en voelde hij juist zoo heerlijk loom zijn oogen dichtvallen, dan ‘hoorde’ *zij* juist schellen, moest hij twee trappen af om te

gaan zien ‘wie er was’. Vroeg hij bij zijn middagbrood voor zijn zes cent of een dubbeltje een ei, dan kreeg hij lever; vroeg hij lever, dan kreeg hij een ei. Ze bleef liegen, bedriegen, schelden en razen, huilen en vleien of zich-zelf boosaardig verwenschen. Ze bleef zich door iedereen van haar plaats-geduwd voelen, door een iegelijk bedrogen en misleid; en slachtoffer van al haar buren en kennissen. Soms haatte ze haar huis als was het een bedelaars-logement, kon ze op haar stoel zitten griezelen en vieze gezichten trekken of ze op wandjes zat. Er waren tijden, had Piet toen de familie verteld, dat ze schold enkel en alleen op zijn rug. Zijn rug kón ze niet zien, vond ze een malle komiekerigheid, of iets heel gemeens; een anderen dag weer verafschuwde ze zijn schoenen, trapte ze overal weg waar die maar even uitneusden. Dan weer vond ze zijn enkele, hangende broek, om zich een slingeraap te lachen. En als je haar dan vroeg:

- Seg gekke reip chekeloâ, wèt nou weir?.... dan gierde ze overspannen en zich blauw lachend:

- Die broek Piet,.... kaàk nou.... kaàk nou! se àage hànge.... wèt 'n Jen-aàsere-leist!....

- Nou, wèt sau 't?

En dan, zonder een woord verklaring, gierde ze weer uit, knuisten den schoot ingekrampt:

- Kaàk sau'n Jèn Klompie.... kàak ie hànge.... sau op se àage.... kaàk! sau roar in 't kruys.... ik làch m'aage 'n slingeroap!....

En dan stuiplachte ze door met zware tranen in de oogen, zonder op te schieten. En weer was Piet wanhopig bij Neel ingeloopen en had hij om bijstand gesmeekt. Maar Neel stond paf. Wie moest ze van de twee nu gelooven? Als je er een vuurtorenlamp bijhaalde kreeg je er nog geen kijk op. Maar zooals dezen keer, neen.... dat was ongehoord. Zoo een stuk heen-en-

weer,.... zoo een vlooien-vangster.... wou die ‘spul’ maken om iets wat ze zelf gezeid had? Een uur lang staat ze Piet te bekladden en te belasteren, en als zij zachtjes instemt met een enkel woordje, dán omdraaien en doen of zij het bij malkander gespogen had!.... neen, dat was boven het zotte uit. Toch zou ze niets meer zeggen. Het schaap was uit den koers.... en het drukte zoo stikkeheet dat het Neel niet eens meer schelen kon wat Dien zei. -

Mie de Roeier kwam weer van het plaatsje en de wasch-lijntjes.

- Uytwringe kèn ikke m'aage.... pufte ze,.... sau 'n staukie winters groàtus.... dèn hei je gein bof naudig!

Met haar wit-gebeten bleekpoeder-handen streek ze het zweet-vet van hals en wangen.

- Joa,.... stemde loom Neel in,.... je strot knaàp je toe fèn de draugte....

Even zonk een stilte tusschen de vrouwen. Neel keek strak de straat uit en meende dat Daantje, achter den rood-aangekwasten afsluitboom van een zwaar met vaatjes-opgestapelde Deli-bierkar aanhing, terwijl die als een donderend gevaarte met zijn twee-spans vurigtrappelende Brabanders, borst aan borst saamgedrongen in het fonkelend koper-tuig, en de wit-pluimige onderpooten in hoef-klakkerend geweld op de gebrokkelde keien ketsend, met een angstig-hellenden draai de Tweede Goudsbloemdwarsstraat in-zwenkte. - Boven Ruigpoot's visch-stal aan den overkant hingen, tweehoog-voor, drie meisjes, de lijven tegen elkaar ópgedrukt, een nauw raam uit. Hun witte jakken vlakten hel tegen de smoezelige pui. Eén, met goudgeel haar, de armen onder de borsten opgekneld, zette een lied in.

- Ach maàsies f'rtrouw tug je moeder.... niet.

Die segge je tu-ug de woar.... heit niet.

- Sà je hullie baufe bei Oranjekers haure infàlle as 'n sauj ouwe huyse.... voorspelde Neel. En dadelijk echuins-boven haar winkeltje galmden over de zonnestraat de klare, hooge stemmen van eenige meiden, het refrein: - woarheit niet.... woarheit niet!

Weer boven Ruigpoot zong de lachende geel-blonde alleen:

- En sién je hoe.... óe.... de jonges sàan.... En weer schuins-rechts boven Neel galmde het na:

- Jonges saàn.... jonges saàn....

Even, van twee kanten, klonk opgewonden geroep en stoeisch gelach, drongen de meiden hoofden en saamgeknelde rompen in jool bijéén.

- Dèt is 'n èfsproakie feur fenoafend.... onthulde Mie de Roeier,.... zich driftig krabbelend over het jeukende litteeken in haar gezicht,.... sukke gaudiefe!

Want plots was er stilte om de vensters, loerden de meidenkoppen rustig de straat in. Neel keek beduusd.... Plots dacht ze aan Gronjee....

- Wèt bi jei stil, Neil.
- Werum? Wou je dèt ik op me wenkbraufe gong dènse,.... in maàn pesiesie? -
- Sau'n gehaaide.... stookte Dien. Plots schreeuwde ze naar Mie de Roeier....
- Mie, kaàk, doar slentert je maàd án....

Schuin naar den overkant wees ze, bij het Klooster.

- Wèt is die mèmsel opgeschaute.... hei Neil, woar blaàfe je klènte?
- Fejiet mins, sebiet fèn de hitte....
- Haur nou sau'n kàt-in-'t-bàkkie!.... begon Dien weer twisterig.
- Beiter ommers as-op-'t kleidje.... wèt jei Mie?.... lolde Neel. -
- Alleminse.... kaàk die d'r is lache as 'n geit die 't skaàte leirt.... schreeuwde Mie.

Antje, de vrouw van Dirk Zout-op-de-lip, was pijnlijk-lacherig en doodsloom naar het stoepje toegeslenterd.

- Hei! Naurdpaul!.... kè jei gein luchie deur 't uytspànsel bloase?.... riep Neel naar den krombeenigen oud-matroos die juist met zijn vischkarretje aanbonkerde op de zware keien.

- Hou je klesmetiek, frauwtuyg.... jullie bint d'r krek goar feur 't spit....

- Rejoal befraure.... leileke hinkepaut.... lachte Mie luid.... trek je àage wàaf an d'r pruyk.... niet ons saurt!

- Sau'n pappert.... sneed Dien er tusschen, haar hoed links van het hoofd ophijschend.... mot je ons frauwfolk beloage?....

- Ik geif gein duytje sjoege.... Wèt?.... wèt sie ikke?.... 't Is Dien fèn Piet!.... hep die d'r auk 'n proatflemoes?.... sau'n gaure muggeprikster!....

- Kraàg 't oâpeloâserus.... giftigde Dien, woedend om de minachting in zijn spot-toon.

- Jonges!.... schreeuwde met hevig lawaai in de hitte, de Noordpool,.... jonges!.... Dien.... Doedesèk geíft wèt!.... Sel ik de daud eite.... se geift wèt.... dèt is stout preifelemint hei?.... en tug is 't woâr!

- Haur sau'n pèsaâsie!.... zei Dien gebluft en beschroomd....

- Nei maàd.... dèt mègge wullie nie fèn je ansloan,.... hou wèt je hep màad.... al is 't moar 't oâpeloâserus....

- Haur sau'n spons.... pruttelde Dien al ontdaner terug, terwijl ze in huilen had kunnen uitbarsten.

Neel zag haar grien-grimassen en het wilde werken der zenuwen op haar mager gezicht. Ze wou er liever een lolletje overheen gooien....

- Je hiele binne uyt je sloffe gefàlle.... Naurdpaul!.... riep ze, terwijl Antje Zout-op-de-lip met joedelende lach-stem wees naar de gaten in zijn kousen.

- Op die ploase,.... lachte Neel heller, terwijl haar vaathooge buik hevig schudde,.... ken se fleisch gein sejet feile.... snèp je Antje....

Noordpool keek naar zijn bloote hielen en trok schokschouderend-onverschillig, zijn kar in een gangetje. De zweetende, rood- en paars-hoofdige vrouwen kakelden in de zon. Een damp trilde over de straat, als een door windloos-zich-spreidende gouden rook.

De dochter van Mie de Roeier was bijgepraaid.

- Kaàk nau sau'n taure.... zei goedig Mie, haar eigen lange, forsche meid met lust aansprekend.

- Ankommende weik wort se àngenaume....

- Alledonderdèg.... doar hei je 'n stel poardefliege.... 't is sonde.... lachte Neel in haar hand, wijzend op twee pastoors die van de Brouwersgracht de Willemstraat strak-zwart inliepen. -

Antje Zout-op-de-lip keek zuur naar Neel. Ze was goed katholiek en kon dat spotten van protestanten met heer-ooms, niet verdragen. -

- Wèt 'n ongemenierd stuk leife bi jei tug Neil!.... viel ze gekrenkt uit,.... hoe ken d'r 'n mins se àage sau besondige....

- Ouwe pest maàd,.... treiterde Neel.

- Wèt 'n plètfoet.... ouwe pest.... seiker omdèt ik je kerkboekie niet te lein mèg?

Het dreigde tusschen de loslippige Neel en Antje, grommig-gesmoorde haat van katholieke en protestante.

- Bi jei d'r kloar mit de leiring maàd?.... vroeg Dien naar Mie's dochtertje.... Hep je d'r kop feur?

- Pft! 't is t'r gein gelèpte broek woard....

- Wèt leir je dèn?

- Ommers de tien gebaude.... en se froage je fèn de erfsonde.... en fèn de aupeboaring....

- Nou, geif maàn de aupeboaring.... en hou jei je erfsonde,.... lachte Neel moedwillens, om het kitteloorige huichel-snuit van Antje te sarren.

- Sau, wèt fèn jou is, is fèn màan.... en wèt fèn maàn is blaàf j'of!.... viel Mie in.

- As we d'r niet deurkomme, stoppe we sau'n ugurk faàf poppe in se bloadjes, en dèn komme we d'r tug!

De zware meid lachte en haar oorbellen fonkelden goud af, van het hoofdschudden. Vlug liep ze naar de Brouwersgracht, waar onder het droog-geschroeide boomen-groen, in laaiende zon de pakhuizen scheef tegen elkaar leken te verzwijmen.

- Je laup d'r s'aâfes die heile maàdestoet in 't gemoed, an de Marnixstroat.... lichtte Antje timide in.

- Sau godsfruchtig as die maàde d'r auk binne,.... spotte Neel,.... as je d'r gein schutje feur steikt loate sullie Gods wil meir geschiede.... op.... op.... oarde.... as in de heimel!.... Dèt is nou maàn ordenàns!

- Au sau,.... stemde Dien in,.... mot je sau'n mèlsch hoentje, die maàd fèn Doatje Terwei sien,.... Neiltje biet 't nest! Die goat t'r auk op de leiring.... neturelik.... mit Mauje Koarel!....

Ze proestte het plots krijschend en hoonend-sarcastisch uit, met een glans van wild geluk in de zenuwoogen, dat ze eindelijk weer wat kon knauwen en belasteren.

- Is 't werèchtug?.... schrok Lien, die even van haar walmende tobbe aan het stoepje was komen uitblazen en juist de spot-woorden van Neel's zuster over Karel bad opgevangen.

Dien keek Lien scherp aan. Waarom schrok die

meid zoo? Zou ze wel subiet hebben willen uitvorschen, raken met haar nieuwsgierigheid. Echt iets voor haar; zoo door de sla van een ander heen te roeren en te strooien met peper. Lien was geschrokken zonder dat ze zelf eigenlijk wist waarom. Ze had met Karel een grap uitgehaald, waar haar Barend toch aansprakelijk voor bleef. Ze schrok eigenlijk omdat ze van Barend hield en van Karel nog veel meer. Ze was, in stilte, jaloersch op al wat hij deed, en toch wou ze zich zelf dat nooit bekennen; zoo een ongansche vergenoeging. Als Barend het wist, greep hij zijn blinkende mes en reeg haar vast tot het heft. De lompenbaas Jongeneel ging weer voorbij, de Wijze van de Willemstraat. Zijn goudoogen glunderden naar het wit-gejakte stoetje vrouwen voor Neel's stoep. Van den overkant bij Ruigpoot werd hij aangeroepen door twee vischbaksters tegelijk. -

- Aume Boarend, de komkommers binne sau duur,.... ken jei niet wèt ofsloan.... het weir joagt ze de stàng op....

De kleur van hun blauw-baaien onderrokken stookte een dof vuur voor de schotels.

- Dan blikke jullie maar 'n struik andijvie en rooie kool.... lachte Barend Jongeneel, heel plezierig en luchtigjes ondanks de stik-hitte.

Oom Barend Jongeneel heette de grootste voddenbaas van den heelen Jordaan. Hij was een ineengedrongen, sterk-pezige kerel, niet een aangeboren kalmte en een rustig-schouwende oordeels-macht. Ze hielden allemaal van Oom Barend, omdat hij altjid zoo plezierig-opgeruimd door het leven ging en met iedereen zoo verstandig kon praten. Ze hielden van hem omdat hij Willemstrater was, en toch zoo netjes sprak als een gestudeerde meneer. -

- Aume Boarend, - werd hij weer aangeklampt door een vrouw achter een groentestal, - stuur ons een

talletje hoaring.... moake wullie jou kàmmenier bei de kaùnigin!....

- Aume Boa-rend!.... ons auk!.... lachten en schreeuwden drie breiende vrouwen, op de hurken voor hun woonstoepje, onbeschermd beblakerd in zon.

Aume Boa-rend! aume! aume!

Het zong en krijschte van allen kant aan....

- Ken u Tràan niet 'n feurschotje geife op 'r daudskop.... minstens 'n kilau bèin!... Hoefeul praàse de beine?

Neel had het over de straat gelachen, naar Jongeneel, en de wijven aan d'overkant schaterden mee.

- Fodde en beine!.... zongen ze luid,.... fodde en beine!.... aume Boarend geift zèchte pràasies feur menschkluyfies....

Mooie Karel liep langs Neel's stoep, vroeg of Stijn thuis was.

- Die swermt al de heile dèg in de lucht.... weit jaà 't? -

- Aume Boarend! ik stèp mei!.... riep Karel Burk.

- An 't hèndje aume.... s'n engelsche siekte!....

- Geif studdie op hem.... hei hep t'r droai-hèkke....

- Sau'n wees.... de jeugd mot steun.... aume!!

De heele vrouwenbuurt bemoeide zich met Karel, bracht hij in wilde opwinding. -

- Jeugd, is niet meer dan 'n windvlaag,.... zei kalm Barend de lompenbaas,.... morrege benne we allemaal oud. -

Barend sprak niet op zijn Jordaans. Dat had hij door het vele lezen zich afgeleerd. Hij hield van zijn taal en wat hij zei, wou hij graag zonder mooidoenerigheid, goed zeggen.

Lien was met een bakje thee in haar handen het stoepje opgeloopen en kon den nageschreeuwden Karel nog net op zijn rug zien.

Naast Jongeneel, stapte hij hoofd-gebukt voort, gemarteld van hitte, te vadsig om asem te geven op al het scherts-gedruisch van de wijven om hem heen.... Al zongen ze nou de zoetste deuntjes.... zonder valsche spijtigheid.... het was er té heet voor.

II

Dagen lang bleef er een strakke hitte-golving laaien en neerschroeien over heel Amsterdam, zonder dat er een druppel regen viel. Groote bekommering voor ziekte en droogte sloeg angst in de harten. De lucht blauwde looderig-violet en werd doorzogen van hittewalm en stof. De zon goot hoogoven-gloed neer over keien, straten en huizen. Er was een knetterende brand-warmte, een blakering die de zwoegende menschen-lijven voor karren, tusschen goud-omstofte markt-stallen, in kelders, op straat, tergde en teisterde en de oogen met een laaiend licht blind sloeg. Mooie Karel ontmoette Stijn in de kroeg van Zwarte Jans op de Prinsengracht, bij de Sluisbrug. Het zink van den toonbank-rand gloeide daar als een in vuur geweekte ijzer-staaf en het vloerzand poeierde wolkerig om de zwaar-geschoeide voeten der gelag-gasten.

Met amechtige gezichten slurpten de kerels zonder te praten. De snikhitte verlamde en verloomde hun heele wezen. De koenste dokwerker lei het bij zoo een hitte-brand af. Dat was een razernij van zon zonder erbarmen.

Stijn reikte Karel een besmoezeld krantenrandje over, met adressen van vischvrouwen bij wie manden moesten teruggehaald. Stijn, in zijn loome eenzelvigheid versuft, wees alleen wat, en Karel, vadsig, en zurig bezweet over het heele lichaam, knikte dat hij begrepen had. Toch keek hij tegen den rondgang

op. Dat was geen karwei in de warmte. Maar niet liever laten tot morgen? Hij pruttelde er iets over naar Stijn. Kon niet, zei die afgebeten-kort. Dan moest hij zich maar verzetten tegen de hitte, die hem verpapte, tegen de broeische vervadsiging van heel zijn dampende lijf, en den stap er in zetten. -

Onder Lientje Dekker, Neel's werkmeid, woonde in de Wijde Gang, een garnalen-vrouw die de meeste manden van hem had. Karel was eigenlijk een beetje schuw de Wijde Gang in te gaan. Dinsdags, niet?.... Ja, dan was Lien van twee tot zes altijd thuis aan de wasch. Dat herinnerde hij zich nog van zijn vrijage, een poos terug, toen hij haar alleen op haar kamer had aangetroffen; haar dronken zwijn van een vader - slechts één maand in het jaar nuchter - juist de trap was afgewaggeld. Ziel, stakker, mijmerde Karel. Hij hield toch wel van haar goedaardig snuit, en haar soms zoo mistroostige oogen. Hij had haar toen, na het eerste avontuurtje, nog eens een paar oorbelletjes meegebracht, die ze toch nooit durfde dragen om Barend. -

Met een loomen knik naar Stijn, die een tweeden borrel zacht-gulzig stond in te zuigen, den jenever versieperend tusschen de tanden, liep hij, het gloeigordijn met zijn schouders wégsjorrend, de kroeg uit en stapte, over Noordermarkt en Lindengracht, door de Goudsbloemstraat de Willemstraat in, bijna vlak voor de Wijde Gang. -

Als een verdonkerd en in groezelige schaduw versomberd pad-brok, schroefde zich, met twee uitspringende kronkels, de Wijde Gang van Willemstraat naar Palmstraat. De rottende huishokken leken door een wervelwind scheef gewaaid en op elkaars molmend muur-steen verzakt en bijéengezonken. De kleierige, nu in de hitte uitgedorde grond, dampte

stanken af van neergeworpen vuil der slop-bewoners. Het mesthoop-achtige vervuilings-grauw der gevels duisterde vlakkerig en liet ramen uitschemeren, als zieke oogen van melaatsche huizen. Het verklierde hout der verflooze kozijnen, vermolmde en verrotte terzelfder tijd dat de hokken door menschen bewoond werden. Van alle kanten leken de scheef-gezakte muren asch-vaal. In de zich kronkelende Gangsnijdingen kromden, onder een scheemrig-duistere poort-geul, een groepje slop-krotten, als vochtig-zwarte kolen-keten, met uitgevreten en vergane vensters en kozijnen, in een lichtloozen hoek wéggedrongen. De stuk-geslagen ruiten waren vervangen door donkersmerige planken, in de sponningen getimmerd. De bovenverdiepingen stonden voorover in een vaalgrauw schemerlicht, een valsch dag-grauw van onderschepte zon, met geheel naakte en verbrokkelde, ruitlooze ramen. In dezen kronkel van de Wijde Gang waren nog meer dan honderd menschen, gezinnen met kroost, bijéengekropen, vergaand in eigen nooit beredderd vuil. Een zoetige neerslag vochtigde als een nattige rook over de gewonde gevels. Door het geulpoortje walmde een zwartig-gesmoord licht, dat uit de verte terugsloeg van snijding en Gang, en de menschen áchter het poortjes-verschiet, ver en verkleind liet zien als een bleek schimmen-spel, half uitgewischt op een fond van smoezel-gele muren. Vóór de donkerende, kelderachtige verzinksels en ramen-schemer van de Wijde Gang, krioelden havelooze kinderen in huiverige kleur-verdroeving van hun sjofel lompen-vuil. Een straal zon goot schuin een waaier-slag witschroeiend vuur over drie-hoog-vensters, juist waar Lientje Dekker woonde, bij den eersten kokerigen slopkronkel van de Gang. Een walgelijke broeiing van armoe-stanken wasemde uit de volgemorste goten óp

naar de boven-bewoners, achter en voor, die over hun droogstokken en armelijke blompotjes, de vensters uithingen, het drukke Gang-geleef van geburen den ganschen dag met bemoeizucht en in nieuwsgierigheidsziekte, beloerend en behekelend. Van de loodrechte of mal-smalle wenteltrappen, vol ingedroogd smeer, asch en eetvuil, zonder deur en optrek-touw, holden al meer morsige kinderen aan, als een vieze, ontredderde zwerm bijéénkruipend in spel, met hun vaalkleurige mengeling van rottende lijflompen, schreeuwend en hun schelle stemmen lawaaiend door de Gang. -

Op den zoetig-stinkenden, in de hitte verdroogdzanderigen grond, dampten en broeiden hoopjes neergeworpen klieken. Haring- en bokking-koppen, vischgraten, asch en groente-afval rotten dooréén, werden nu en dan alleen omgewoeld door grabbelende slopkinderen of hongerige honden. -

In deze zieke darmgang van de Willemstraat, kropen door ieder krot, melaatschheid en menschenbeschimmeling een slijmerigen weg van walgelijke vervuiling af. Er klonk in dit afzichtelijke hol, óver-bevolkt, waar de schepsels elkaars zuren adem opzogen en op elkaars tronies leefden, op ieder uur van den dag en den avond, heesch gereutel van afgematte dronkaards; gehuil, gejammer en geschreeuw van geranselde, verwaarloosde of spelende kinderen; woede-gekrijsch van gekrenkte, vechtlustige vrouwen die elkaar de haarspelden over het gezicht scheurden. De kinderen, in beestelijke onbewustheid opgroeiend, bestoeiden of bevochten elkaar met de liederlijkste woord-vuilheid. In dit hel-hol doolden schemers rond van beangstigenden sluip-tred; ontbloeiden morgens van héél vroeg zon-leven, voor één uur afzichtelijken luister van gouden schijnsels neerprijkend over de rottende

ellende-krotten en ingezonken bedakingen. Misdaad en hoererij, verdoken achter stuitende haveloosheid. Het leven der slop-gangers kreunde in halve verhongering, of brandde uit in schaamtelooze zinnedriftigheid. Allerlei slag van volk broeide in de schaduwing der lage Gang-krotten saâm. Achter de half of driekwart gebroken ruiten, ópgekneld tusschen de lage, vochtige muren van hun met wandluizen overkropen kamers, leefden verongelukten, daglooners, straatzangers, werklooze schooiers, orgeldraaiers, stoelenmatters, kermisgasten en verzopen zwervers. Uit den schemer van de Wijde Gang, doken tronies op en waggelden even vóór, zooals ze nergens anders in den Jordaan gezien werden. Afstootelijk-wreede gezichten, met de verzwegen misdaad in de gemeene oogen. Al het verliederlijkte zoog de Wijde Gang in, als een veilig pad voor schurftig bestaan. Om de Wijde-Gang-bewoners huiverde een sfeer van melaatsche uitgeworpenheid. Het nachtelijk-verborgene en verrottend-afgrijselijke van ontucht en verdierlijking omving deze buurt, en duisterde een uitgestooten vereenzaming rond het krioelen der vervuilde wezens. De zotste Jordaan-pias, Torbecke, de naaktlooper, vermalde er zijn roekeloos leven. Nergens werd er bloediger en schenniger en wraakgieriger gevochten dan in dezen duisteren straatdarm, terwijl de verbeestelijking er rondtierde in vreeslooze onbewustheid. Dronkenschap, armoe en vuil besmetten al hun daden en woorden. Er werd onder de Gang-bewoners geleefd in de ongekrenkte rauwheid van hevige instincten. En tusschen de levens-beschimmeling van honderden verwilderde en vervuilde gezinnen, leefde, in het deel naar de Willemstraat toe, een groepje fatsoenlijke kleinburger-families, die de buurt door en door kenden, van vader op zoon waren blijven plakken, in

één woning-groep, één deel van de Gang. Hun front keek uit op de Willemstraat, en ving nog ruim licht van voor, en van achter uit de Palmstraat. Ze leefden de verzwijning van de Wijde Gang maar half mee. Ze hadden hun broodje en bleven van een nukkelooze rustigheid. De havelooze kinder-gedrochtjes van het slop zagen ze niet meer. Ze leefden al een halve eeuw rustig tusschen de vechtlustige Gang-bevolking en de wemeling van trekkende en inslenterende gasten. Ze kenden het zwerfvolk van de straat, en de vaste woners. Ze werden ontzien als 'nette' menschen, door het gemeenste crapuul; zelfs vond het gepeupel er een eer in, dat zulke oppassende creaturen in hun midden wilden ademen. In het benepen fatsoens-bestaan der 'nette' gezinnen, waar 'gewerkt' werd, was dit Gang-leven met zijn gewemel van zwervers en ontuchtige gasten, een afleidend vermaak. -

Mooie Karel stapte de Wijde Gang in, werd onmiddellijk bevangen door de ontbindende lucht van de moordende hitte in het schacht-achtige hol, waar het licht werd gedood door de beknellende muren, alleen zijn stovende warmte ná-broeide. Lien woonde bij den eersten kronkel rechts naar de Palmstraat, tegenover de krotten achter het scheemring-poortje. Het was een ingesloten steeghoek, waar vischkarren en zuurwagens werden opgeladen, plat-geplet door groezele achtermuren van Willemstraat-woningen, en waar de hitte als in een koker hangen bleef, gelijk stinkende rook. Het luchtte er naar omgewoelde vuilnisbakken, naar rottend stroo en bedorven visch. Droogstokken met rood en blauw baai, smeulden kleuren in den schaduwenden, snikheeten Gang-kronkel. Karel begreep eigenlijk van zich zelf niet dat hij in zoo een omgeving een grapje begonnen was met Lien. Moest hij hier zijn liefde verspillen, tusschen zoo een zwijnen-zooi? De

niet op tijd geleegde emmers waren leeg-gesmakt in de slophoeken. Hij rilde van den beerput-stank. Nu was hij toch zelf Willeimstrater, maar zoo een belt had hij toch nog nergens gezien. Nooit was hem dit leven, dat ziender-oogen stond te walmrotten, met zijn menschen, kinderen en huizen, zóó walgelijk voorgekomen als juist vandaag, in de alles-ontbindende woede der hitte. -

Boven een droogstok zag hij de vlas-harige hoofdjes van drie meisjes, uit een venster hangen, een venster zoo nauw als het kajuits-luik van een turfschuit. Bij die moest hij ook zijn, het nest van Naatje Kontant. Een zonstraal gloeide een gouden baan stofwemelend licht over de vlas-haren kopjes der meisjes, en onder hun gelige en goor-tengere armoe-gezichtjes, bloedde somber het beschaduwde baai-rood. Traag, tegen de grauwe muren, kroop de donkerende en grillige middagschaduw als een uit de aarde groeiende schim, het heele Gang-brok omgrijpend in scheemrende versombering. In een duisteren hoek stonden drie vrouwen, in hun beverbruine en blauwe onderrokken, de vuile haren los langs de ooren, schel te praten. Voor een klein deurtje, hurkte een besnotterd meisje van tien jaar, de beentjes vaneen, met twee kinderen op haar schootje. Lientjes vader, met bloot bovenlijf in ruige harigheid, hing over het venster. Nauw had hij Mooie Karel in de kijkers of hij riep dat Hannes Kliekie en zijn wijf Gees niet thuis waren.

- Niet tùys?.... vroeg spijtig en half ongeloovig Karel terug.

Dekker schreeuwde over het raam altijd zijn weetje van geburen. Ze was doopgoed gaan halen, vertelde hij, op de Baangracht. Woensdag-avond op het Oudekerksplein, was het ‘plezierege antrei’ bij meneer de ‘daumenei’....

- Dèt hietter de faànigheit fèn teugeswaurdig!.... schreeuwde hij met valsch-vinnig gezicht, zich in gretigen jeuk-wellust zijn naakte, harige borst bekrabbend. Buurvrouw één-hoog-vóór stemde in, jaloersch op Hannes Kliekie's wijf, dat ze meer waagde te doen dan de andere Wijde Gang-bewoners. Buurvrouw twee-hoog-áchter, op den kronkelhoek, kon nog net, door den nek giraffig uit te wringen, steunend op de bevende handpalmen, zich in het praatje mengen.

- Woar hei je dèt aujt gehaurd.... zong schel haar stem.... maàn grammetjes binne allegoar mit m'aàge paute an de daumenie gepresteteird....

Buurvrouw één-hoog-voor, schuin-rechts den kop wringend naar den kronkelhoek, naar tweehoog-achteropzij, en naar Dekker bóven haar, op de derde verdieping, stemde weer gretig in en lachte nu schel Karel toe, op straat.

- Mit 'n doek om d'rluy ribbe de daup in.... fejat mins!.... Bi je besnausneigerd!

Dekker boven haar hoofd, met de buurvrouw van tweehoog ertusschen, lachte, terwijl naast hem zijn zoontje op de babbelende en zich wringende vrouwkoppen, spogvlokken poogde af te druppen uit zijn wreed-lachend, met vuil bebakken bekje.

- De faànigheit.... an me saule!.... snerpte buurvrouw van tweehoog-achter-opzij.... As hullie gein witte boeseloars feur de bigge kenne stràake is de weireld op 's int!.... Motte die 't foatje ansloan? -

Aan den overkant van de Gang, kakelden over hun venster twee vrouwen er gillerig en dwars tegen in. Een van de derde verdieping trok een zóó kwaadaardig gezicht, alsof ze rheumatiek-pijn te versmoren had.

- Se motte boeseloars mins,.... dèt is f'rordeneirt fèn schaul....
- En d'r pit loate koal-knippe,.... kwaakte een ander.

- Aùk f'rordeneirt fèn schaul,.... sprak de eerste weer, met woedend pijn-vertrokken gezicht. Er werd polts in de lucht gestreden, gevloekt, gescholden tegen elkaar in. Al meer verwaarloosde, ongewasschen en ongekamde vrouwhoofden drongen over de vensters bijéén.

- Jei riaul! jei!.... schreeuwde in dolle gift de vrouw van achter-opzij, zwaar gekrenkt door een aanval van één, tweehoog-voor, op haar geheugen.... ikke breng me grommetjes nie noa de hoafelause schaul....

- En ikke freit gein rotte oarepele fèn faàf sint 't kop.... schreeuwde de tweehoog-vóor terug.

- Dèt lieg je èdder!.... gènnif jei d'r de lèppies moar fèn de Naurdermèrt.... en kraàg de kraàtsiekte.... riaul!....

- Riaul!.... sau'n tótebel.... en plots gilde de ander weer naar achter-opzij, in een ziedende drift, een vloekhoos, telkens haar scheldzin sluitend met een zangerig uitgehaald: ‘wèt seg je me doar fèn!’

Mooie Karel verveelde het kwaadaardig wijvenkrakeel boven zijn hoofd en hun wijdarmig gezwaai over de droogstokken heen. -

- Seg loeders,.... ik heb gein portie an jullie geknok.... Weit jèi Dekker.... hoe loat Gaàs Kliekie terug ken weise?

- Wècht.... de Ouwe hep hier auk se uytsicht.... Seg foader.... weit jei wènneir 't waàf fèn Kliekie is weggestèpt?

De oude Dekker, verschrompelde en vervuilde grijsaard, bij zijn zoon opgenomen omdat hij niet het werkhuis in wou, wist er niets van. In zijn lijkig, vuil-groen gezicht vertrokken de verstopte traanklier-oogen alsof hij huilen ging. In maanden had hij zich weer niet gewasschen, en nu, in de vooze hitte, voelde hij hinder

van de kliertranen, die zoo branderig over zijn lijktintige wangen biggelden. Dat deed hem zijn gezicht plooierig bij den neus inkrimpen, alsof hij telkens in huilen wou uitbarsten. Het buurvrouwen-gekijf was met heftig dichtslaan van ramen en deuren bij tweehoog-vóór, afgebroken.

-Nei Koarel, de Ouwe hepper gein weit fèn.... Misschien.... spotte hij valsch om het buurvrouw-gekonkel weer op slag te brengen en aan te hitsen.... is se noar de daumenei fèn de Dèm.... dèn hep se d'r dauprok.... feur twei knoake nòg niet!.... je mot feul segge fèn de faànigheit.... 'n daup op de Dèm-kerk is t'r.... is t'r....

Plots met een ruk, verdween de valsche lachkop en het naakt-harige bovenlijf van Dekker voor het raam. Lien had hem naar binnen getrokken. Als hij nuchter was durfde ze haar vader wel aan. Ze ergerde zich altijd aan zijn stem, die dreunde als een doodsklok. Ze zou hem hebben kunnen slaan om zijn gniepige en valsche, boosaardige en ophitsende kwaadsprekerij.

- Hou je smoel ouwe.... bemoei je mit j'aàge....

Ook het vieze spugertje rukte ze met een smak achterover de kamer in. Toen bukte ze zich ver het venster uit en riep naar Mooie Karel, dat zij wist waar de manden stonden. Gees Kliekie had ze haar aangewezen. -

Lien's stem beefde altijd van aandoening als ze met Karel sprak. Hij keek zoo aanhalig en soms in eén weer zoo straf.

Als ondersmoorde goudleer-glanzen gloeide dof, diepgoud, een petroleumlamp op hellen zomerdag in een stikduistere kelder-woon van een buurvrouw, waarin Lien droomerig staarde, voor ze zei, met een zoelte in het hart:

- Kom effe op, sel ik je se waàse!

Karel, koel voor haar teedere waarschuwing dat hij zich niet zou stooten op de trap, klauterde schuifelend met handen en voeten tegelijk, de nacht-donkere tree'tjes op, als een blinde de stinkende gangetjes en scheef-inhammende muurtjes langs tastend. Midden op straat stond een groepje Wijde Gang-vrouwen hard te kakelen over de duurte van het voedsel.

- Ik freit t'r schèrre fèn fàaf sint 't hàlf pond....
- Mit 'n pònd wurreme toe feur niks, hei!....
- Gèp jei d'r dèn wortels en klàbesse.... en kraute?....
- Ik weit link,.... blomkaule-tèste,.... op Soaterdèg.... en Moandèg eite wullie tug nauit 'n gekaukte hèp.... nou gein kapsàunes... loate we nou joa fèn de heile weik, Soaterdègge en Moandègge moake.... dèn hei je niks meir naudig feur de bik....

Een vrouw met een lompen-jak over haar bloothangende borsten, één oog rondom gezworen, trampelde op haar klompen van sarcastische pret.

- Die Trien!.... die Trien!.... Sau'n brok mesiek!.... sau'n orreseneil!

De eerste mopperaarster, gebluft door zooveel pret, schreeuwde ontstemd:

- Die hep 'r nou altaus wèt an de hènd! -
- Moar.... gein.... ràake.... meheir, Lien,.... lijzigde lijmig een andere vrouw.
- Wet laup jei hèrd.... kom je heulegoar fèn de Orènje-brug?.... lolde Trien, de langzame zeurspraak van de vrouw bespottend.
- Droaft je hèrtje Trien?.... se hep 'r Mauje Koareltje weir gesien,.... snauwde de klaagster.
- Wèt sau 't!.... Dèt is t'r 'n kaupmèn.... mit se negautie kèn ie leise en schraàfe.... se geld bengelt an se rug.... mit achttien stuyfer f'rdient tie d'r achttien....

- Nou, en ikke seg dèt t'r mit de hitte feur 'n werksmins niet te leife is.... je durft nie meir slikke fèn de duurte.... fiel d'r moar 'n knèp gietertje.... op die draugte!

Een hevig kindergegrien achter haar deed de babbelende vrouwen wegspringen naar het meisje op het vloertje. Eén zuigelingetje was van haar schoot gevallen, met een harden pats op straat, terwijl het zelf van de hitte was ingedommeld. Een doorgedoken zonvlam greep de bukkende en het kind-sussende vrouwen bij de pafhoofden en dompelde ze in een schel goud. -

- Sau'n schoapskop!.... snauwde Trien,.... mèf in je nest, nie hier!....

In een hoek, vóór een schemer-klein raam, stond wezenloos lachend Torbecke, de naaktlooper-pias van de Wijde Gang. Om zijn naakte zwarte voeten had hij een paar stuk-geloopen baggermans-schoenen. Onder een groen jasje blankte, bij iedere beweging van zijn arm, zijn bloot lijf uit. Hij lachte grinnikend tegen de wijven als een verdwaasde, en wees in één grijnsgrimas, snel op zijn kapotte schoenen, zijn bloot lijf, zijn jasje en zijn blooten, dikharigen zwarten kop. De vrouwen bedolden den zwaren, langen kerel, terwijl hij door bleef grinniken als een zot, groot en zenuwachtig kind. Plots kreeg hij, van boven uit een der vensters, met kracht-worp een koolstronk pal in het gezicht gesmakt. Hij lachte grijnzend en geschrikt en stapte schuw en bang voor erger, naar het lage stoepje van Tante Antje. In haar omgeving was hij altijd veiliger. -

Tante Antje woonde schuin tegenover Lien, in een soort van half-kelderachtig onderhuisje, met een klein indiepend stoepje. Ze was simpele schillenvrouw. Ze stond juist aan de deur, op haar stoepje, toen Torbecke naar haar toedruilde. Tante Antje was verschrikke-

lijk bijziende, half blind eigenlijk, afzichtelijk morsig en omwalmd van een soort vunzige modderlucht. Ze zag er uit als een tooneel-voddenraapster, met allerlei kleurige lappen om hals en lendenen saâmgeknoopt, als of ze rilde van de kou. Tante Antje was oud, al zeven en zeventig jaar, maar volgens de Gangbewoners en buurtgenooten begaafd met een angstwekkend klaar verstand en een ijselijk-strengen waarheids-mond. Zij zei altijd dingen die het bijgeloovig gepeupel aan het rillen brachten. Al zeven en zeventig jaar woonde ze in haar kelderachtig onderhuis. Ze was eenig kind en ongehuwd gebleven. Haar grootouders hadden het keldertje bewoond tot hún dood, haar vader tot zijn dood. Nou zij.... tot háar dood. Met schillen-garen en wat vodden-koop had ze een sober broodje, dat ieder haar gunde, al stonk haar kelderhuis als een wasemend lijken-woon. Ze had één kamer en een keukentje. In de kamer ‘dreef’ ze haar zaak en handel. Al de schillen en beenen, maanden lang opgespaard, bleven er liggen rotten, rond haar bed, haar tafel, haar twee stoelen, haar kastje, kacheltje en stoof. Haar krot liet ze nooit schoonmaken. Het schillen-vuil en het vodden-smeer werd al veertig jaar achtereen, van dat ze alleen stond, de vermolmde vloerplanken ingetrapt. Er was al een weeke laag verhard en aangebakken, zoodat de kamergrond niet meer te zien was. Op het versteende vuil weekte nieuwe schillenlaag, waar ze weer in woelde met haar morsige handen en haar tengere, dik-beaderde vingers. En zooals haar vervuilde kelderkluis was met zijn vocht-waseming en zoetige modderlucht, zoo ook de oude vrouw; een zwart-geel stuk levend vuil, een ademende lomp, smeuerig vastgekleefd aan haar vodden, beenen-gom en schillen. Alles in haar kluis was vettig-smoezelig en van een ranzig, klam

smeer oversmeidigd. Van verre zag ze niets, dichtbij alles, beloerde ze de dingen als onder een lens. Met drift trok ze alles op haar zwart-geel gezicht, vlak onder haar ingezonken oogen, waar een vliezige wittigheid om de pupil heentrilde. -

Toch, met al haar afzichtelijke vervuiling, was Tante Antje een beangstigende vrouw in de Wijde Gang, werd haar wezen, in de schuwe verbeelding der bijgeloovige bewoners, grillig vergroot door een geheimzinnige macht. Allerwegen werd het met ontzag gemompeld:

'Tantje Antje was met den helm geboren.' Ze deed voorspellingen en waarzeggerijen, had voorgevoelens en het dubbele gezicht. Hoe het nou eigenlijk in de duistere knar van tantje Antje toeging, dat wist er niet één. En wat dat 'dubbele gezicht' toch wel was, nog minder. Maar verschrikkelijk moest het zijn, als ze, met het schuim op den mond, haar geheimzinnige prevelementen deed, en starend haar onverstaanbare zinnen uitstootte. Tante Antje kon ook zoo ijzig iedereen zeggen waar het op stond. Zoo ijskoud en strak zonder een plooitje meelij en toch ver van alle boosaardigheid. Alles wat in de Wijde Gang voorviel wist ze. Wat ze met haar half-overvliesde oogen niet zelf kon zien, dat werd haar wel van tien kanten de ooren ingetoeterd. Een ieder uit de Wijde Gang kwam haar vertellen, om raad vragen, haar smeeken droomen-uitte-leggen en toekomsten te onthullen. En tante Antje sprak met den armzaligsten en zondigsten schooier en zwerver, zoogoed als met den beste en welgesteldste uit de buurt. Ze wou nooit een halve cent voor haar waarzeggen aannemen. Met een dweperige strakheid om haar mond zei ze, de gaven van God te hebben gekregen en dat die haar alles zou ontnemen als ze er zich voor liet betalen. En daarom sprak ze ook

alleen, als zij er zelf lust in had en zich er toe geroepen voelde. Alles zei ze met plechtige en diep-innerlijke zelf-overtuiging, zonder geween in haar stem, al voorspelde ze de huiveringwekkendste afgrijselijkheid; zonder lach, al voorzag ze zilveren hemelen van geluk. Ze voelde zich omgloeid van een inwendige koorts, en vóór ze aanving door een opjagenden angst bezeten. Dán prevelde ze iets van loeienden storm en rilde ze over haar heele vervuilde lijf, en dan kwam het schuim haar de lippen overkruipen. Tot, klanken en woorden haar zachte kalmte gaven. Ze prevelde dan altijd in plechtige strakheid orakel-taal, vreemde, hoogdravende en duister-verwrongen zinnen, van een kreupele verhevenheid, zonder kop noch straat. Ze begon midden in een zin.... en staarde voor zich heen, met een beving der oogvliezen. Ze wist zelf niet wat ze zei.... Het kwam op haar tong eer ze het zelf wist. Die geheimzinnige, verstrakte ernst en koude overtuiging van eigen kracht, stichtten de faam van bijgeloovig ontzag voor haar waarzeggerij. Ze waren innerlijk bang voor die vreemde, strak-starende, meer luisterende dan kijkende oogen. Ze had al zooveel voorspeld en met een huiver gingen ze 's avonds langs haar morsige kelderwoon, waar tante Antje midden in haar schillen en vodden, zat te sorteeren, of doodstil te staren op haar stoel, het strak-gele gezicht lampgoudig belicht, de overvliesde oogen wijd open. Als ze uit het donker van haar eenzelvig vertrekje op het stoepje verscheen, dan werd er altijd even gemompeld:

- Tànte Antje.... tànte Antje. -

Ze sprak niet veel en bemoeide zich nooit met buurgekonkel of gevechten. Soms begon ze over dingen te spreken waar geen enkele buur weet van had, in zoo een rare taal, dat het hun de bijbel wel leek. Dan mompelde ze door, alsof ze begrepen werd en brak

ineens af, met een vlijmend woord tegen een of anderen omstander, die iets laags of sluws misdaan had. Torbecke beschermde ze altijd, als hij bij haar vluchtte, en grinnikend wat onwijzigen angst brabbelde over de slechtigheid die ze hem lieten doen. Het meest en het liefst sprak ze nog met oome Barend Jongeneel, die haar altijd aan goedkoope vodden hielp en dikwijls met verbaasde, schoon verborgen ontdaanheid naar haar orakeltaal luisterde. De wijze Barend schudde dan misnoegd zijn ronde hoofd. Wat ziedde en zuchtte het diep in deze smerige oude vrouw. Als een stormnacht was haar woord en haar visioen, zoo nergens begrensd, maar zoo donker en waanzinnig-star, en zoo naar álle kanten diep verloren in begoochelingen. En toch gaf ze raad en sprak ze wijze dingen,.... mijmerde de kalme Barend. Lien Dekker echter waagde zich nooit in de omgeving van tante Antje. Ze was bang voor het hekserig-scherpe en uitgeteerd-strakke van haar geelzwart gezicht. Honderd keer had ze tante Antje al iets willen vragen over haar lot, over Karel, over Barend. Ze wou zoo graag van haar geheim verlost worden, den zondigen omgang tusschen haar en Mooie Karel, terwijl ze zoo veel hield van haar Barend. Haar eigen gemoed was haar een draaikolk van grillen. Om éénzelfde ding kon ze droef zijn en lachen. Er lei, meende ze, zooveel troost in het vertrouwelijk vertellen van zoo een lichtzinnige slechtigheid. Het liefst gebiecht aan iemand die óok zoo gemeen was als zij zélf, die haar niet krenkte en snauwde en niet in ijskoud fatsoen haar van zich afstootte. Want te weten, te wéten dat anderen dezélfde slechtigheid hadden begaan, maakte haar wroeging al dragelijker en haar daad minder zwart-zielig. Zoo leek alles haar een last, een bange vracht, in het hart alléén, dat knagende geheim. Maar telkens weer was ze tante Antjes krotje

met zenuwachtige benauwing voorbij gehold. Ze zou maar bij haar Mientje blijven. Die kon haar tenminste geen narigheid voorspellen en geen vernielende waarheden toestooten. Eigenlijk waren al de Wijde Gangbewoners schuw van de waarzeggende schillenvrouw, en daarom bestal haar ook niemand, hoe gemakkelijk dit ook kon. Wat gaf het? Zij zou toch den dief aanwijzen omdat ze nu eenmaal met den helm geboren was. Soms leek tante Antje, in haar morsige lappen, die ze uit de vodden sorteerde en in een soort van versuften grootheidswaan om haar hals bond, nog verschrikkelijker wanneer ze zweeg, en keek, dan wanneer ze orakelde en sprak. Lien loerde altijd in benauwing naar den prevelenden stillen mond, de lijkig-paarse lippen, die zooveel verborgens wisten, als ze prevelden. Ook nu, in de snikhitte van de Gang, stond ze op haar stoepje, en hoorde ze plots boven haar kelderhuis, geschreeuw en hoongelach van den ouden orgeldraaier Mastwinkel....

Matje Scheefduim, met haar aanhalig wiploopje, was van de Willemstraat de Wijde Gang ingezwierd, met Nelis de Pikpot achter haar. Met een paar schooierige jongens uit de Gang wou hij een potje mijn-en-dijn dobbelen op de keien. Een paar werkelooze fabrieksmeiden, met rood-gloeiende hitte-hoofden, lalden de Gang in, pruimen zuigend en peren afkluivend. Oranjekers schreeuwde naar Lien, die over het raam hing, een radheidje en Saar-met-de-Rotjes spoog in schijn-woede, vloeken naar den grinnikenden Torbecke, die schuwer op tante Antje aandrong. Al de meiden van Willemstraat en Wijde Gang dolden met den naakt-looper en namen hem tegelijk weer in bescherming als wrang-wreede kerels hem knauwden en kwelden. Schorre Gijs gapte van een meid een peer voor Matje Scheefduim af, terwijl Siem de

Karresel, met zijn één oor, Oranjekers wou zoenen. -

- Ajèkkes, gedrocht, in sau'n benauwing....

- Mot je 'n kauwtje?.... vroeg Siem sluiks, haar aandacht afleidend, terwijl hij de meid een zakje pruimtabak voorhield, om haar weer te kunnen bespringen.

- As ik Rauje Griet Bokkebek d'r snoetje kràag.... ug.... goa deur!.... droaikèllebàs!

- Lusje?.... sarde hij loerend,.... of 'n peroatje?...

- An me hàkke.... Schèf je selmiel,.... en loa je aur anbrèije.... kaàk.... doar hei je Bet de Slobber! Logge Bet kwam aansjokken op doorgeknikte knieën. De vette meid leed in de warmte als een visch op het droge. Haar mond was te lui om lucht te vangen. Als een half gesmolten zak zout, zoo voelde ze zich.

- Maàd.... loat màan,.... hijgde ze,.... ikke stik.... ikke stik.

- Kom je hier dèn lucht sùyge, aschpot,.... in die dauje Gèng?.... lachte Oranjekers,.... seg maàd, goa bei je bromflieg bidde om reige.... sel je joa 'n biecht koste.... je sel nog wel 'n sondetje èchter je bloese finde.... Kaàk.... 't lollige gebbe.... fèn Poppe Trui.... die hep d'r Koekjes Noâ op de koffielurk!.... Hé doames.... fen de haugte!.... geif maàn auk 'n beitje daup!.... hoe loat stoant 't tikkertje?

Oranjekers gilde naar een derde verdieping waar de bolronde vlaskop van Poppen Trui het venster uitstak, boven een zwart-bedakte vogelenkooi. Poppen Trui schreeuwde een viezigheid terug, en krabde zich nijdig in het witte haar.

- Niès jei 't dèn moar.... Noâ!.... bei 't hèlfslèggie 'n sissertje!

Poppen Trui gooide met uitgekauwde klapbessenschillen, op het puf-gezicht van de naar lucht hijgende

Bet de Slobber. Met één hand op haar vette heup, sprong die naar achter en gilde dat ze Poppen Trui zou smoren als ze het weer waagde te doen.

- Hang jei nou hier niet je eite aufer!.... kaàk, d'r hei je Rolrug mit se kèrretje.... Hei sweit às 'n oksel.... Motte we 'm effe neime?.... Hè Rolrug.... Joap,.... Joap,.... krijschte Oranjekers naar de Willemstraat,.... de doames fèn de Gèng motte je komserfoâsie!....

Maar Rolrug vloekte iets weg en reed verder; wist wat hij van de vurige Gang-meiden aan schimp te wachten had.

- Heiremejeisis wèt hep ik 'n kiespaàn.... schokte Oranjekers òp, twee handen op één wang indrukkend, stampend op de straat.

- Geif Smèkkie 'n slobber.... bi je 't sebiet kwaàt.... de wonderdokter!.... Hè.... nou 'n lel bier.... aàskoud!.... klakte Matje Scheefduim met haar tong en verliefderig keek ze naar Nelis de Pikpot, die weer stoeide met Saar-met-de-Rotjes, terwijl Schorre Gijs haar een vuil strootje de ooren poogde in te kriebelen.-

Malle Mien kwam de Gang in, en smakte zich ongegeneerd naast Bet de Slobber, op een leege groentekar.

- Maàde.... effe peseire!.... perste Kris Hardebol zich met zijn vischmanden schuw langs de groep, terwijl een hoos jool en geschater over hem heen rolde.

Blonde Kee, met haar jak tot den rok open, de borst bloot, kwam uit het donker poortje en flapte zich achterover in de kar naast Malle Mien en Bet neer. -

- Dèt wort t'r hebbedinge.... spotte Schorre Gijs,.... de sloapstei fèn aume Krèts!.... às je nou niet mit krèn komp!.... krummels... dèn weit ik 't nie. -

- Hier leg je in schôaduw.... In de Willemstroat brèn je je saule an de kàaje.... verontschuldigde zich Blonde Kee.

- Nou Haàntje Punt hier mit Lènge Jèn.... ikke liet hullie schuin-dwèrs d'r aàge de daud in kènkeneire!.... lachte Malle Mien op haar rug liggend, met haar hoofd vlak naast de beenen van Bet.

- Kraàg je weir rèm fèn je keirel!....

- Ikke?.... às eirst je heile femilje uytroâfelt.... ik gun je scheile koppaàn.... às ik in drie joar ein dreifer gehèd hep!

- Ongelukke binne kwoaje kènse,.... sarde valsch een meid, klapbessen uitzuigend.

- Maàde.... gisteroàfend op de Seidaàk!.... dèt wès t'r 'n aurlog!.... in de kelder fèn Scheile Kris.... om Corrie Scheindert.... se hebbe d'r geknokt, nei!.... Kris het 'n jès!.... àlles gong in scherrefe!.... en f' noâfend weir.... se hebbe afgesprauke.... op 't Kuypersgrèchie.... om te knokke.... Ein mòt in de wèl.... Nei.... maàde, ik seg d'r niks meir!....

- En bei Annemie binne se weir begonne.... wès je hem al lèng gesmeird!.... drong een andere meid op.... Dries hep 'n steik in se saà.... en Gijs 'n plèk biet op s'aug....

- Nou,.... às tènte Nel 't haurt fèn Cor,.... zei plechtig Oranjekers,.... al wès se sau graut às de Westertaure,.... en sau breid as de Dèm.... se lei tug joâ de tèng aufer d'r ribbe.... Jei Màtje.... jei ken d'r heile nècht uyt,.... je ouwe moes sel je nie te laàf.... Moar às je.... às je.... 'n foâder hèd.... es kaàke of je deê....

- Wèt hebbe waà moaling an Cor!.... f' enoafend.... lol haur!.... Komp Mauje Koarel in de ‘Witte Belon’.... gistert heppie ons loate stikke.... issie seilucht goan snuyfe an de Prins Hendrikkoai mit Fleweile Bet. -

- Fen belaurighaàd hep ikke m'aàge gewrauke op die kèkkedauris.... die Poard-in-de-Schuyt.... as

se waàf 't haurt.... sloat s'em d'r hèkke in se lichies,.... lauw sorg!

Matje Scheefduim, de felle nachtelijke Zeedijkdanseres, toch nooit voor geld zich verkoopend, op haar ‘eer’ als al de Jordaan-meisjes, met een rammelenden mond vol gemeen, toch tegenover vreemde gasten haar lusten in bedwang, hakte woedend en smadend los op Corrie Scheendert. Heftiglijk beweerde ze dat Corrie van den Zeedijk niets moest hebben; dat ze liever stoeide met beenestaakjes uit de Nes, uit de fijne Café-Chantants ‘mit raud eilectriek’ en ‘keliesies’ en ‘teneil.’ -

- Sèi g'laàk,.... ik stoâ d'r proâmis.... zei rondweg Saartje-met-de-Rotjes.... maar nie faàn, de heirtjes te polletoere!....

- Sei g'laàk?.... bootste Matje met bromstem woedend na.... werum?.... D'r is tug moar éin Seidaàk! En plots, in een zwierdans draaide zij Oranjekers, Saartje, en nog een meid om en om, en zongen ze met hun vieren, de rokken wijd-uitkringend, in al stijgende opwinding een schunnig Zeedijk-lied de Wijde Gang in; een lied van de vroolijke buurt, waar de matrozenkragen wapperden en het naar zee rook. -

Matje Scheefduim verbraste haar jonge leven bijna iederen avond tot 'n nachts twee uur op den Zeedijk. De Zeedijk kittelde haar hoofd dol; dol van plezier en hartstocht. Er was geen heerlijker buurt op heel de wereld, meende ze. Je leefde er van alles mee. Je leerde er alle soorten van kerels kennen, en al wat de haven aan mansvolk uitgooide, dat kwam pret snuiven op den nauwen dijk. Je zag er de brutaalste en lolligste dingen gebeuren. Er was gloeiend veel licht en muziek, orgel en harmonica, zang en fluit, viool en piano.... En je kon er drinken wat je wou, en dansen, dansen,.... nee.... dat je beenen onder je wegduizelden. En al

slenterde je nou in een goedkoope of dure dans-kast, je had lol en je bleef altijd van binnen heet gestookt. Na tweeën, de stiekeme Burgwalletjes, waar je alles zag van donker Amsterdam.... O! ze was er dol op; dol op het avontuur, het gevaar. Ze vond niets prettiger dan rond te scharrelen in de omgeving van jonge dieven, zakkenrollers, souteneurs, die zooveel verborgens babbelden met hun opgedirkte meiden en ze voor de verleiding opbrachten. Wat was de Nes, met zijn bleeke heertjes, tegen den Zeedijk met zijn vaar-volk, en zijn muziek! O! ze kon Corrie wel van elkander scheuren, dat ze het weer hoóger wou zoeken dan al de andere meiden van den Jordaan. -

Vlak voor de Wijde Gang hield een zwarte koets stil, in de Willemstraat. Bij den orgeldraaier Gijsbeek moest een kinderlijkje worden weggehaald. Gijsbeek woonde tweehoog, pâl tegenover Mastwinkel. De meiden en kerels drongen naar den Gang-mond. Gijsbeek stapte loom achter het kistje aan. Op dât moment krijschte boven het hoofd van tante Antje, weer de hoonende woede-stem los van Mastwinkel, den orgeldraaier, viel hij in gift-ironie uit naar den langen, stoeren Gijsbeek:

- Pi-ès!.... nou kè je maàn fràchie kruyje.... hè?

Er dreigden stemmen óp van de straat, tegen den orgeldraaier. Scheele Toon zou hem in stukken drukken als hij zijn ‘reep’ niet hield. Matje Scheefduim en Trien de Soepketel gilden naar zijn raam, of hij stapel-krankzinnig was geworden. Tante Antje luisterde, strak met de niets-ziende oogen. Maar Mastwinkel bleef schel schreeuwen en woede-waanzinnig lachen:

- Pi-ès! nou mèg je maàn fràchie kruyje.... pi-ès!

Het was zóó gebeurd.

De twee orgeldraaiers Gijsbeek en Mastwinkel waren allebei zonder vrouw. -

- Je smelt tug weg sonder frauwmins,.... had Mastwinkel gemopperd. Gijsbeek was al zeven jaar weduwnaar, kinderloos, en Mastwinkel, vroolijke kwant, vrijgezel. Op een zekeren dag was er een knappe werkvrouw in de Wijde Gang komen wonen, van nauw drie kruisjes.

- Dèt wès t'r 'n immese effetiefe ‘moerkenaàn,’.... bromde Mastwinkel, en Gijsbeek keek begeerig. De orgeldraaiers voelden allebei jonge verliefderigheid voor het knappe, ongetrouwde vrouwmensch.

Jaren lang hadden zij, vooal 's zomers, zoo raam tegenover raam, op twee meter afstand, elkaar broederlijk van hun dag-avonturen door de stad verteld en met allerhande kleinigheidjes malkander gretig bezig gehouden. Het lijf kon bederven, de vriendschap niet, zong de luidruchtige Mastwinkel. Met hun stinkend-zwarte door-rookertjes den mond ingebeten, omwolkt van damp, onderhielden ze zoo al jaren lang hun gezellige praatjes en keken ze allebei met rustig vergenoegen neer op het groezelig gekrioel van het Wijde Gang-volk. Zij waren stiekempjes trots op hun echt, van-vader-opzoon overgegaan Jordaansch orgeldraaiers-schap. Zij behoorden niet bij de sombere en sluiksche zwerfgasten die zonder patent den zwengel zwaaiden, met een hoop smerig rokken-volk er om heen. Mastwinkel, Gijsbeek en Lange Jan, hadden je mooiste muziekkasten. Pas weer, met bevende en zingende menschenstemmen er in, immes nágebootst! En zoo wisten ze alle twee hun weggetje te vinden zonder schunnigheid, als die gele zigeuners en woonwagen-gasten. -

Echter, van dat het knappe vrouw-mensch in de Gang was komen wonen, met haar zwarte mom, hingen ze niet meer over het venster, malkander de gezichten met zware pijp-rookwolken bedampend. Ze hadden allebei de schalksche vrouw gezien en ze zwegen. Vooral

Gijsbeek voelde prikkeling van natuurdriften, die hij dacht al zeven jaar lang kwijt te zijn. Maar hij was toch ook maar in menschen-lendenen geboren, en wat er kwam kon hij niet wegblazen van zijn hart. -

De jonge meiden in de Gang, van de minst-gemeene soort, mompelden, dat aan het wijf, natuurlijk.... een halve kous los was. Maar wéten deden ze niets. Het vrouw-mensch praatte gul en royaal met al het volk; ze zag er niet al te smerig uit, toch.... van haar komaf, vertelde ze niets. De vrouwen brandden van nieuwsgierigheid, de meiden dolden blindelings. Ze kwam van buiten, zoo ver.... een gat van een plaats,.... waar de hemel met oude kranten was toegeplakt.... Het vrouwmensch lachte en ging rustig verder. Die ‘linkt’ hem, riepen ze en keken haar nu gewilliger aan. Ze had een stiekeme slimmigheid in de grijze oogen, meende Matje Scheefduim en ook Lientje wou zoo graag weten waar het steekje los zat, bij het knappe wijf. De kerels lachte ze al brutaler in het gemoed. -

Gijsbeek, een acht-en-zestig jarige, was nog een stoere, lange vent, die zijn orgel slechts met één helper de heele stad rondwielde en 's avonds zonder al te zware vermoeienis, de kast alléén de oude Houttuinloods indraaide. Maar ook Mastwinkel was nog een krasse kerel van negen-en-zestig, en veel darteler van geest dan Gijsbeek, al had hij een paar zwerende gaten in zijn linkerbeen. Het knappe vrouw-mensch Aafje, had met glundere verbazing de hurkerige liefdoenerij van Gijsbeek, de losse, vol kwinkslagen gekruide oplettendheid van Mastwinkel, opgemerkt. Eerst lachte ze goedig om dat draaien-rond-haar-rokken van de twee bejaarde orgeldraaiers. Maar plots werd ze ernstiger. Want beiden floten zoete deuntjes als jaloersch lijfschut om haar heen-wakend. -

Gijsbeek liet zich den rossigen baard scheren, kwam

twee maal in de week met een kraak-hard gestijfseld boezeroen de Gang in, vlak bij Aafje. Maar toch.... niet eerder of zijn nek en hals moest hij met de bijtendste groene zeep, prachtig rood hebben geschuurd. - Helaas, ook Mastwinkel kende dat kunstje. De barbieraanspreker moest hem het polka-haar van achter met een pannetje afscheren, totaal glad en dan dadelijk daarop zijn nek met een houten lepel bekloppen, dat er de vlammen uitsloegen. Zoo, met hun bloote roode nekken, paradeerden ze voor het vrouw-mensch, elkaar minachtend bekijkend. De meiden lachten zich blauw om die twee oude gekken, met hun zot gehommel rond het jonge vleesch. Maar de vrouwen voorspelden dat het bij het wulpsche wijf meenes was. Matje Scheefduim, aangehitst door Oranjekers en Toon Vetkluif, - ironisch zoo geheeten wijl hij het bedelend arm had, - verzonnen allerlei vieze en lichtzinnige grapjes op de genoegens van het aanstaande bruidspaar. Er werden rijmpjes gezongen bij avond in het donker en Trui van Zwarte Bet, met Scheele Mie gaven gemoedereerde voorstellingen van het toekomstige echtelijk leven tusschen een vent-met-apen-mazelen van.... zeventig en een wijf met de harembroek van drie kruisjes. En Mastwinkel's spraak werd door de heele Gang nagebootst. Want allen in de Gang dachten, dat Aafje zinde op.... den vroolijken kwant. -

Op een dag, tegen alle verwachting in, liep ze gearmd met Gijsbeek. Dus dien knorrepot had ze gekozen. Ze gierden! Van trouwen was geen sprake. Daar had Aafje een hekel aan. Ze wou alleen saâmwonen. De Gang kwetterde en borrelde van laster. Er werd gedreigd, gezongen, gescholden.... maar het vrouw-mensch lachte om smaad en lawaai, kroop in het bed van Gijsbeek en beredderde zijn somber boven-woninkje, waar hij zooveel jaren alleen had zitten kniezen in zijn eenigheid.

Ze begrepen niet dat zoo een knap mokkel zich aan dat oude, tanige haan-beest wou vergooien. Maar na een week moeide het volk zich er niet meer mee. Voor Gijsbeek was het een vreugdedag geweest. Nooit had hij zóó opgewonden uit zijn lichte oogen gekeken. Met taaie opgewektheid had hij zijn arm aan den zwengel lamgedraaid. Zijn helper ging met het bakje rond, maar hij zag en hoorde geen centen-gerammel; hij hoorde niets dan de vroolijke liedjes van zijn kast, die als huppelende schepsels van zijn eigen vergenoegen, hand aan hand om hem heen dansten en sprongen. -

Hij hield van zijn straatorgel, en van muziek, maar nou zou hij draaien tot hij niet meer kon, voor zijn lekkere zwarte wijf. Toch zat hem één dwars; zijn buur Mastwinkel. De ergste ellende had hij van hem te verduren. Eerst zijn vriend, nu zijn nijdigste vijand. Mastwinkel deed net of hij nooit naar het vrouw-mensch had omgezien. Het giftigste gekonkel kwam uit zijn koker. Hoe kon zoo een wijf hokken met zoo een kwispeldoor van bijna zeventig jaar! Mastwinkel vertelde allerhande geheimzinnige slechtigheid van het wijf; dat ze bij de politie leelijk bekend stond,.... dat.... dat.... en dan fluisterde hij iets ontzettende,.... en eindigde altijd met een bang-makend:

- Ssss! tssss!.... reip toe haur,.... ikke seg niks.... ikke seg niks!....

Maar hij wist dat zijn drieste lasterpraat als een vuurtje rondging. Zijn nek liet hij niet meer roodkloppen en zijn boezeroenen hadden nog nooit zoo vuil en zoo slap om zijn lijf gehangen. -

Ook Tante Antje had men de geschiedenis verteld. Eerst zei ze niets. Toen, op een avond, mompelde ze wat naar de buurvrouwen over het geval, op haar manier.

- Swèrt gestàrnte.... drie om 't Seinit.... drie.... deur 't Suyde.... swèrtigheid.... ik sie dauje.... dauje!....

Meer kon ze niet uitbrengen, maar de dollende meiden rilden en hielden zich stil. -

Vier volle maanden bleef de knappe Aafje met den eenzelvigen, goedigen Gijsbeek rondscharrelen. Toch, meende ze, dat ze niet bij hem paste. Er was nou nooit een deininkje in zijn geest, en geen flikkering noch opvroolijking in zijn gemoed. Mastwinkel leek eenen-al mop en roekelooze pret en van een aanhalige goed-rondheid. Die zong als een ‘grèmmefaun’ als hij het op zijn heupen had, al de liedjes van zijn kast; de droeve vroolijk, de vroolijke droef. Het was zoo een oolijke snaak, een alles onderste-boven-gooier. En ze hield nou eenmaal van bejaarde kerels. Dat had ze hier en daar zoo uitgelaten in de Gang. - Mastwinkel scherpte de ooren! En terwijl hij juist op de felste en gemeenste manier Aafje had belasterd en beschimpt, begon hij nu weer om haar heen te draaien, te flikflooien en te bedelen om een streel, als een kat aan de voeten van haar huisvrouw. Als hij haar alleen ontmoette, of als haar man tukte en zij in de Gang een luchtje schepte, dan strooide hij zijn vroolijke moppen rond, vertelde van alles wat hij in den Jordaan had beleefd; van den ouden tijd, vóor het palingoproer nog, en ging hij zelf met slappe polsen, fratserig handgeklap en scheefschuinen kankan.... ‘op de taun’. Dan deed zijn gaterig-uitgezworen been wel zeer, den heelen nacht, maar die pijn verbeet hij stilletjes. Hij liet zijn nek weer roodkloppen en zijn boezeroen stijfselen, en nu en dan zong hij uit zijn armoehokje het hoogste lied. Aafje lachte en zweeg. -

Plots zagen op zekeren dag de Gang-bewoners tot hun groote verbazing het zwart-gekapte hoofd van

Aafje achter het raam van.... Mastwinkel,.... terwijl ze ongegeneerd de kamer van Gijsbeek inkeek. -

Zelfs de onverschilligste schooiers uit de Gang, dán slaapsteê-gasten van den beruchten Manken Hannes uit de Pieter Jacobstraat, dán weer een paar maanden van dit slop, lachten om het geval, en vonden de streek van het ‘geklofte niese’ tegenover den motlap kedin.

Aafje had het den ouden Gijsbeek ronduit gezegd, dat ze hem een verschrikkelijken Jantje Lijzig vond, en dat ze haar jonge leven niet kon verchagrijnen met zoo een druil- en kniesoor. Weer konkelde de Gang en weer begrepen ze niet dat zoo een jong wijf, nu een nóg ouderen kerel had gekozen. -

Gijsbeek was heel stil en in zich zelf gekeerd. Hij keek altijd de kamer van Mastwinkel in, omdat er nooit iets voor de ruiten hing. Hij verwenschte zich zelf naar een sterrentoren, buiten ál wat mensch heette. Zoo een walg van het leven had hij nog nooit geproefd. Van dat Aafje met Mastwinkel hokte, rolde 's avonds als de lamp opging, een smoezelig oud gordijn voor het raam af. Ze had het té ijzig-sarrend voor Gijsbeek gevonden, om zoo maar kalm de tastende verliefderigheid van den luidruchtigen Mastwinkel te moeten aanzien. Want Mastwinkel was overmoedig en trotsch op zijn overwinning en op zijn knap wijf. Hij had Spaansche vlieg gedronken, spotten de kerels; zoo vrijpostig hadden ze hem nooit gezien. De vroolijke moppen schudde hij de mouw uit, en terwijl Mastwinkel na zijn werk zich te doen maakte in de Gang, danste en zong, als in nieuw leven ópgelaaid, verkniesde en verwenschte Gijsbeek op zijn hok zich het heele bestaan. De wijven hadden te doen met den half-versuften Gijsbeek en scholden heftiglijk naar Aafje. Maar na een week was het nieuwtje dood-gekletst, hadden ze met alles weer vrede.

- Mot Gaàsbeik moar niet sau'n segraàn saàn!....

Na vijf maanden bracht Aafje een kind ter wereld van.... Gijsbeek. Ze was zwanger zijn woning uitgegaan. Het wichtje stierf na een week. Een paar dagen later moest Mastwinkel het kindje van zijn medeminnaar gaan begraven. Met sarcastische smart, zichzelf het hart wondend, had Gijsbeek, over het raam liggend, naar Mastwinkel huilend geschreeuwd:

- Nou mèg je maàn frèchie kruyje.... geelgieter!

Het kleine doodkistje was stilletjes weggehaald en Mastwinkel liep er schuw achteraan. -

Een jaar was voorbij gegaan en Aafje scheen het met den luidruchtigen ouden vroolijkert goed te kunnen vinden. 's Avonds ergerde Gijsbeek zich het meest aan de silhouetten van Aafje en Mastwinkel op het goud-belichte gordijn. Vooral, wanneer hij de koppen zoo váak naar elkaar toe zag buigen en meende dat ze elkaar zoenden. Dan stampte hij op den grond, vloekte en schold van afgunst en griende als een jongen, op zijn strooien bed. Hij moest wèg.... weg.... Hij zou gek worden, stapelgek. - Toch sprak hij nooit kwaad van Aafje.

Plots, op een Zondagmorgen, toen hij net van de Haarlemmerdijk-kerk was teruggekeerd, stond Aafje voor hem, een beetje bleek, maar even knap als altijd. Hij schrok en beefde.

- Jei Oàf?.... jei?

- Ja Jan, stamelde ze.... as je 't goed fint kom ik weer bij jou.... Ik ken 't bij die gemeene kerel nie aarde....

En gillend riep ze uit, huilend en stampvoetend:

- O Jan! hij is soo gemeen.... soo gemeen! die fielt.... ik ken je niet segge wat ie van me wou!....

Gijsbeek had nooit gescholden op Aafje, wel op Mastwinkel. Zij hadden geknokt, wel twee, drie maal.

Hij had Mastwinkel den neus stuk geslagen en Mastwinkel hem een lies-breuk getrapt. Maar van Aafje, met haar lieven, zwarten kop, had hij altijd gehouden. -

Den volgenden morgen, na hun onderhoud, zagen de buren van de Gang het knappe vrouw-mensch weer voor het raam van Gijsbeek. Mastwinkel raasde en brulde dat hij ze allebei aan het mes zou rijgen. Maar hij deed niets en zijn schelden krijtte zich dood op eigen onmacht. Aafje bleef nu voorgoed bij Gijsbeek. Hij leek wel stil, maar hij had een zachte inborst, terwijl Mastwinkel een vuilpoes was. O! ze rilde als ze er aan dacht wát hij van haar wou; zóó diep-schandelijk dat ze er met geen sterveling over durfde spreken. -

Na zeven maanden bracht Aafje een kind ter wereld van.... Mastwinkel. Maar ook dat wicht wou geen blijvertje zijn, stierf aan ingewandsziekte na een maand. En nou, op zijn beurt, moest Gijsbeek, juist vandaag, het kindje van zijn gehaten mede-bevruchter Mastwinkel begraven. Met een grauw-wit gezicht, tegen het gejoel der meiden en kerels in, schreeuwde Mastwinkel naar het raam:

- Pi-ès.... nou mèg je maàn frèchie kruyje!....

De buurt mompelde ontzet dat Tante Antje weer voorspeld had, met haar, nu verklaarde woorden....

- 't Gestàrnte is swèrt.... ik sie dauje.... dauje!..

Zesde hoofdstuk.

I

De derde Maandag in Augustus,.... Hartjesdag; dát had Mooie Karel, bij het opstaan, telkens als een kleurig plezier door het hoofd gezongen. Hij had zijn splinternieuwe, groot-models harmonica den vorigen avond vluchtig even adem ingeblazen en wat zangerige accoorden in het duister van de achterkamer laten uitzuchten. Hij wist het.... het zou een jooldag worden voor den heelen Jordaan, al brandde de zon woestijnsheet. Nou kwam er weer vijf minuten asem-halen tusschen het zwoegen en het meerschuimen-pijpje smoken. De heele week al had hij zich landziekig gevoeld van negotie-zorgen, die zijn hoofd door-hommelden en een kriebelige gemelijkheid over zijn heele wezen brachten. Zoo een zenuwpees was hij toch niet, en nou werd hij bij ieder tegenslagje zoo driftig als een bij. Met drie gulle slokken Haarlemmer-olie had hij zich weer op de kuit geheschen. -

- 't Felkòn mit 't rauje étekèt,.... neim gein swendel.... had zijn moeder hem gewaarschuwd.

En hij hád van het roode-etiket-flacon gedronken en zich weer straf gevoeld als een marinier op inspectie. Neen, vandaag zou de negotie toch niets worden. De

feestlol tintelde te veel in zijn vingertoppen. Er trilde een wieging door zijn naar dansen hunkerende beenen. Hij zag al, het vroolijke gekleur van de hookie-pookie's op de Noordermarkt en hij dronk in, den lijf-wasem van de cancaneerende meiden. Eén zwaai van den zwengel, één roffel en bekken-slag van Lange Jan's kast, en hij zou losschieten als een wentel-tol tusschen de toekijkers en te loor gaan in een teugellooze pretwoestheid. Daar hielp geen lieve-moederen aan. Negotie?.... Bah! Stijn rengelde weer traag als een luipaard voor de kroeg-toonbank van Moeke, na een paar woeste nachten van dronkemans-gevechten en druischende opwinding. Nee, de negotie lei dood vandaag. Vroolijkheid moest er zijn; schuimende vroolijkheid. Geen zorgen, geen duiven-koop, geen visch-college.... zang en harmonica, orgel en cancan. Top! Gooi maar op me jakkie!

De zomerhitte was de laatste weken nóg zengender geworden. Zelfs den bedel-stucadoor, Kilometerboekje, had hij van zijn weet zien raken, in Nel's snoepkelder. De hitte had hem plotseling, onder wat heete zuchten, blauw gewurgd en was op zijn ademlooze borst gaan drukken als een beest dat zijn longen leeg zoog. Flauw was Huib Strien gevallen en zijn hooge beef-stem had niet meer kunnen uitbrengen dat ‘alles se gèngetje heit’. - Van allen kant hoorde Mooie Karel kreunend gejammer over de tergende, martelende zon, waarin de heele negotie-doende Jordaan versmoorde. In een volle maand was er geen regen gevallen; in ruim dertig dagen had er geen zomerbui van den hemel gezongen. De heele stad hunkerde naar een dampigen, koel-drenkenden zomer-regen die het groen druppelzilverig beglinsteren, en alle schroeiende droogte en stikkende stoffigheid van huizen en straten, afen wegspoelen kon. Een zwoele, van menschenzweet

en hitte-rotting doorzuurde stad, zonder koeling en zonder wind,.... het leek een oud-testamentische plaag, wrekende straf van een gekrenkten Alvader. Het gouden koren vlamde grauw op de heete, uitgedroogde aarde; de landen leien gezengd; het walmende water broeide; de straten verstonken rottende stoffen; de heele stad lag gestoofd en bezwijmd in een warmtebenauwenis die de oudste Jordaan-bewoners zich niet heugden ooit te hebben meegemaakt. De hemel zelf leek een sidderlooze, blauwe vuur-koepel waaruit gouden zonne-vlammen windeloos neerblakerden als een ruischende licht-brand, de dingen om- en aanvretend. Zon in den Jordaan; schroeiend-hel licht, met een geur van rood-gesmeed ijzer; een ziedendstille, gouden brand, gevels, stoepen en straatkeien in hitte-golven verzengend. -

Het lage voorvertrek van vader Burk, met uitzicht op de Wilhelmina-brug, gloeide al van zes uur als een oven. Het zonlicht kookte op het glim-buikje van een lage, oud-modelsche chiffonnière en sloeg een rood vuur om de mahonie-houten glans-leuningen van de geel-matten stoeltjes. Vader Burk zat te braden in felle zon, terwijl Karel met een stuk brood in de handen, gejaagd van achter naar voor, van voor naar achter liep. Eerst had moeder Burk zich verzet tegen het zoo-maar-open-zetten van haar goeie kamer, maar de benauwing was té erg geweest. Karel had gevloekt; zelfs de Oude had meegeraasd.... en ze had toegegeven. Want vader pufte, moeder pufte, Karel, Thijs, allen en alles pufte,.... het was om je dood te mieren van ergernis. Zoo een warmte had vader Burk zijn leven lang niet meegemaakt. Hoe kwam hij goed en wel naar de paling-rookerij? Moest hij vanmiddag nu dwars door het rumoer van den Hartjesdag? Toch zou hij gaan, zonder te zwikken in zijn plicht. -

Voorover-gebogen zat hij te peinzen, het zweetgezicht helzonnig begloeid, de kaalgeschoren kin en mond vervredigd in een soort van valsch-bedaarden lach; en toch, in dien lach een angstig-spijtige bedruktheid, alsof hij zijn hoofd dood-stiekem hield voor een wesp die vlak rond zijn oogen gonsde. Vader Burk hield wel van den Hartjesdag om al het uitwapperende oranje. Vroeger was hij er ‘grosig’ op geweest als een hond op twee murgpijpen. Nou, tiet van een vent, had hij afgedaan. Maar hij hield van Oranje. Toch meer nog uit venijnigen wrevel en woede tegen de fieltige, goddelooze ‘rooien’, dan uit diep-bewuste genegenheid voor het vorstenhuis. Maar hij was nou eenmaal de man voor het ‘uiterlijke gezicht’. Altijd netjes voor de menschen, altijd goed-in-je-geloof, en niks-niemand moest je iets kunnen aanzien. Als ze een gekleurde kaart met gouden letters boven zijn bed zagen hangen met de woorden: ‘De Engel des Heeren legert zich rondom degenen die Hem vreezen,’ en ze keken er naar, dan was het hem al voldoende; voelden ze zijn vromigheid wel! In het leven je kalm houden, anders werd je melk schichtig; niet sikeneuren en bij je vrouw liever wakker zijn dan slapen. En verder niks geen ‘skurieuzigheid’. O ja, hij hield van Oranje, als traditie, als geloof. En vooral het half uurtje als de vaandels wapperden, de bomketel raasde en de trompetten toederden. Zoo, in opwinding een poosje, vond hij het merakels-roerend Ze konden toch niet aan je koude beenen zien of het bleef. Maar mensch-van-fatsoen, zonder schuld, netjesin-huis, en netjes-uit-huis, en iedere week een vasten kerk-gang,.... dát stond boven alles. Wat je voor jezelf aan slechtigheid deed, dat ‘mork’ niemand; als je maar zorgde voor het ‘uiterlijke gezicht’. Het fatsoen-van-buiten; het Jordaansch fatsoen; dat was, in alle wreede vrijpostigheid en brutale onge-

bondenheid, - toch bekrompen klein-burgerlijk en verkneld-weggestopt leven, uit angst ‘voor-wat-demensche er wel-van-zelle-zegge.’ - Vroeger, ja vroeger was hij zelf een dolle gast geweest. Leek al bijna het geheugen uitgebleekt, nu.... gauw vijftig jaar getrouwd. En heel wat heete hangijzers had hij in zijn leven al moeten vastgrijpen om staande te blijven. Dat hoefde hij niet in de smoorpan te fluisteren, want een ieder in de buurt wist het. Alleen, als de menschen van de straat maar niets van slechte streken of onfatsoen, in den neus snoven. Toch was hij gauw gekalmeerd, veel gauwer dan Karel op zijn leeftijd. Al zijn hartstochten had hij leeren versmuigeren tot fatsoens-berekeningen. Het was er tegelijk met de kerks-heid ingepompt. En hij bevond zich er goed bij. Vroeger stond hij als de beste, iederen Zaterdagavond op de duivenmarkt, was hij een ‘plat-houêr’ geweest van tweehonderd stuks, en kocht hij zijn korfjes blauw-bonten, hagenaartjes met puur-witten snavel, of verkwanselde zijn Blauwen doffer tegen een zwaar-gekropte zwartpennen-witstaart. Ook hij loerde de duifjes in den kop of ze witte oogranden hadden en ze mooi afgestempeld waren, en of ze den krop zóó zwaar zwelden dat ze achterover waggelden op de til. Ook hij spande de duiven-vleugeltjes uit als een dof-paarlmoeren waaier bij de blauwroeken en telde den slag, om te zien of ze niet afgetrokken of vleugellam waren gemaakt. Niemand kon hem bedotten of linken. Nou deed het Karel, met meer sjoege nog dan hij. Zijn jongen kocht eksters, die prachtig stil stonden in de hoogte, zoo helder in de lucht, dat je alleen hun witte vleugels, zon-betipt, zag glanzen in het blauw. Zoo wentelde de tijd. Nou had hij als bezadigd man alleen ontzag voor de buurt,.... de buurt.... als die hem maar eerde, in deugd en fatsoen. Want ze zeien

het allemaal: hij was niet alleen de beste paling-rooker van den Jordaan, maar ook de gewichtigste ‘steunpilaar’ van den Oranje-bond; en een der oudste en vurigste Oranje-klanten, niet alleen voor het ‘uiterlijke gezicht.’ In zijn leven had hij zes en twintig keer een hand gedrukt van de koninginne-moeder; acht keer van Willem III, en dertien keer van Wilhelmina. Zijn hand te mogen drukken was wederom een eer geworden. Hij had acht-en-zeventig Oranjefeest-tribunes helpen in elkaar timmeren; altijd dezelfde planken, dezelfde spijkers, in reserve opgeborgen op het Klooster in de Willemstraat; altijd met dezelfde bordpapieren kleurschilden en oranje-wuifsels vercierd. En hij had zestien keer ‘spieses’ afgestoken aan het koninklijke rijtuig, met verstikte stem en fluisterend van heesche benauwing, alevel rondom bewerend dat zijn ‘spies’ geklonken had als een klok. Toen ze hem eens hadden gezegd:

- As je kleidje laàt.... komp de kaunegin bij je op thèi-fisiete.... had hij hoogborstig geantwoord:

- Gekkighaàd.... suk haug pirseneil mot je alleinig bekaàke op 'n afstènd.... as se sau minselik bèi je komme is de polletoer d'r of....

Nou, gichelden ze, hij wist het wel de Oude,.... hij was en bleef met zijn wijf, een pronkstuk van de buurt. De Oranje-klanten eerden hem als een bollebof. En in Oranje-vriendenkring klonk, náast de namen van Sproet, Krisje Van der Woude, Plug, Rins, Jaap Kookvet.... zijn naam Burk als een dreunslag van den klokketoren. Zelfs Heintje van Loenen overschitterde hij in Oranje-vurigheids-reputatie. -

Zoo, goochem, had hij wat stiekeme grijpstuivers vergaard, door hem en zijn vrouw verborgen, uit angst voor leegplundering van Karel, Thijs, Stijn en de heele sjofele familie....

En nou vandaag weer Hartjesdag. Vroeger, vóór het Paling-oproer, een dag van helsch feestgewoel, zooals Karel hem nooit gekend had, zei Oude Burk naar zijn zoon, die zich net had opgemonterd onder den gootsteen. Mooie Karel vond het beroerd dat het weer zoo moordend heet was.... En toch.... toch.... het moest een jooldag met woelige rokzakken worden. Terwijl zijn moeder keef dat het zoo smerig was, eerst te eten en je dan te kammen, zonk er over Karel plots weer dat gevoel van landziekige bedruktheid. Moest hij nog meer van de Haarlemmer-olie likken? Het werd een soort van plagend wroegings-gevoel, dat gal spoot in zijn vreugde, en zoo vreemd de uitgelatenheid van heel zijn wezen kon dompen. Toch wist hij wel wat innerlijk in hem bezweek, wat daar van binnen zoo branderig sarde en kwelde, al wou hij het zichzelf uit den zin praten. Het was piekeren om het gedreig rond-hem-heen, het morrende lasteren van geburen. Ze hadden neus en mond vol over hem. Hij sprong buiten de duimen, vonden ze. Ze verafschuwden zijn vrije vergenoegens uit jaloerschigheid. Met hoopen kwamen de kakel-monden los over zijn gedrag. En toch, slechts een enkele die hem iets afkeurends vlák in zijn wezen waagde te zeggen. Zulke giftige angelbeesten, tegenover hém zoo beteuterd en achter zijn rug de gif-kaak rammelend. Bij een paar opgehitsten was gedreig in daden uitgebroken; afgunstige vrijers, een wraakzuchtige broer, een brok familie van de-‘eer’-klappend, of een gekrenkte echtgenoot. De laatste maanden had Karel met een heel stel dreigers en knokkers afgerekend. Met schielijkheid was alles achter elkaar opgedrongen, alsof ze het onderling hadden afgesproken. Jan Terwee kwam hem, met onbetoomde drift, voor de drinkbank van Zwarte Jans rekenschap vragen. Ze hadden hem gewaarschuwd dat zijn knappe dochter

Neel, ná de catechisatie, straat-ommetjes maakte met Mooie Karel. Ze kon een poen-vrijer krijgen, tienmaal meer bollebof dan zoo een zwabber, had hij uitgekrijscht. Zijn woede werd tot dolheid geprikkeld. Met een paar hevige kopstooten en een ruk aan zijn oorlel, die Karel hem ‘bediende’ toen Jan zijn oogen wou bekrabben, was de benarde vader afgedropen. Wat? Met de lieve snoes van een Neeltje niet meer smoezen en zoenen, op de stille bruggetjes,.... in het avonddonker? Dat zou hij voor den duivel-zélf niet laten. Ze was dol op hem; liet zijn mond niet onbedekt. En die kerel met zijn knobbelkop zou er zich in moeien, met zijn jammerstem als een vrouw in arbeid?.... Moest zoo een hikkert hem overblaffen? Liet die ‘dooiefonds’ van een vader nou gauw doorgaan, anders zou hij hem nog een anderen bode naar honk sturen. Voor zijn part sloeg het onweer hem door de aarde heen. Zooveel omslag voor een aardsche bedoening!.... Neel was een vurig wicht dat zoete slobbertjes gaf met haar zedige maagde-bekje als niet één, en dat met een argelooze aanhaligheid over zijn snorretje streek als was ze Heintje Punt in eigen persoon. Ze luisterde naar zijn harmonica met zóo woeste gretigheid dat hij nauw kon beëindigen als hij eenmaal begonnen was. Nee, dat fluweelen bakkesje kon hij niet zoo maar zich de handen laten uitwringen.

Benauwender was het onstichtelijke relletje met Scheele Mie en Juweelen Bet, die hem 's avonds in de buurt overal achteraan liepen, tergden en schimpscheutig bezongen. Daar had hij de puist aan. Toch laf goed, want ze wisten wie hij was, lang vóor ze het met hem hadden aangelegd. In dans en jool waren ze niet van hem âf te slaan geweest; het werd kroeg in, kroeg uit gaan. En nou kwamen ze, ontnuchterd, beldeurtje bij hem spelen. Tuig, dat rok-

kenvolk, met hun loensche pikanterie. Eén had hem een stel oorbellen gekost, de andere een snoer kralen,.... een hak-trap zouden ze waard zijn. Met Dolle Gerrit had hij nog het meeste te doen. Pas zeven maanden getrouwd, toen zijn blond kanarietje haar kopje door het kooitje stak en Karel naar zich toefloot. Het had hem later erg gespeten, maar het was gebeurd en daarmee basta! Hij had zijn gedachten nog eens ópgepoetst en zich herinnerd dat het heelemaal door haar was begonnen. Toch hadden de laster-buren Dolle Gerrit ‘gevoerd’ en opgehitst. Eerst had hij zijn blond wijfje afgerost, maar die bleef loochenen. Toen was hij naar Mooie Karel gerend, in vloekende onstuimigheid.

- Hei je porsie an die fraùw?.... had hij gevraagd, bijna stikkend van drift.

Karel, voorgelicht door kameraden, had doodbedaard ontkend. Voor geen tien gillende en dreigende Dolle Gerrit's was hij bang. Hij ontkende, om háar; omdat je over zoo iets niet spreekt. Overigens kon hem de heele boel niet bommen. Zijn ziel was al zoo zwaar belast dat er nog wel een pondje zonde bij kon. Met onversneden zinnen zou hij anders frank-uit gesproken hebben. Het was een dot van een wijf, met de nietigste snuisterij te sussen. En zoo rijp van zinnen als een bergamot-peêr in October. Die lammeling van een Dolle Gerrit met zijn groote paardenoogen en zijn schreeuw-bek, zág niet wat dat blonde vrouwtje voor verkoesteringen wou. Er was in al die kerels geen fut en geen fonkeling meer. En toch had hij zich zwak en toegeeflijk tegenover Dolle Gerrit getoond; had hij zich laten bejauwen en beschreeuwen, omdat hij moest liegen....

Leendert Warner was voor zijn linke zus opgekomen. Moest hém loenen;.... een doorgefoerneerde

lellebel.... Nou brak zijn klomp. Een aarts-tippelaarster, een blauw begijntje al van haar negende jaar op het schooltje in de Vinkenstraat. Al dat kletsende janhagel wou zijn jool nu in wroeging verkeeren? Wat was er toch in hem? Die jachtige, onzekere onrustigheid, dat binnenin-bange voor onbestaande dingen? Kom, hij moest het zich uit den zin praten. Hij wist.... vandaag zou alles bijéén-draaien. Zijn een zorg!

- Dat is de kif,.... tartte hij zichzelf.

Zoo? Hij zou zoetevaartje spelen vandaag; eten uit de hand en drinken uit de klomp; als hij maar uien met zout kon inbikken, of een pet garnalen met peper. Ze zouden hem stil kunnen houden met snoei-goed,.... Maar alle gekheid onder het zerkje,.... de duivel-zelf kon vandaag met hem kloppen als hij wou, hij zou niet wijken, al sleurde die hem mee naar de donkerste steegslurf waar de dood hem vóórzweefde. Ze mochten rond hem scharrelen en rumoeren, hij zou vandaag Hartjesdag meevieren en dansen met wie hij lustte. De aardigste snoetjes zou hij bezoenen al stond er een heel regiment vrijers rond heen, tot hij in de melane was en niet meer besefte wat hij deed. -

Mooie Karel wist niet wat bang-zijn beteekende. Zijn tartende stoutmoedigheid overtrof pochloos, allen durf in den Jordaan. En met zijn lenige vecht-vlugheid versloeg hij dommekrachten, echte vecht-stieren. Zoo als het hem geviel, zoo trad hij op, al stond hij tegenover honderd. Hij noemde altijd man-en-stuk en haatte draai-ommetjes. Van Dulk, de uitgeslapene, vocht altijd met het rag van spinnewebben aan zijn vingers. Die had eerst zijn vijand met praatjes en loentjes en valsche verdachtmakerij ingeweven. Dat kon Karel niet. Die trommelde er óp; kleurde zijn eieren niet ná Paschen. Van het hart, alles in een ommezien.

En eerder te vroeg dan te laat. Al de politieagenten tot ver in den omtrek wisten van Karels ontzettende ‘stijve’ kop-stooten en zijn hamerknuisten die nooit vermoeid raakten. Het bureau op de Westerstraat kende hij als zijn vaders huiskamer. Een vechtpartij in den Jordaan, door Mooie Karel opgezet of geleid, bracht altijd de halve buurt in rep en roer, straten ver onheil en een bende glimmende bouten op de been. De vorige week, geprikkeld door een razende middag-hitte was hij nog, tegen schemer, midden op het IJ gaan zwemmen, rond de Tolhuisboot, met vier meegetroonde kameraden. De politie, gewaarschuwd voor het schandaal, had van wal geschreeuwd dat hij hierheen moest komen, en doodgemoedereerd had Karel teruggeroepen:

- Kom jullie liefer bei màan.... 't is hier frisscher. -

En drie uur was hij, heel ver het IJ in, blijven doorzwemmen, zonder naar den wal om te zien. Vandaag moesten ze ook maar opscharrelen.... hij zou ze pannekoeken bakken met poffers toe. Hoe meer storm op til, hoe zwaarder het gedreun. Alleen één gedachte zat hem nog dwars:.... hoe Corry Scheendert te vermijden? Die meid was van een ras dat hij niet vatte. Een onbeschaamder vrouwspersoon had hij in zijn leven niet ontmoet. Maar ook nog nooit zoo een mirakel-mooie gestalte gezien. Wat een houding, wat een oogen! Dat was nu juist iets voor hem. Die brutale, hoonende kracht in haar blik prikkelde iedereen vezel van zijn zinnelijk wezen. Zoo een trotsche nek-heffing.... ala, het leek wel een wijf van het tooneel.... En dan,.... één-twee-drié,.... één-twee-drié,.... dat zachte meewiegen van haar heupen als ze bij een pierement stond en niet mee wou dansen omdat *hij* keek. Nee, dat was een buiten-modelsche Jordaan-meid,

zoo koud-brutaal.... als.... als.... hijzélf!.... Donders!.... daar had je het. Die meid, die meid leek op hem! Jonge,.... hij moest zijn zinneloozen kop strak houden. Ze zou hem gaar zijn verstand bezetten. Die meid wou hem er onder hebben.... Eigenlijk had hij haar nog nooit belonkt en geen aardigheid toegeroepen, noch een snauw gegeven. Maar vandaag moest alles maar uitplooien zoo het waaide. Als hij haar hebben wou, echt en van verlangen ziek, dan zoú hij haar hebben; daar was hij zeker van. Vandaag een extra veeg over het snorretje; zijn abonnements-pakje aan, een los wit boordje met roode das.... gekloft als een kappersbaas. Het moest zonder veel spieën lukken; als het goed ging konden ze hem nog trakteeren en drinksel schaffen. Nou nog een echte ‘menille’.... O! hij moest schateren om zijn eigen fijnigheid. Vandaag zou hij een buitenmodelsch kien in het slot steken, zooals hij er nog nooit een omgedraaid had. Dat was vást. -

Mooie Karel wist niets van Cor Scheendert's hartstoch voor zijn heele gedoente. Hij dacht van haar wat zij dacht van hem:.... dat ze eigenlijk heelemaal niks om hem gaf;.... dat ze veel liever een snurkert den handpalm wou bekriebelen van beter kom-af dan hij. Dat was geen lak gooien op de mooie meid, want zoo dacht hij er nou eenmaal over. En toch had hij niet in Corrie gezien, een vrouw die alleen hengelde naar een knip met rijksdaalders. Het brandde te diep in haar pratende oogen, het woeste verlangen, te willen léven in onbekneldheid. Hij voelde het wis.... die zou liever verhongeren op een morsig krot in de Strobossen-gang, dan fatsoenlijk te trouwen. Ze had bij Neel Terwee, haar vriendin, al zoo veel ongebondenheid in begeerige babbeltjes losgelaten. Haar oogen zochten naar het spartelende wijn-schuimen, zooals ze dat een keer gezien had in een groot Nes-Café-chantant. Die gouden

vlinder uit de donkere buurt, was niet zoet te houden met een roomig advocaatje, uitgelikt achter een groen gordijn. Als die voor kellnerin ging in de Warmoestraat, in een opgepronkt café van slobkousenmeneeren, verdiende ze poen. Met één blik zou zoo een buffet-patrones haar gekeurd, en zij zelf, door haar verschijning, de soep verzout hebben voor al de anderen. Op zijn manier had Karel dadelijk de diep-gemeene en koel-berekende gezindheid van haar driften doorzien, al begreep hij haar pit, haar ras niet, uit zoo een tammen vader-sloof. Corry had Neeltje Terwee wonderverhalen gedaan van de Nes-danszalen en het tooneel. Acht weken was ze helpster-verpakster op een sigaren-fabriek in de Nes geweest. 's Morgens en 's middags loerde ze altijd de donkere tooneelzaal van ‘Impire’ in, als de stoelen en banken uitgeklopt werden door de werksters en het koper van het glinsterende buffet ópgewreven door den portier. Het rood fluweel van de stoelen had haar al een schok van genots-gevoel gegeven. Niet één Jordaan-meid kreeg kans daar binnen te zwaaien. Eens was ze, - had ze Neeltje Terwee verteld - op een avond, door een chiquen meneer meegetroond naar de Impire. Neen, dat had haar heelemaal versuft en overduveld. Eerst de muziek,.... een stroom,.... toen het zingen,.... en toen.... al die meiden, aangekleed.... nee, als hofdames.... En ze rookten, en dronken van het duurste....

Nooit voelde ze sterker besluit: zij wou leven voor den flonkerenden opschik, de statie, van allen kant benijd, zóó, dat je het licht niet in je oogen gegund werd. Ze was mooi; zelfs Neel had het zonder duimlikken toegestemd, gul. Maar Karel had het woelige verlangen in Neel Terwee gesust, opgewekt door Corry's verhitte praatjes. O, Corry was een heel slechte meid, en hij voorspelde Neeltje dat het raar met haar zou afloopen.

Voor een kerel,.... ala,.... maar voor een meid? Werd een ziekbed op den Zeedijk. Maar Corry voelde niets voor die dompige en broeierige zeemans-kroegen op den Zeedijk, met al die smerige harde banken en houten, vieze tafeltjes; nou ze dat daar, bij den rijkdom gezien had. Alles goudlak en spiegel-schittering. En over al de meiden één licht,.... nee, ze was half bezwijmd geweest. Ze had geprobeerd Neeltje te vertellen hoe het er was en toeging. Eerst allemaal landschappen, op de muren,.... en dan een tooneel, en dan fluweel en gouden lijsten. Wáar je keek zag je je driedubbel, van voor, van achteren, op zij. En dan, al de meiden, met roode linten bestrikt, of witte en zwart-fluweelen, en gekapt,.... nee, gekapt als hooge dames. En dan zag je juweelen lichten, en bloemen overal, en rook je allerlei zoetig reuksel,.... zóó fijn, nee.... O! er was een weelde.... Neeltje kón het niet gelooven.... En alles wijn, dronk zoo maar wijn.... En bloote halzen, alles bloot,.... bloote borsten, en de meiden met blanketsel op de gezichten en de oogen zoo vreemd gemaakt met allemaal zwarte streepjes.... O! ze had nog nooit zoo een geluk, zoo een koorts van genot gevoeld als op dien avond.... En die heeren, half onder de pannen, maar lollig, nee.... daar had Neel geen weet van. Het geld rolde zoo maar over het buffet,.... ze loog zich zwart als het niet waar was. O! ze hunkerde er weer naar. Dat zondige, schitterende en zorgeloos-genietende en dat feestelijke, dát was nou precies wat ze wou, gaf haar dien duizel, dien roes, met een beetje ziele-angst ertusschen voor alles-wat-met-haar-gebeuren ging in dat flonkerend leven. Want ze was mooi, veel te mooi voor den Jordaan. Ze wou Neel, na de catechisatie, stil meetronen, omdat ze dan hoeden droegen. Maar Karel had weer gewaarschuwd en Neel door bangmakerijen er van terug-

gehouden. Dat was nog veel gemeener dan de Zeedijk. Zij moest hém gelooven. Zoo werkte Karel het aanlokkelijke drijven van Corry tegen, en tegelijk hoorde hij van al haar plannen. Want hij had een trots tegen haar trots en die hield ze eigenlijk van elkaar. O! hij dacht in stilte veel meer aan haar vochtigen mond en haar tartende oogen dan hem zelf naar den zin was. En stiekem hoopte hij ook op meer willigheid van haar kant. Maar nooit zou hij het eerst naar haar grijpen. Dat was nou zijn trots tegen die verslingerde ziel. Want soms kon hij Corry toch ook spontaan verafschuwen, wanneer hij door Neel, hoorde van haar inhalige schrokkigheid. Als ze een avonds thuis, van haar eigen zakcenten een ons spek-vet over haar aardappelen met kroten liet uitbraden, en tusschen de hunkerende kleintjes, zonder een droppeltje af te gieten op hun bordjes, het lekker, in haar koele eentje naar binnen smikkelde, woedend-wantrouwend nog op haar gulle moeder, dat die de anderen er een lik van had laten meedoen. Zoo een hebbert,.... zoo een traptouw!.... Dat bedierf al haar mooiigheid, vond Karel. Dan liever een meid met een kop als een spoelkom, maar met een ruim-gevend hart. Bovendien.... Mooie Karel was moe van de vrouwen en meiden, en dikwijls zoo onverschillig als een doode kat. Hij voelde zich verzadigd van wellust, van zoenende monden en lokkende oogen. Voor hem hadden ze allemaal een zinnelijke willigheid. Hij kende geen strijd meer, geen beworsteling. Eén van zachte zedigheid wilde hij nu als Neeltje Terwee, of éen die hij moest neerranselen en den trotschen nek krommen, als Corry Scheendert. Mooie Karel begoochelde de vrouwen door zijn onvatbaar dubbel-wezen. Hij had een hardvochtige, strenge natuur, in zinlijke zelf-genieting verloren, en tegelijk een weeke, teedre, lokkende en dringende

innigheid, een hevig-hartstochtelijk temperament, dat zijn gloed oversloeg op al de vrouwen waarmee hij omging. Hij kon, hoe kort ook, liefhebben in een woeste bedwelming, met een vurigheid die alles op het spel zette. Zoolang hij liefhad, was hij één met hun wezen. Hij wist met ze om te springen, ze pleziertjes te verschaffen, ze op-te-vroolijken, ze uit naargeestigheid los te werken. Ze waren dol op en tegelijk doodsbenauwd voor hem. Voor den minnaar één liefde, voor den man één huiverend ontzag. Want ze wisten, wisten diep, dat Mooie Karel tot alles in staat was. Hij sprak niet ván, maar hij gáf liefde, en ál het vuur van zijn minziek hart. Hij kon hun afranselen als ze sarden, kwelden met koude wulpschheid of berekende gevoelloosheid. Maar wat hij ook deed, ze bleven dol op zijn moed, zijn kracht, op zijn voorvechters-schap en op dat breede, goedige, vleiend-innige in hem, dat ridderlijke, zoolang hij van ze hield. Ze waren dol op zijn mooie, slanke mannenlijf, op zijn gaan en staan, op zijn spot en zijn ironie. Ze besnoven den verliefden adem in hem; het zwoel-vrouwbekorende, dat alle theorieën van fatsoen en eerbaarheid opslurpte, en de vrouwen in zijn tegenwoordigheid deed worden als lichtzinnige en speelsche kinderen. En dat toch niet alleen bleek, wulpsche verliefdenis, roering van zinnen. Het was zijn overgave, zijn levensgloed, het tintelende en spottende van zijn heele natuur; zijn fijne speuring van hun eigenaardigheden en verlangens, zijn diep toetasten in hun innerlijk, in hun smachtende binnenleven waar hij zijn woorden scherp en kloek doorheensloeg. Hij zag het blinkende van iedere vrouw; hij zag ze dadelijk in hun kracht en hun zwakte. Hij zong het liedeke dat ze altijd verteederde; hij sprak het spotwoord dat ze altijd deed gieren. In zijn nabijheid leken ze van lorretje geprikt, kakelden ze

zenuwachtig en rood-opgewonden. Hij had een begoochelende overmacht op hun zinnen, hij bracht een verwarring in hun gedachten, die ze hem argeloos lieten zien. De luidruchtigste en overmoedigste meid sloeg hij met altijd scherper en kwetsender scherts uit het lood. Hij hield van het snijdende en vlijmende tong-gevecht met vrouwen, die door grillige opgeblazenheid een man kwaadaardig wilden overblaffen. En dan, onder het omstrengelen en los-spartelen, opnieuw stoeien en weer terug-strompelen, werkte de onbewuste macht van zijn verschrikkelijke oogen, die alles uitdrukten wat hij wilde zeggen zonder woorden. Juist dat dubbele kijken van Karel, zoo overheerschend en naar-zich-toesleurend, en dan weer zoo minnend en vleiend-innemend, heelemaal om het liefhebben zélf, gaf hem een altijd nieuwe aantrekkelijkheid. Soms was het net alsof hij ze dwong tot geven, zich overgeven met heel hun trillende wezen. Weerstreefden ze lichtelijk, dan keek hij hun aan, dat ze de schrik om het hart sloeg, met wreed-wilde oogen. In Karel bleef het alleen de onmiddellijke reactie van hun niet dádelijk-willen, op zijn verlangen. Voor hún leek het een beangstigend dreigement, dat ze deed rillen en aan hun liefde voor den mooien jongen nog apart een soort van vage vreesachtigheid meegaf. En soms, als hij losbarstte met zijn ruwste mannenkracht, in de kroeg, op straat, vechtend en altijd partij-trekkend voor vrienden of meiden, dan was Karel voor de vrouwen een schepsel om je voor te verdoen. En toch werd hij beschimpt, belasterd, nágezongen soms, en door velen gemeden als een ziekte. Maar sprak hij die schimpers en kwetterende bekladders-in-het-geniep, met één hartelijk woord een keertje aan, dan voelden zij zich trots op zijn genegenheid en drentelden ze om zijn hielen, met drok welgevallen en opzichtig

vriendschaps-vertoon, als huichelende duimlikkers.

- Oele,.... oele! schaterde Karel dan minachtend, blies ze een mondje bierschuim in het gezicht en liep weg, zonder een woord verklaring. Hij had bij hen door de venstertjes gekeken.

II

Karel Burk slenterde juist de markt op, toen de Westertoren, hoog in de brandende blauwe lucht, het carillon van twaalf uur afklingelde en zijn klankverspringende warrel-melodie over de gezengde Jordaandaken uit-zong. Wat was het toch een fijn gezicht, zóó, van het glinsterende en vonkende water óver de dwars-bruggen de lucht in te koekeloeren, tot je in de verte het torenhaantje in de hoogte zag blinken als een gloeiende, trillend-gouden wiek van een stildrijvenden vogel in het starre blauw. Nooit had hij met zooveel traag plezier gekeken naar de huizen-, nokken-, en boomen-inspiegeling, en de kleurige wemeling van alderlei voer- en vrachtschuiten, opgepropt langs den wal.

.... Jonge.... tjonge.... een dag van genade voor een garnizoen meiden kon het worden!

Van straten en uit dwars-sloppen krioelden drommen tierende schoolkinderen, vechtend, scheldend of spelend, met kleine wapper-vlaggetjes in de knuistjes, en geel-oranje, hel-roode en blauwe vloeimutsen op de smerige en zweeterige of wild-lachende kopjes. De Noordermarkt dampte een wasemend hittegoud af, dat zengend invrat op tent- en zeildoek van de engopééngedrukte stalletjes en kramen, en een wittig vuur afflakkerde op waar en kleurige stoffen. Karel, de handen diep de zakken ingedrukt, - een gewoonte die hij ook in de warmte niet kon nalaten, - voelde

zich een echten Maandag-looier, van binnen vol vadsige stemmigheid. Ellendig jammer alleen dat het zoo smoorheet was. Zijn boordje begon waratje al te zwijmen. Tóch moest hij zijn akkertje vinden vandaag, al wroegde er nog zooveel onrustigs in hem. Met een stuk haring kon hij veel nattigheid mans worden, en anders maar de duiven-kervel aangesneden. -

Rond de lage Noorderkerk-muren groenden de boomen in lichtende goud-stoffigheid en langs het klimop en verweerden steen, zengde de zon een roosterend vuur af, in blauwigen na-gloed. Het schuine leidak gloeide zilveren weerschijnen af en spetterde fonkelingen onder en achter beschaduwde bladeren. Het hitte-licht kookte op wit-jakken en schorten van marktbezoekende Jordaan-vrouwen, die in drommen, etend en pratend, tusschen de nauwe doorgangetjes van stallen en kraampjes sloom voort-slifferden. Een marktzangerig ventgewoel omdruischte de tentjes en gonsde van de lange Westerstraat naar Prinsen- en Brouwersgracht dóór, als het zangerig saâm-stemmen van trompet-schallende vijverzwanen, in lente-morgen.

Mooie Karel keek; keek rechts en links; naar kroegstoepjes en venters-karren, in de schaduw van het marktplein, aan den wallenkant, achter elkaar opgesteld, maar zag geen makkers. Nog te vroeg, bromde hij. Twee orgels, op Westerstraat en Noordermarkt, begonnen plots tegen elkaar in, den zwengel te roeren. Het schelle, oor-scheurend gepauk en klank-schetterend getrompetter, deed hem rillen. Een dollemanshurrie. Zou hij even naar de Willemstraats-brug gaan kijken of er al lanterfanters uit de buurt hun dagnieuws stonden te bebabbelen, hangend tegen de leuning, de grachten overstarend met een blik die alles vond en niets zocht? Als hij *zijn* kuch liet hooren, zouden ze weten wie er wachtte. Nee,.... eerst in

de Hoofdwacht eentje grijpen, waar de gezelligheid broeide van ganzen in een moerassig-zonnig poeltje. En dan nog een slentertje rond de markt. Hoor nou eens, die straat-deun weer uitjengelen; als hij niet oppaste schoten zijn voeten ten dans, voor hij eigenlijk zelf wou. God-alle-Jezus,.... wat was het heet. Zoo een gloeiende Hartjesdag zou zoutige kelen bevallen, en gare hazepootjes op het bord brengen.

In de Hoofdwacht-herberg hoorde hij achter een schotje, dof gestommel en gesnork. Viel tegen. De herbergier klepperde met zijn lollige zwaai-armen breed uit. -

- Blinde Jaonus soàgt se luchtkesteile,.... lichtte de gelagbaas in; -.... sau maf-tie al fèn neige.... en draume dèt de keirel doet!.... àls fen se nèkyfe!.... Koarel!.... komp d'res lense!

Karel keek schuw achter het schotje, op de bezwijmde dronken slaap-tronie van Blinde Janus, een looienden diamantslijper.

- Ikke heppem,.... lachte de herbergier wreedonverschillig,.... al peiper loate snuyfe en mosterd loate likke.... moar.... hei is t'r nie uyt se snurrekie te breike....

Karel lei traag zijn zes slokjes-centen op de toonbank en slofte de kroeg uit. -

- Bedurrefe oàs!.... gromde hij voor zich uit.

In de Bloemstraat liep hij de Bul in het gemoed, die glom van zweet.

- Hei Bul, wèt feur 'n slèg goa jei nou uyt, hou je Moandèg?....

De Bul liep mee. Even moest hij in een slop, in de Bloemstraat zijn.... Of Karel zoover meestapte? Karel knikte. Met zijn drillend schommel-lijf wrong de Bul zich, het hoofd ingebukt, door een nauw, laagoverwelfd, duister poortje. Naar een krommig weg-

gezakt boven-raampje, in een voorover-hellenden, blindloopenden muur, schreeuwde hij iets over manden tegen een vrouw, die een vogelkooitje van een spijkerhaak losmorrelde. Zijn schreeuwende lijf hield hij half in het poortjes-donker verborgen. Op klompen klepperde de aangeroepene naar hem toe, jammerend met huilerige stem, dat ze niet meer uit haar oogen kon zien van de hevige schele hoofdpijn. Heintje Rijglaars, de garnalen-ventster, had bijna altijd hoofdpijn. Zeven jaar had ze, als getrouwde vrouw, op de koffiepikkerij doorgebracht en tegelijk het huishouden beredderd. Nu knauwde haar een zenuw-overspanning die haar hersens ziek-martelde. Als ze haar ‘dag’ had, haar érgen dag, dan takelde ze zich raar toe; omplakte haar slapen met rauwe aardappelen-schijfjes in bijtendsten azijn gedoopt, sneed ze reepjes en pleisterde die op haar neuswortel, voorhoofds-holte en op een rijtje boven de brauwen. Haar heele, van pijn verwrongen gezicht leek roodvonkerig bevlakt met vurige uitbijtsels. De Bul lachte zich een stuip om haar weeë stakkerigheid.

- Je laakt, sa'k stikke, 'n deurgesneije pepoafer en,.... en wèt stink je faan noa krùysemunt mins! wèt?.... freit lieferst 'n schollepie mossele mit mosterd hee?.... wèt hei je an raufe oarepels?

Het slop verwalmde een rottende groentelucht. De stank sloeg Heintje op de zieke oogen. Ze kon niet antwoorden van weeïgheid. -

Ingebukt liep de Bul weer terug, door het poortje naar Karel, die in het blakerende zon-vuur van de nauwe morsige straat, vlak voor het in duister-weggediepte slop stond te wachten. Wezenloos en loom, zelf niet wetend waarom, bestaarde hij de uitgesleten kozijnen van hoog-begloeide vensters en dan weer al de bewegingen van een groentevrouw, die aan den over-

kant, achter haar trottoir-uitstallinkje van klapbessen, oranje-roode wortels, dof-groene tuinboonen en goudglanzende komkommers, haar met netten overspannen aardappelen-manden zat los te knoopen. Met een kort-hysterischen, schellen lach schreeuwde ze telkens wat woorden naar de één-hoog-buurvrouw.

- Wèt seg je maan fèn sau'n fullis Koa?.... nou bin ik suur gesloage!.... nou bin ikker bei.... sukke sèllemènders!.... sau'n gescheurde fèrkesbloas!....

Woedend en schel lachend vertelde ze dat ze voor haar ‘pecario’, haar trottoir-uitstallinkje, nooit meer had hoeven te betalen dan vier gulden het jaar, voor één meter ruimte, en dat die ‘fuyle gemeinte’ haar nou, voor haar zeil nog een gulden meer liet afdokken.

- Saà' 'k barste Koa, as ik me aàge nou d'r ùyt wei: te snuffele!.... Je sel segge:.... as je 'n wond hep mot je bloeie!.... fejàt.... moar!.... Ik bin gein kalletje die 't op de steine f'rdient!.... Se moste al die meheirtjes fèn de gemeinte noar Bàrberoa brenge.... dèn sloape se soet!.... sukke schaujers!....

Uit een soort van slaperige willoosheid bleef Karel staan luisteren, in de schroeiende zon, terwijl hij in zichzelf tegenstrijdig dacht: kon voor hetzelfde geld in het poortje wachten. De Bul trok hem mee aan den arm, een kroeg in. Hij moest nog een paar boodschappen. Ze konden intusschen een potje rollen. Karel hield van biljarten, wou wel,.... al kreunde hij in stilte van de hitte.

- Seg trommel-mejaur,.... lachte Karel spottend naar den Bul,.... geif je gein sjoege op de hitte,.... sau'n mèl fiëduct as jei.... mi sau'n frècht ingewènde!

- Ikke swem en goan d'r onder 't woater deur, as 'n meeuw,.... lachte de Bul terug, blij dat zijn vette lijf zoo goed de warmte duldde. -

- Nou, jei ken d'r auk je feursteife bei je àchter-

steife mikke.... spotte Karel, in gedachten nog scharrelend tusschen de Volendammers. -

De Bul speelde sterker biljart dan Karel, moest daarom alles ‘overband’ stooten. Maar de Bul was een woest, hartstochtelijk speler, die niet tegen zijn verlies kon. Stond hij achter, dan vergiste hij zich in de punten en schreef of telde telkens te veel voor zich zelf. Het was een griezelige en gewaagde verzwendeling en een zonderling valsch gedoe. Maar hij deed zijn slimmigheidjes zoo uitgeslepen af, en met zooveel luidruchtigen zwier, dat hij zijn tegenstander bijna altijd overblufte. Ook nu weer moest hij Karel misleiden. - Mooie Karel, onverschillig, mikte veel. De ballen robbelden en hobbelden dof over het vuil-bevlekte, met jenever en bier ingemorste biljartje, in het paf-heete, donkere gelagkamertje, waardoorheen een scherpe spirituslucht prikkelde. De Bul kon het niet verkroppen,.... hij verliezen! Dan maar tellen voor zich.... te veel, telkens weer en weer. Plots zag hij iets wilds, een drift wringen in het gezicht van Burk. -

- Jeisis.... schrok de Bul,.... sou ie 't gemerkt hebbe?

Hij kende Karel,.... als hij er werkelijk van overtuigd was dat hij valsch speelde, zou die hem de ooren van het hoofd draaien. Wacht, nou zijn gewone sluwe tactiek, om Karels argwaan weg te lokken. Zenuwachtig en zichzelf in angstige vermoedens ópjagend dat Karel alles gemerkt had, een strakke en dreigende verstilling ziend in heel Burk's doen, begon de Bul nu, verstrooierig-onoplettend te spelen en te praten met den kastelein, die pufte en zanikte over de hitte. Zoo, sluw op Karel lettend, toch in schijn dood-onverschillig, vertelde hij zich telkens in eigen nadeel, gaf minder punten op dan hij voor zich

zelf maakte. Langzaam zag hij Karel weer uit zijn strakheid bijtrekken. Nou kon de vent ervaren dat hij niet valsch speelde, niet gapte. Maar het was den Bul, - één bonk gloeienden speel-hartstocht - een helsch offer. En toch zou hij nog verder gaan. Hij telde, híj. Zijn zware vette stem klonk snorkerig-uit-dagend in het stille kroegje tusschen het bolderend-dof ballen-gerol. Hij moest er ook een grapje overheen gooien. De vent keek zoo zwartgallig. Karel stootte en miste de twee andere ballen.

- Die goat op sokke,.... lachte de Bul, de geluid-looze rolling van den bal bespottend. -

Ook hij miste, moedwillens. Karel, wild, knalde een zwaren doorschiet-stoot af.

- Heire-me-sestien.... joligde de Bul gemaakt,.... es jei 'n deurschietstaut moakt.... stoat de klok stil.... Hij telde, hij; *nu* te veel voor Karel. Nou zou die toch wel van zijn argwaan afgedwaald zijn.... Jonge, daar had hij zich met benauwenis uitgewerkt. Maar weer verstrakte Karels gezicht. -

- Bul,.... zei Karel plots streng,.... ik weit niet wèt feur slèg je uytgaujt.... nou hep ikke weir te feul en jei te min.... ikke stop.... jei set maàn op me neus.... ik mòt nie!

Met gehuichelde verbazing en schrik, bestreed de Bul heftiglijk Karel. Hij stoof óp en zei schamper met een valsch-sluw omkeeren van de rollen,.... of Karel soms niet tegen zijn verlies kon? Burk had nijdig en heelemaal in de war gebracht door Bul's sluw-bedriegelijk doen, zijn queue op het biljart neergesmakt, wou niet meer.

- Te wèrm!.... blies Karel kregel van de hitte uit, op een stoel neerzakkend.

Zenuwachtig-druk praatte de Bul het weer goed. Nou moest Karel vast mee naar de Egelantiersstraat bij een

politoerder. Daar was het een keet,.... nee.... dat moest Karel zien. Als de kleine politoerder meeging, konden ze dein hebben vandaag. Die paddestoel met zijn besproette tronie hield de lol er in voor tien. Je kon hem de kewijne niet van zijn keggie afsnoepen, al liet je hem een matteklоppertje voor zijn oogen glimmeren. En een wijf dat die kleine augurk had,.... nee, een boom. Ze leed aan een vliegende kwaal,.... zoekende klieren en loslijvigheid.... zei de dokter.... En nou moest ze altijd konijnen-boutjes knabbelen. Een frommes, nee, daar kon Karel van smakkeren. Het zou goed uitlekken als hij meeging. Als hij hem voor vijf spie mosselen met azijn tracteerde, of zes voor een cent bij Ka aan de Eenhoornsluis en voor koefnoen zijn borst liet natmaken, dan zou het sproeten-kereltje dansen als een dolle turf. Hij was rutje van zijn kruin tot zijn hakken en daarom kon je alles met hem doen. Eergisteren, vertelde de Bul, was hij onverwacht nog in zijn luchtklappertje gestapt,.... temee een nest vuile honden!.... Het politoerdertje droeg, als hij wat had, zijn spieën altijd in zijn gulp, anders ganniften zijn oudste jongens hem 's nachts al het poen af. Het heele stelletje, jongens en meiden, mafte op den vloer, met hun negenen in één hok. Een schuur menschen,.... lachte Bul. Alleen hij en zijn wijf in een bedstee. En ónder de bedstee mestten ze konijnen met lammetjes-sla. Bul gierde door en verhaalde in opwinding. Zijn zweethoofd was donker doorpurperd van drank en hitte, als door een kaarsvlam in het duister omschenen. Schichtig keek hij op naar Karel of hij hem weer in zijn sas gebabbeld had. -

- Doar... nou bin ik uytgebloeid!... hijgde hij zwaar.

Karel lachte mee, wou vooral het zware hippie van het politoerdertje zien. Als het grondsop was, zou hij de Bul uitschateren voor zijn gansche leven en de heele santepetiek van het huishouden. -

Terwijl ze de Egelantiersstraat inliepen, kwam eer sleeper woest een hoek-kroeg bij een dwarsstraat uitrennen, en hengstte zijn paard, dat schichtig trappelde in het span, zóó hevig op den neus, dat het bloed zijn bek uitdruppelde op de keien. Karel, die er juist langs liep, sprong hartstochtelijk-woedend bij, rukte den sleeper van zijn paard weg en schold hem, trillend van drift, omver. -

- Rauje dief!.... beistebeul!.... mot je mit je dronke kop.... dèt stomme dier rèmme.... kaàk! 't Stomme beist bloet às 'n run!

De roodharige sleeper, geschrikt van Karels dreigoogen, voelde zich toch door dien ruk gekoejeneerd. Met zwaaiende armen en kwaadaardig-gespannen vuisten wou hij Karel te lijf.

- Waar moei jij je mee?... krijschte hij naar Burk.

Met één snellen kopstoot had Karel hem achteruit geslagen, dat de kerel stond te waggelen naast het paard, op zijn beschonken beenen. Een agent was van de linksche zijstraat bijgesprongen. Met strenge afkeurings-woorden haalde die een boekje uit den zak, om proces-verbaal te maken tegen de beestenmishandeling van den dronken sleeper. Weer draaide Karel bij en strafte den sleeper met hoonende woorden.

- Sau'n rauje dief.... rèmt t'r 'n stom beist.... se moste je jompe.... sau'n seinuw-autemebiel.... Mot jèi frèchtraàje mit sau'n bieteknàr?.... goàn op 't dàk fissche.... fèng je fliegers....

Dieper van zenuwachtige opwinding perste hij zich de handen de zakken in. Een bende nieuwsgierigen was om den vloekenden sleeper heengedrongen, maar de agent duwde bazig den weerbarstigen roodkop naar zijn paard, dat met dampende hitte-borst stond te trillen op zijn pees-magere pooten. Bul, bang voor erger, trok Karel uit het standje mee naar den politoerder.

- Mit 'n schuyfie fort Koarel,.... ànders laupe we 'm fèst mis. -

De politoerder was thuis.

- Wèt 'n swijnepàn,.... pruttelde Karel, toen hij de kale en schooierig-verarmde achterkamer was ingestapt; een drie-hoog achteruit, pakhuisachtig-duister ingesloten door vochtig-vuile zijmuren van andere wrakke krotten. Een wasch van lompen hing uit te drogen midden in het vertrek. Benauwde luchten van peulen en bleekpoeier mengden zich dooreen. Een paar gehavende stoelen stonden tegen het raam, bij een zwartbeplankte schraag, overplakt met smerig-vervreten, oud karton-papier. In den duistersten kamerhoek, waar twee kleine kinders op den grond speelden met garnalen-hulseltjes, zuurde lak- en terpentijn-stank uit een groen-aarden pot. Een wild licht viel schel het gordijnlooze bovenraam naar binnen tot op de helft der muren, vergroezelde zich in het grauw-gore en behangsellooze benedendeel van het roetig-vervuilde kot. Stroo en lompen leien over den naakten, van zwarte reten breed-doorscheurden planken vloer verspreid, en door het heele hok warrelde een havelooze rommelzooi van stukken en brokken oud huisraad. Willem Hoomeyer was een ivoorbleek, klein mannetje, uitgemergeld, een en al pees, dat hevig zenuwachtig met zijn oogen knipperde. Op zijn strak bleek gezicht vlekte een wemeling van sproet-spatjes. Willem heette een puik werkman, maar hij had het land aan geregelden arbeid. Moedeloos en dreinerig werd hij nooit, maar wel ontevreden op zijn bestaan. Hij hield van het echt-Amsterdamsche looien en van den kroeg-plak. Maandag was voor hem de zoetste dag; bedronk hij zich op heel aparte manier. Dan stapte hij dood-gemoedereerd van het eene pontje in het andere overhaaltje en bleef varen tusschen twee oevertjes, kroeg in kroeg uit, tot hij

geel-rood zag als een hooimijt in zon. Hij hield er van al zwervend en zingend 's Maandags de Amsterdamsche markten af te slenteren met een stel looiende sigarenmakers en een trio briljant-verstellers, lollige snaken voor ‘jaaim’ en borst-nattigheid. Er was bijna nooit geld in huis. Bleef er geen poen voor de huur, dan hitste hij zijn pienter wijf óp zich stiekem met den huisbaas te verstaan. Dat leek hem niks geen schande-lot, want beter gemeen en bik, dan fatsoenlijk met leege darmen. Zoo een idee droeg hij nou eenmaal bij zich. Ook zijn vrouw hield van zoo een leventje. Als ze maar geen baan-trippelaarster hoefde te worden. In het stiekeme álles. In het openbaar niets. Mie Hoomeyer was heel groot en zwaar gebouwd, en stak een geweldig eind boven haar pees-mager manneke uit, met haar zwellenden boezem en trotsche, wulpsch-knappe hoofd. Ze deed grof-gul, lichtzinnig en gulzig zonder boosaardigheid. Ze hield van haar vuil nest op haar manier, als de kleinen zichzelf maar door het gemier heensloegen. Ze was dol op komedies, bioscopen, op grof-boertige, roezige vroolijkte en niets zag ze liever dan electrisch avondlicht, kralen beursjes en gouden oorbellen. Haar huishoudelijke verliederlijking kon haar nou net geen puntje schelen. Ze zou er zich wel doorheen roeien, als het nest zich dan maar licht hield en meegaf. Voor schuld-kwijting verslingerde ze zich aan allerlei kerels die haar hebben wouen, en die zij met haar knap gezicht en zwaren boezem wulps begoochelde. Ze hield dol van lekker eten, van brandewijntjes met suiker, advocaatjes, sterke boerenjongens en van ongesnoeide pret. Pret moest pret zijn, redeneerde ze. Want met een glaasje rood dronk je de treurnis er in. Ze kon altijd nog kniezen achter een tralie-raam als ze eenmaal de zeventig beet had en ze haar snoet met gips gingen bestrijken. Het leven was niets dan lol en je moest in

het licht staan als een zonnescherm. De kinderen deden in onbewustheid mee aan de zwijnende haveloosheid van de zinnelijke moeder. Drie kinderen, anders geborgen op de school van Heil des Volks, in de Willemstraat, zaten nu bij den zurenden terpentijn-pot in het duisterste kamerhoekje, elkaar porties van uit den goot opgebaggerd garnalen-afval toe te bedeelen, met argelooze speel-stemmetjes de buit aftellend. Moeder Hoomeyer had geen schoenen voor haar kroost. Het oude schoeisel was tot aan de zolen stuk-geloopen. De kinderen waren naar huis gedragen door een helpster van de school. Het plaagde haar even door het hoofd, maar méér nog kwelde haar de zorg, hoe het vetgemest konijn onder de bedstee uit te krijgen. Toen Karel binnen kwam had ze het schuwe beest met een stronk bloemkool gelokt en het net bij zijn ooren het stinkende stroo, naar een verwaarloosden stal riekend, uitgesleurd. Nou vandaag moest haar ‘uytferkaurene’ genekt. Het vette, geelachtig-bruine konijn vermoffelde schuw zijn ooren toen ze het dier losliet op haar hand. Het snuffelde benauwdjes rond en brugde zijn rug plots als een geschrikte kat. Door zijn bewegelijken tril-neus leken zenuwen op en neer te kruipen en telkens wou het beest Mie in de hand bijten als ze in luid lach-geschal naar zijn ooren greep. Het bleeke politoerdertje keek weekelijk-aangedaan naar zijn geweldige vrouw óp.-

- Mie.... je weit nou einmoal.... ès dèt ikket nie sien ken....

Er klonk iets van beverig meelij in zijn stem. Mie duwde haar voeten in achterwaartschen stand.

- Wèt sau 't sproetneus.... 'n kenaàne-maurd is t'r goar gein maurd!.... lachte ze op uitjauwerigen toon, terwijl ze het konijn nu met de linkerhand aan de ooren vastgreep, het krampig-spartelende pootenlijf liet draaien en hangen voor de schuw-knipperendé

zenuw-oogjes van Willem. In den hoek, achter de kinderen om, ónder de droogwasch doorduikend, scharrelde ze den pook op.... De kleintjes waren opgesprongen en dansten op hun bloote vuile voetjes rond het geweldige moederlijf, dat overal het stuiperig zich ópwringende konijn, meesjorde. Plots stak ze haar linkerarm strak vooruit, draaide het zware beest met den achterkop naar zich toe en sloeg een kort-kordaten pookslag het hangende dier den nek in. Het konijn kromp inéén, bleef plots verstijfd in doodstuip. -

Mie lachte dol, dat haar zware boezem trilde, smakte het vermoorde beest onverschillig op den vloer en wierp den pook weer achter den terpentijn-pot.

- Hier schaànt de moan,.... zong ze schelvroolijk,.... doar is 't plaàn.... nou is tie ofgegoan!

Met luid stem-gejoel bukte ze zich naar het doode beest, terwijl de kinderen er om heen dansten en het bij de ooren wegsleurden. Het politoerdertje alleen stond groenbleek en hevig ontdaan vóór de uitdrogende lompen, midden in de kamer onder het schelle slaglicht van de naakte ramen. -

- Jèi hepper de slik fèn.... sprak hij stilletjesontdaan.

- Allejeisis!.... gierde Mie.... hè mènne!.... kaàk kereis.... hèi grient.... sèk de daud kraàge!.... dèt is maàn keirel.... sel ik stikke.... hèi grient.... sau'n pi-ès!.... sau'n sulboantje!....

Harde klappen klakte ze op haar vette dijen, en haar romp en boezem krampten den schoot in, van den fellen hoonlach. -

- Sau je segge,.... gierde ze na,.... dèt tie.... dèt tie.... bèi 'n sèndhaup in 'n stille stroat.... flauje 't leife redt!.... En dèttie.... dèttie....

Ze gierde als een bezetene, sloeg zich weer klapperend op de dijen, half stikkend in haar vloedgolvende woorden.

- Dèttie.... se sau op 't sondebènkie fèn 't Hàalsleiger droagt?.... sau'n geelgieter-mit-suyker,.... sau'n oftreksel fèn Sjekau.... sau'n nommertje nul!.... Karel, die pas was opgestoven voor een mishandeld paard, vond dat nou niets, Mie zelfs een koordaat wijf en den politoerder een schijnheiligen ‘janmaker’. -

Het politoerdertje stond nog te beven en een paar tranen sterden zijn oogen nat.

- Hei je me aujt sau'n gedrocht.... in sau'n eng hèrtje gekneipe?.... moar.... mit se jètte fischt tie tug de faànste kluyfies uyt de pèn.... nou jèi?....

Door den Bul, Karel en zijn vrouw, werd Willem nu in het hoonend krakeel getrokken, met spot en ironie. Vooral Mie, haar vet-glimmend zinnelijk gezicht tartend vooruit gestoken, bonkte met zware lachstem, beleedigingen op zijn bleek hoofd neer. Met de rood-gebrande terpentijn-handen de hoogte inzwaaiend, de zenuwoogen fel knipperend, weerde het politoerdertje af:

- Alles goed en wel,.... àlles goed en wel.... moar ikke mot 't nie.

- Sau'n bokser op sèchte aàere.... hoonde de Bul,..... hèi mot nie!.... lik je sproete fèn je mom.... bi je Eppollau fèn de Hoarlemmerdaàk!....

Mie Hoomeyer plakte weer klappen op haar vette dijen van den lach, terwijl de stinkende vloer door de verschooierde kindertjes met den pook werd beroffeld.

De Bul troonde Hoomeyer mee op straat en nauwelijks buiten of hij joolde, zong en cancaneerde met schuin-verdraaid plezier-lijfje, als had hij een loterij getrokken. Van de Prinsengracht zag hij een stoetje vermomde kinderen met vlaggen en lampions, luidruchtig de Egelantiersstraat in-herriën. Dadelijk moest hij het ‘gereidschèp’ van Hartjesdag. De Bul kocht hem een smalle, rood- en geel-gestreepte lampion, en een krakenden ratel. Onder Karel's arm door, stak hij

zijn oker-rood gebrande handen met den ratel en kraakte een helsch geklepper langs Burk's lijk af. Zijr boezeroen-mouwen had hij tot aan de oksels opgestroopt. Zijn geel-witte huid bleekte als uitgekookt kippenvleesch naast de zwellende volheid van Bul's doorpurperd-paarse koonen.

Nou speet het Karel dat hij zijn harmonica niet had meegetild. Dien sproetneus zou hij hebben laten hinken en springen als een clown. -

De lange, enge Egelantiersstraat lag in een broeienden hitte-nevel vergrauwd van warmte. De droog-geschroeide keien, bezaaid met vuile kranten-fladders en groenten-afval, dampten een zanderig-heeten gloed af en een armoe-lucht van onopgelosten menschen-wasem. Een groezelige kleurigheid van groentestalletjes in gouden zon, doorbrándde de volksbuurt met een sjofele weelderigheid. Het indisch rood, vlammig oranje-geel en groen-blauw van, voor één avond plots opgedoken, Hartjesdag-kraampjes, mengde een broeierige kleurenschittering tusschen de morsige grauwe huizen met het vergoorde baksteen. -

Bij de Eerste Egelantiers-dwarsstraat stond een orgel te trompetteren en zware basklanken af te dreunen. Kleine meisjes, harkerig stijf, dansten een polkaatje. Het kermis-mooie voorblad van de kast, fonkelde zongoud af. De dwarsstraat lei vol zingend gerucht. Van de hoog-gebuikte planken bruggetjes joelden kinderen aan en af, spogen over de lage leuninkjes als in afgesproken spel. Het grachtwater, blauw-zwart vermodderd, overzaaid met stronken en vuil, stonk als een opengegraven riool, zoog de woelige straat-kleuren met felheid in. Boven den wal dreef violet gedamp, een zwoel-zoete ontstijging van gassen, ruikend naar bedorven eieren. Onder het bezonde boomengroen spatte een zilveren gloed van onderschept licht uiteen,

dat fonkelde over het water als een wemelend vuur.

Bij de dwarsstraat groette Hoomeyer den Westertoren, die hoog over de gracht- en zijstraat-huizen en huisjes, de lucht inboorde, al de groezelende Jordaanbuurten overheerschend. -

- Dèg lènge Jèn,.... joolde hij tot den toren,.... kum d'r nou is uyt je snit fedoag.... en dèns ereisies 'n kedriljetje!.... lènge, staàfe Jèn!

De oude, bruin-baksteenen gevel-muurtjes van de Eerste Egelantiers-dwarsstraat-huizen leken in de hitte te verzwijmen en te verwelken onder den grachtenstank. Op de vermolmd-houten trapjes met uitgesleten leuninkjes, tegen de afgebrokkelde huisjes-stoepen ópgedrukt, lag het droge straatstof te gloeien als heet zand. Heel de buurt rond, zuchtte amechtig in snikhitte. Van de Egelantiers-dwarsstraat uit gezien, stond de Westertoren strak, hoog en spits-slank, in een grijs-violette zonnigheid tegen het strak-uitgespannen luchtblauw, zijn gouden bol en weerhaan schitterend in louteren glans. En heel de oude stad er om heen; de lage oude huizen in front en zijkanten van grachtjes uitlijnend, met hun pannen-rood dat schel gloeide in den gouden dag-schijn. En al de verweerde of bijgepleisterde bemuringen en oud-eigenzinnig uitkijkende, naar voren springende topgeveltjes van aloude gebouwtjes aan zijn voeten. Alles er om heen oudsteedsch, be-zónd, doorwarmd van nooit-te-vernietigen intimiteit, omwasemd in een gouden, violettige sferigheid, die afdampte van de oude, krom-hoekige grachtjes, het brakke water, de lichtende boomen. Alles van innige buurt-intimiteit, lei aan den voet van den spitsigen Westertoren neergedoken; het pannetjes-rood boven cierlijk-ingebogen trap-nokjes, de kromme, verbogen Prinsengracht met haar plotse inhammetjes en zwenkingen, haar oud-Amsterdamsche

kleurigheid van schuiten en roeren; álles, om dien hoogen toren, met zijn inkijk op al de, in het front bij één gebouwde, nauwe Jordaan-zijbuurten. Heel de Egelantiers-dwarsstraat, met haar doorkijk op bruggetjes en Westertoren, lag nu als een zonnig wijkje, oud-steedsch, door allen pronk van het nieuwe vergeten. Overal op de lage huizen, verinnigd door saâmdringende gezelligheid, bedakinkjes op daken, raampjes op ramen, verdekte venstertjes en geultjes op groote vlakken, opgecierd met bloempotten en verouderde knussigheden, straat-verhuiselijking van een karakteristieken bouwtrant. Er stonden oude, ingezonken gebouwtjes, als zich stram-inspannende grijsaards die nog rechtop willen gaan; kluisjes als groote stoven, huisjes als verdoolde hofjes; huisjes als gezellig-knusse visite-woninkjes van gouwsche-pijp-rookers en koffieslurpers, omstoven van oude geuren, kruidkoeken-geur en geur van drogisterijen; pek en touw-geur, tabak- en jenever-lucht, doormengd, vereend. En tusschen al die oud-steedsche, Amsterdamsche karakter-buurten, de schrikkelijke, naargeestige gangen, waar hier en daar, oude boomen achter lage, blinde muren, op riekende, vochtige binnenplaatsjes hun ouderdom en vereenzaamde triestigheid verkniesden, in klooster-achtige, verschimmelde hoekjes. -

Ook van de nauwe zijstraatjes bij de Egelantiersdwars-straat joelde kinderkabaal, onder warrelend stofstuifsel.

Op alle smerige stoepjes en houten trapjes ging Hoomeyer zitten, burleske bedreigingen ver-boê-end naar de kinder-zwermen. Hij had in een kelder een geschonden masker gevonden, een mom met gezwollen, vermiljoenen neus en kaas-bolle koonen. Daar zat hij nu onder te blazen van benauwenis. -

- Nou binne je sproete geburrege.... neus!.... lachte de Bul.

Toespelingen op zijn sproeten verdroeg hij nooit lang. Nijdig schold hij den Bul terug voor ‘swendelpens’. En, als alle volksmenschen, snel gekrenkt, onberedeneerd doordravend, schold hij kefferig voort, wou hij niet meer met Bul verder op stap. Mooie Karel suste met gemoedelijke woordjes. Dat deed Willem goed. Zijn oogen knipperden zenuw-snel,.... hij voelde zich inééns weer de oude. -

- Hou je kaufert in je klefiere.... às je je petraun in 't gemoed laup!.... dolde hij naar Ko-sta-je-Vast, die met den hoed op zijn hoofd was voorbij gegaan zonder hem te zien.

Ko, gebluft dat plots zijn hoed van zijn kop werd gewipt, wou dadelijk toeslaan, toen hij kleinen Willem achter zijn opgezwollen mombakkes zag uitloeren.

- Nou sel je 't hebbe.... lachte Ko-Sta-je-Vast goedig naar zijn collega.
- Sàpper jèi,.... hoonde Willem.... op Hèrtjesdèg?.... peise?..... loat je hènge!....
- Hènge?.... lachte Ko-Sta-je-Vast, een politoerder als Hoomeyer, ijverig, nooit-verzuimend werker,.... wèt scheilt maàn je Hèrtjesdèg!....
- Nou, je bin fèn de kles-kles.... 'n neusdruk mos je hebbe.... pochte kleine Willem.
- Steik de maurd.... barstte Ko uit en liep door.

Willem, met zijn opgestroopte mouwen, sloeg zijn fellen ratel rond en stak zijn tong door de luchtspleet van zijn lach-mom.

In de klein-breede Maagdelievenstraat, vlak bij de Tuinstraat, hingen drie groote vlaggen uit drie kroeg-deuren, bijna de keien rakend. Drie vischcolleges hadden op één dag prijs gehengeld en hun rijtoer te verlollen.

- Dèt wort Jèn Kloasse,.... lachte Karel, zich langzamerhand uit zijn verzonken triestigheid los-

werkend, opgevroolijkt door de dolle grollen van Sproetneus. -

Uit de Tuinstraat klonk zangerig venter-geroep van een komkommer-koopman. Héel de Tuinstraat ei in een zonnige sjofelheid te gloeien. Alle kleur dompte er tot slop-gorigheid. En zooals de Tuinstraters een heel ander slag van menschen waren dan de Willemstraters, zoo was ook de Tuinstraat een heel ander slag van straat dan de Willemstraat. Geen buurt in den heelen Jordaan, waarin de saâmhokkende, nauw opéén-gedrongen massa zoo in groezelige vervuiling leefde en bijeenpropte als daar. Het middendeel der straat leek een belt. Er stonden duistere rabatten te rotten op den walmenden grond. Als een zwerend brok leven, aangestoken, tusschen al de andere sombere wijken en straten in, zoo lag de lange Tuinstraat met haar dwars-wijken in den Jordaan. Het was de straat van uitgevreten armoe en jammerlijkste naargeestigheid, met haar donkere keldertjes, ingezonken winkeltjes, haar trieste snijdingen en gangen, haar scheeve gevels en schimmelende haveloosheid, dat zelfs de schroeiende zon er geen licht-vreugde meer doorheen kon werpen. Nu, in de blakerende zon, leek de geplunderde straat armelijker, triester dan ooit, met haar ingetrapte garnalen-afval, stukken haring, brokken rottende zoutevisch, appelen-, peren- en pruimenvuil. De zomer woelde in de goten, beerputten en stinkende krotten; bracht het vervuilde, binnen-kamersche leven, in schaamtelooze verliederlijking op de houten trapjes en stoepjes naar buiten. Gekrijsch van ongekamde vrouwen doorscheurde de straat, tusschen wild gegil en terug-schreeuwingen van kinderen. De Hartjesdag raakte in zijn kleurigen opschik de Tuinstraat nauw aan. In de slaapsteê van Rooie Hein sprong Hoo-

meyer een meid na, klauterde het trapje op met aapachtige been-bewegingen en woeste grijparmen. Het één-ramige Tuinstraat-logementje, met zijn vuilgroene hor, leek een half-gesloopt krot.

- Wèt mot jeì in dèt beràk?..... vroeg Karel, terwijl hij den rok van de geschrikte meid uit Willem's roode handen loswrong.

Willem, zijn mom vóór, blazend en negertaal ratelend in het geblufte meidengezicht, speelde ‘mandril’, zooals hij dat eens bij Carré gezien had. Hij krabde zich onder de oksels, over de buik, bewoog zijn hoofd wel tienmaal achtereen, heel snel, op en neer, oog-knipperde achter zijn masker en schoof als een beest op zijn achterste de stoep-trap af. De meid, tot bedaren, schold hem stijf. -

- As 'n kouwe windstreik is tie lèngs me gegoàn.... dèt stuk f'rgif!.... riep ze de slaapsteê in, waar ze gierend uitgelachen werd, omdat ze zich zoo bang had laten opjagen.

- Nou eirst bèi Gaàs.... eintje tussche de koake glaàje.... eischte het politoerdertje, die verschrikkelijk zweette door het telkens af- en voordoen van het mom. Zijn bleek gezicht met de knippende oogen leek met mastiek ingewreven van transpireerende vettigheid. -

Gijs' kroegjes-gevel in de Tuinstraat was rond het heele raam, van de vensterbank tot buurmans eerste verdiepings-kozijn, omhangen met kleine bruine, zwarte en gele vogelkooitjes. Dat was Gijs' roem in de straat. Als 's morgens heel vroeg al, zijn gele kanarietjes, zelf gebroed en opgebracht, stoeierig begonnen te fluiten en te kwetteren, dat den buren hooren en zien verging, dan was Gijs eerst in zijn schik. En geen dronkaard, geen kwaadaardige, geen keienschenner die het ooit waagde een hand naar de kleu-

rige kooitjes uit te steken. De kanarietjes leefden onder de vertroetelende en weekhartige bescherming van de heele straat. Als tegen den avond, de zon laag langs Gijs' kroeg-gevel hitteloos licht uitschoot, en de kanarietjes de citroen-gele kuifkopjes en springjolige gele lijfjes goud-beschenen kregen, en ze begonnen te kwetteren dooréén, gelijk een zwerm verwilderde zangertjes, dan stond Gijs buiten te genieten, met zijn neuswarmertje zwart-gebrand tusschen de lippen en bleven er heel wat Tuinstraters staan luisteren alsof ze met het fluitend getierelier en zilveren keeltjes-geroffel, een vervroolijking voelden gaan door heel de dood-sombere, kniezerige ellende-buurt. -

Hoomeyer en de Bul poogden lokkende tjilp-geluidjes van de lippen af te fluiten en slag-trillers met de tong na te bootsen, terwijl Karel naar een bezond kooitje opkeek, waarin een knus kanarie-paartje een verliefd gesprek met de snaveltjes hield. Een schoorsteenveger stapte norsch de kroeg van Gijs uit.

- Bi je 't of bi je 't niet?.... informeerde Willem argwanend en de Bul omratelde de zwart-bestover tronie van den man.

- 'n Klucht, jonges.... 't is Hànnes Hompie!

- Immes, ik loat màan nie besausneigere.... ikke docht' er dà je j'aage f'rmomd hèd!

- Loat je test rippereire,.... snauwde de schoorsteenveger barsch.

- As jèi je eirst 'n feèr loat insette.... kaatste Karel terug.

En spottend viel Hoomeyer in, op den wildemannig-uitzienden schoorsteenveger wijzend:

- D'r draàft hier 'n roar luchie.... heit ter iemènd broek-hoest?....

Hoomeyer was de gang van Tuin- naar Egelantiersstraat ingewaggeld, mompelde iets geheimzinnigs.

- Die stèpt d'r de hèllefe moan ùyt, heil sjikker.... schreeuwde hij uit de gang naar Bul.

- Wèt f'rdoe jèi?

- Ikke ondersoek 't woater-merk an de suytsei.... grinnikte hij,.... soek tug 'n draàfer feur 't nikkertje....

Vertrapte doode visch en ingewands-vuil lei de Tuinstraat-gang te doorstinken. De borrelende, neergeslagen hittedamp kroop en kronkelde door het vunze slop, waarvan bovenkrotten nog bewoond waren. Een scheefgezakte pui hield twee ruitlooze vensters in het gang-duister op, terwijl aan den voet van de steenen muren allerlei uitwerpselen van de straten lagen uit te walmen. Als een broei-hol, een donkerend gevang, diepte de gang weg in een blijvenden schemer. Een verstikkende dampigheid zoog het slop van de twee voor- en achterstraten in. Kleine kinderen kropen er argeloos óp, uit de schreiende somberte van het lucht-looze hol, goor-bleek, als beschimmelde wassen poppen, in gruwelijke versuffing van heel hun kinderwezentje sprekend en spelend. De tering-gezichtjes uitgegrauwd, leken alleen even soms bij een pretje de doode oogjes vurig aan te glimmen. De jordaners zagen niet meer, door sleur en gewoonte, wat er weggesmoord leefde en wurmde in de schurftige gang; wat daar broeiden voor ziekte-kiemen. Willem lolde in het slop, kon niet vinden wat hij zocht.

Karel begon het geslenter te vervelen. Hij wou weer terug naar de markt, naar zijn gavvers. Plots voelde hij een ruk aan zijn jas.

- Dèg aume! 'n spie? àsseblief.... eintje moar.... eintje!

Het was brutale Daantje van Neeltje Burk, die in zijn eentje van de Willem-, naar de Tuinstraat was afgezworven. Hij had pas in de Boomstraat een brandje gesticht, in tuchteloozen drang naar baldadigheid. Het

gestolen lucifersdoosje gebruikte hij nu voor eigen genotje. Het vijfjarig mannetje rookte schijn-dapper, met viezige, bange haaltjes een piraat-cigaretje.

- Sau'n bengel, nou àl in de vlèm!

De Bul had er schik in.

- Sel maàn 'n kostgènger wurre,.... bromde hij.

Daantje was heelemaal in een vervuild-oranje pak gestoken, dat een jongen van veertien jaar nog te ruim zou geweest zijn. Onder zijn slobber-wijde oranje broek zakten zijn kousen en onderkleeren tot op zijn met touwtjes bijéengeknelde schoentjes af. Telkens sjorde hij zijn broek óp met een uitgerafeld kar-touw, dat hij als een groote schooier, met nagebootste schooiers-gebaren om zijn middeltje knelde. Van de Bul en Karel kreeg hij een paar centen en snel dook het oranje schooiertje tusschen de rokken van een stel meiden door, die, armen-ingehaakt, in een lange rij aanmarcheerden en de heele Tuinstraat dwars besloegen.

Gretig barstte Karel uit, toen hij jong vrouw-volk zag.

- Hei!.... jèi mit je rauje trùy.... jei maàd fen Kaupere Tuyt.... jèi fèlt maàn in de flènk!.... seg me je huysnommer!.... mot je 'n potje koel schuym?

In een ommezien stoof de heele meiden-stoet rond Mooie Karel, kakelend en lallend, terwijl de een zich voor de andere verdrong.

- Niet dringe maàde.... spotte Hoomeyer.... ènders leit me boesem 't of!....

Een hoonend gegier omzong Sproetneus.

- Jèi mit je rauje trùy.... jèi sèl 't segge,.... besliste Karel.... Woar motte we hein?

De meid met de roode trui, dochter van Berthus Koperen-Tuit, leek voor alle mannen een lok-bloem. Ze had goudblond, zwaar haar, en ze was de langste

en slankste van al haar vriendinnen. Ze droeg een helroode blouse met een gekleurde knoop-das. Een dofzwarte boezelaar om de taille gestrikt, verernstigde haar blouse-opzichtigheid. De vriendinnen jengelden wild en opgewonden dooreen.

- Noar Swèrte Jéns....
- Neè,.... noar Moeke....
- Noar Rauje Hèin!....

Maar de roode-blouse-meid gluurde naar de schalksche oogen van Karel.

- Ik hep me glimmend bedocht.... bèi Lorretje Pek.... op 't Kèrthuiser!.... doar hèi je aàskout bier!
- Op mèrs!.... beval Karel kort.

De meiden, vóór de mannen uit, stoeiden, zongen en sprongen, al bleven de armen ingehaakt en de wiegelende lijven aangeschakeld tot een straat-breede rij. Ze schopten met hun beenen en zwiepten hun bruine, blauwe en zwarte onder-rokken in prikkelende dans-driftigheid óp. Eenige zang-kelen zetten in, en dadelijk in drom klonk het vol uit:

- Veil jeweile in ons Amstirdèm, Amstirdèm.... Amstirdèm!
- Moar gein jeweile às de auge fèn saàn.... op de Sùyersei, Sùyersei!....

Plots zwegen ze om de meid met de roode blouse te laten inleiden:

- En dèn komp per 'n dèg.... misschien
  Dèt ikke màan keirel terug sèl sien....

Schel gierden de vrouwen-stemmen nu door de straten; onbekommerd voor de hitte, schreeuwden ze zich de koppen rood en paars:

- O Amstelfolk.... wèt 'n fesoen....
  ik hep gein rust,
  ik heb gein duur....

Karel had zich tusschen de meiden ingedrongen, werd nu voortgestuwd door hun armen-rij. Vurig zong zijn mooie mannestem mee:

- Mit heil de rèteplèn
  Hosse, singe, dènse, springe
  Noar Artis, noar aume Bàfioan!

De Bul hijgde achterop met Willem. Was dat hollen voor zijn zware pens? Natuurlijk, Karel had zich weer een warm plaatsje opgezocht. Hij kon niet áchter de meiden blijven loopen.

- Mauje Koarel!.... schreeuwde een spaansch-donkere meid.... hei je je àrremaunicoa?....

- Je àrremaunicoa! jào!.... joa!.... gilden allen mee.

- Femiddèg.... femiddèg.... lachte Karel, zijn aanhaligen snoet in zoen-smakkertjes ronddraaiend naar de meiden-rij, die hem voortduwde en zijn kussen tegelijk lacherig afweerde.

Mooie Karel monterde op. Nou keek hij niet meer alleen naar de zwel-buik en de zware hangwangen van den Bul. Daar had je het op heeter daad. De meiden waren er bij. En nóu de vrienden nog in het kippenhok. -

Het bleeke politoerdertje, dat zijn boezeroen-mouwen afgestroopt en zijn zweet-doorweekte grens weggeworpen had, ratelde plotseling hevig en.... ‘moakte bekend’:

- Dèt se waàf.... heide.... befèlle wès fèn 'n fulkèchel.... bùytemedèls.... te besichtige op 't kleniekie fèn 't peliesieberau.... Westerstroat.... te âlle ontàaje....

Terwijl hij ratelde en op schandaal-colportage-toon ‘bekend maakte’, grabbelde zijn linkerhand telkens in den warmen, blooten nek van een zwarte meid vóór hem, die het schelst in de rij lachte. Plots draaide zij

zich om en gaf het politoerdertje een klinker, pal op zijn warm-vlekkerig snuit.

- Morrege Sproetneus.... ik lus gein f'rkeiring mit de daud!.... schold ze met minachtend neus-ophalen.

- Wèt 'n giftig stuk swoerd.... stootte Hoomeyer er ontsteld-kwaadaardig uit.

- Mot je moar fèn me blouse blàafe.... f'rknaupte schoenfeiter....

- Gèif dèt petuur 'n moagstaut!.... hitste de naast haar loopende fabrieksmeid op, gretig voor haar vriendin partij trekkend.

- 'n Slok kaukende aulie,.... of 'n lik kaupergroèn.... wès je je broanie gauw kwaàt,.... viel nijdig-gekrenkt kleine Willem uit, zijn gehavende lampion en ratel midden in een gierende kinderbende gooiend, van loutere boosaardigheid. -

Op het oud-vermolmende Karthuizers-plein drongen al de meiden in een kring bijéén, vlak vóór de beruchte kroeg van Lorretje Pek. Ruwe handen zwaaiden een hoera uit. Een meid met een ingedrukten hals en kraai-stem, liet kleine zakjes uit haar rood schort opdwarrelen, om tartend te toonen, dat ze vandaag maling had aan de zakjes-plakkerij in de Looier-straat. Haar ruige lichaam rook naar gedroogde stijfsel en gom. Ze gilde een liedje van de fabriek uit, duwde zich, oorvormig, één hand op de heup, en begon, zacht-wiegelend het lichaam, tusschen het menschen-rumoer, op eigen houtje een walsje weg te fluiten. -

Langs de Linden-dwarsstraat bij het oude kerkhof, kwam uit de Lindenstraat, een krijschende kinderbende aanwoelen, in opwinding saâmgedrongen en toeterend op kermis-trompetjes, rond twee verkleede bedel-kerels. De Lindenstraat-hoek, bij het aloude

Karthuizers-kerkhof, rookte in een soort vuilbruinen zonne-damp van al het ópgewarrelde speeltuin-stof, achter het enorme plein-hek weg-stuivend. Alsof vaten vitriool hun afkooksel hadden rondgeneveld door de buurt, zoo dreef gassig en bruin-goor de hittedamp boven de goten en de walmende keien. Een machine-fabriek in de Karthuizersstraat dreunde een hevig geraas tusschen het kinder-gewoel, nabij een christelijke school, op het plein. Uit de diepte van de fabriek, die de heele straat in een helsch smidsegehamer en geklank omtrilde, vlamde, als in een ijzersmelterij, telkens bij het ópslaan der ovenkleppen, een rookend goudvuur los, dat zwart-gouden vonken versproeide over de half verduisterde machineriestukken en aanbeelden, ze even warlijnig oplichtend in een rossen walm. Walgelijk morsig waggelde een engberuite troep huisjes en diepten poelige keldertjes aan den hoek der tweede Lindendwarsstraat en Lindenstraat tegen en naast elkaar; stoele-matters-woon, werkplaatsjes, snoep- en brand-stoffen-winkeltjes met triesten uithang van vuile boenders, sponsen, leerlappen en bosjes vuurmakers. Een steenkolen-achtige roetigheid donkerde over het zwarte pui-steen. De zon blakerde op de verflooze vensters en het vervreten kozijnen-hout een hoog-oven-gloed. Nog nooit had een zomer zoo hardnekkig de armste Jordaan-buurten geteisterd met zijn stofvretende vlammen, zijn inschroeiend goud dat heel de straat-ellende bloot-woelde. -

Uit alle verdiepingen der huizen, die half uitgebrand leken van vervallenheid, de gebarsten en ontredderde ruiten beplakt met vodden en kranten, hingen gore vrouwenkoppen en kinderen, op het Hartjesdag-gewoel in mee-genietende opwinding neer te zien. -

Midden uit de oorverdoovend krijschende en gillende kinderbende stak een gedrochtelijk mans-persoon den kop op, met een driekwart-meter hoog-zijden hoed van zwartig verkalkt bordpapier en van geweldigen omvang. Onder den monsterachtigen hoed strakte een steenen tronie van klei-achtige stopverf-kleur. Een korte, groene broek spande om de spillebeentjes en een rauw-roode, fluweelen rok, vercaricatuurde de korte armpjes en ingedrongen rug onder het cement-gelige reuzen-mom. De hoog-zij, blauwig-zwart, van een vertikale streep witte verf doorsneden, lokte gierend kabaal. Maar even erg het steenen gelaat: een Kuyperachtig-wreede rimpel-tronie; vermiljoen-zware hanglippen, scherp-uitgevleugelde neus met diep-ingekerfde neusgroeven, onbeweeglijk, uittartend-strak en van een onontroerbare nuchterheid tegelijk, die prikkelde. Vlak naast dezen hoed-man, stapte sleeperig-langzaam mée, een vermomde kerel in vrouw-kleeren, met kaal-gecar-navald loovertjes-kleed, van een zoetige, arabeske blommigheid doorcierd. Ook dit vrouwmensch torste een halven-meter-hoogen dameshoed, behangen van bloeiend-steenen rozen en blommen, met een licht-blauw lint om haar strak-steenen tronie geknoopt, terwijl ze in monsterlijke naiveteit en preutsige co-quetterie, een vies-geplakten harendot den nek inkrulde. Het vrouw-mom leek groen cement in het zonlicht. Telkens moesten de feestgasten hun losopgezette kopstukken van den hals oplichten om adem te halen en te zien waar ze heendwaalden. Want lucht en licht vielen alleen door een enge mondspleet, waarachter ze hun oogen te richten hadden. Ze schuifelden tusschen de joelende massa voort, botsten als in blindemanspel telkens op elkaar in. Dan helden weer de steenen tronies naar voor, ontblootten de vreeselijk zweetende mannen hun ge-

wone menschenhoofd achter het plettende halsstuk van hun maskers. Stukken opgeworpen steen en koolstronken knalden op den reuzigen kalkhoed af, met doffen bons. De tronies, onbeweeglijk strak, staarden neer op de baldadigheden en keken, kéken afgrijselijk streng uit de beschilderde goliath-oogen met de stilstaande pupils. De strakke bewegeloosheid van de maskers prikkelde de opgewonden bende kijkers en meeloopers al heftiger. Telkens bonkten nieuwe projectielen tegen den hoed-rand en de tronie. Dan boog strak het gerimpelde cement-gelaat naar voren, werd het zware hoed- en kop-gevaarte van den levenden man afgelicht, vertoonde zich een woedend en blauw-rood menschengezicht, dreigend en vloekend naar het baldadige straat-tuig dat met vuil en steenen gooide. En dan dadelijk daarna, troonde weer en heerschte het reuzige gezicht met den gedrochtelijken hoed, hoog, hoóg voort-schuifelend bóven de joelende en gierende massa, tartend en ongedeerd, alsof onder zijn blik de wereld zelf ging versteenen.

- Ehau! ehau! ehauw!.... krijschten de jongens terwijl de steenen tronie van de vrouw heen en weer wiegde, met de steenen blommen, op de sleep-maat van een harmonica-liedje, dat ze zelf zeurderig-zwakjes speelde. Haar vervuild carnaval-pakje met de gesleten loovertjes, flonkerde armoedig in de zon terwijl haar blauw lint juist door een natten andijviestruik besmet werd.

De meiden bleven achter Mooie Karel en de kerels, op den kroeg-drempel van Lorretje Pek staan gierer uit de verte. Vurige schunnigheidjes flapten ze er uit, naar den blommenhoed en de groene tronie van de verkleede ‘vrouw’, van wie zij, omdromd door de meejoelende bende, geen voeten en lijf konden zien.

Een krombeenige kerel, met afgeleefd gezicht, mikte een zware potscherf naar den vrouwenkop.

- Se hepper blommetjes f'rgeite woater te geife.... lachte Mooie Karel,.... kaàk se noar faure hènge! De vermomden zwenkten naar de kroeg toe, omjoeld door den schreeuwenden menschen-stoet.
- Geif de blommetjes op je hoed woater!.... schreeuwden de meiden Karel na.
- Fèn de bedèiling!....
- Wèt kaàk je schuyn in me blommetuyn....
- Se is d'r groen às grès.... hèi je binnekaurs?....
- Seg putjesschepper,.... bei ons is t'r gein kwoad an baurd!....

Het gierde en zang-lachte dooreen.

- 'n Geklofte maàd.... schaterde het politoer-dertje.... 'n schaùdochter fèn de Westertaure....
- 'n Bèstoard fèn Moanus Vierhauge en Kei Krummel.... drong Karel er tusschen....
- Kaàk!.... 't ister Jèn Almenàk.... fèn de oarepeleschuyt. - Bul had den jongen achter het mom dadelijk herkend.
- Bonk!.... die sit!.... gierde een meid, toen er dof, een rond stuk steen tegen de hoog-zij aanschoot en een brok zwarte kalk afpleisterde van het gevaarte. Een amber-gouden stofwolk omdompelde den kleurigen feest-stoet en dampte het heele Karthuizersplein poederig bruin. Tusschen het geschuifel en gejoel verzwakten de klanken van de drenserige kleine harmonica, door het melancholieke vrouw-mensch weekelijk bespeeld. Heel uit de verte van Lindengracht en Goudsbloemdwarsstraten klonken gedempte trompet-tonen, die een vreemde droefgeestigheid mengden in den laaienden dag en zijn tuchteloozen menschen-jubel. -

Mooie Karel stapte de kroeg in, op de hielen gevolgd

door den Bul en het politoerdertje. Een meid, wild als een stier, drong op Karel aan, trok hem aan zijn snor en zei verliefderig-vleiend:

- Schèt,.... maàn.... 'n lel bier.... sonder glesuur....

Al de meiden drongen nu het gloeiende kroegje in, puffend en blazend, versjouwd van het lachen. De rood-beblousde, wou een stuk ijs in haar schuimend glas. Sientje Poffertje, met de kromme armen en het kikvorschen-vel, beredderde haar biertje druk met suiker. -

In de kleine, bedompte kroeg stonden vijf kerels, het jenever-glaasje scheef en onvasterig in de hand, mallotig met kromme ruggen en ingezonken hoofden, naar hun schoenpunten kijkend, te cancaneeren. Om hun petten had het stel verbleekte Leger-des-Heils-linten geknoopt. Klanklooze, heesche en óverschelle stemmen dooréén, zongen wijsjes van het Leger op liederlijke dronkemans-woorden. Een zware kerel, hoog in de schouders, met een groen hemd aan en paarse das, sleepte dwars tegen de anderen in:

- 'n Sint 'n ey.... 'n sint.... 'n ey....
  Sau.... riep.... 't jau.... au.... tje....
  Mit.... saut ter.... bey!

Maar de andere vier overzóngen hem krijschend en reutelend; wouen alleen Leger-des-Heils-deuntjes met god-schimpende woorden.

Een onzindelijke meid, met likeur-zoete, blauwe oogjes, werd er onpasselijk van. Maar ook Mooie Karel kon die goddelooze spotternij niet verdragen. Nog altijd zat hij vast aan het strenge calvinistische geloofs-gezag van zijn vader. En al deed hij nooit mee aan kerk-gang en gebed, - schimp op het hoogere, maakte hem woedend.

- Seg schàurum!.... viel hij nijdig uit,.... kè jullie mit je dronke pitte, gein àndere waàs houwe?.... De meiden drongen zich, bangelijk kijkend naar de kerels, òm Karel. Zwarte Peet was er bij,.... Zwarte Peet, de sterkste sjouwer en gevaarljkste bokser van de aardappelen-markt. Maar Karel vreesde niets; geen twée Zwarte Peeten. Als een Dom, zoo stevignuchter voelde hij zich op zijn voeten. Zoo een sallemander,.... most diè Onse-liefe-Heir beschimpe?....

- De slèg bei Woaterlau.... Kei.... loat deur op de mèt.... 'n pèrtaàtje op de kaàje,.... lolde het politoerdertje, die, als de drank in hem begon te werken, veel beter tegen het slachten kon dan in nuchteren toestand. Hij knipperde fel zijn oogen in zijn ziekelijken kop en riep heesch, naar den uitgang wijzend, terwijl zijn roode vingers krampten van zenuwachtige vechtjeuk:

- Kuifduyker.... hier hei je de steine....

Zwarte Peet, een knoestig-gespierde, reuzige sjouwer, een half hoofd nog bóven Mooie Karel uitstekend, drong dreigend uit het beschot-duister van het kroegje naar voor en brak in drift zijn jenever-glaasje op den toonbank-rand. -

- Mot jèi haàbel.... opschepper!

Een mismakende verdorvenheid gistte in zijn wreed-harde-oogen.

- Pfff!.... 't Is mauje Koarel.... blies minachtend de inzetter van de schimpliedjes.

- En ik sel je bloet suype!.... stormde plots in een driftgolving Zwarte Peet dreigend op.

Maar de meiden omdrongen in doodsangst Karel, hingen zich aan zijn lijf, klemden zijn armen vast.

- Gein haàbel, mènne.... suste éen uit het dronken stel, Zwarte Peet met zijn eigen waggelend lijf op de wankele beenen terugsleurend, geholpen door

Lorretje Pek, den kastelein, een goede kennis van Karel.

- Wèt hep j'r mèi?.... lachte dronken-zuur, zonder te kunnen zien, de susser van de herrie.... kaup je liefer 'n.... goeie.... sitploats.... feur.... leifeslèng!

- Mauj bi je nie foader.... moar frindelik.... zuchtte de Bul.

- Joe spiek snots en kwaàl fèn de mornik,.... verengelschde zich plots het politoerdertje....

- Seikerst.... zei ongebluft de dronken goeierd,.... ikke hep.... hep.... plentie pàan in..... me.... sèk.... meister!.... enne hèlf kànes!....

Zwarte Peet stommelde zijn voeten tegen het donkere beschut, besust door den herbergier en de andere kameraden. -

- Bi.... je.... drie.... moal beseifetigd?.... stotterde weer de van dronkenschap blind-starende kerel, in wrang genoegen, omdat hij tegen het vechten was,.... mot jullie nou.... nou.... àl pruymtebèk!....

- Bemoei j'r nie mèi duykeloar.... giftigde zijn makker die minachting naar Karel had toege-pffft! -

- En.... en.... ikke.... seg.... seg wet ikke op me leifer hep.... enne hou jei.... hou jei je klep dicht.... jullie bint fèn ein snit!.... lachte Willem Hoomeyer. -

- Kaàk sau'n hàllef mins.... proat auk se proatje!

- An me Siene sokkemok.... treiterde het politoerdertje, de oogen schrikkelijk snel afknipperend.

- As.... as.... je gein gedresseird fèrkeshoar droeg.... sou ikke je wèt in je aur fluystere.... lachte de dronken goeiërd.

En tot Karel, die weer, een beetje bleek van ondersmoorde woede, met de meiden zat te praten, lalde hij door, zonder iemand te zien....

- Nou.... kaàk nou!.... ikke.... nie?.... ikke bin deur me suypie.... Hèrtjesdèg nie?.... Wou je dèt ik werreke gong?..... Ikke?.... wèrreke?.... doar goa je daud fèn.... Dèn neimp.... dèn.... neimp je bloedaàge waàf 'n nufe keirel.... en dèn bi jèi.... jèi.... saàn spoarepot geweist!.... An-me.... nooitnie.... meister....

Karel lachte om die koele redenatie en de meiden beschimpten zijn dronken asem.

- Wèrreke?.... Meister?.... ikke f'rsuyp me hemp feur 'n stoppertje.... dèt is fèst!.... Enne.... enne ikke bin.... ikke bin d'r nie nepaùleon.... as ikke op de baûm bin.... f'rpreifel ikke de tien gebauje.... fèn.... fèn de kèstelaàn!....

Er schokten nu schelle lach-gilletjes door zijn heesche en overslaande vertel-stem en in zijn waterige oogen vonkte even een guitig lichtje. Hij waggelde telkens op Karels lijf, die den kerel zacht van zich afduwde....

- Sie je,.... hield hij vast,.... Eirste gebod,.... eirste.... 't heile eirste.... He je.... je.... hep.... je noaste lief às je kloare'tje mi suyker.... sie je.... dèt is nou 't eirste.... 't eirste gebod!

Even wurmde hij aan zijn pet en trok het bleekrood Leger-des-Heils-lint mee!

- 't Tweide,.... lachte hij weer voor zich zelf, de oogjes verzwaard-schalkerig toeknijpend als een kind dat iets wegmoffelt vlak vóór je neus,.... je.... je selt 'n ànders.... ànders gloasje.... nie begeire.... 't tweide.... dèt is 't tweide gebod! -

Hij hikte en lachte als een bedronken jongetje.

- Derde gebod!.... je sèl nie.... de beine neime.... beine.... de beine.... sonder je spieje.... uyt te.... te.... telle.... op de rènd....

Hij hikte, lachte en waggelde.

Karel stond op; keek nog even naar Zwarte Peet,

maar die, op zoek naar zijn bezinning, kon nauwelijks meer gissen dat Mooie Karel er nog was. In het duistere kroeg-hoekje, pruttelde hij een wezenloos-dronken gesprek met zijn natte sigaar, tegen zich zelf. Een groen feest-kaarsje had hij aangestoken met een toortsje en rond zijn dronkemans-tronie, vóór het donkere beschot, verbrandde hij een rooden walm, terwijl het avond-gele vlammetje beverig in de donkere kroeg-diepte, om zijn neus heenzwalkte.

Mooie Karel wou niet langer blijven. In een druischerig rokken-gewoel zwierden de meiden zingend de kroeg uit, elkaar de ponny beplakkend en de schildpad-vlammige kammen het opgetooide haar instekend, op schuine, over-dwarsche en engelsche manier.

- Maàde,.... lachte Karel, zijn witte tanden bloot, om zijn mooien, kleinen, rechten neus een aanhalig bevinkje en in zijn grijze lok-oogen honderd lichtjes, terwijl hij zijn snorretje opkrulde,.... femiddèg in de Willemstroat bij Lènge Jèn!

- Haàntje Punt komp fèst!.... schreeuwde de meid met het kikkervel.

- Dèn dènse we fèst 'n poatertje lèngst de kènt.... zei Karel,.... ejuussies.... fraufolk! 'n frisch uurtje!

III

Tegen den middag woelde het Jordaanvolk eerst los. ‘Lappies’-dag, kroeg-dag en Hartjesdag. Er was een wemelende massa op de been. De Augustus-zon blakerde de vuile keien; een gloed dreef windloos onder en over de heen en weer wandelende marktgasten. Aan de Wilhelmina-brug hadden Karel, de Bul en Hoomeyer een zwerm makkers opgedoken. Traag slenterden, bij stoetjes achter elkaar, de vrinden de markt op. -

De Westerstraat krioelde van menschen. De lange

markt-weg, door trottoir-verhooging aan weerskanten afgesmald, tusschen twee rijen boomen, leek in de zongloeiing en met al de zeildoeken boven de kramen, een rookende, goud-doorwasemde hal, verzwoeld in het daverende en luid-ópklinkende markt-gerucht; omdompeld in het zangerige waren-geroep van een op-zich-zelf levend sjacher-wereldje. Het over al de Jordaan-buurten uitschietende licht, vervloeide in de verte van Lijnbaansgracht als een verweven violette wolkerigheid, een saamgeperste damp, terwijl de blauwe hemel genadeloos-strak de markt en al haar wemelende, blank-witte en gestreepte kraampjes-zeilen overzengde met een uitstralenden, wegketsenden zonnegloed. Onder de boomen zeefde het licht neer als een dampige goud-walm, waarin straalglanzige zweef-vliegen gonsden. Tusschen de trottoirs-banden stonden de stalletjes nauw opéén-gedrukt, een smallen doortocht openlatend voor koopers en markt-slenteraars, die van twee kanten aan- en voorbij-wemelden. Ook uit de Boomdwarsstraat, Anjeliersdwarsstraat en andere zijwegen van weerskanten de Westerstraat, drongen stoeten menschen aan, de markt overzwervend in gerucht en getier. Naast het ópgehoogde markt-plaveisel daverden karren en het drukke vracht-vervoer van iederen Maandag. In een aanjakkerende opwinding van klanken, zongen de orgels uit de buurten rondom dansdeunen, en ruchtigden een trompetterenden schellen roep naar onstuimige vroolijkheid onder de marktgasten. Triangeltjes klonken zoet, bas-stemmen dreunden en pauken schoten heet geraas uit, als van sissend ijzer in een koelbak.

Vrouwen, half en heel opgedirkt, met kinderwagentjes, schoven langzaam hun levende vrachtjes tusschen het volks-gedrang en handels-gewoel door, telkens gedompeld in schaduw en weer óplichtend in hel zon-

goud. De links- en rechts-loopende menschen-massa's bebotsten elkaar telkens. Groote oor-manden, bakken en emmers, schuurden aan de armen der vrouwen langs malkander, verhaakten, bonsden en beukten de voorbijgangers. Een ópdampende stoffigheid van al het voeten-geslof en gesliffer verstikte den snikheeten doorgang, tusschen het geraas en lawaai der marktnegotianten. Soms galmden de stemmen tot één dooreenwarrend gezang, om plots weer vanéén te vallen in zelfstandige vent-roepen, als gedempte klaroen-klanken uit de verte. -

- Alles-kost 'n dubbeltje,.... alles-maar 'n dubbeltje!.... zong een klein joodje, geschonden witsteenen schalen verkoopend. Als een vogelenzwerm op een boom in schemer, zoo drongen en klepperden de menschen saâm, tastend en graaiend in zijn waar.

- Je ken neme wad je wil, wad je wil, al neem je me frou mee,.... lachte zijn schelle stem.

Om zijn goedigen joden-mond kleefde het zweet, als gesmolten boter glimmend op de kin. Zijn wijdgesperde neusgaten zongen zijn sjacher-lied mee, terwijl de onstuimige opjaging van zijn stem het geweld van zijn verkoop-hartstocht deed voelen.

Telkens stremde en propte de voortslenterende massa vast op kooplustigen die vóór de stalletjes staan bleven en prijs bedongen met de verkoopers. Een zwaarbroeische menschenlucht doorzoog de markt, vermengd met al geurigheid van vruchten, visch, groenten en oud-kleêr. Een koek-kraampje, schuin beschoten door het zonnevuur, rookte kruidige zoetigheid van smeltenden honing en sucade rond. Over de uitstallingen op den grond, stak de zon een teisterend lichtspel. Het goud-gloeien flonkerde op lepeltjes, messen en hoedenspelden; ketste vonken en glanzen over bont

porcelein en hel-aangekleurd aarde-werk, oude flaconnen en beschilderde glazen. Groote glazuren pannen, okergeel en roodgoud, vlamden hun licht af tegen een schellen jubel van kleurige lampenkappen, vermiljoen en glans-uitsproeiend geel. En de hitte omdampte de waar in een zonnigen nevel die kookte en gistte boven de keien.

Een koopman met beschilderde emmers ketelde een razerige muziek uit een ongeverfde trom en zijn buurman in weegschalen, sloeg er de tsjing-tsjing tegenin, met verroeste ijzeren potdeksels. De portretlijstjes, brochen, kopjes en schotels van naast-staande stalletjes beefden mee in den dreun. Een oor-druischend lawaai en geroep doorhurriede de markt. Mooie Karel voelde zich nu eerst lekker worden. De zon mocht zijn kop ‘afbroaien’ en zijn hersens in ‘azijn’ leggen, het deerde hem niet meer. Dat was *zijn* Westermarkt; met al het bekende gewoel en het drieste geduw, het menschen-verkluwen en de doórzinging van de orgels alom uit de zijwijken. Hij leefde óp tusschen al die kooplustigheid, tusschen handels-driftige wijven, die graaiden, bukten en loerden op ‘masseltjes’, dongen en kochten. En rondom, het zingend gevent van de kerels, vrouwen en meiden.

Van de Noordermarkt hoorde hij het krijscherige gezang van Schoenebak, in makreelen, stinkende visch, overblijfsel van de hal. En David, de zuur-jood, deunde in de zon, bezong zijn waar; blank als zuigelingen-vleesch; uitjes, geleverd.... an zijne okselensie, an de tafel van Willem Drie-zaliger; augurken, zoo groot als de kromme voeten van zijn Moosie.

- Koarel, Koarel,.... doar hei je Haàntje Punt!.... schreeuwde opgewonden over den menschendrom heen, Arend de Ritsige.

- Woar?.... spitste Karel zich, terwijl hij in een

ruk zijn rood heeren-dasje onder zijn verweekten boord recht-trok.

- Doàr.... an de stèl fèn de scheirkweste.... kàak, mit Neiltje Terwei en Corry Scheindert.... en....

- Jeisis.... joa! D'rop àf.... riep verblijd Karel.

- Haàn-tje!.... Haàn-tje!.... hier lènges je roer maàd.... we stoan in 't gelid!

Heintje Punt, met Corry Scheendert, Neeltje Terwee, Aaltje van Nelis en Annemie uit de Oranjestraat, hoorden het geschreeuw tusschen het menschengedrang, kregen de jongens in de gaten en zwenkten half cancaneerend, teruggeboft en weer vooruitgestooten, arm-in-arm gehaakt naar Karel toe.

Mooie Karel jodelde van genot. Daar had je de kostelijke Heintje Punt met haar witte tandjes en haar spitsen neus, waarmee ze zoo guitig kon doen. Als een kalletje liep ze er nu bij, in haar groen-fluweel jak met witte kant omzoomd. Dat stond haar prachtig, keurde Karel snel; dát groen bij haar bleeken snoet. O! als ze danste, danste, had hij die lenige leest, die tengere beweeglijkheid, dat uitdagende in haar houdingen en die fijne voeten van de meid, compleet liéf. Zachtjes bewust van haar zwierigheid was ze voor Karel neergetrippeld, met de rij meiden vast aan haar arm.

- Maàde.... dèt hei jullie feur.... zei Karel,.... dèt waaj jullie hièr àl ontmoete.... hei Haàn? wèt hei jèi 'n kwieke krul in je ponny?....

Heintje lachte. Een stiekem uitdenksel van haar zelf voor Hartjesdag.

- F'rdomd, jèi auk Neiltje!.... bracht Karel verbaasd uit, het rijtje afkijkend.

- Nei! moar jèi auk Aàl.... en jei!.... en jei....

.... Nou, jèi hepper iedere dèg 'n ànder moppie op je kèst!

Heintje lachte weer. Ze hadden allemaal het kapsel overgenomen van haar. Een platte schulp, éven omgekanteld naar boven, door een klein, rood-vlammerig schildpad-kammetje van paarlmoerige weerschijnen opgehouden, met twee diamanterig-glinsterende spelden. Als een vijfling, zóó precies hadden ze elkaar nágekapt. Corry had eerst niet gewild, maar toen ze zag hoe mooi het Heintje stond, liet ze zich ook onder handen nemen, zonder dat de fluweelen banden uit den goudwrong mochten worden weggenomen. Telkens bevingerde ze nerveus met haar witte handen, haar weelde-zwaar, goudblond kapsel, de mooie, volle armen óp, krulletjes uit den warmen nek wegstekend. In al de kerels had ze een zinnelijke verhitting aangeprikkeld door haar uitdagende taal en de dubbelzinnige kijkerij van haar bruin-gouden oogen, maar van niet één duldde ze een handtastelijkheid. Van Karel, ja, maar die zag haar nauwelijks. Tevergeefs had ze weer het slanke lijf uitgerekt en met zinnelijke traagheid zich de handen wulpsch langs de lenige taille afgestreken. De kerel leek alleen oog te hebben voor die vervloekte Heintje. Kaars-recht stond Corry naast Neeltje Terwee in haar trotsche mooiheid, op haar hoog-gehakte hardgele schoentjes, met goud-gele veters bestrikt. Ze had nu de witte schitter-kant om de lichtblauwe blouse, van Gijs gekregen, en ze wist dat haar bloemblanke huid nooit aanlokkelijker was uitgekomen dan onder die kleedij. Ze lachte nerveus aanhalig met Neel en Annemie, om maar op te vallen, Karel te imponeeren. Onder haar blouse, de fijne doffe boezelaar met fluweel tres. Zág hij het, hoe strak om de lendenen gebonden? Ja,.... nou had hij gekeken,.... het schokte in haar en dadelijk werd haar blik troebel van wulpsche opwinding en wreeden trots dooréén. -

Karel danste waggelend als een gans, van het eene been op het andere. De warmte van de lieve meiden, hun velletjes en hun oogen.... hij had lust ze allen tegelijk af te zoenen. Maar als hij nú al zijn sprieten vooruitstak, wat zou het dan vanavond worden? -

- Hei!.... omgedròaid kippehok,.... grinnikte hij tot Neeltje Terwee,.... lus je 'n poar ouwe schoene fen gaàtefleis gelèpt?.... Uitnoodigend wees hij naar een stal ‘oud-maak-nieuw’. -

Het schoenlappertje in oud-maak-nieuw vernijdigde zijn gezicht, kon den spot van Karel niet verdragen. Was er te dollen met die mooie waar? Opgekocht aan de belt voor drie cent het kilo; bijgeflikt en doorgelapt, leek de boel splinternieuw, verkocht hij de paren voor tachtig, negentig cent, zelfs een gulden. Maar grauw van woede werd hij, toen Bram Schuil een paar bagger-modellen van de schragen zwaaide en ze vóór de coquet-kleine bolletjes-pantoffels, aan Heintjes voeten neerzette. Met van drift zwaarbeklemtoonde woorden stoof de oud-maak-nieuw-schoenlapper op hem af en stootte Bram de vuist in den rug. Een drom menschen bonkerde en sleurde Schuil mee. Plots scheidde hem een troep door-wielende, snel-opgeduwde kinderwagens, van het stel.

Jaap de koek-man overkrijschte met hevige stemuitzetting de markt.

- 't Is 'n merakel bij Jaap!.... zong hij,.... 'n merakel!.... soo'n lekkere koek.... acht sint 't pond, je eet je lefend d'r an.... proef!.... proef 't merakel! Wild ontplukte hij een grooten koek en deelde er in den blinde, moppen en brokken van rond, verhit en opgejaagd zijn mirakel-koek aanbevelend. Een burgervrouwtje, het breed, klein kapothoedje de kin omgestrikt, terwijl een vergaan linnen viooltjes-ruikertje als een koddig pluimpje boven haar beweeglijken kop uit-

stak, met een groote hengselmand aan den arm, kauwde, proefde en keurde ongegeneerd-gulzig en veel. Ze keek telkens heimelijk-omzichtig, alsof ze den koopman op verraad wilde betrappen, van den koek naar Jaap, van Jaap naar den koek. De oude, fatsoenlijke lipjes besmakkerden de zoetigheid, de tong zoog en likte, en de gegroefde zak-kaakjes vermaalden, terwijl de oogen bleven op- en neergaan, schichtig en wijselijk haar maag hoedend voor bedrog. Maar Jaap zag niet, drong haar weer een nieuw brok in de handen, en naast haar, aan andere vrouwen en mannen. -

- Geif maàn 'n hàlf pond koek.... en 'n hèlf pond koèk!.... riep Karel droogjes voor-den-gekhouderig.

- 'n Pond?

- Dèt seg ikke niet.... ikke mot ter 'n hàlf pond koek.... en 'n hèlf pond koèk,....

- Nou, dat is toch 'n pond!.... hield eigenwijs Jaap vol.

- Dèt vroag ikke niet,.... sarde Karel nog eigenwijzer dan Jaap.... ikke mot 'n hàlf pond koek.... en 'n hèlf pond koèk!....

Jaap trok domme, wijde oogen. Zoo een dronken goochemert.

- Me heele femile sal uitrafele as ik die snaak f'rsta.

- Geif op! Hei froagt je wàaf tug niet?.... meende het politoerdertje, de oogen knipperend als een machinetje.

De vrouwen keken; de kerels keken, terwijl Karel wachtte. Eindelijk gaf Jaap twee halve ponden, die Karel dadelijk bij elkaar plakte.

- Sau,.... ik sèl jou leire doen wèt 'n net mins je froagt.... schuyne schutter, robbeklopper,.... en nou mèg jèi schòkke.... Hàlfe Saul!

Bram Halve Zool dokte, verbluft dat Karel hem

liet betalen. Zijn pruimpje spoog hij tegelijk met een dreunenden vloek naar den grond.

- Maàde, nou mèg je kauwe!.... lachte Karel, moppen en brokken taai-taai uitdeelend, als Jaap, en plots begon hij tusschen het markt-gewoel, binner den doorloop, concurreerend te venten, vlak voor Jaap's koek-kraam, alsof hij zelf op de Lindengracht stond met visch.

- Wie lust,.... 'n brok meroakel feur 'n spie!.... bik feur 'n ruyter te foet!.... gerold uyt 't rauje kèrbiessie van Kei Klucht!.... Wi-je-nie, pierele-mortes!.... kauw den op 'n stuk meroakel feur 'n spie!.... Wie lust!.... 'n sint 'n brok!....

Een nuffig dienstmeisje, in het zwart met witte schort en hoog, wit halskraagje, van de Keizersgracht een half uurtje naar de markt gelokt door de koopjes, trippelde met minachtend-stroef gezichtje voorbij. Mooie Karel zag dadelijk het branie-gangetje van het rijkeluis-dienstmeisje.

- Hei! juffer kurnetje.... aulik gondeltje.... lus je auk 'n moppie?.... drong hij op, met een stuk koek vlak voor haar neus.

- Jessis, viese vent!.... veegde ze haar mond af, griezelend van zijn aanraking.

- Fiese fint?.... hoonde lollig Karel terug, innerlijk geraakt door het wipperige nest,.... hèi je wel iedere dèg sau'n hèp freite!.... Dekschoal!.... soeptrien!.... Kom je hier 'n fraàjer opduykele.... 'n leiferensier fen de blikke soabel! juffer Heiregrècht?....

Een menschen-kluw versperde het dienstmeisje den weg, dat vuurrood van schaamte en gekrenktheid wou doorstappen. Maar ze kon niet tegen de woeling in.

- Wèt bi jèi feur 'n fierduytstuk?.... gierde Karel

door,.... hè je thuys fèn de leifer gesnoept?.... Mèg je op Sinterkloas.... mit de Nikker mei op stèp?.... Wel te ruste sus-broanie.... às de boschkètte je klùyfe loate se je felletje legge.... Je bin tug àltàad nog 'n entrei àchter maàn....

De meiden omgierden het trippel-meideke, sloegen de handen in hun schoot en hoonden schellachend mee. Annemies vuurrood haar gloeide als glanzend rood-koper tusschen de donkere kapsels. Ze veegde zich viezig de handen af op de bruinbaai.... en schold liederlijk naar het meisje.

- Sau'n boldaut-doame.... schaunmoakster fèn de Paurt fe Kleif!.... viel Aaltje uit, woedend om het minachtende zwijgen van de meid,.... hèi'n fiese fint?.... je mèg je dùyme oflikke assie an je blouse komp!.... Woar bi jèi gebaure.... onder 't dèk sonder pènne?... Toe! leg d'r 'n knaup op... màad... of soen d'r 'n hauge mit 'n knobbel op se pit!....

- Sau'n inborst!.... lik 'n soetighaàdje!

- Loat je mit sèlf insmeire!.... bederft je hùyt niet!.... lachte Heintje.

- Je kê je bef wel feur doen.... as je hier de daud eit.... stink je thuys niet!.... overschreeuwde Annemie de anderen, woedend het vlam-roode hoofd schuddend,.... de pelisie is soek!....

Eindelijk was het trotsche dienstmeisje door een bres heengedrongen. Een nà-schatering van scheldwoorden werd haar nog den rug ingegooid. Karel was gewroken. Zoo een tuit!.... Hém voor viezen vent uitmaken, omdat hij een loos lolletje had uìtgezwaaid. Als zoo een loopmeisje eenmaal een stijven nek van trotschigheid kreeg, omdat ze bij den rijkdom ploeterde, dan ging ze op haar eigen volk spugen.

- Seg maàde,.... lolde Karel al opgewondener en vuriger.... die toai-toai is uyt de leige sèk fèn 'n

drommedoaris gesneije.... doar freit je je aàge paàn an! We motte 'n soopie. -

Bram Schuil gannifte een stuk koek uit de roode vingers van Willem, terwijl de Bul kauwde als een hond, tegen wiens gehemelte een brok kruim was geplakt dat hij niet los kon krijgen. Onder den slenter bliezen en puften de meiden en kerels, met plotse woede in de zweetende gezichten. Een bel bier leek hun nu een gunst-geschenk. Cor vooral, rammelde manlijke lefwoorden uit; en telkens, sneller achtereen, wipte ze haar ruiten rok óp tot de knie, om haar warme, witte handen aan haar kuiten af te strijken. Karel zag het net, vond het schandelijk aanhalig, maar keek toch gretig naar haar mooi been. Annemie knoopte haar rood-zwarten halsdoek los, die haar als een knobbel op den nek was geschoten. Zij stak sjofeltjes af, in haar goor-wit blousje en zwarten onderrok, bij de lichtblauwe blouse van Cor, het groen fluweel van Heintje, en het brons-bruine, strakke, met zwart band vercierde lijfje van Neel Terwee. Maar ze was gaaf in haar bullig-rond gezicht. Haar inééngedrongen, kort en plomp lijfje, met de mollig-uitrondende heupen, bewoog zich in een kluchtige rapheid van bewegingen en haar rood haar gloeide als een koper-rood gietsel in de zon. -

Neel Terwee, wel een hoofd boven Annemie uitrankend, leek een donsfluweel poppetjes-snuit te hebben naast de pootig-dikke Annemie, die, als ze lachte en sprak, leek te blaffen met haar stem. -

De markt stonk als een zurige mest-stal waar de zon ontbindend op neerbroeide. Het rook naar de vodden en beenderen-loodsen in de Willemstraat, een zoete, verpestende stank. Tusschen het woelend gedrang, dampte en zoog de lucht de zweet-zoetigheid uit en in van duizenden en duizenden, opééngepakt, elkaars adem

verwisselend. Het heele stel kerels en meiden dromde nu bijeen, terwijl er gedelibereerd werd, waar ze wat zouden ‘innemen’. Cor de Pet, Ritsige Arend, Blinde Janus, Zout op de Lip, Barend de Kaffer, Kreupele Jaap, Kris Hardebol, Kees Tweeduim en Ko de Neut, ze drongen bijeen, terwijl Karel streng-grappig inspectie over den troep hield.

Blinde Janus, hinkend naast Platvoet, rimpelde zijn smal-onbebaard gezicht in kronkelige kreuken. Zijn scheele krakoogjes gluurden schichtig naar Karel, wat hij wou. Op zijn witte metselaars-broek had hij menie-vlekken gewreven, die hem bizonder vermaakten. De laatste diamantjes van zijn patroon had hij voor de Hartjes-dag-pret bij Oome Jan gebracht, om te looien, en nu wou hij van niets anders weten dan van drank.

Cor de Pet had zich raar toegetakeld; zijn lange, knoestige lijf, in lompen van een vlag gewikkeld, en met dwarse oranje golf-lijntjes overstreept. Zijn mephisto-achtige, aan twee oorkanten bekwasten kop, leek een wreed-lachend lynx-bakkes, nog wrang verspichtigd door zijn puntige sik. Barend de Kaffer drong zijn schonkig reuzenlijf in het gelid naast Kees Tweeduim. -

- Hoe hèi je 't in de loage weireld?.... vroeg hij medelijdend droef neerkijkend op het dwergkereltje. Alleen Ko de Neut in zijn groen boezeroen en wijde, engelsch-leeren broek, koesterde niets feestelijks in zijn houding. Hij had een gelaat van oolijke dommigheid. Alles keek dóm aan zijn gezicht. Zijn dikke neus keek; zijn zwaar-vleezige lippen keken; zijn van de slaapbeenderen ver afgebogen ooren keken. Maar alles, lummelig en dom-zinsgenietend. Naast hem leek Ritsige Arend een jonge, vurige vechter, die slank, lenig sprong als een echt Jordaner, in zijn blauw-laken colbert zonder vest, met blauw-zwarte das en de zee-

manspet met hoekige klep schuin op zijn scherpen kop. Aan Arend was alles spits en besluit-vast.

- En de Bul, mit Sproetneus dèn?.... vroeg Mooie Karel. - En Joap Hoalòp?.... zocht Ritsige Arend.

- Hier.... hijgde de Bul,.... 't is om daud te fèlle.... ik wou dèt de son 's aàge 'n beroerte rolde.... is dèt 'n hitte? Me gèt smelt maàn fèn me rug....

- Nou spreik jèi seife toale,.... ironiseerde Karel,... vòaf sieke en twei dauje.... en nog sau onwaàs....

Karel wierd kregel op de Bul.

- Rol op je pins.... bi je d'r eirder as wei,.... natte sok.... wou je soms 'n sneiw-gietertje op Hèrtjesdèg?.... maàde.... set t'r de stèp in!.... beval Burk barsch.

- Dòar goat je broer Taàs, Koarel,.... ik sie se koale neut glimme!.... lolde de Bul, weer opgevroolijkt.

- Komp fèn 't sloape in 'n tochtige bedstei,.... bromde Karel in zich zelf, woedend op zijn in het geniep lol-makenden broer.

Dwars door een stalletjes-padje wurmde de troep het trottoir af, met hevige moeite zich een geul wringend tusschen de wég-bonzende en tegen-woelende armen en lijven van uit alle straten opdringende menschen. -

Voor een spekslagerijtje, dat zoetigen bloedgeur uitwalmde in den gloeidag, wapperden de vlammen van een geweldig houtvuur, al tweemaal door de politie gedoofd en telkens weer ópgelaaid. De jongens hadden het in feestelijke vreugde ontstoken en wouen het vuur blijven voeden tot den nacht. Blauwe en zwarte rook, prikkelende lucht van gebrand hout verspreidend, omsluierde windloos het oranje laaien, dat in stille knettering scheen te groeien en te krimpen, op één moment. -

Karel met den stoet, de meiden nu dichter opéén-

gedrongen door de woelende massa, zwaaiden en zwierden onder hel getier de Anjeliersdwarsstraat in.

Onder de fel-bezonde huisnokken hingen verdiepings-gewijs, aan gekleurde linten, naar den anderen huizenkant aangespannen en vastgeknoopt, geeloranje, blauwe en kurketrekkig-gevlamde lampions, voor den avond. Vlaggen bloedden hun kleuren in het licht. Beverfd sparrengroen omsprietelde oranje lap-vaandels, en goud-sterrig-doorspikkelde bordpapieren schilden cierden stoepen en wrak-houten trapjes. Bevlagde orgels schokkerden voorbij, terwijl de bekkens in den zongloed flikkerden als verblindende reflectors. Een bruinige stof walmde van de straatsteenen en wolkte boven de zweetende lijven der woelmassa. Uit den Looierstraats-hoek drong een ontzaglijk-luidruchtige en hossende bende aan, zingende meiden en kerels. Telkens verbrokkelden groote karren met schrikkerige paarden, vracht-auto's en rijtuigen, de saâmproppende stoeten. Om de schetterende orgels joelden meisjes met witte boezelaars, die in den wiegelenden en tollenden dans, hel zonlicht wégkaatsten dat uitschoot over de straat. Van alle hoeken uit trilde een vlindering van kleuren en licht aan, in een goud-walmigen hitte-nevel weggezogen. Een vermoeid lawaai druischte rond. Vooral de jonge fabrieksmeiden, die een ‘vroegertje’ hadden gemaakt, krijschten mat en verpuft mee, zonder hartstocht in eigen vreugde losgebroken. Een stoet heel jonge fabriekswerksters van Boldoot, de export-inpakstertjes, omstormde in wild opgewonden getier een vuurwerkkraam, waar ook vloeimutsen met karmijnen neklinten en gevlamde mirlitons gekocht konden worden. Als een wolk pakten ze saâm en gierden de straten vol met een honderd-wijzige toeter-muziek, snerpend en de lucht

doorscheurend, ieder op eigen houtje deuntjes jankend. Het loeide en schetterde neusklanken en sleep-tonen dooréén, in een warrelende roezing van elkaar bespringende melodieën. Van alle kanten den buik-bruggetjes donderden de kindervoetjes een viaductachtig trein-geonweer af, en zwaaiden de roodblauw-geel-oranje vlaggen en lappen, mutsen en blommen, als opgetoetst boven hun zingende en krijtende kopjes. Een email-achtige schijn dampte achter de van de brug zinkende lijfjes aan, uit grachten-damp en stof geweven. Een stoetje kleuters van vijf, de schreeuwbekjes opengesperd als voedsel-inhappende nest-vogeltjes, met kranten steken op, en vuurhouten lat-sabeltjes, schreeuwde schel en zonder ophouden:

- Wèg mit de sausejoale!.... leife Fillem drie! -

Uit een met dek-groen overschilderde kroeg, stortte een carnaval-troep naar buiten. Een afschuwelijk met puisten toegetakelde kerel, stapte in vrouwekleeren voorop, met goudkleurige almaviva omzwaaid en een vuilen koffer onnoozeltjes in de sjouwersknuist. Een ander, als koloniaal vermomd, met bazar-geweertje en een rood-bekwaste, japansche paraplu, de chacot op één oor, zong als een bezetene, onder den zang zijn flesch telkens aan den gulzigen mond vastzuigend. Vlak naast hem waggelde een tamboermajoor, met een bezemsteel zwaaiend, den troep in de achterhoede commandeerend en telkens in malle lijfbochten en voet-wringingen náást-zich-zelf loopend. Vóór den zwaaierigen tamboer liep in een roerig kleur-bewegen, een vent in het lila, met een bloeienden blompot op zijn hoofd gebonden, dien hij als een kleurige pluim hevig heen en weer joepte, met zijn schuddenden kop mee. Er tusschen in, zuur slikkend en dadelijk weer zingend als hij geslikt had, hinkte wijdbeenig een toreador, den nek met Spaansch-gloeiende, drie-

kanten halsdoeken omspannen. Hij schoof huppelend voort op een met kleur-papier beplakt hobbelpaard, dat keek als een vrouw in barensnood. De rood-gele, met gouddraad doorstikte doeken, tot op den stuit vastgespeld, had hij omhangen met wortelen, waarvan nu en dan één afgerukt werd. Zijn houtskoolzwarte handen behamerden een tamboerijn, terwijl hij krijschend zong in wilde vreugde-beweging:

> Doar hèi je Moa-à-nus!
> misse koale koa-à-nus....

Een transpireerend, vet wijf met bezwijmd gezicht, loeide er een heet geraas met een reuzen-toeter tegen in, waggelde op de violette straat-schaduw van haar kameraden. Haar zwarte japon, waarvan de blouse met geweldige peer-gitten, schitterde als zwart-geslepen juweelen, had ze tot haar knieën ópgetrokken, terwijl ze, den zwijnigen rug half achterover gegooid, met haar zwaar-gezwollen kuiten een cake-walke poogde áf te dansen. Ze hijgde als een buiten-adem-geraakte, wankelde telkens tegen de kerels op en waggelde dan weer een eindje op haar eigen zwaarte verder. Eindelijk doodop en half bezwijmd, sloeg ze zattig en willoos den koloniaal náast zich, met haar polsen op zijn chacot. De stoet werd bijna ingedrukt door de lachende, toe-joelende kijkers en dringers. Het wemelde allerwege in den zonne-brand van vlaggen, harmonica-lampions, kleur-slangen en gloed-vangers. In de verte trilde een zijstraatje met zijn fronthuisjes in het licht, alsof een driftige wemeling van gouden bijtjes er honing nestelde. De hitte verzoog de kleuren tot een dooréénwoelende vlammigheid. Wijven als vloekfuriën los-lawaaiend, verscholen haar zweet-gezichten achter afschuwelijk-beschilderde mombakkessen. Een, met beschminkte bloed-oogen, jammerde hysterische martel-geluiden. -

Plots schommelde uit het trillend-belichte dwarsstraatje een groote schip-sloep, de boorden omvlagd met rood-wit-blauw, voortgeduwd op een hooge kar. Onder de schittering van blauwen hemel en roode bedakingen en het pui-gloeien der zonnige huizen, sloeg dit gevaarte als een kleuren-knal door de tierende massa. Midden in het schip stak een geweldige, rauw-geel geverfde schouw-pijp uit, met roode dwarsringen omschilderd. Een straatorgel met oranje lappen gedrapeerd, joedelde deunen los en matroosjes zwaaiden den zwengel. Een koortsige verblijding gierde óp uit de krioelende menschen-drommen. Twee vrouwelijke matroosjes binnen-boords, zongen met het orgel mee, krijtendschel, en zwaaiden na ieder wijsje met hun oranje matrozen-petten hoog de lucht in. Dan daverde de brullende massa als bezetenen, terwijl zon de feestersgezichten blakerde en de oogen blind priemde met stralend licht. Van straat tot straat schommelde het schip, telkens gegrepen door den zonne-walm; de vermiljoenen dwars-ringen der rauw-gele pijp bóven de dringende lijven uitgloeiend als een vuur, dat straten ver te zien bleef en zich met den stoet, in den walm traag voortbewoog als een belichte muur-schildering. -

Mooie Karel met zijn aangroeienden stoet kerels en meiden, waren van hun ‘zoopie’ weer naar de markt teruggekeerd. Nu hadden ze de Westerstraat gauw afgehost om op de Noordermarkt zelf lol te schoppen. Een vrouwtje met verlept gezichtje betastte heel sluwetjes een zinken kuip.

As ik jou wès moeder,.... mengde Karel er zich in,.... kaupe.... feur je dochter,....la-je d'r feur je fersterf.... kèn se d'raàge beswemme.... Heit se de rondighaàd hier en de slènkighaàd doar?.... vroeg hij, zijn lichaam rupsachtig golvend, om borst en leest zinnelijke gebaren afstrijkend.

Het vrouwtje, bang voor de dronken kerels, deed tóch dapper toen ze bij de Noorderkerkstraat den helm van een agent zag glinsteren.

- Stik vuilik!

Blinde Janus met zijn rood-bevlekte glazenwasschersbroek, wou het vrouwtje een trap geven. Maar Karel, opgevroolijkt door het zoopje, hield zijn been vast, ging door, amicaaltjes en vriendelijk.

- Seg maàn 't huysnummer moedertje fen je schuddegètje.... Wàffere kànt uyt?.... kom ikke pekènt op f'rsite.... mo-je 'n koppie eiselinnemelk?.... as séi moar in 't kuypie ploetert.... bin ikke op maàn àkkertje!.... Of kèn ikke op maàn tengels kluyfe?.... Het vrouwtje draaide hem nijdig den rug toe.

Bram Schuil bedrukte zijn voorhoofds-lok, lachte, terwijl nu al de kerels om de kraam heendrongen. De koopman had er genoeg van, vervloekte de Maandaghouders die allicht zijn heel handeltje met het vrouwtje in de war stuurden. -

- Iz d'r nou veur zukke znotbengels geen ander aaz ob de mart az mijn negozie?.... verweet hij streng. Het was een joden-koopman met een geweldigen neus.

- Seg.... bi jèi auk de saun fèn de bisschop fèn Utrecht?.... lachte Karel spottend, terwijl hij op koopmannetje's neus wees, die zoo klaarlijk het tegendeel bewees. -

De meiden trokken Karel mee, duwden hem een brok chocola in den mond, en hij, plots, zoende begeerig Heintje Punt's lieve gezichtje vol. -

- Je plèkt me blind.... hijgde ze, genietend van zijn ruwe felheid en mannekracht.

- Pietermènne, minse!.... pietermènne!.... kaàk de kleur en de kwoalitaàt an!.... schreeuwde een vischman, terwijl gedempt er tegenin zeurde, moedeloos verslapt van hitte en uitputting, een lappen-verkooper:

- Twee cent,.... twee cent, mooie lappe.... twee cent.

De meiden waren tot een grooter groep saâmgejoeld. Bet de Slobber, Oranjekers, Lange Mie, Lientje Dekker, die van Neel Burk had vrijgekregen, Malle Mien, Poppentrui en Matje Scheefduim hadden elkaar bij de Lindengracht opgescharreld, door sein-roepen en keelstem-joedelingen. Merk Hoera had Leentje Vieruur en Mie Plat-op-Plat aan zijn armen meegetrokken en Nakende Kris kwam met Ouwe Droppel door de achterhoede aangesleurd.

- Ansluyte keirels;.... maàde!.... ansluyte!.... riep Karel bevelerig, verrukt dat het een echte Jordaanpan zou worden, zoo groot en ver voor hem uitgolvend, dat hij haast niets meer van de massa kon overzien. Hij hitste gelijkelijk de kerels tegen dwarsboomende politie op. Afgesproken werd door hem, dat ze zich niets zouden laten welgevallen van de klabakken. Die bedel-monniken met helmen op, zouden vandaag een goeie aan hem hebben, bromde hij tot de ‘jongens’.

Op hun rug zou hij springen als op een paardenzadel en ze den pit kneuzen tusschen de tangen. Het vuur begon te gloeien in Karel; den roes hoorde hij van verre al ruischen. Hij joeg de kerels óp, begeesterde hun zinnen en wapende ze met overmoed.

En tusschen zijn opwarmende durf-taal onder de kerels, verduikelde hij de stouthartigste boert naar de meiden, door geen angst voor het rumoerig-komende bekneld. Het was weer een-en-al onverschilligheid in Mooie Karel en lokkende aanhaligheid. Tegenover al de meiden had hij weer zijn brutaal-aanrandende overheersching, zijn vleiende innemendheid of de loke muziek van zijn mooie stem. Naast hém vielen al de kerels af. Hij had een soepelheid van lijf-lijnen, een lenige losheid van bewegen, die hem al dadelijk in de

gratie deden geraken. Naast hem bleven de anderen iets Jan-klaasserigs en plankerigs behouden. Lientjes oogen doortintelde hij met geluk en hartstocht als hij éven slechts een toespelinkje maakte op hun afspraak-uurtje in de Wijde Gang. En de argeloos-kinderlijke Neeltje Terwee beloofde hij straks de duizelige verrukking van den dans. Heintje Punt had een verborgenverliefd oogen-spel met hem, dat aan het orgel van Lange Jan, met de monden en lijven tegen elkaar, een levend genot zou worden. Hij stoeide, en begoochelde ze weer allemaal. -

Daár bewonderde hij de punt-schoentjes en een boezelaar van dof zij-katoen; hier weer hoogde hij een ‘oor’ op. Eén stopte hij een lekker stukje zeep in de palm, dat hij fluks gegannifd had uit de heete handen van een zelfzuchtigen makker; een ander begoot hij met een straal eau-de-cologne, uit het volle flaconnetje van een onscheutige vriendin, die alleen zelf lekker ruiken wou. En als hij even alleen een liedje inzette, met zijn verteederings-stem, rilden en beefden de meiden van een wild verlangen. -

Wat deerde hem nu het geschetter van Juweelen Bet en Scheele Mie? Als ze hem vanmiddag in den weg liepen met hun wandaden, zou hij ze verschandaliseeren voor de oogen van den heelen belusten Jordaan. Nu loeide al het drift-beest in hem óp.... O! ze moesten oppassen die meiden.... en niet té hard en té sarrend opdringen met hun verkillende wulpschheid. Want ze wisten toch dat hij niet tegen dat gesar en gekwel kon; dat hij ze zou afranselen als honden, zonder genâ. Hij had toegetast in hun lusten. Wat wilden ze nog meer? Hij kende de sluwe tierelantijntjes van Bet, met haar bleek-gele wangen en de inhalige schooierijtjes van Scheele Mie. Haar zenuwachtige, praatzieke opwinding lapte hij aan zijn laars. Als ze

hem zag, was ze toch de kluts kwijt, stotterde ze als een kind, op snoepen betrapt. Neen, door de opjagende kwaadaardigheid van hun vrouw-nukken zou hij zich niet laten overrompelen. Ze begonnen nu in zijn kop pas te woelen, de lollige gedachten!

- Ansluyte maàde!.... riep hij weer, als een bevel.
- Ansluyte!.... ansluyte!.... riepen ze hem na....
- Ploas feur 't stoetje fèn Bloanies.... joolde hij er bij.

Daar wurmde Nelis de Pikpot naar voor.

- Neilis, Neilis!... hier binne je broers!... toeterde hij naar den man, die in zijn ouden werkmanskiel kwam aansjokkeren. -

De zon schoot vuur uit over de Noordermarkt. Een verschrompelde vrouw, achter een oud-roest-stalletje, dutte op een stoel, krom-weggezakt, midden in het rumoer. Telkens even schrok ze wakker en riep dan met een kreunend-zwak stemmetje:

- Oud-roest,... oud-roest. -

Haar boeltje lag boven een vuil bruin zeil op de keien. Oude slootjes, kromme sleutels, plaatbrokken ijzer, alles in een roest-gloed, door den zonnedamp fluweelig vermooid. Niemand hoorde haar stemmetje, overraasd door de golvende menschenwoeling.

Een scharren-venter was met zijn karretje de markt opgedrongen zonder standplaats-bewijs. De marktmeester vroeg geld, wou hem beboeten. Maar Karel bemoeide er zich mee. Met den ondertoon van zijn mooi-timbreerend geluid, dat altijd even van zijn tenor een bas maakte, als hij om iets aangedaan was, vroeg hij wat dat deerde. Mocht zoo een arme donder vandaag nou niet vrij zijn kostje scharrelen? De marktmeester bekeek hem minachtend, vooral toen Cor de Pet, in een dwaas verlangen om Karel bij te staan, een lomp

zijner oude vlag bijna op het gezicht van den gewichtigen man uitklopte.

- Hoe heet je?.... vroeg het marktmeestertje den scharren-venter, al kouder en onverschilliger doend onder Karels luimig-brutaal in-de-maling-nemen.

- Jèn Blautegèt,.... wou je saàn 'n bezarretje klinke?.... antwoordde Karel repperig vóór de gevraagde wat kon zeggen. De scharren-venter lachte stiekem, begreep nu dat hij zijn naam niet verklappen moest. De marktmeester trok minachtend zijn schouder op, maar liep toch met zenuw-trekjes in den rug door, onder het strak-dreigend nagekijk van Karel, die woedend begon te worden.

- Sau'n held op haute paute!.... hoonde hij nog na.

Plots begon een kerel met een doedelzak te pieperen. De muziek juichte in Karels ooren. Dra stond een kluchtig als Zeeuwsch boerinnetje verkleed jochie, met het bedelnapje voor hem. De oud-bleekblauwe luiken van de Noorderkerk vingen de huppel-klankjes van den doedelaar, als een zonnige zotternij tusschen de drukkende stik-hitte. Onder de getraliede kerkvensters, vlak tegen de steenen, vlamde een sikkel-vormig uitgekringde stal van feest-costuums en verkleurde baljaponnen. De koopman zat midden in zijn uitstalling met een bleek-roze, oude parasol boven het hoofd, tegen zon-verschroeiing. Zijde en satijn schoten licht uit, en wiegden glanzen als grabbelende handen van kijkers de costuums ómwoelden. Kerels in rood baai slenterden tusschen de doorloopjes en kinderen met bokjes joegen hun kop-trotsche, angstige beestjes het menschengewoel in. -

Een oude vrijster in paarse japon stond opgedrukt tegen den balcostuums-stal, doodsbenauwd dat ze wat vlekken op haar kleeren kreeg. Haar geel gezicht, leelijk als van een aap, mopperde woedende zinnetjes

tegen de ópdringende massa. Een paar Anjelierstraatsche wijven, hadden schijn-ongegeneerd hun rokken laten zakken, om den nieuwe van den stal te kunnen aanpassen. Ze lachten elkaar toe in verdekte schaamte, overmoedig van woord. Een koopman in karpetten en rollen zeil zwaaide een zwarte vlag, zich zelf in den rouw van zware schaduwen dompelend. Met levendige longen-kracht zong Jaapie van Purmerend, terwijl zijn kraam omdromd stond van koopers en kijkers:

- Hier is Jaapie, Jaa.... pie!! van Purmerend!.... Proef de geur, de kleur,.... de smayk.... dat mòt je proefe.... Jaa.... pie!! staat hier al vijftien jaar.... Ziedaar twintig cent zoete roomkaas.... Ziedaar.... 'n leijenaartje van gruttemejanus.... als ik maar niet over 'm eige kruike tippel.... Jaà.... pie! Jaà.... pie!! staat hier.... Je hoeft niet bij hem te dinge mense.... Jaapie dingt veur zijn eige....

Even knelde hij zijn viezig afgesabbeld sigaren-endje dieper den mond in, en zong weer door:....

....Se segge.... se segge.... dat Jaapie gèk is.... Stop je vinger maar es tussche zijn gleuf, zal je wat voele.... Jaapie.... Jaà.... pie!! van Purmerend!!.... Kaaze als 'n maan in de hemel van Sint-Margriet.... staat al vijftien jaar in 't kostelijke Amsterdam dat hier lucht als 'n stilletje.... Jaa.... pie, Jaà.... pie!

Een brouwerij-bierkar bonkerde voorbij en dempte de schreeuw-keel van Japie uit Purmerend. Een paar canalje-meiden mikten afgekloven pieter-mannen naar Japie's gezicht en scholden walgelijke woorden, tusschen uitwijkenden menschendrom. Maar Japie zag en hoorde niets. Het regende bestellingen. Onder alle kijkers hield Japie uitdeeling. Oude vrouwtjes, tandloos mummelend, weeshuis-mannetjes en diaken-kereltjes met kromme of stugge rugjes, kauwden het hardst. Ze

proefden, proefden voor niets. Roode, dwars bijéengeknoopte zakdoeken werden door beverige oude handjes losgepeuterd, ouderwetsche karbies-klepjes opengeschoven. Een uitgehongerde vrouw, met brutaal-gemeen gezicht, een litteeken over den neus als een roode scheur, knabbelde al drie soorten kaas, zonder dat ze haar zinnigheid op één ervan kon zetten. Zóó had ze bij alle eet-stallen gedaan, en bij alle kaasverkoopers; en zóó bij alle koek-kramen, de heele markt rond.

- Die freit d'r aàge sèt mit proefe, sau'n dauje schol.

- En dit kan Jaap finensel nie làye,.... zuchtte een oud diaken-mannetje, beklemd en lang in zijn grootmodelsche, breede, koper-omrande portemonnai zoekend, om zijn twee-ons-brokje te betalen. -

- De kleur, de geur, de smayk.... ken j'r niet van betale... je ken er de boter uitsuige!.... krijschte Jaap weer, terwijl hij sneed, hompen afhakte, woog in jachtige en beduvelende rapheid van gebaren, zijn helpster vlug liet inpakken en ontvangen.

Zijn uitgedoofd sigaren-endje beet hij al dieper den mond in, dat de asch zijn lippen raakte. Het zweet gudste hem van het hooge voorhoofd, maar hij voelde, zag, hoorde niets; wég in zijn vent-hartstocht, gloeide en wemelde het marktgeraas om hem heen en de menschen zélf dromden voor hem saâm, als vliegen op een honingkoek in zon. Tegenover zijn stal pakten troepen bijeen voor een gewone weegschaal van hout, met zware hengsel-gewichten.

- Sta op en laat je wege.... één cent!.... zong mat de weger, terwijl een groep menschen al voor zijn weegschaal stonden om gewogen te worden. De zinspelingen en spot flonkerden en dartelden, rond zwaarlijvige vrouwen of sprinkhanig-magere mannetjes die op de plank stapten en hun gewicht met bleuige nieuws-

gierigheid bekeken. Al de omstanders telden mee, joelden, juichten of sisten. -

Het stilst op de markt lagen nu de uitstallingen op de keien van oude fornuizen, spiegels, speelgoed, strooienhoeden, ijzerwaren en oud-kleer. Een gedemptzangerig gerucht zong even áan en stierf dan weer uit, in het ratelend markt-geraas. In armelijke koekkramen kon gedobbeld worden om prijzen, terwijl de verloter alarm sloeg met koeken tegen elkaar óp, zijn brulstem ópjoeg tot den dobbel.

- Een kans is je leefe niet.... één kans maar!....

Een sarcastisch-snerpende toon zong mee in zijn standmakerij, terwijl wat zwervende Volendammers den schreeuwleelijk met verbaasde oogen en uitgezakten mond, aankeken en begaapten.

- Zeumers mô je zonder deke legge, maar mien koeke friete.... deed hij nu boersch, terwijl de Wijd broeken hem nu nóg minder verstonden.

- Leelijke kromhalze, broek-ape!.... schold hij, als de boertjes met oolijk-geblufte gezichten voortschoven tusschen de menschen, zonder den dobbelworp te hebben gedaan. -

De stalletjes met kanarie-fluitertjes, goudvinkjes, puttertjes en groenspechtjes hadden druk bekijk. De beestjes fladderden schrikkerig in hun kooitjes, met de staartjes tegen de traliën op. Ze waren bang voor zooveel de kooitjes inloerende vreemde tronies.

De zon stoeide met de vogeltjes heur glanzend kleedijtje, roze vinger-pootjes, en schoot vonken in de donker-karmijnen oogjes; lei een gloed rond de springende lijfjes, die de goudspechtjes vooral tot glansgloeiende woelwatertjes maakte. Bij de marktpomp, achter de kerk, in koelend schaduw-groen van de plein-boomen, stond op een verhooging, heviglijk gesard door uitdagende schimpwoorden, een vrije evan-

gelist, teemend te zalven, tusschen het al luider losbarstend markt-vertier. -

- Als gij freeëde.... soekt.... in uuf harrrt, komt dan hier, naar deze te-e-ent der evelange-e-elie-verkònnndiging. Wilt gij.... Daniël Korrelbeuk's zendelings-arbeid steu.... eune.... fer.... sprrreid dan de Blijdê-boòdschap. God's segen sal op uuf arbeid ruste.... O! medebroeders.... en medesusters.... verrrgeet nièt.... broeders,.... sedert de Heiland gestorrrven is, brrrandt de kaars van God's genade. Zij noodigt sondaarrren uit, zich tot God te bekeerrren, om bij Hem vergeving te ontvange.... en al de seeegeninge sijnerr on-ein-di-ge liefde!....

- Loat tie jouw moar 'n nieuwf gepeld aâtje thuyssture.... 'n Kèstaure hoedje hei je fèst fèn naudig.

- Of dof 'm, al hei je hem nie naudig.

- Bekke dicht!.... vloekte een kerel die met waterige oogen, waarin godsvrucht zwom, had toegeluisterd, als stond hij voor den preekstoel in de kerk. Een woedend over- en weer-geschreeuw belette den evangelist voort te zalven. Rondom snerpten mirliton-tonen, klonk kelig gezang: doàr-hei-je-Moanus,.... mit se blaute.... koanus....; woedde de Hartjesdag-jool in beestelijk krijschend gelal en dronken gehurrie. Rondom kookte en ziedde de zonne-markt met al haar geroep en gewoel. Vlak bij de kerk schetterden twee orgels, elkaar van streek draaiend. En boven op zijn stoel-bank strakte in koeleren schaduw-toon, onder het beschermende boomgroen van de olmen, het bleek-blauwerig uitgeschoren gelaat van den prekenden evangelist, zijn ontsteltenis om zooveel vijandelijken schimp verbergend in een sleeperige zachtheid van stem. Weér was hij doorgegaan tegen getier en gejouw in:

- God wacht geduldig.... op uuf - om uuf de genade te bewijzen.... Geliefde hoorrrders,.... gij zijt

al met schuld beladen,.... komt tot Hem,.... God's genade wacht wel lang, maar niét altijd... Ook voorrr u, geliefde hoorrrders.... brrrandt het licht van God's gena.... Haast uuf tot rrrèdding.... van uwe siel... Er is een deurrr en een weg naar den hè.... mel!...

- As ikke auk is 'n deuntje proate mèg meister... zei ironisch bedaard een knap-gekleed werkman,... dèn sou ik de faànigheid fen ufes wel is noader wille besien.... Ikke wès kàtteliek,.... moar ikke het saufeulderlaài gehuychel en geknoei onder juilie saurt fèn mense ontmoet....

Een plotselinge hoera-krijsching onderbrak het woord van den debat-lustigen werkman. Een schelle joel van stemmen en een bonkend gemarcheer van duizenden kwam van de Brouwersgracht den preekstoel langs. Allen keerden zich naar den reuzenstoet, joelden en hoera'den mee in schellen zang. Het waren de in potwagens terugkeerende visch-colleges, die met geweldige vlaggen zwaaiend en tierend, traag de massa doorzwenkten en den Jordaan om-en-om reden. De achterste Janplezier was volgepropt met honderd jongens, kleine prijs-hengelaars, opgeleid voor de groote vangst. Uit de Janpleziers, sliertig omhangen met sparrengroen, oranje-sjerpen en papieren blommen, krijschte een oorscheurende hurrie en bonkerde een verwilderd voeten-gestamp. Het was een zittende boerendans, met klompen tegen hout beschut en een joedeling van dronken kelen. Vrouwen en mannen in Zondagsche kleeren, als vijgen op elkaar geperst, vraten gulzig dooreen, hompen leverworst, stoofperen, zuur en scharren. Een dóórrazende opwinding sloeg de hengelaars óm, in uitzinnige, doldriftige vechtlustigen. Telkens viel er gerucht en getwist te stillen, ging het in snorkend gepoch tegen elkaar óp, tusschen de leden van verschillende vereenigingen. Telkens vermeden

ze elkaar en ieder keer weer botste er nieuwe ontmoeting in de nauwe straten. Dan brandden de woede en de verkropte spijt van de verliezers los, bóven het tartend-triumfantelijk getier en overmoedige der winnaars; moest er op verzoening worden geklonken en gedronken. Maar onder het klinken en drinken giftigden nieuwe spijt en woede weer los, nog vóór de kroeg hen had uitgebraakt naar hun beblomde en bevlagde Janpleziers. De snikhitte martelde hun dorstige kelen en de drank sloeg een ziedende giftigheid in hun hart. Dan dansten de vrouwen los, met hun roode hoeden en klein-burgerlijk-opgedirkte chique, en gooiden weer een woeste vlaag van zingende vroolijkheid over de vloekende en twistgierige taal der kerels De oranjebelichte vrouw-koppen met de vetgeplakte haren, poogden, wreed-zinnelijk, den haat weg te lachen en weg te joelen tot schuimende, onmatige boert. -

Karel en al de kerels zeien het elkaar, hadden het zien aankomen.

- Dèt wort messewerk, tussche Jut en Jul.... se torne mekoar aupe feur 't nècht is!.... zei Karel, met iets van verlangen om mee te doen, in zijn stem.

Bet de Slobber hijgde vreeselijk. Mooie Karel zag het.

- Bet.... je bin je oàsem kwaàt.... je dottert!.... 'n scheut audekelonje in je poelenekkie en 'n bloas op je sèchte toet.... en je hep weir 't leife!....

Verrukkelijk vond Karel dat brutale gevrij met de meiden. Zoo wang tegen wang, zoo met je mond vlak bij de oortjes, zoo heelemaal op de zachte velletjes je snuit schuren, en dan drukken, drúkken, dat ze onmachtig tegen je opzonken. En dan zoenen, zoenen, lang, of je ze het leven van de lippen slurpte. Al de kerels bemoeiden zich nu met Bet, die nog blies van de hitte. Ko Neut bewreef zijn dom-dikken neus, wou haar koel maken met zijn als waaiers uitgespreide zwaai-handen,

opende zijn groen boezeroen om Bet aan zijn hart te drukken. Barend de Kaffer wou haar in den gloeienden nek blazen.

- De bloasbèlg fèn 't fort fen Sjekau!.... gierde hij om zijn eigen gevatheidje.

Kris Hardebol, verzwabberd van jenever en hitte, kwam met een vuil handje garnalen onder haar neus, ‘omdat er azijn overheen gedruppeld was’. Het politoerdertje, verhit, brabbelde wat zinnelijke smerigheden af.

- Gaùj dèt op de Seidaàk ùyt swaàn, ès je 't kwaàt wil weise, slaume!.... sputterde Neeltje Terwee, verontwaardigd en vies van het akelig-magere en zweeterige Sproetneusje.

- Dèt is nou saufeul as 'n wuifie om bèi te komme... lachte Bet, terwijl de meiden haar uit den mannenkring los-joelden. -

Karel keek even schichtig naar de dochter van Nel Scheendert. Jonge, jonge! wat was ze mooi die Corry. Nou moest hij wel zijn brandendst begeeren naar die meid weg-leugenen. Zijn woede kon zijn trots niet doorbijten. Ze schertste met de meiden alsof hij niet bestond. Nooit was een vrouw zoo koel en afstootelijk tegen hem geweest. Was hij zoo een groene grasmaaier, zoo een snorkende Janmaat? Alo, dan kietelde ze maar een anderen schaarslijper op. Zijn een zorg! Haar zou hij niet lokken op den lijmstok, met al zijn loszinnigheid.

Bet keek benauwd-verliefd naar Karel, die het grapje met de kerels en lucht-inblazerij begonnen was. Neeltje Terwee werd het wee om het hart van Bet's smeekerig kijken en Lientje huilde inwendig van verbeten jaloezie. Alleen Corry, Corry deed hoog-onverschillig alsof ze niets zag. En toch, het vloekte en gromde ook in haar. Die ellendige kerel, die molenwiek. Dié kneep hij in

de wang, een ander bestreelde en besmonselde hij met stille, koesterende woordjes; dié gaf hij een klapzoen, een ander een kin-strijk,.... haar, haár alleen geen woord, geen gebaar. En wat was hij mooi vandaag. O! die verschrikkelijke oogen van den vent! Wat gekloft stonden hem dat smalle roode dasje en die hooge boord en dat grijze pak! Precies een heer. Nou zijn lekkeren bek vol zoenen, jeukerig beprikt door zijn pienter snorretje.....

Plots in haar peinzend bekijken werd ze meegesleurd door de heele meiden-bende. Lien was even op een holletje vooruitgerend naar een koopman in porcelein. Ze grabbelde zenuwachtig in de goud-omrande schoteltjes. Barend was gauw jarig. Ze moest een kom met een spreuk en zoo een heel tafreel er op. Ze greep naar een kop, zoetelijk gekleurd; een boschje waarin twee in-liefde-verzonken paartjes, achter elkaar opwandelden, terwijl de ondergaande zon een zoetsmelterig roserood kleurtje achter de minnenden elegisch had uitgebloosd.

Lien vond ‘'t beelderig’ en ‘snoeperig’. Ze huilde van binnen al, om die stille wandelaars in het boschje.... Wie zouen het zijn?.... Wacht, er stond een spreuk onder!.... Ach Jezus, als ze het nou maar had kunnen lezen. Daarom was ze vooruitgehold, om het den koopman stiekem te vragen. Karel liep achter op.

- Hep portie an je!.... schreeuwde hij gul uit.

Lien dong, goddelijk-verblijd dat Karel zoo deed. Nou was de kom voor hèm,.... kon ze voor Barend wel een andere koopen. Voor een ‘zacht’ prijsje pingelde ze kop en schotel los. Lien betaalde en Karel stopte kop en schotel onder zijn buis. Lien lachte, overgelukkig. -

- Nou ben ikke breikende woar.... schaterde Karel,.... en jèi wès 't!

- Wèt 'n vent!.... zong het in haar. Zoo rap, zoo kwiek, zoo los en een-en-al leven.... Maar Barend ook; Barend óók, drong ze zich wroegend-zelfverwijtend op. -

Ze zouden nog even de Prinsengracht afkuieren, werd besloten in strijderig stemmen-gewirwar. Op der Noordermarkt-hoek stonden venters met groentekarrer te schreeuwen, elkaar óp te drijven, worstelend met hitte en concurrenten. Boven allen uit schreeuwde een:

- Twei komkommers feur vaàf sint!.... Neimmei,.... gèppe mèg je.... as ikke je moar niet snèp.... de duùr-tè!.... de duùr-tè!

Een goud-belaaide strooienhoed omschaduwde zijn zweetend hoofd. Aan de overzij joeg een concurrent zijn stem door de woeling van menschen, overschreeuwde het gedrang, riep met een kermis-drift in zijn aanprijzing:

- Reuzegraut!.... reùzegraut!.... ik geif d'r drie feur 'n stuyfer.... drie.... drie!

De goudgele komkommers brandden gloed in de lichtende ruimte. De concurrenten bevochten elkaar met al wilder vent-geroep. Hoorde hij goed? Riep zijn buurman daar drie voor een stuiver?.... God alleminse.... hij maakt de heele boel dood.

- Nou geif ik se feur drie mit 'n tèkkie toe.... drie .. drie.... driè!.... de duùr-tè.... de duùrtè!.... Gein reige, gein woater.... gein lucht.... de wèrmte freit de minse op.... drie!.... drie mit 'n tèkkie!.... Hij gilde, schreeuwde....

Zoo'n pester!.... vervloekte hij den ander aan d'over-kant. De menschen grabbelden in zijn komkommerkar, en bij iederen koop plukte hij onder uit een mand, een takje dragon.

- Drie bei maàn buurmèn.... hiér,.... drie mit 'n tèkkie.... ruykende flier....

Het zweet droppelde onder zijn hoed uit op de goudgezengde komkommers.

Om de markt ziedde het middaggoud, walmden wasem en droog straat-stof. En heel het Noorderplein en de Westerstraat zwijmden in den laaienden zomerdag. Aangeschoten varens-gezellen zeulden in troepjes bijéen; de gistende krioeling van marktbezoekers werd op zijn hevigst; Jordaan in schroeiende middagzon. -

Het heele stel stond op de brug van de Prinsengracht uit te blazen. Mooie Karel had even geruzied met de Bul en Ko de Neut, - maar het leek weer bijgelegd, - om den kop en schotel, die onder zijn jas gebroken waren, terwijl de Bul zich argeloos tegen hem opsmakte. Lien moest hij sussen in haar smart. De meid had gehuild om die onachtzaamheid en vernedering.

In het gloeiende zomer-goudlicht, lei de Prinsengracht, achter de brug bij den Westertoren, vuur-oversprankeld. Van het zwaluwblauw-glanzige water dampte een goud-violettige middag-wasem af, ópzwevend, traag, langs de zon-heete wallekanten tegen de huizen aan. Het wemelde vertier van schuiten, vrachtkarren, menschen en trams; het jakkerde jachtig rond de Westermarkt van Raadhuisstraat, Rozen- en Prinsengracht; van alle snijdende zijgrachten en dwarsstraten. De kleurigste menschen-woeling dromde langs de Prinsengracht naar den Jordaan-hoek toe, over de goud-begloeide bruggen en sluizen in de verte, omdompeld in een violettigen goud-gloed, die ophaalbruggetjes, het gekrioel van menschen en wagens bij de Eenhoornsluis, tot een popperig-klein bewegingsspel in zomerbroeiend damplicht verkleinde. Zelfs het fijn-toegespitste lijnenfiguur van de drie torens der Roomsche Lieve Vrouwekerk op den Haarlemmerdijk,

in een paarsige wazigheid, verijlde tot mastpunten tegen het vloeiende blauw van den wolkloozen horizon. Naar den kant van Leliegracht, achter de Westerkerk, zeefde een wit-gouden mistigheid neer en wolkte een opgedwarrelde stads-stoffigheid, als onder ruitersin-draf blijft hangen op zonnigen, bezanden parkweg. Tusschen de boomen-rijen, langs de walkanten van grachten in de verte, woelde een gesmoord en teruggekaatst glanslicht zich in een schaduwende gedemptheid uit, terwijl aan den rechterkant van de Prinsengracht, bóven de huisnokken, de zware boomkruinen vólop het zon-blakeren vingen, en de befonkelde en lichtdoorrinkelde vensters en ruiten tusschen de stammenschaduwing stralen vuur wegschoten. -

De Westertoren stond boven den gouden damp van de doorbroeide en doorwoelde zomerstad, hoóg uit. Rond zijn slank-lijnige ommegangen en scherp-afgehoekte verdiepingen, al smaller de lucht inspitsend, vloeide eindeloos het zomer-hemelblauw, terwijl onder zijn ijle klokken-woon het omringende boomgroen laag rond de kruiskerk, lei te zondampen in een soort van schijnsel, dat niet meer zengend neervlamde uit de heet-stikkende lucht. -

De toren spitste slank den hemel in, hoog belicht tegen het gloei-blauw, in zijn grijslila-achtig, rank gesteente. Zijn fijne lijnkanten sneden zich strakzuiver uit, in de wolkelooze lucht, en de zon fonkelde rond de Amsterdamsche keizerskroon een krans goudbrandende juweelen af. -

Over de Prinsengracht, naar den Haarlemmerdijk toe, wemelde een kleurige volte van schuiten en masten. Het licht-gele en blond-bruine gevlam van roeren en stevens, sloeg een brand van dooréén-gegloeide kleuren uit. Het zonnegoud knabbelde en knetterde brandend heet op de neergezakte beschilderde masten,

het touwwerk, de vrachten, geverfde jachtwielen en het uitgehangen schippersbaai. Het water onder de voerschuiten wiegelde, flonkerde en vlam-ketste de ingespiegelde roer-en-kop-kleuren terug en de zon roerde er haar schelpachtigen zilver-goudgloed heet overheen. Groen en okergloed, vermiljoen, blauwgeel en beschilderd schitterend wit, stoeiden in het zonnegoud dooréén en omtintelden het veroniese water in een kleurige dampigheid, die langs de wallekanten goudpoederig verstoven wégzoog tegen het geblakerde, ambere en bruine oever-steen. -

Een oppropping van vrachtschuiten langs de kanten, soms twee, drie naast elkaar, den doortocht van de vaart belemmerend, bracht het Amsterdamsche volteleven in de Prinsengracht, het wemelend saâmdringen in den Jordaanhoek. Zaandamsch-groenig omschilderde tjalken-kajuitjes, overkapt met cobalt-schitterend luikwerk, stonden als poppenhuisjes roereloos te blakeren in het licht, met hun kleine ruitjes en knus-speelgoedachtige vitragetjes, waarover half uitgezakte latjaloezietjes voor beschilderde, oudmodelsche raampjes. -

Al de roeren, ópgedrukt tegen koppen van andere schuiten, fonkelden hun goud-verciering en hun cobaltblauwe, rood-violettige en goud-bronzen kleurigheid rond. De kajuitsluiken, helgroen of van bloedenden anjer-glans, zogen de water-dampigheid in en de afstraling van licht over de kleuren van zwaarden en masten. In de verte, bij de Eenhoornsluis, fonkelde het middaglicht over warm-gouden boegen en schitterhelle, zon-weerkaatsende flanken van schuiten, met beslagen koperen roeren. De glanzen, gloeiend als glazuur en het vuursprankelen van het water, braken vlammend op de fel-bezonde dakjes van zich opdringende huizen, uit de slingerbochtigheid van de

Prinsengracht naar vóór springend. Tegen het zig-zag wijken en opdringen van puitjes, den krom-hoekigen wallenkant volgend, schoot de vrachtschuiten-vloot haar smijige volheid van stoffeering uit, haar getouw en mastwerk, puntig en slank vóór de, in de dwarste snijdende grachtbruggen, in de lucht fijn-lijnig afgepiekt. De golf-vormen, hoeken en bochten der schuiten, pasten zich de verspringende bochtigheid van de Prinsengracht-krommingen in. Onder de brugpoorten, oud-modelsch, schoot in de verte de zon een flikkerend kabbel-golfspel, een sprankeling van zilveren vlammetjes; opende inkijkjes en doordampte verschietjes op al meer schuit-koppen en woeliger vervoer van Brouwersgracht en Haarlemmer-sluizen. Zacht belgeklingel van booten onder brugbogen doorzoevend, klonk zangerig tusschen het ruchtige gedraaf en verkeers-gewemel. Paardjes met goud- en groenwollig dek, langs den wallenkant onder de bezonde boomen, plasten met de fijne pooten in het wadende licht, en van weerskanten der Prinsengracht gloeide en zeisde de zon een schampvuur, als er afketst van lans-pieken en bajonetten. Cierlijnig ingebogen, hoogen laag-afgelijnde geveltjes van Lelie- en Bloemgrachthuizen, smal-dicht opéen gebouwd, brandden hun rooden en cement-gelen baksteen tegen de paarsverhitte lucht-blakering, en in de razernij van het uitkokende zomerlicht, danste en gloeide het goud van de wasemende hette alom, rond menschen in zwoeg, in gang, over vensterruiten en oude bruggen; onder boomen, op hooge vrachtwagens; schoot het uit, op trams, fietsen en karren; joeg het over de jakkering en jacht van het krioelerig volksbuurten-verkeer, als een laaiing van onstuimig leven. Het Amsterdamsche zang-geroep van venters zong óp uit alle straten. Van luifels, blanke plinten en zonnescher-

men, vóór de drukke Prinsengracht-winkels, stroomde het licht neer, als in een glijval van glanzen en sprankelingen. Van de Egelantiersgracht schoot een helrood gelakt reclame-wagentje van ‘Donkers'-hoeden’, een buikbrug der Prinsengracht op. Het fietsennikkel der stangen flonkerde als machine-zuigers in zon. De fietser trapte zich de brug-buik op en zonk snel den bochtigen wallenkant langs, waar hij, als op een wagen van vuur, verdween tusschen de wemelende menigte. Bij de Westerstraat, aan het einde der Prinsengracht, lei de Noordermarkt in het schroeiende namiddag-goud, dat zich verkoperde in een paars-gele en walmige hette-waseming. Op de kleur-strepige, witte en grijs-glanzende zeildoeken van de kramen en bazar-achtige tenten, trommelde de zon nu schuininvallenden gloed neer; hief, van de Prinsengracht afgezien, héel het drommend marktgewoel óp in een uitdrijvenden mist van onderschept licht. En de massa verschoof in drommen als een reuzige caleidoscoop van kleurige vlakken en ruiten, onder het zengende hemelblauw, waarover heen het flikker-glanzen van banen en kruis-stralen licht, licht, alom. -

IV

Toen Mooie Karel, na rondslentering en kroegengeplak met heel den luidruchtigen stoet tegen zeven uur de Willemstraat wou inzwenken, stootte hij óp tegen een geweldige menschen-massa, krioelend rond tier-slaande orgels in een kokend gewoel. Er was een verdierlijkte drift in het volks-dansbegeeren, aangehitst door de Hartsjesdag-feestelijkheid. De lijven propten opéén, saâmgeperst in de dringende volte. Van de zijstraten hosten telkens zingende stoeten door nog harder zingende drommen heen. Heel de

Willemstraat leek in verwilderden opstand losgebroken. Van overal gierde en zang-schreeuwde de opééngeperste menigte in het late licht, dat al roodgoudige glanzen uitschoot over koppen en woesthossende lichamen. -

De meiden- en kerel-stoet van Mooie Karel viel gretig aan op het heete geraas van den straatorgelzang. Hij zelf voelde in zich ópgloeien de roezige feeststemming en door héel zijn lichaam de onbedwingbaar-hevige dans-tinteling. De kromme sprong zou gedaan worden, blijdde de begeerte in hem, den ganschen dag al onderdrukt. Een rhythmische wieging deinde door al de luisterende en rondkijkende vrouwen, mannen en meiden; beenen hieven zich half van de keien, handen drongen slap-van-pols, op maatslag in de hoogte, in cancaneer-stand, en donkere en lichte oogen fonkelden in den fellen nagloed van den snikheeten zonne-dag. Het avond-roodige licht van den zonsondergang, verbrandde een goudgelen fakkelglans op meiden-kapsels, schildpadden kammen, oorbellen en snoer-kralen, en veegde vlammige schijnsels langs winkelposten, plinten en lichtende ruit-kozijnen. Met de zingende monden wijd open gehold, lalden de vrouwen en mannen de orgeldeunen mee. Over de duizenden saâmgedrongen koppen, golfde een schel koor de lucht in. De wit-gejakte vrouwen, in haar paarse, blauwe en beverbruine onderrokken, met haar kleintjes den arm ingekneld, wachtten op wat er groeier zou uit den roemruchtigen Hartjesdag. Want a hadden ze zelf afgedaan als vrije meiden,.... de dans de orgeldans en de fluit- en trompet- en trom-muziek van de straat, bleven het leven lang hun plechtigste hartstocht en liefde behouden. In de overdaad van den straatdans, onder het gillend geraas der mee-zingende stemmen, leefden ze hun opgewondenheid en hun

smachtende, onstuimigste driften uit. En wisten ze al dat zij, het geringe volk, geminacht werden door de koele kritiek der hoogere standen, om hun uitbundige hartstochtelijkheid, - niéts kon hun méer innerlijke kalmte brengen dan de muziek van harmonica en trompetten en niéts tegelijkertijd hun kokende driften zóó doen ópbruisen, dan het slagwerk en de rollende roffeling der trommels. -

Nauwelijks had het buurtvolk Mooie Karel gezien, zijn knap, onverschillig snuit, en het bleeke mondje van Heintje Punt, of het begon van alle kanten te schreeuwen, er op aan te dringen dat ze dansen zouden.

- Koarel, op de taun!.... Mauje Koarel!

- Ik mot je tolle sien.... Schiet of! je mot se fèn èchtere ofrolle!....

- Koarel!.... we kràage fèst de bibberoatie às je 't niet doet!....

Kee Spek, een zeventig-jarige vrouw, met rimpeligverplooid lever-geel gezicht, de oudste en geduchtste danseres van de Willemstraat, zag het paar nauw tusschen de woelende massa in, of ze stompte zich door de menigte heen, drong zich naar Karel Burk toe, klapte hartstochtelijk-opgewonden in de oude handen en duwde de menschen in een kring achteruit. Met vroolijke woede riep ze:

- Ploats feur Mauje Koarel en Hàantje....

Het orgel dreunde en trillerde verlokkend en de geluid-ketsende bekkenslag joeg hittig óp. Over de straat, in het rood-gouden glanslicht, raasde een duizelend menschen-rumoer, en van vensters uit alle verdiepingen, riepen en zongen vrouwen en kinders elkaars voornamen.

Als een terug-golvende kolking van menschen, perste zich het volk achteruit om ruimte te woelen voor Mooie Karel en Heintje, op den begeesterenden roep van Tante

Kee. Een driftige onttooming van hun verlangens. Eindelijk zou Karel, met zijn prikkelende reputatie van stouthartig en koen-handelend vagebond, ten dans gaan.

- Hier is tie.... Grie.... iet!.... Nei, hier dènst tie!

- Mie.... tjeeèee!.... Jèn.... sieéeee!....

Van allen kant klonk tusschen het heet straatgeraas, het keel-joedelend naam-geroep.

Vóor Mooie Karel het zelf goed wist stond hij met Heintje Punt binnen een wijd-uitgewoelden menschenkring alleen. Even diepte hij zijn handen in de zakken. Rondom niets dan heet-loerende gezichten van mannen en jongens, vrouwen en bloothoofdige meiden, brandendbegeerig naar den dans. En achter dien kring, een golvende menschen-massa, hossend en rennend onder anderen zang en muziek. Neel had het gewaagd met Stijn door het gedrang af te schuiven van haar winkelstoepje, met Nel Scheendert en haar broer Frans Leerlap achter haar aan. Op de heele kleintjes pasten moeder Scheendert en de oude Scheendert, zich zelf ompruttelend met half-onthouden en dooréénge warde nieuwtjes, waarmee hij ook zijn vrouw vandaag wou plezieren.

Zoo een gezonken ziel als Stijn zich weer voelde! Stilaan was hij weer aan het drinken geraakt, naar ouden trant, vol beverige angsten in zijn doffen, knarsenden kop. Wel was die eene, vreeselijke kou-benauwing nog weggebleven, maar toch, met ‘duizendvijftig’, dien agent, was het afschuwelijk gegaan, de vorige week. Hij had hem bijna het licht de oogen uitgeslagen. Zou weer een relletje geven voor de bajes. Ellendig triest voelde Stijn zich onder het dolle Hartjesdaggetier en de dans-razernij der Willemstraters. De fut, de échte fut leefde nog maar alleen in Karel. Zijn arme, kleine Sientje, wat hoestte ze.

- Mò je 'n gloasie puns in de koelte?.... lachte

Neel, haar nek uitrekkend naar een kennis die platgeplet werd door een van achter aandringenden drom van de Brouwersgracht.

Stijn lachte om die dondersch-sarcastische Neel; altijd dezelfde. Vandaag, hij,.... tenminste nuchter. Voor hoelang? Toch zou hij de zware buik van Neel beschermen in het gedrang. -

Het stel dat met Karel en Heintje den ganschen dag had meegezworven, stond verspreid in de eerste rij kijkers. Het politoerdertje, stom-dronken aan den arm van de Bul, te slap om zijn nieuwen ratel verder dan één slag te kunnen omkrijgen, bromde wezenloos naar den vetten kameraad, of Karel al ‘se ènker hèd uytgeworrepe’. De kijk-kring werd al grooter en roeriger. Ritsige Arend drong met Kee Spek de opdringers achteruit, als politie menschen op een afgezet terrein. Lien en Corrie, vlak opééngedrukt, bekeken alleen Karel. Lien met een boei-rood hoofd, dol van verliefderigheid, al schrijnde nog de droefnis over de gebroken kop-en-schotel in haar na, het hart doorpriemd van zoete pijn, en tegelijk opgewonden vroolijk en luidruchtig; Cor, strak, verkoeld van wreed-inwendige maar klachtlooze jaloezie, toch hevig verlangend naar Karels dans-triumf. Cor, bijna een hoofd grooter dan Lien Dekker, hield den arm om Liens hals gekneld. Ze onderging nu naast Lien een soort van teederlijke verzustering, door gelijksoortig-ondervonden achteruitduwing van Karel, en door een diep gekrenkt mingevoel. Ze deed heel vriendelijk-intiem met Lien, schoon ze, als Karel toevallig even keek, dadelijk koud-strak voor zich uitstaarde. Hardnekkig zou ze volhouden, geen plooitje wijzigen in haar gedrag. Zoo een zwarten dragonder moest je temmen, temmen en geen nageltje toegeven. Neeltje Terwee genoot in een zwijmel, die haar alleen nog Karel deed naken. Zoo klaar had ze

hem nog nooit uit zijn oogen zien kijken. En telkens een lief teeken van intiemheid naar haar, stiekem. Als ze even bijtrok uit haar zwijmel-genot, dan keek ze toch schuw en angstig rond,.... of haar vader soms loerde in den kring. Want die was den laatsten tijd erger dan ooit tegen haar losgestormd met bedreigingen en vloeken, zoo ze dien verdoemden meidenjager niet zijn kwartier gaf. Maar ze kon hem nú niet en nooit uit den zin zetten. Ze moest haar loskoppigheid zelf maar boeten. En of haar vader hem ook schold voor kermis-muzikant, meisjes-verleider, groene huzaar.... het maakte haar alleen nóg doller op zijn snoet. Bet de Slobber en Poppen Trui cancaneerden, de lijven vlak opéén geperst, een zot-beenen-spel, als twee zakken die uitgeschud werden, terwijl achter hen Kris Hardebol, telkens hevig slingerend, dronken den danskring intuimelde, woest bij de armen er weer uitgesleurd door Barend De Kaffer en Zout-op-de-Lip. Nelis de Pikpot verkocht, als een harlekijn, grapjas-geintjes met de punt van een reuzige paarse vloeimuts, strak om zijn hoofd gespannen. Hij hapte in een hard ei en deed lollerig-onverschillig. Maar inmiddels hield hij Scheele Mie en Juweelen Bet in bedwang, die weer schandaal wilden bijeen schreeuwen vóor Mooie Karel zou beginnen te dansen. Een heetige koorts van verlangen groeide áán in den menschendrom. Oranjekers, Lange Na en Matje Scheefduim uit de Wijde Gang, bejoolden de omstanders met schunnige pret en malden gemeenigheidjes naar de jongens met zóóveel aanhaligheid, dat de kerels al stoutmoediger de handen in roering brachten. Rond Merk Hoera, Mie Plat op Plat en Lientje Vier-uur, jammerde een hevig miauw-gekrauwel uit honderden monden. Twee kerels hielden, boven een stoep, de armen wijd uitgestrekt, ieder een zwarte kat bij den staart, de doods-

benauwde kopjes in de laagte afbengelend. De klagelijke bekjes kermden kleintjes, terwijl hun stemmetjes onhoorbaar verklonken in het nabootsend menschengemiauw. Maar heel gauw werd er uit alle verdiepingen medelijdend geschreeuwd, verlosten een paar woedende vrouwen de katjes uit de sar-plagerij van de dronken kwel-kerels. -

- Als jèi sau an de hoak hong, sau je nog èndere bomboarie sloan.... às die èrreme beisies!.... snauwde een der reddende vrouwen. -

- Sukke mèrmotjes.... op gein kwoad f'rdècht!.... en gein got of goed mins dèt er teuge òpkomp....

Het hooge orgel van Lange Jan was eindelijk van de Brouwersgracht, de Willemstraat ingehobbeld. Lange Jan, Jordaan-buurtverkenner en terrein-opnemer als geen ander, nestelde zich vlak voor het trottoir, een vijf huizen van Neels komenijtje. Lange Jan krabde zich in zijn palfrenierig-gefatsoeneerde bakkebaardjes, van louter vergenoegen. Want vandaag zou het vuilblikken ophaalbakje een verhaal van ‘zwaarte’ kunnen doen. De voorkop van zijn orgel blonk in wit-lakkige verf als een zonnige gevel en de triangelpoppen voorop, met den maat-slaander in het midden, leken uit gesmolten fondant gekneed in hun roze zoetigheid van kleur en goud-bebiesde kermispraal. De zon omstraalde in laten gloed Lange Jan's zangkast en tetterde een fonkeling van vlammetjes áf op het koper, de triangel-bel en de fluiten. De menschen bekeken de kast in verbazing en bewondering, als een lichtend gebouw in den goud-rooden dag-glans. ‘Grootste eere-diploma te Brussel’,.... lazen ze haperig met den eerbied van onbeschaafden.

Om de poppen, tot bij het slagwerk, zwierden oranje vlaggetjes, waartusschen het portret van Koningin en Prins Hendrik. En om het goud-ornament en de

spiegelig ópgepoetste krullen, rafelden gouden linten. Hij imponeerde met zijn ruim twee meter hooge kast, meer dan Gijsbeek, Mastwinkel, Ruigpoot en Kris Stompie. De heele Jordaan-buurt spiegelde zich terug in de vergulderij van de onderkast, de goud-vergulde spiraal-zuilen. En bovendien, niet één wist zijn 'menu' af te draaien, zóó wisselend als Lange Jan. Hier in de Willemstraat had je kenners. Hij kon niet zóó maar een galopje afdraaien of een marsch laten uittrommelen. Hier luisterden fijne ooren, die iedere hapering in de maat van den bas of triangel merkten. -

Lange Jan nam dadelijk poolshoogte en met plezier zag hij dat het om Mooie Karel en Heintje ging. Daar zou niet één tegenin kunnen kijken. Even bonkerde hij zijn kast iets dwarser op den trottoirband, zoodat er een vuur wég-flikkerde van het trommelgoud, en de poppenkasterig-uitgesneden bovenkap loover-vonkseltjes opving tegen haar koperen kroonverciering. Dadelijk knipte hij een lang stuk muziek op den rol, met veel vrije fantasie. Een somber unisone van trompetten, hoorns, fluiten en bassen, zong plots zwaar óver de woelende menschen-massa, een geheimzinnige opera-ouverture, die stilte in de luisteraars bracht, tót de trompetters oversloegen in een schetterende fanfare en de roffel woedend meehamerde als een bedreigd stuk bestaan. - Eindelijk had Mooie Karel, Heintje in een afgemeten zwierigheid onder zijn arm uitgedraaid, met lenigen danspas. Mooie Karel voelde de meelevende geestdrift der Jordaners als een soort hartstochtelijke koestering, een liefde-opwelling die zij niet anders wisten te uiten dan in wilde blijdschaps-roepen. Er rilde een weeke innigheid door heel zijn wezen, een zoete kalmte die hij altijd doorleefde als hij muziek hoorde. Dan lag heel zijn innerlijke onstuimigheid getemd. Hij voelde zich trots en nederig

tegelijk. Hij wist zich wel ópgenomen door al de heet-kijkende oogen, en toch, toch influenseerde hem dat kijken niet. Hij danste zoo los-lenig alsof hij alleen stond in huis. Onder den dans juist kwam Karel's vrije en natuurlijke elegantie uit, die hem zoo innemend en brutaal tegelijk maakte. Naast hem waren de beste Jordaan-dansers nog hompelaars op de hielen, schutterig-plomp en onbeheerscht in romp-, arm- en handbewegingen. In Karel trilde de cadans van het lied mee; in zijn armen, beenen, romp, hoofd en handen werd de muziek lijn en stand. Alles in zijn gezicht was ontroering-voor-den-dans en muzikale vergeestdriftiging van zijn onbewuste natuur. In stomme spraak lichtten nu zijn vochtig-ontroerde oogen. Heintje Punt, nog bleeker dan anders, toch het fijne gezicht even doorbloosd van stille, opwindende verrukking, had de rokken een beetje gelicht en draaide in een kring, met breeden uitzwaai plots van haar hel-paarsen onderrok, zelf als een tol omwentelend, rond Karel. Haar guitig snuitje stond nu verstrakt-ernstig, terwijl haar slank lijf zich in wellustige bochten omkromde, onder kleine pasjes. Haar armen had ze fier de heupen opgekneld; het hoofd achterover, keek ze naar Karel óp, als in een hypnoze ademend. Mooie Karel, rustigmimisch begeleidend haar dans, had zich even de broek van zijn heerig pakje bij de knieën opgeplooid, zoodat zijn paarse wollen kousen uitkleurden boven zijn bottines. Over zijn knap gezicht glansde nu een stilblijde, toch hartstochtelijk-ingetoomde verrukking. Hij was forsch en slank zoo, in zijn licht gedans. Er was snit in zijn sterke mannefiguur, en een lokkende verleiding in al zijn losse bewegingen. Zijn heele innerlijke wezen scheen dóór in den dans: zijn snelbeslissende originaliteit-in-doen; het zonderlinge mengsel van zijn droomerig-passieve, onverschilige rustig-

heid, plots afgewisseld door hartstochtelijk zich geven, met ál de woedend-onstuimige kracht van zijn lichaam en de snakkende driften van zijn verliefde zinnen; zijn naieve openheid en tegelijk zijn gevoel voor de scherts, onder zijn dans, in een snel combinatie-spel van fijn-genuanceerde beweginkjes geopenbaard, die onmiddellijk deden schateren om de kluchtige lijnironie en de teekening van het spot-gebaar. In vurige levendigheid, zich toch op het tweede plan terugdringend, danste Karel tegenpassen, schuiflend, met een los onderbeen kringetjes wentelend en de groote fantasie-figuur van Heintje, sober ondersteunend. Het volk juichte haar toe; de meiden voorál, maar Karel werd overkrijscht met geestdriftig geroep en in een straat-tumult verdoofd. De rhythmische zekerheid van al zijn bewegingen suggereerde zoo stérk als de cierlijke losheid ervan. In Karels gelaat begon, na al het gejuich, de macht van een stillen glimlach te werken. Het regelmatig-mooie van zijn gezicht, kreeg een manlijke, bijna strakke vastheid, door een overvloedig krachts-bewustzijn erin gebijtst. Het onverzettelijke in zijn dunnen mond, spande zich; het teedere en vlammende in zijn oogen, wisselde. Hij bewoog en wist zich bevallig, zonder eenig ijdel gekoester van die bevalligheid in hemzelf. De schoonheid van zijn gestalte bleef hem als feit onbewust, wijl hij er zelf de kenmerken niet van vatte. Toch voelde hij dat er een iéts was in zijn verschijnen, dat vrouwen dadelijk pakte en uitsluitend ontstond door zijn gezicht. Zoo was hij zich niét bewust de zinnelijke schoonheid, de krachts-concentratie in den blik van zijn oogen, de aanvals-woede er in en de verzachting van alle felheid plots. En toch wist hij dat hij met zijn ‘lampies’ stoutigheden uithaalde. Ook nu in den rood-beschenen dans van Heintje, doorleefde hij het be-

wustzijn van gretig bekeken te worden en tegelijk vante-doen of er niemand omheen stond. Hij zwirrelde en knie-hupte als een Russische hurker, die al hurkend telkens in wisselend rhythmus de beenen uitslaat. Hij sprong en kroop, rekte en viel schijnbaar achteruit, klapte lenige klakjes op de zolen en elleboog-punten af. Nu begeleidde Heintje hém weer. Haar armen hield ze gebogen onder het schuin-achterover-kijkende hoofd, terwijl haar mondje zacht siste of fijntjes floot. Karel sprong heel hoog, in fluksche kuitenflikkers en kneep krampig de vuist saâm, alsof hij een tamboerijn-vel beroffelde; schoof dan weer dwars-achterover naar Heintje toe, in allerkoddigste lijf-wendingen. Onuitputtelijk was hij in het varieeren van één dans-motief. Als hij tolde ‘op de toon’, telkens snel, tusschen het om-eigen-as-cirkelen, de handen nog klappend liet klinken onder de beenen door, langs Heintje weg duikend, haar omstoeiend met ruggelings achteruit-schuifelende passen, de armen en handen in een geestig tegenbewegen gestrekt naar haar toe of gebogen van haar af, dan raakte zelfs Heintje even uit den slag, stond ze in gapende bewondering voor zijn stoute en bliksemsnel uitgevoerde combinaties. -

Lange Jan stopte bijna niet. Honderden handen drongen óp naar den vrijwilligen omdraai van den zwengel, maar Lange Jan keurde critisch, kon alleen de muzikale en maat-gevoelige draaiers gebruiken, als Nobele Piet en Ritsige Arend en Leen Kriegelbui. De Willemstraat in de brandende nahitte, kookte van straat-rumoer en klanken-gedreun. De trompetters en het slagwerk vooral, jakkerden een schelle stemming, een duivelsche drift in de menschen. Een rood-oranjekleurige naglans-nevel omlichtte de menschen-gezichten, en tusschen de dansende rok-zwaaisters, kinnen vlak op

neuzen, boezems op boezems geperst, dampte hette en dwarrelde keien-stof dat ze omgroezelde in de schelle sterfvlam van den dag. Het dreunde en roffelde, en de huizen sloegen het straat-tumult terug op de woelende menschen-zee. Achter den geweldigen kijk-kring om Karel en Hein, waren nieuwe danskringen uitgewoeld, trampelend, hurkend en hijgend inzinkend op harmonica en fluit. Van al de verdiepingen uit, werden Karel en Heintje toegejuicht. Voor de ramen drongen de dweepzuchtige meiden saâm en de hoofden opéén geduwd, vergaapten ze zich aan den dans of barstten, - met doeken zwaaiend en handen wuivend, - in dolle geestdriftigheid uit. -

Mooie Karel was nu de lieveling van de Willemstraters. Als Scheele Mie of Juweelen Bet één haperend woord van schande hadden wagen te kikken, ze zouden de meiden gesmoord hebben, in razende woede en gekrenktheid. Neeltje Terwee had hem nog nooit zóó knap gevonden. Ze kon met haar oogen niet van hem afblijven. Ze betastte hem met haar heeten blik Dat was nou een afteekening van Karels wezen, als hij danste op Hartjesdag. Dat was nou háar Karel met wien ze alles kon uitspreken; de roekeloosbelasterde, om de verleiding van zijn mannen-natuur. Nu keek ze naar Heintje. Wat was die knap en zoo bar-aantrekkelijk. Wat mooi flonkerde de speld in haar kapsel. In Heintjes oogen zonk al dieper uit, een bedwelmende zinnelijkheid. Ze keek nauw meer rond. Alles was Karel, Kárel. Hém tastte ze vlak in de poppetjes, want iedere zwenking en om-cirkeling wou ze vooruit voelen en van zijn gezicht alleen aflezen of ze het goed deed. Haar zwarten boezelaar had ze nu slank langs haar leest getrokken met twee satijnen linten en een lendeband, en haar jak leek smaragd-

groen in den oranje-náglans van het stervende licht. Haar spitse neusje was heel bleek van ontroering en nooit voelde ze zich in haar zwierigste bewegingen zóó vrij en heerlijk, als onder Karels inspireerenden dans. O! ze dweepte, dweepte met den vent. Heel haar verstild-vurige aard laaide hij open. Ze huppelde, rende, sprong, al naar hij wou. Hij bracht een hitte in haar denken, die haar van binnen deed wég-schroeien. Nou was er wieging in haar heupen, en hij keurde haar slankheid; dat zag ze plots in zijn oogen. Als een katje op een smal schutting-randje, sloop ze op de teenen langs hem, om dan plots in hevige woestheid uit te tollen, bij den eind-cadans van de trompetters. Ze voelde het.... het moest eindigen in een duizelende wenteling van het lichaam en dan plots bij den laatsten scheurslag van de trillende bekkens.... eert stáán! -

Heintje was zoo buiten adem dat ze tegen Karel amechtig ópviel. Door den kring drong hij haar heen, naar Neels winkeltje.

- Hier Haàn.... bood Moeder Scheendert aan.... 'n kommetje,.... drink effe.... is dèt minsewerk in sau'n hette?....

Karel was nauw vermoeid. Het kokende straatgejoel loeide en zong om hem heen. Ze vonden het allemaal:

Nei, moar..... prèchtig!.... prèchtig!.... onminselik mauj.... Koarel!!

- Die moak kèpsaunes mit se hàkke.... meende Blauwbaard.

- Sau trippele se d'reige 't op 't teneil nie...., zuchtte sensueel Heintje Lawaai.

Karel was een lichtvoetig-dronkene, voelde weer die vreemde weekelijkheid over zijn wezen uitzinken. Dat had hij nou altijd. Als hij muziek hoorde, en zong, leefde hij in een soort weemoedige gelukkigheid.

Van zijn eigen ontroeringen kon hij, bewust met den geest, niets onderscheiden. En niet beseffend, de vendroevende werking van de muziek op zijn gespannen zenuw-ziel, schaamde hij zich hevig voor die weeke verinniging van zijn inborst. En toch, al de onstuimigheid was nu verzonken uit zijn natuur. Hij dacht zonder te denken. Alles in hem was doorward van een droomerig geroes, dat hem in een soort van machtelooze slaperigheid dompelde. Hij zag en hoorde wel, maar als in een droom. Het geluid bleef geluid-, het licht, lichtloos. Hij was bang voor die suizing in zijn oor, dat vreemde kloppen in zijn kop, dat dompelende verlammen van zijn wezen in den slaap dien hij niet wou. Wat een raar gedierte was hij toch? Kon hij nou huilen? Verdomd! Zoo een plechtige chinees.... nee, dat was een mirakel. Zoo een oud-bevlekt banier als hij!.... wat een liplap.... komkom!.... dat móes: remmen....

Met een wreed behagen ontscheurde hij zich aan die soezerige beneveling. In scherpe ironie schertste hij weer grapjes met de meiden en plaagde ze, door spottende liefheidjes te treiteren, waar hij niets van meende. -

O! de Jordaners wisten het wel: de dans van Mooie Karel was nog lang niet klaar. Nooit was hij zóé moe, dat hij de noodvlag heesch. Die roekelooze kerel met zijn zotte lusten,.... hij stoppen? Ze waren trots op hem, op Karel. Kerels en meiden, en niet het allerminst de bakvischjes van veertien, vol snibbige grilletjes en over-brutale pret-woordjes, keken naan hem op, voor zijn dans-kunst, in gave bewondering. Als hij nu nog zelf ging zingen en harmonica spelen,... was god-aan-zijn-end! - Jongens beklauterden de lantaarn-palen; nekken rekten op stoepen, en het perste, perste al opéén. -

- 'n Beitje waàd-ùyt!.... gauj hullie kraàt op d'r jèkkies!.... sèl je hullie sien fliege!

Lange Dries, ná Karel de lenigste danser van den Jordaan, bewonderd om zijn losse voeten, die hij bewoog als spilden ze tusschen een draai-schroef, had zonder afgunst Karel in mildheid toegejuicht.

- Fèn suk werk hep ikke nie terug.... erkende hij zedig-eerlijk.

De menschen genoten van de eer voor hun Karel. Lien groeide; Corry had hem wel kunnen slaan van blijdschap. -

- Die fint,.... bromde Lange Dries.... hep 'n krècht as de wind,.... hèi hep gein weit meir fèn se aàge, às tie dènst!....

Neeltje Terwee keek met bedroefde oogen. Karel had haar al een tijd lang niet meer stiekem toegeknikt. Zou Heintje hem zóó in de gedachten steken? Terwijl Heintje uitrustte zette Karel alleen een dans in. Een goudgele chrysant pronkte nu op zijn borst, met rood-betipte krul-vingertjes.

Alleen door een geweldige beheerschte kracht kon hij in dien dans zijn evenwicht behouden. Tuimelde hij op zijn neus dan zou er gelachen worden. Maar hij viel niet en slierde zijn lang-lenig lijf uit, precies zooals hij wou.

- 't Is t'r 'n meroakel,.... sau'n ophoalbrug!.... schreeuwde Lange Dries, vurig Karel toejuichend. De massa joelde wild mee. Grauw van passie strakte Karels gezicht toen hij ophield en als blind over de menigte heenkeek.

Ter afwisseling trad Lange Dries nu den kring in met een lange fabrieksmeid, die uren achtereen kon huppelen en trippelen. Ze keek vrijmoedig rond. Haar leelijk-scheef gezicht met klein-gedrukten neus en rossige brauwen, stond achtereen in lach-rimpeling.

Ook Lange Dries danste met rappe levendigheid, maar zijn ongeproportionneerd lijf slungelde en boog als een ómgespannen lat die telkens terug wou zwiepen. Er was te veel pronkerige drukte in zijn doen. Het miste de gracie van Karel, de vurigheid en het afgewerkte, omlijnde, van zijn fantasie-dans. Karel raakte nauwelijks den schouder van zijn partner aan, en toch zwierde hij Heintje met een veerkrachtigen ruk rond, dat ze den gang nog moest remmen. Lange Dries voelde het ook.... het was niet dát!.... De fabrieksmeid kon alleen harkerig hupsen en rokzakken. -

Karel stond, de handen diep de zakken ingewoeld, te kijken en een beetje uit te blazen. Al de meiden lonkten en lachten hem toe. Ook de vrouwen koesterden zijn knappe snuit met hun verliefde blikken. Want de danshartstocht gloeide ze in de beenen en in het heele wiegelende lijf. Ze zongen en gierden mee en de monden lalden in het late, troebele gloedlicht. Héél de Jordaan danste en schommelde,.... wachtte op het moment dat alles in doffe tolling zou losschieten, óm de druischende orgels. -

Plots stormde een luid gejuich open als een wervelwind van ópjagende stemmen. De oude Kee Spek was naar den mooien, jongen Karel toegesprongen, en had hem ten dans ‘genooid’. -

- Ik hep d'r auk gefoel.... Mauje Koarel.... lachte ze in zelfspot en met rauwen humor,.... kaàk se nog es trille fèn 't oggenebbes-mins!....

Haar boezem schuddend, proestte ze het uit en de meiden stikten en gilden van den lach.

- Ikke bin d'r nog recht fèn laàf en leide.... kâ je 't mit maàn doen, Koarel?.... Ikke bin auk sau onhebbelijk nie.... Ikke bin d'r jeloers fèn Haàntje....

Kee Spek gierde en sloeg van haar ruwe tong, zich

zelf in de maling nemende, allerlei wilde spotwoorden. -

Een zot contrast, na de lenige en slank-bevallige Heintje Punt, die in haar groen-fluweel jak, jongmeisjes-zwierig had rond getold als een groene vogel, Kee Spek, het tanig-gele gezicht verrimpeld in zorgplooien. Op haar kroezig, vuil grijs haar, kroonde een wollen mutsje met bolletjes. Ze telde meer dan zeventig jaar. Maar Kee Spek was de stoutste dansfurie van de heele buurt geweest en gebleven. In uithoudings-vermogen stond ze de jongste meiden, moest ook Heintje Punt het tegen haar afleggen. Ze stak vol grollen en felle grappen, maar ze was de goedigheid in eigen persoon. Ze bespotte zich zelf altijd, om haar hevig temperament, als oude vrouw met een jong, vroolijk en ongebroken hart min of meer te verontschuldigen. Haar gulzig-cholerische leefdriftigheid zou anders door de buurt verkeerd zijn opgenomen. Nu hielden de Jordaners van Kee Spek, om haar joviale zelf-in-demaling-nemerij en om haar prachtig dansen.

Karel had de oolijke oogen van het leelijke wijf ingekeken en goedig toegestemd. Hij wist wel wie Kee was, een moordend-sterk op-de-been-blijfster, met een nooit te temperen dans-vurigheid. Lange Jan, gewaarschuwd, knipte zijn rol en op de wilde faam dat Kee Spek met Karel danste, drong de heele Willemstraat te hoop als één woeste, begeesterde massa. Ieder drong en stompte om te zien. Onder luid geroep had Kee een schotsje ingezet, terwijl haar armelijke zwarte en uitgerafelde rok om haar wollen kousen klepperde. Ze had een cierlijken bocht uitgemeten rond den slanken Karel, waartusschen ze op en neer dook, als een derwisch in bid-extase. Er stroomde iets milds, een soort van verteedering door de saamgepropte massa, dat Karel niet te trots geweest was, om na het

werk met Heintje, ook nu met de oude, gele, arme vrouw te dansen. -

- Die toffe Kei.... bromde Karel.

Hij wist dat ze een vrouw was van ontzettend temperament, die hem, als hij niet oppaste, dood-dansen kon. Een vrouw met mannenkracht, een furie, en een passen-drift in het lijf, door geen vermoeienis te breken. -

Wild schoot ze op Karel af, vlak vóór hem staan blijvend en met cierlijke passen terug schuifelend. Karel plaatste er in rhythmische gracie, een snel voeten-wisselend gehuppel tegenover, alsof hij op een krijtstreep stond te dansen. Kee, weg in haar doen, loerde alleen op de bewegende beenen van Karel en door haar vurige, ongetemde fantasie, behield ze de leiding. Ze noodzaakte Karel de moeilijkste begeleidings-figuren te geven; wilde, naast het vlammende van haar gevarieerd werk, zijn dans niet al te kaal en onoogelijk afsteken. Ze joeg zich door de tempo's heen; versnelde en vertraagde, bleef toch in de maat, en maakte dan plots met haar oude beenen verbluffende kruis-sprongen, waar niemand van begreep dat en hoe ze deze uitvoerde. Kee Spek genoot, genoot wild. Eerst was er gelachen, gegierd om haar gedrochtelijke koddigheid en sjofele verschijnen. Maar nu werd er brandend-strak gekeken naar de oude vrouw, die in de hitte nog zoo iets jeugdigs volbracht. Heel de buurt genoot mee met Kee Spek en zelfs Karel leek een oogenblik voor de menigte vergeten. Haar tanig-geel gezicht stond verstard in een onontplooibaren extase-lach. Haar groote, modderige onderschoenen hoekten kluchtig-lomp onder het gefladder van haar afgesleten plunje uit. Maar niet één uit de buurt keek nu naar de oude *vrouw*. Wat ze bewonderden, dat gold alleen de *danseres*; haar vuur, kracht, vrij-

moedigheid; haar rijke wisseling in vormen en figuren, haar steigerende geestdrift en uithouding. Zelfs Mooie Karel keek gebluft om zooveel koortsig-heete zelfweggeving in den dans. Wat voor een heks was het toch? Ze moesten Tante Antje uit de Wijde Gang eens raadplegen, hoe het met dat stuk schepsel zou afloopen. Kijk, ze zag waarachtig blauw van inspanning; zoo een troebele snoes! Plots, met een zwier-sprong, nam Karel de leiding. Nog rapper, geestiger en levendiger dan bij Heintje Punt, danste hij nu met over elkaar gekruiste armen om de oude vrouw heen, zijn enkele voeten onder de stijve beenen, snel heen- en weer krommend, alsof ze los aan de enkels bengelden. Den kop ingebukt, bekeek hij zijn eigen hielen-geschroef, om onverhoed in een fellen dwarrel vlak voor Kee Spek uit te schieten, zonder haar met een vinger te roeren. Hij had plots geremd en was weer met een schuine cirkeling om haar heen getold, in cierlijke strekkingen van romp en hoofd. -

Zóó vurig en hevig hadden ze Karel nog nooit zien dansen. Alles deed hij, alles, met een verbluffend gemak. Hij goochelde een flikkering van bewegingen met handen en beenen; hij sprong als een gevleugelde en zakte dan weer statig, als drijvend op de armen, tot een hurk-dans in, zijn handen in zachte wendingen alsof hij een harp bespeelde. Hij leek een levende menschtol, een brug, een trap, een worstelaar, een roeier-in-delucht. Hij had het volk nu het hart geraakt. Door donderende hoera's werd hij overgalmd, alsof hij op tooneel stond. Met een woekerachtige genots-begeerte wilden ze den kerel zich liever zien dood-dansen, dan hem zien ophouden. De menigte, begloeid in den al goudrooden zonnedamp, stootte schelle kreten van geestdrift de heete kelen uit. Karel, bezwijmd half van hitte en afmatting, hoorde alleen geraas en toegeroep,

sleurde zichzelf een stoep op, dwars door het dringende volk. Ze hadden nu weer eens hun Mooie Karel Heintje Punt en Kee Spek zien hupsen. Woeste dansbegeestering had Karel in de buurt ontstoken. Een troep konstabels zwierden uit, met een paar meiden, de haren losgedwarreld over den rug; bleven op één plek hupsen en lawaaien, als dronken mensch-eters gillend, schel zingend en verstikkend half in den hitte-walm. Mastwinkel wentelde zijn zwengel tegenover de nog niet gesloten voddenloods van Jongeneel. Hij stond er bij met een strak-verveeld gezicht, krimpend van pijn in zijn jichtig been. Die kelen, als timmermanszagen zingend, abah! hij spoog op de hurrie! Vroeger,.... ja vroeger.... vóór het paling-oproer!.... toen had je lol! Nou, hij alleen, als een vergeten pot!.... Aafje van hem wég!.... Hoor de furies gillen!.... Kijk daar een zat stel in een 'figelènt'.... wàt? nog een bakje?.... en nog een?.... Een felle vertroosting voor al de narigheid in het leven.... Die vuile Gijsbeek, die pias! Abah! abah! Hij spoog op die stinkende herrie.... Hij was toch alleen, als een vergeten roestige pot. -

Mastwinkel jakkerde straf zijn deunen af, trilde ellendig mee in den daverenden klanken-dreun van zijn kast, als een aangestoten stemvork. Bij de Lijnbaansgracht stond zijn concurrent Gijsbeek, de rood-katoenen achterkant van zijn orgel in glans schitterend als chineesche zijde. Zijn poppen triangelden en trillerden lustig. Vooral de fluit van zijn kast beefde in de hoogte als een ontroerde menschenstem, zingend achter een donkeren muur. Dronken meiden, verwilderd in roes, slingerden zat en liederlijk hun armen om de nekken van woelige en luidruchtige kerels, de gezichten paars-rood van hette, schunnig-opgezwollen, en de oogen verzwijmeld van zinnelijke driften. Het razerige kermis-gerucht woei van de stegen naar de straten en botste soms

te hoop in een kolk van dierlijk gekrijsch. Een eindje achter Gijsbeek's orgel danste de vermomde koloniaalsergeant uit den ochtend-stoet, met een jochie van zes. Het kittige kereltje sprong kuiten-flikkertjes en maakte tierelantijntjes met de losse pols als Mooie Karel in het groot deed. Met een geleende colbert-jas, waarin het lichaampje verzonk, speelde hij zeiltje-slap en zeiltje-stijf achter zijn hoofdje, op en neer, open en dicht, sloot en sperde hij de beentjes in kluchtigen draf.

- 'n Tweede Mooie Karel.... lachte Nel Scheendert met haar gulle hart, terwijl ze het mannetje hartelijk-ongegeneerd een stuk taai-taai zijn mondje induwde. Ze genoot van zijn kloekheid. God weet waar haar biggen nou zwierven in het lawaai. Frans Leerlap had ze er al een maal of vijf op uitgestuurd, maar hij kon ze niet opsnorren. Neel keek zoo gretig met haar hel-blauwe oogen naar het dansende kereltje dat Nel schrok....

- Geef studie meid,.... en let op je peziesie....

- Wèt?.... lachte Neel,.... loat ik nou joà 'n biggetje kraàge die d'r me bùyk uytdènst!....

Neel schaterde om het namaak-dansertje van zes.... Lacherig trommelde ze zich de handen op haar buik.

- Kaàk dèt fintje.... se èrrempies fèn kwik-me-dit en kwik-me-dèt!....

- Hij wiebelt mit se kuite!.... lachte Nel nu mee.

- Sau je 'm niet op freite?.... zei hartstochtelijk Neel,.... kaàk saàn.... op de taun!.... àlleminse!.... sau'n kwieke krummel!.... àn de feir sie je de faugel!.... 't Is 'n neifie fèn Lànge Dries!.... Stijn wou niets zeggen, uit angst voor een afblaffer. Maar het was toch heel slecht van Neel dat ze in haar hooge zwangerschap zich zóó weinig ontzag. -

Er dromde al meer en meer volk op, tegen avond-

scheemring. Dwaas-toegetakelde meidenstoeten var de zakjes-plakkerij uit de Looierstraat en de koffie-pikkerij uit de Houttuinen, woelden de Goudsbloemstraat vol en doorkermden zingend de straat met allerlei rijmpjes.

Wie droagt ter 't maujste hoè.... dje
Fen onse jongelùy?
Wie kaàkt ter noar mauje maàsies
Tussche Kèlferstroat en Spuy?
Wie froagt hullie om 'n soen?....
Wie knaàpt sullie in d'r kùyte?....
Dèt-is-nau-Moà.... nus,.... Dèt-is-nau-Moà-nus.
Die hep de liefte in se koa-à-nus!
Dèt-is-nau-Moà-nus.... een glèdde Joà-nus,
Siet hij d'r 'n màad....
Dèn bè je 'm fèstig kwaàt....

Het Hartjesdag-rumoer begon nu, naar den avond, onder de groote menschen pas los te laaien. Telkens, op de muziek, sleepten en sleurden stoeten voort, in het klank-gedreun en het kokende getier, liederen tegen elkaar ópzingend als in een gevecht van geluiden. De Lindengracht lei bekrioeld van dansende meiden en kerels. Kinderen cancaneerden in uitzinnige hartstochtelijkheid en opwinding; meisjes van dertien en veertien jaar, de haren opgemaakt als pronkerige sletjes, groepten tot quadrilles en lonkten een liefdespel met de oogen naar opgeschoten jochies, die gemeene cigaretjes dampten in poenigen durf. Uit de Wijde Gang waren de schooiers, voddenrapers en beltwerkers komen opdringen. Al soorten boeventypen, rood-gedast, de pet scheef, en spuuglok op het voorhoofd geplakt, loerden rond. Vunze souteneurs en zatte zwendelaars, honkten bijéén met gluiperige wenken, dwars in de herrie, probeerend hun zakkenrollers-

slagje te slaan. Verkleede meisjes zongen, als liliputterige Volendammertjes, met lampions en vlaggen gelijk vlammetjes zwaaiend in de hand. -

De roode zon gloeide geel-glanzige schijnsels over het dolle gewoel. Een branderige stoffigheid overdampte de breede Lindengracht, vertroebelde het late licht onder de rok-zwaaisters en het plebs dat de donkerste stegen uitgelokt werd. Kralen snoeren vonkerden als bloed-druppels op de warme meiden-halzen, en de alkleurige blousen, tusschen de jakken en lichtende kinder-boezelaars, vlamden van verre als een losgescheurd, reusachtig turksch tapijt, in de late avondverbloeding. Alle orgels draaiden nu een helsche muziek tegen elkaar in; mazurka's, polka's, walsen, marschen, joegen dooréén en de op-elkaar-gepropte, puffende massa, vertrapte de tempo's onder de trampelende hielen.

Ach, ik bin sau noar,
Ik sèk hoast in mekoàr.
Wènt m' Oarie is noar de Aust....

Drie meiden-kerels, hangend tusschen de armen van twee matrozen, jammerden het lied af, in onmenschelijke smartelijkheid van geluids-verrauwing. Hun dronken zwijmelende koppen, vuil-rood van zweet, hitte en uitputting, belodderden de woorden; hun lijven waggelden opéen, struikelden en plonsden neer als slappe zakken. Toch bleven de heesche kelen dóorjammeren hetzelfde lied, met dezelfde begin-regels:

Ach.... ik.. bin.. sau noar....
Ik sèk hoàst in.... mekoar....

Ze wroetelden weer op de been, oversmeerd van stof. Een tegen-stoet omstormde het dronken stel,

dat bij een steeg-poort in den schemer verdween. -

- Am-ster-dèm.... Am-ster-dèm....zong de tegenstoet in donderend galm-gekrijsch. Ook Mooie Karel danste nu den gewonen dans mee onder al de makkers en vriendinnen. Heerlijk lichtvoetig zwaaide hij rond en wel twintig meiden had hij in een half uur áfgedanst en het gezicht vol-gezoend, behalve Corry, die hij ‘niet zag’. -

De Noordermarkt dampte in het late avond-goudrood.

De hemel lichtte groen-paars over den bezwijmden Jordaan. Van de Westerstraat golfden menschen-massa's weg, tusschen de afgeslagen kraampjes, langs ingevouwen schragen en afgetuigde zeildoeken. Om de kroegen joelde een vloekend leven. Opstootjes her en der; vechtpartijen, dadelijk rumoerig en duivelsch overzongen door feestvierders die zich door niets lieten storen. In de Anjelier-, en Tuinstraat, in scheemrige, verdonkerde goud-tonigheid, wijk van geheimzinnig violet-paars, dat een angstige groezeling duisterde over de armoe-krotten, hurkten vrouwen op stoepen en houten voortrapjes met slapende of de borst-krijgende kinderen op schoot. Gramschap, toorr en wilde vervloeking dreigden er op de gezichten var vele vrouwen. Afgesloofd en uitgeput verkniesden ze zich op hun stoepjes, terwijl de gloeiende jool der hossers en vrije meiden rondtierde in de buurten waar de orgels dreunden. Oude vrouwen slurpten van schoteltjes thee, en havelooze wijven zaten te breien op krukjes en stoep-leuningen. Bij de Prinsengracht schoot een troep meiden de Tuinstraat in, terwijl een paar uit de bende nieuwe noten onder de hakken vertrapten. Telkens sprongen jonge kerels toe, boften de meiden op armen en dijen, ranselden ze op rug en achterste, en grabbelden met wreede graaiknuisten het verkneusde noten-gruis weg. -

Toen d'avond-donkering begon te vallen en in den hemel een diep purperen droef-laag leek uit te vloeien als vermorste wijn, knetterde van alle stegen, sloppen, straatjes en buurten, geknal en geklapper los. Het vuurwerk van kinderen; sissers, rotjes, zevenklappers, vuurbommen en sterrekruit. En telkens laaide ópen een toovergloed van bengaalsch licht. Over het klank-dreunend schetter-geraas van orgels, en het gramophoon-gezang, de harmonica-dreuningen en roffeling van electrische piano's, sloeg het helle bengaalsche vuur, rood en verblindend groen, een walmende licht-pracht uit.

De donkerte was over den heelen feestenden Jordaan uitgeduisterd en in een purperen walm van vuurwerkglanzen en schelle lichtslagen leek de buurt telkens ópgedoken en weggezonken. Afgeranselde meiden gilden om hulp, terwijl ze in de mishandeling juist voelden, de liefde van hun kerels; messen flikkerden in het duister, schor gekrijsch van ronkende vechtersbazen omhuilde den jool. Van de Lijnbaansgracht reden kinderen aan, met ontvlamde lampions op stokken. Hoog-oranje gloed, doorflakkerd van blauwige en roode schijnsels, kaatste een troebelen glans neer op de luid-zingende kinder-gezichtjes. Uit de kokerachtig nauwe straten sloegen toortsen een zwart-rossen walm, als rookend goud vuur rond en vergrootten in grilligen bloedschijn, huizen, stoepen en het zwarte gedans der menschen, pikduister tegen het helle licht-laaien der oude puien. De Westertoren beierde zijn klokkengalm hoog in de donker-rood gesmoorde lucht, over de Jordaanwoeling. En de menschen met het wilde na-spel hunner schaduwen, renden in en uit de groen-stralende en roodoranje vlammen van het vuur, in een wild-schoone wemeling, kleuren en lichten opslurpend in kleeren en gezichten. Uit de boven-verdiepingen van de Willem-

straat, en er na, onmiddellijk in kelders of onderhuisjes, ontrookten telkens andersoortige bengaalsche fakkels een duivelsch rood, flakkerend in oranjen damp, tusschen groen vuur. En plots was het, alsof verlichte huizengevels bij den nok omtuimelden, door een terugdraaiend schaduw-spel, wanneer uit kelders en zolderluiken even ná elkaar de lont-ontvonkingen losschoten.

De donkerste sloppen brandden telkens óp in den bengaalschen vuur-walm, als holen van vleermuizige menschen. Er duisterde en vlerkte een pikzwart of groen-schel gezwaai van armen en rokken, tegen den plotsen lichtgloed in. Griffioenige kop-gedrochten in wilde licht-razernij, enkele gelaats-brokken bevlamd, keken met roode en gele moord-oogen, en zwartblauwe vlerken van damp omnevelden hun gestalten in het donker. De huisgevels rookten na in een oranjen walmgloed, verdrongen door goud dat zwartig afdampte van ontbrande pek-fakkels. In den verwilderden vuur-schijn lijnden grillig de nokken; puien bleekten óp als geschrikte gezichten; ruiten staarden ijselijk strak als bloed-omrande oogen, zwart-paars beluikt, waaruit vlammen lekten. De dakvormen sneden zich uit in de donkere lucht, als een gouden stad plóts gerezen, en na eenige tellen weer verzonken, terwijl alleen een schaduw-walm bleef na-purperen bover de keien. -

Het loeiend gebrul der feestvierders ronkte tusschen het zatte gerochel der verliefde drinkebroers en de eene wijs stierf terwijl de andere werd geboren. Achter Gijsbeeks orgel groezelde een half-belichte massa bijéén met de bierflesschen de handen ingeklemd, slurpend en slempend. Een vervuilde ridderstoet uit een kroeg op straat gesmakt, werd door een Japanschen vonken-regen overstrooid, dat het rondom de zatte tronies gloeide van licht-gele, rood-groene

en paars-gouden spetterende lichtjes, als van kleurig sneeuwenden vlokken-glans. -

Allerlei mommen en carnaval-kleuren doemden uit het duister óp achter den zwak-geelrooden lampionschijn, en op de dampende straten knetterden de voetzoekers, spatten de sissers rond, zilver-vonkte het Japansche sterrenvuur. Brutale jochies zwaaiden over de lallende menschen-koppen, zonnetjes en sissers. Maar de meiden hosten door, zakdoeken in de hand en ratels in den mond. Weer reden de Janpleziers van de visch-college's, aan alle kanten kleurig beillumineerd door vetpotjes, de dol-gedreunde straten rond. En weer barstte er rond de slakkegangig-stappende paarden, een razerige roes los. Van den wagen uit werd met flesschen en bierkruiken gegooid. Het geluid van brekend glas mengde zich tusschen het zang-getier. Op de banken was een gestamp van voeten en joelde de bende een delirium-gejuich uit. Kerels lagen verzwijmeld over elkaar of op den grond van den potwagen. En óver al het menschen-gezwalk en -getier, alom uitbruisend, azuurde nu een uitgeklaarde, hooge sterrenhemel, een overwelving, die het avondlijk geraas verarmde tot een benauwende eenzaamheid, een nietigen menschen-zwerm, verdwaasd in het kraterende nacht-goud van een verwilderden Hartjesdag. -

Mooie Karel, de Bul, Willem Hoomeijer, De Neut, en al de meiden, in éen arm-rij aansliertend, hadden afgesproken den nacht te verlollen op den Zeedijk. Maar eerst nog zouden ze de stad doorzwermen, Dam en Warmoesstraat. -

Vlak aan den hoek van Willemstraat en Brouwersgracht, speelde Karel nog wat deunen op zijn harmonica, zelf meezingend. Duizenden trokken rond hem óp.... Ze vonden het allemaal.... prachtig!.... en in

het duister werd hij weer geestdriftig toegeschreeuwd. - Eindelijk kreeg Karel er zelf genoeg van. Hij had een somber lied gezongen, zóó mooi dat hij er zelf bijna van griende. Ajakkes! die vuile muziek! Vannacht zou de jool eerst goed uitbreken. -

- Alà maàde.... stuur je oàsem de fraulike buurt in!....

Dien nacht woelde Karel los, vocht, dronk, verzoende hij zich en ‘knokte’ weer met matrozen, zwervers en souteneurs,.... maar al de meiden waren hem gewillig geweest. -

Zevende hoofdstuk.

Er dreef een zachte zoelte door de herfstlucht, een zoeten nageur van late October-zomerschheid uitbroeiend. Stijn Burk was al weer aan de suikerfabriek, zweette het lichaam week onder de zware zakkenvracht. Het lauwe herfstweer verslapte zijn met moed uitgeloopen werkdrift, en ook de drank sproeide een vreemde onvastigheid en beverigheid in zijn spieren. Drie weken lang leefde hij alweer in een soort van roes-toestand, waarin hij met zijn bedroefde gedachten overwaaide naar de angstigste gevoelens en gewaarwordingen. Hij had weer onbarmhartig veel gedronken en de dagen in ellendige triestigheid met Neel verruzied. Huilend van woede en drift had ze hem toegekreten dat hij het geld voor de winter-kleertjes van de kinderen, verzoop. Er knaagde nu dagen achtereen, een verkropte wroeging in hem. Neel, met haar zoeten en vurigen levenslust, maakte al zijn zuipig wangedrag te schande, door haar zélf-zwoegen zonder eind, voor het gezin.

Vandaag, nu de wroeging hem het hart in-angelde, ging hij vroeger van huis dan ooit, zonder de dorstige kameraden aan te roepen. Hijwou zijn lusten verdringen en met hardnekkigheid, ná afrekening op het kantoortje, weigeren de kroeg in te zwaaien. De dag ging om,

tusschen lossen en opleggen, onder een droevige zwoegstilte. Er was geen vroolijk-makende werking meer in den jenever. De ploegkerels keken mat, als afgezwabberde schooiers. De hemel grauwde en bij vlagen woei er een zoelige wind, die den regen nattig verspatte op de mismoedige gezichten der torsers. Tegen half zes kroop het schemer-duister van den wal over schip, mannen en pandmuur, en verdonkerde de fabriek tot een schimmig gevaarte. In het kantoortje werd door der ploegbaas afgerekend en Stijn stapte regelrecht, en zoc gejaagd alsof hij vervolgd werd, naar de Willemstraat. Zijn beenen,.... dát waren eigenlijk de dappere gasten die hem wegdroegen voorbij de kroegen. Niet hij, niet hij, want hij snakte naar de jenever-lucht. Van allen kant werd hij meegetrokken, aangeroepen, achter het gordijn gesleurd. Makkers hier en makkers daar. Maar hij stompte van zich af, al dorst hij ze nauw in het gezicht te kijken van innerlijke schaamte. Want ze joegen in hem de gedachten: naar huis, naar huis; help je ploeterende zwangere wijf uit het gewroet en gewoel van kinderen en klanten. Moest het weer slapen worden op half verrotte lappen en stroo, als eenige jaren geleden? Moest hij weer dat kwellende, huilende vloeken hooren van Neel, en de kinderen zien vergoren in vuil? Over een maand was er weer een big bij. Hoe stopte hij ze allemaal de monden dicht? Een knol-oog was hij, die een knarf op zijn bek verdiende, en een trap op zijn harsens dat hij tegen de daaien tolde. Een tippelaar op klompen was hij, een eng-hartig lef-zoeker met altijd natte lippen. Ze moesten hem een lende-trap geven, een por tusschen zijn ribben dat hij tolde!

Na zulke oproerige en zelf-afstraffende standjes voelde hij zich milder tegenover eigen minwaardigheid. Een week lang behield hij zijn standvastig gevoel, al sarden en ‘voerden’ de kameraden ook nog zoo fel.

- Hou keep, Stàan,.... hou keep,.... zei hij dan zich zelf,.... je hep d'r niks meir.

Nuchter kon hij alles verdragen. Een kloeke bootwerker had hem op een avond onverwacht meegenomen naar een vergadering van vrije groepen, waar een bekend anarchistisch spreker het woord zou voeren over ‘de arbeiders in het transport-bedrijf’. Stijn hoorde dingen waar hij spaan noch krul van begreep. Hooggekleurde taal, vond hij, van een wanstaltig pratertje.... En toch, zoo héél mal niet. Was dat nou socialisme?.... Ze moesten vechten, had die kerel geschreeuwd, tegen honger, kou en ‘haarlie naaktheid’. Naakt, naakt?.... pruttelde traag zijn langzame denken? Maar.... hij hield zich goed. Neel was heel blij, al keek ze eerst wat achterdochtig rond, of er iets anders achter zat. Een streek van zijn valschen vader, zijn moeder of van Thijs Burk? Tot het Zaterdagavond.... weer hommeles was. Vroeg van de fabriek hadden ze hem weer op een schuif meegesuld naar Zwarte Jansie en volgesmakt met borrels. Nu zat hij te lollen op een kist, in het winkeltje van Neel, te lam om zich te verplaatsen, terwijl zijn vrouw geen kracht kon zamelen om hem door het alkoofje de achterkamer in te slingeren. Neel's klaar-blauwe oogen vlamden van woede, als licht. Het goudsliertige haar spriette over wangen en voorhoofd. Haar corpulent lijf, nu hoog opgezwollen, maakte afhakkende, ondersmoorde drift-beweginkjes. Voor den Zaterdagavond had ze als altijd, een wit, schoon en stijfgestreken jak aangetrokken, dat te kort en los op haar buik afhing. Telkens vriendelijkte ze wat losse woordjes tot de klanten en keek ze weer stram naar Stijn, op zijn kist. In zijn dronken warderij van gedachten en benauwenis, berispte hij al de menschen die inkwamen, maar vloekte en stotterde er zulke onverstaanbare dingen tusschen, dat niemand

hem begreep. Neel had hem al een paar keer zijn daggeld den zak uit pogen te wringen, maar in hevige plet-kracht knelde hij haar hand vast, en schold haar voor hoeredief; dat ze bij hem niet ‘mit de vonk kon werreke’, en dat ze zoo ‘ofergewinterd’ nog niet was.... sou gis, om beí saàn de loà-te-lichte!....

- Bi.... bi.... bi.... jeí heilegoar.... fèn fèn.... fèn goff'rloate,.... lalde hij met bezwijmde oogen,.... ikke sit.... ikke.... nie?.... ikke.... sitt'er auk.... sitter.... aùk.... nog!.... Sek je.... je.... effe.... effe.... 'n deuk geife!....

- Jèi bint je idei misgelaupe,.... hoonde Neel,.... sau'n fuyle beltrot!....

- Raujeme?.... rau-je-me,.... lalde hij sarriglachend met een gezicht dat tegelijk huilde,.... mòje.... mò je maàn bezeib.... zeibele...

- Hei je kouwe fietse?.... spotte kwasi-meelijdend Neel.

- Mauj, mauj.... moar.... kom jèi.... kom jèi.... d'r dèn es.... d'r es.... an dèt besroentje,.... stotterde hij er uit, in kromme vecht-positie zijn dronken lijf ópstrakkend, met een beverigen vinger wijzend op zijn kiel.

- Sel ikke.... kraàg.... kraàg.... je 'n tiklebàbber....

Zaterdag-avond was dé drukte voor Neel, dé helpjacht. Maar nu, met haar zware lichaam kon ze zich niet zoo goed weren. -

Haar zuster Dien kwam het winkeltje in, het gezicht nijderig vertrokken van regen-nat dat glom op mond en neus. In haar grillige wispelturigheid haalde ze dan wel en dan weer niet bij Neel. Liet ze heelemaal afhangen van haar snel-wisselende stemmingen en hysterische fratsen. En ook vond ze het behaaglijk, vóón het knusse toonbankje van Neel's winkel, tusschen de

afgunstige buurvrouwen, voorál Zaterdag-avond lekkernijtjes en zoete weelderigheidjes te snoepen, die de anderen zich nooit konden permitteeren. Dan sarderig, streek ze haar handen langs haar smalle heupen en op haar platten boezem af, en smakte. En als eens een sjofele buurvrouw het waagde óók een snoepertje in te slaan, stak haar de nijd en afgunst, begon haar bleek en hoekig gezicht onrustig rond te gluren of nog meer vrouwen zich zoo durfden vergooien. Van haar gemakzuchtigheidjes kon ze zich niet losweeken. Ze zag wel dat Neel zich heel moeilijk bewoog, maar dat raakte haar de koude kleeren. Bovendien, ze was vandaag zelf heel naar. Met half-gezakte stem, stond ze in jammerlijk zelf-beklag, Neel te vertellen van háár ellende. Ze had nu dagen achtereen al maar doovigheid in de ooren; en ruiken, gewoon ruiken kon ze ook al niet meer.... En haar hoofd deed niets dan gloeien....

- 'n Spaàker hebbe se deur me pit getimmerd,.... huilde haar zelf-vertroetelende stem...., nei Neil, dèt laupt mit je suster.... slecht of,....

- Kom je op de Jepeneisies te laàke,.... spotte Neel gemoedelijk.

Even na Dien's klagelijk inkomen liep ook Nel den winkel in. Ze bonkerde op klompen, den zwarten rok als een kap over het hoofd getrokken, het blauw baai bloot. Schuw achter haar aan stapte Frans Leerlap.

- Seg Neel.... sprak ze hijgend van het jachten door regen en wind, en vol meelij met het lot van haar schoonzuster,.... ik heb Frans meegebrocht,.... om je een handje te helpen,.... jou kerel sal wel geen schaats kenne uitslaan.... kijk 'm sitte?.... net 'n uil die op 'n fooitje wacht.... En jij.... met je dikke pens.... Nel gromde er weer wat goedhartige ruwheden bij, toch inwendig dol-gelukkig dat ze Neel kon bijspringen. Ook voor haar was de Zaterdag-avond, een

ploeteren tot in den nacht. Maar zij was sterk en had haar gehoorzamen Frans. Plots schoot ze dreigend en bulderend naar haar man uit:

Wà sta je nou te glundere.... steek je jatte uit je mouw en help je suster. -

Vier vrouwen tegelijk dromden het winkeltje in, terwijl het belletje luidruchtig zijn Zaterdagavond-roes inklingelde. -

Frans schrok een beetje en waagde te zeggen....

- Nou joa.... stil moar.... jei.... mit je graute mond....

- Wàt mond!.... snauwde ze driftiger en heerschzuchtiger,.... help! Lien hepper in de keuke d'r hande vol,.... mit de kindere en de boen.... die hep nog alles te bereddere.... Als jij nou es teuge de drukte afgeloope is 'n dweiltje an de grond geeft....

- Nei, fèst nie.... fèst nie!.... sneed Neel snel af.... die doen ik self.... 'n mèn mit 'n dweil.... laup ik feur om.... seife mijl....

De vrouwen lachten en stemden in. Nel keek sneu, vloekte in gramschap naar Dien:

- Medam.... met 'n koets fan foore, en fan achtere lieferij!.... giftigde ze er in rauwen haat uit. Natuurlijk had ze zich weer in haar onstuimige goedigheid belachelijk gemaakt, zag ze haar menschelijk help-verlangen door het magere snuit van de aartsgierige Dien, het eerst gehekeld. Ze kookte, ziedde van drift, tegen Dien, tegen de lach-wijven, tegen Neel en niet het minst tegen den dronken, lallenden Stijn op zijn kist. Met knetterende vloeken smeet ze het gelach van zich af en tastte met een paar bijtend-felle woorden Dien apart aan. Maar Dien bleef bleek en treiterig-kalm van haar rozijntjes doorsnoepen, die ze bij donkere propjes tegelijk den leelijken mond induwde. Koel keek ze de zwart-oranjeachtige en óverlevendige gloed-

oogen van Nel in, zei niets terug, vloekte haar alleen in stilte stijf. -

- Juffrouw Stampvol!.... schamperde ze van binnen,.... 't mensch met drie zinnen.... lawaai-saus!

Nel's matgeel gezicht vergroezelde onder den troebelen schijn van de olie-lamp, en terwijl ze weer driftig haar bovenrok over het hoofd sloeg, holde ze met een vaartje Neels winkeltje uit. Op straat giftigde het in haar na. Waarom had ze Franz nu weer ópgedrongen? Hoe kreeg ze de witte schortjes voor de kinderen klaar, haar hoogsten Zondag-trots, waar ze zichzelf de grootste opofferingen voor getroostte? Had ze zelf Zaterdags niet de handen vol? Moest het nou weer in haar grienen en jachten om Neel te helpen? Stank voor dank, dát kreeg ze! Met al haar driestheid, lachten ze haar nog uit, bezoedelden ze in haar wat ze zoo diep-goed en oprecht gemeend had. O! die wanstaltige Dien, hoe haatte ze dat scharminkelig vrouw-mensch. Hoe zou het met dié nog eens afloopen; zoo een schotschriftig creatuur. Zou Corry maar eens de handen uit de mouwen slaan. Maar die smeerde hem al vóór de donkerte viel. Nu had ze alleen hulp van Sientje, haar negenjarig schaap; en die ze nog zoet en laat op moest houden met vlooiedrop en negerdotten. Het stonk vandaag zoo bar in haar kelder.... Ze had den heelen dag een lap met heeten azijn onder den neus gedrukt om dien opgeslorpten gotenstank niet zóó erg te ruiken. En haar Annetje hoestte weer, droog en hol. -

Nel was dol op haar kinderen; op Dirkje, op Annetje, op Sientje, op het stotterende Jaapie, op den braven Jan, die al aardig geld verdiende en alles prompt overgaf. Zelfs voor Corry voelde ze een gekrenkte liefde, ondanks al haar zondigheid en koele minachting van anderen. -

Haar in goudige lamplicht-scheemring verzonken snoepwinkeltje instappend, zag ze in het achterkamer-

halfduister, Annetje met het zacht, bleekig gezichtje, omdansd door een kringetje kindertjes.... haar vroolijke Dirkje, Jaapie, Sientje en wat buurtjes. Alle grimmigheid zonk plots uit haar wég.... die malle trekpot van een Dien!.... Wat kon het haar schelen.... Had ze hier haar nest niet?

Met hartstochtelijke levendigheid sprong ze het joelende kinder-kringetje in, en zoende Annetje lang op de bleeke wangetjes. En Dirk en Jaapie pakte en verfrommelde ze; en de buurt-makkertjes die allen dol van tante Nel hielden. Dadelijk deelde ze zoete hompjes rond en bleek Annetje kreeg een kleuriggevlamd pepermunt-stokje. Dirk had een geel bijtje van suikergoed, dat hij in en uit het lamplicht aan een tak hengelde. Al de kleutermondjes smikkelden zoetigheid. O! het was zoo een gul wereldje bij tante Nel uit de Goudsbloemstraat.

De volgende week kwam Frans Zaterdagavond uit zichzelf Neel helpen, nu het klimmen en naar hooge planken opklauteren al moeilijker ging. Maar ook Stijn sloeg overal de handen aan. Hij was niet dronken en voelde zich veilig in Neel's gezellige werksfeer. Pas geschoren,.... een versche kiel aan, en Neels helle oogen vlak om hem heen,.... het werd rustig in zijn ‘knar’. Zijn goedig gezicht, een beetje onnoozel, keek gretig naar de rappe hand-bewegingen van zijn vrouw. Het blinkend-opgepoetste weegschaaltje wipte zoo leutig op en neer, en het doffe geklank van de telkens wisselende gewichten bracht hem in een beste luim. Ook Neel genoot. Van avond brandde voor het eerst haar stang-gaslicht. Dat was wat anders dan de gele schemer van de petrolie-lamp en het walmen en zweeten van zoo een vuile pit. Het heele winkeltje leek haar nu toe, te drijven in het wittige licht. O! ze voelde wel een soort zenuwachtige beklemming op de borst, als ze ging

bemijmeren hoe ze het ‘er uit’ moest halen. Brusse, leverancier van de koffie, was weer een maand ingeloopen. Met Dobbelman zat ze nu voor twee maanden in den knoei. De grutterij-vent had een week lang haar bestelling ingehouden. Moést ze wel weer een sprong doen naar dat satansche woekerschepsel, Tonie, het sluwe wijf van Hannes Draaibord. Haar laatste ringetje van Jan Gronjee, had ze verpand bij de weekvrouw. Maar de concurrentie dwong haar gas te nemen.

Nee, zóó mooi had Neel het zich niet durven voorstellen. Uit de alkoof kwam telkens een ander kindersnoetje, dan Daantje, dan Siempie, dan Sientje, ópgluren naar het nieuwe, feestelijke winkel-licht. En de buurvrouwen-klantjes babbelden er drokjes-knus over. -

- Goar 'n sei licht mins.... haalde één uit.

Een ander beweerde dat je heelemaal van de Wilhelmina-brug het winkeltje kon zien;.... als je wòu.... zelfs van de Binnen-Oranje-straat. Neel groeide van stille pret. Ook de binnen-boel blonk in den schellen kousjeslicht-gloed. Op de blikken en met keurige goud-biesjes beschilderde trommels, blinkerde en fonkel-danste het nieuwe licht. De flesschen met alkleurige balletjes en suikertjes leken van blauwgroen beschenen water dat spiegelde en speelsche glanzen uitschoot. De bakken rijst en suiker lichtten als kleine sneeuw-landjes met den glinster-schijn van de korrels. Zelfs de afgesleten koffiemolen-zwengel pronkte bescheiden-dof mee in het nieuwe winkel-licht. Neel voelde zich als een vreemde in haar eigen nerinkje. Vroeger was alles half-duister; naar het keuken-gangetje zelfs zwart-hol; nu licht en nog eens licht. De sigaren, de kistjes, de zakjes, ze drongen zoo knus bijéén onder het dekglas. En nergens visch-stank van Stijns gedoente. Nou alleen de geur van versch-gemalen koffie, zoetig door het winkeltje, de lucht van koek, stroop, suikertjes

en kleine grutterij er doorheen. Nou de zorgen maar verdrongen, nu Stijn ook klaar uit zijn oogen keek. -

Stijn voelde aan alles haar tevredenheid. Hij beluisterde stil-aan haar praatjes, grapjes en schalkerij met de klanten. Ieder scheen ze aan te spreken in zijn eigenaardigheid, en plezierig te stemmen met haar vol-vreugdigen humor. Vlug was haar hulp, rad haar tong en guitig keken haar dartele oogen. En haar mond stond niet stil. Frans leek een Panopticum-pop naast zijn levendige zus. Stijn was een-en-al bewondering voor Neel. Hoe bedacht ze de praatjes, de lolletjes, den dein. Hij zou er nooit opkomen, al wierd hij honderd jaar. Ze was overal bij, alles werd door haar aandacht gestuurd. Ze moeide zich met de spelende of ravottende kinderen in de achterkamer; ze lette op het zwervende restje op straat; ze deelde Lien opdrachten uit; ze hielp de klantjes, babbelde met een ieder, en onderwees Frans, hoe hij het snelst zakjes kon invouwen. En werken, wérken deed ze, zonder adem-scheppen, werken als een karrepaard. -

De hoestende Willem kwam plots met vuile knikkers en een afgebeten zuren appel in de modder-zwarte handen, het stoepje opvluchten, achterna gejaagd door een woedenden groentebaas. Hij had twee appelen van de vent-kar ‘gedoft’. -

- Smeirige èppeldief!.... Neil je mèg je gènnif fèn 'n jonge wel es bei se aure schudde....

- Sloa 'm se auge in s'n toppie!.... blies dadelijk wild Stijn óp, nou het zijn stiefkind gold.

- Prebeir 't!.... tartte dadelijk beschermend Neel, terwijl ze achter de toonbank uit kwam schommelen. Toch moest ze zich goed houden voor Willem.

- Noa je nest, of je kraàgt timme.... jèi komp nog in 't schuurtje fáur je dertien bin!... dreigde haar stem, terwijl haar drift-oogen in angstigheid voorspelden.

Het bleef een dol-drukke klanten-avond voor Neel, maar ze verkocht ook aan vreempjes. Als de lui maar niet zoo lang bleven plakken en treuzelen. In Koekjes Na zat geen schot. Die teerde op haar drie centen suiker wel een uur. Zoo een kleef-pleister! Lien de Mosterdbak maakte haar landziekig; Rooie Griet was weer haar pruimtabak komen halen en had wilde woorden van bankvrouwen-leut tusschen de konkelwijven geklapperd.

Eerst om twee uur in den nacht doofde het helle stanglicht van Neels nerinkje, toen de laatste streek over den vloer was uitgedweild.

Den Maandag daarop kwam Stijn heel vroeg thuis. Neel dacht eerst van de fabriek. Maar hij had gelooid met een paar sigaren-makers; geen cent gewonnen. Hij was dronken. Neel zag het dadelijk aan zijn zwervenden blik. Maar ook, met schrik, dat hij in één van zijn wilde buien en woeste opwindingen leefde. Zijn gezicht was rood-paars opgezwollen, en nerveus knabbelde hij op zijn neerhangende snor. Er wrong een beestachtige drift in zijn trekken, en een groote, wreede hardheid omstrakte zijn mond. Zijn troebele oogen schenen door alles heen te kijken. Neel werd heel bang voor die kwaadaardige dronkenschap, nu ze zich zoo moeilijk roeren kon, wijl ze wist waartoe hij in staat was in die dronken razernij. In de donkere gang naar het keukentje, scharrelde Stijn boven het bedstee'tje van Mientje, morrend en zoekend naar iets dat hij niet vinden kon. Neel ging door het alkoofje de achterkamer in, die in het scheemrige namiddag-licht duisterde. De vlechtmatjes van de kinderen tegen den muur geplakt, toetsten wat vaag rood-zilver in het half-donker op het behang, en op het smal-zwarte, hooge houten schoorsteentje glimmerde onwezenlijk, glas voor wat portretjes van gezin en familie. De rommeligheid van de ach-

terkamer leek in den schemer vergroezeld en vereend in een alomme gorigheid; ópgevangen door een ouden, groenen spiegel boven den schoorsteen, die schimmerig kamer en plaatsje weerkaatste. De schemer kniesde rond de vuile bedjes, de kachelpijp, de gemeenroode stoelen en de tafel, vlak bij het raam, waar het koffieblad, op stuk-gerafeld geblomd zeil, met komfoortje en trekpot stond te pronken in zijn zwaarnikkelen rand. Bij het raam groezelde een oud jachttafreel-schilderijtje, boven een vuil-bleeke Engelsche plaat in zwarte lijst: het laatste avondmaal des Heeren. Tusschen schilderij en plaat hingen spelde-briefjes en aan een spijker een groote schaar tegen den muur. -

Daantje, zijn vuile kousjes tot op de enkels afgezakt, meende een helsche neger-muziek te slaan uit twee planken, waar hij de bekken-tsing-tsing bijzong, onophoudelijk de kamer martiaal langs-marcheerend. Willem, telkens kuchend, boorde gaten in zijn broekriem, die het heele gescheurde, daagsche vod-zootje kleeren bijéén moest knellen om zijn lijf. Stille Sientje zat bleekjes op een stoof de groote zwarte poes te aaien en krauwelen over zijn kop, terwijl ze haar fopspeen besabbelde. Het dier miauwde klagelijk en keek met zijn malakietvurige en lichtende oogen schuw onder de lage linnenkast. Moeder-poes had vijf jonkjes geworpen in een kapothoedje van Neel. Uit dit kraambedje was poes ópgejaagd en nu sleepte ze, schichtig en angstig, telkens haar blinde kindertjes, in het bekje, naar andere, donkere hoekjes. Poes was Sientjes, maar vooral Pietjes lieveling en alleen zij en de kat zelve, verbeeldde Pietje zich, mochten waken over de bengelende jonkjes. Pietje, achter de stoof gehurkt, babbelde kinderpraatjes met de miauwende kat, terwijl het kind kregelig en in drift, haar klierende ooren bejeukte. Koentje trommelde soldaterig-in-stap, achter krijgs-

haftig tsing-tsing-zingenden Daantje aan, met zijn pet op het hoofdje, de stormriempjes vanwege den gevaarvollen tocht, afgebonden om zijn oortjes. -

Lien had, nog half huilend van haar laatste couplet: ‘Ein jonge moagd is schèndelijk bedrauge,.... deur hoar meheir petraun’.... op een vuile krant de Maandag-kliekjes en een schaal dampende aardappelen, met biet in een steenen bak, opgedischt. Mientje en Jansie hadden op het plaatsje geploeterd en liepen uitgehongerd op de tafel aan. Maar Neel dwong ze eerst de kinderen op hun plaats te zetten. Lien droeg uit het duistere, heete keukentje, Hannesje in zijn stoeltje binnen, vlak naast Neel. Hannesje huilde jammerlijk.

- 't Wicht heit de tènde op se borsie,.... die motte eirst deurhoeste,.... stelde Neel zichzelf gerust, uit benauwenis voor erger. -

Het vale, druilige najaars-licht van laat-middag grauwde over de gezichtjes. Stapels kisten en vischmanden kniesden in den triesten regen, die nattigheid ontrafelde over den donkeren manden-rommel. De pijp van het kleine potkacheltje stak als een zwarte balk den smallen, hoogen schoorsteen uit. Op het mahoniehouten linnenkastje dwaalden purperen schemervegen. Heel het trieste, armelijke achterkamertje, door de bedden nog versmald, leek te verzinken in het avond-duisteren. Door het alkoofje schoot een bloedglans op een rood kast-vaasje, even beschenen van het winkel-licht, tusschen een deur-reet heenschietend. Neel stak met onrustigen angst in haar, de vergulde lamp aan boven de tafel. Mien liet de lancaster-gordijnen zakken, heel langzaam. Lekker, vond ze; zag je tenminste niet dat griezelige plaatsje. De bloemvazen en stolpen op het kastje, naast de figuurzaag- en houtsnijkunst van Neel's eersten man, vingen nu een groezeliggelen schijn. De bekertjes met kunstbloemen, roze

druiven, linnen appelen en aardbeien, in het goud-verguld porcelein, leken met hun verstijfde en nooit aangeroerde pracht, nu eerst uit het schemer-duister óp te leven. -

Neel piekerde om Stijn. Aan zijn heele dreigende houding zag ze dat er in hem iets zou los barsten. In de gang, vlak bij het keukentje, was hij vloekend blijven mopperen. Onder het verhaspelen van wezenlooze zinnen, trok hij zijn boezeroen uit, en liep in zijn roode hemd, naakt gewoeld aan den hals, zwaaierig de achterkamer in. -

Willem rookte nu in een hoekje bij het raam, een piraatje. Dit sloeg dadelijk een giftige drift in Stijn's hamerend hoofd.

- Seg jèi.... snòtbengel.... leilike boàrd-oàp.... fèn.... fèn wie hè jèi die rauksinte gegènnift.... ge.... ge.... geif.... snòtbengel!....

Willem schrikte heviglijk. Juist had hij zuivere nulletjes geblazen en door zijn neus heengedampt.... Met een woeste knuist sloeg Stijn hein het rookertje den mond uit, dat Willem schreeuwde van pijn en angst. -

- Jèi.... rauke?.... geif se maàn Doantje.... dèt is.... die is ter bloet fèn m' aàge,.... joà.... die ister bloet fèn m' aàge, ferstoan!.... schreeuwde hij, plots in een razernij het hoofd omdraaiend naar Neel.

Mientje's tenger gezichtje verbleekte van benauwing. Jansje sidderde en Pietje begon hevig te snikken. Alleen Willem had zich hersteld, gaf geen kik meer. Zelfs zijn hoest scheen hij nu in bedwang te kunnen houden. Hij zou, in ontembaren moed, zoo jong en klein als hij was, zijn vader naar de keel gesprongen zijn, als die Neel, zijn moeder, met een vinger roerde.

Zonder een woord waarschuwing stootte Stijn Mientje op zij en sloeg hij Jansje kwaadaardig in het gezicht, omdat ze een plakje biet met haar schuchtere vingertjes

uit den bak had willen opvisschen. Neel zat met een hoofd waarin het hamerde van bedwongen drift. Zoo een smerige drankwagen; hoe dorst hij nog haar kinderen, haar Gronjee'tjes te kastijden. Wat een bezoedeling van haar vreugde. Zoo een drieste schooier. Toch, ze zou zich inbinden voor de kinderen. Uit goedhartigheid had ze nog bij Ruigpoot twee gebakken schelvischjes voor hem laten halen; voor dien smeerlap. Hij was toch de baas, dacht ze, en hij sjouwde zoo onmenschelijkzware vrachten. Zou ze hem niet liever die oude naaimachine, daar in dien hoek, op zijn harsens stukslaan? Zoo een smerige inborst....

Stijn zat op zijn stoel, vóór de tafel, het paarsroode opgezwollen gezicht onder den ros-geligen lampschijn wreedelijk aangelicht. Zijn ruwe stoppelsnor plakte nu gelijk een harige verdikking boven zijn lippen, als op den kop van een walrus; den mond in rauwe wreedheid op en neer bewegend, met een knarserig geluid tusschen zijn tanden, alsof hij op grint kauwde. In zijn roes-hoofd gloeide en priemde het erg. Er was weer drankvuur door zijn zenuwen gestroomd, en zijn verschuwde en ondersmoorde denken wóu een uitweg. De doorgestane vernederingen van Nel, Dien, Frans, maar vooral van Neel, wrokten zich weer in hem saâm. In een boevenkroeg op het Oude Kerksplein had hij een kennis ontmoet, met wien hij, zeven jaar terug, was omgegaan als met een broer. Die kerel had hem ópgewarmd, verhit en het brein doorstookt met oproerige minachting voor alles om hem heen. Hij had met hem gepandoerd, gekruisjast en gedobbeld; alles verloren en toch nog vrij slib gekregen. Het maalde nu door zijn knar, dat Neel hem vertrapte; dat hij toch maar een verschoppeling, een zwerver was en bleef. En er sneed weer een oud, vurig verdriet door zijn ziel, dat hij niet sterk genoeg leek om het zuipen te laten. Die

pijn, die verschrikkelijke, akelige, diepe steekwroeging, joeg hem óp, gunde hem geen rustige minuut. En als hij die oude, knagende ellende weer had verzopen, zooals vandaag, dan begon het gebeef van de nevelige gordijntjes voor zijn oogen, en het flakkervlammen van licht, en dan zag hij weer dien rooden arm, die hem in een gloed onder-dompelde, waarvoor hij wel krijschen wou van angst. En dan plots, overstard door dat ijs-gevoel, dat ijskoude, koelende gevoel, waarin hij alles om zich heen moest gaan vernielen. Daar was weer het suizen en fluisteren in zijn ooren en het voornemend-regelen van de akeligste wreedheidsgedachten....

- Fùyl kreng.... schold hij naar Mientje.... slobber.... hèi je nog gein jonge.... dèt die.... je bek.... ken aupedrukke....

De wreedheids-trekken kerfden een razende woede op zijn gezicht, en verleelijkten hein monsterachtig. Even er na, probeerde hij te glimlachen tegen stilstarende, angstige Sientje, die haar fopspeentje van schrik had laten vallen; en Daantje trok hij onverhoeds op zijn schoot, om hem te zoenen, in het wild op hoofd, nek en wangen.

- Dèt.... dèt is.... maàn fleis en bloet.... die hou ikke.... keep.... jullie.... spòk...., schimpte hij naar de Gronjee'tjes.... binne moar angehoakt!....

Neel, kortademig, plakte haar handen op haar hooge buik en gierde plots in zinnelooze woede er uit met een vlammig gezicht:

- Ellèndeling!.... se binne bei maàn àllegoar gelaàk.... smerige dronke beist fèn 'n keirel,... wou jèi maàn Gronjei'tjes sloan?.... wou je weir es 'n luiertje ùyttrèppe.... nou hep 't hèrt in je laàf.... sau woar as got leift.... ik staut je die fork in je dronke pins....

Neel's oogen straalden dol van gekrenktheid en woede. Ze kon zich niet meer en niet langer bedwingen. Wéer zag ze niet, door eigen drift heen, wat er voor ijzende verkoeling in Stijn stolde. Hij beet zich op zijn afgeplatte snor, de harde wreedheids-trek verstrakt om den even bevenden mond. Plots mokerde hij een ontzettenden vuistslag neer op de tafel, die de kinderen deed versteenen van angst. Langzaam opstaand, scheen hij Neel met zijn armen, rood in het rood-baaien hemd, te willen worgen. Maar Lien, uit het keukentje stappend, met een stapeltje borden in de hand, sneed hem net den weg af. Ze kende de herrie-opwinding van de dronkaards, zooals ze haar keukentje kende. Haar vader was iederen dag zóó.

- Guns mins, is dèt schrikke.... trilde haar stem;.... seg aume Staàn.... hou je sjoakies!.... àsseblieft....

Maar nauw zag Stijn Lien of hij sloeg haar de borden uit de handen, smakte den biet-bak van de tafel, dat het roode sap als een bloedstroom zijn bevende drift-knuisten omdroop. Het kon hem allemaal niks meer schelen. Temee zou hij ze ranselen, vernielen, aftuigen, al wierden ze zoo geel als koek. Hij kon ze openscheuren, jompen.... het was alles eender!

Het bakkes van Neel het eerst. Neel meppen, afknokken, dat ze scheel zag. Ze moest aan zijn voeten kromliggen. - Potf'rdaurie, dèt beist hèd hem sau getemteird.... En de kinderen, de kinderen moesten er ook aan. Hij.... een ellendeling?.... Hij.... een dronken smeerlap?....

- Fort waàf.... wou je maàn.... maàn.... 'n fork in me pins steike?.... ikke scheur je.... je aupe!

- Ik sel me wel waare feur jou.... kreunde Neel.

Neel was van haar stoel gesprongen, schommelde met het zware lijf naar haar bedstee'tje, vlak bij het

alkoofje. Dadelijk zwalkte Stijn haar achterop. Kleine Daantje gilde van angst om het woest-wreede gezicht van vader. Siempie, lijkig-bleek, stond ingehurkt op zijn bevende knietjes. Hannesje, in zijn potstoeltje, begon hevig te grienen en benauwende gilletjes uit zijn keeltje los te scheuren. Onnoozelkoeltjes en vredig klingelde het winkel-belletje.

- Vollik!.... klonk bedeesd, fijn stemmetje van een meisje dat een cent sla-olie kwam halen. Neel, doodsbang dat hij woedend-wild Willempje Gronjée en Jansie zou mishandelen, durfde niet naar voor te gaan, bedreigd ook door de aanvals-houding van Stijn. Toen sprong Mientje door de achterdeur, naar het gangetje op het winkeltje uitloopend en begon in helkleurige angst-woorden de buren ontsteld te vertellen dat haar vader haar moeder wou vermoorden. -

---

Stijn had met zijn stuggen kop, de hanglamp in de kom scheef gestooten, die nu roet uitwalmde tegen het glas. Lien, voor dronken lawaai niet bevreesd, was op Stijn afgesprongen, pakte hem bij zijn rood hemd en schreeuwde verontwaardigd:

- Mot ufe 'n swèngere frauw sloan?.... schoam ùfes je aàge niet daud?.... 't mins.... mot sau in bed! -

Even voelde Stijn zich gebluft door Lien's strengelijke woorden, bleef zijn drift-daad in de geboorte gesmoord. Maar ná de aarzeling stak de koele verniel-lust nog wreéder in zijn hoofd op, was de razernij van elkaar wild-verdringende voornemens, geslecht. Met een duivelachtige verkalming van zijn woede, wist hij nu klaar-licht wat hij zou gaan doen. Het oor-suizen was begonnen. Zijn wijf, dat wijf had hem beleedigd, gekrenkt, verlaagd. Dat deed ze hem altijd. Er moest nu koeling in zijn wrok volgen. Hij voelde al dra, die

vreemde, ijzige strammigheid van zijn knuisten, alsof er een vreemde huid over zijn eigen vel heengespannen werd. En niets dan zijn kouden grinnik voor haar angst, Lien's verzet, het kinder-gekrijsch. Hij leek zich zelf weer kwijt in dat vreemde, wreed-hevige van een ander. Hij hoorde nu wat hij tot Neel zei, in een helderheid van klank, als gesprekken die opklinken in een doodstille nacht-straat onder strakken vries-hemel. Nee, nee, ze begreep niet waartoe hij nu in staat was, wat hij zou gaan doen. Dit gevoel maakte zijn wrok nog ijziger, wreeder van verkillend genot. Los van alles werd hij nu. Hij zou haar de huid van de tronie kunnen afvillen zonder een knik berouw. Nee, ze zag nu niets van zijn moord-kracht. Nou, nou bestond er geen belemmering meer. Ze zou er aan; haar strot móest dichtgeknepen al beet ze hem de handen af. Liep ze maar wég!... nee, nee!.... hij zou haar niet meer laten gaan.
-

Eer Lien het goed besefte had hij haar een vurigen slag op haar wang gekletst. Lien wou hem terug slaan, maar met één zwaai van zijn reuze- sterke handen smakte Stijn haar het keukengangetje in, waar ze dof tegen de muren opbonsde. Zijn bemorste knuisten dropen nog rood bieten-vocht af. Neel stond bij het bedstee'tje af te wachten, terwijl de heele kinder-bende huilend en krijschend aan haar rokken hing. Ze wist, ze voelde dat Stijn haar niet zou laten ontsnappen; wat ze ook niet wou, zoo niet ál de kinderen meekonden. Ze zag het aan zijn verwrongen paars-grauwe gezicht, dat hij moést mokeren, moést koeling-zoeken. Hij waggelde niet eens meer. Vóór de alkoof-deur stond hij, als een paal, stijf en moordzuchtig, dat ze niet kón weghollen. Plots was hij op haar aangesprongen, beukte hij zijn zwaar-gespierde sjouwers-knuist op haar mond en neus, dat Neel kermend de handen voor het gezicht wrong, in één stuip van pijn. Achterover, de zwaar-

gebolde buik nu gedrochtelijk vooruit, zonk ze op het bed, na den eersten gezicht-benemenden slag die haar had doen ineen-krimpen. Kleine Willem was Stijn op den nek gesprongen en priemde hem krijschend van drift en overspannning, de nagels van zijn tengere zenuw-knuistjes den hals in. Ook Lien sprong weer bij, timmerde met een stuk hout er op los, zonder Willem te raken. Maar met één ruk, zijn armpjes half uit het gelid wringend, slingerde hij het koene kereltje, dat vocht voor zijn geranselde moeder, van zijn nek tegen de pooten van Hannesjes stoeltje. En dadelijk daarop dweilde hij Lien over den vloer als een oud karpet.

De buren, alom door Mientjes ontsteltenis opgeschrikt, waagden zich toch niet in huis. Ze kenden Stijn in zijn dronkenschap, de verminkende kracht van zijn knuisten en de uitvallen van zijn drift-lijf, door geen tien man te temmen. Ze durfden er zich nog niet vrij mee moeien, zoolang de herrie heelemaal in het achterhuis bleef hangen.
-

Eéntje Neempie gluurde door de winkelruit. Ruigpoot loerde mee. Maar ze hoorden alleen kindergehuil.... Ja, als het nou erger werd, dan.... Maar Mientje was doorgerend naar tante Nel in de Goudsbloemstraat. Die stormde dadelijk mee. Wel wist ze dat Stijn heel gevaarlijk leek in zijn dronkenschap; dat hij zijn visch-mes altijd klaar had, en met zijn ontzettende kracht alles schond wat onder zijn knuisten kwam; maar het kon haar toch geen duit schelen. De heele Jordaan omdruiste eeuwig herrie en gevechten. Doch nu, nu zag ze aan den verwilderden angst in het magere gezichtje van Mientje, dat het heel erg moest zijn. Toen ze instormde, de alkoof door, zag ze juist Neel half verdekt achter de linnenkast, tegen het bedstee'tje opkruipen, naar Stijn toe, terwijl die Lien en Willem afroste en trapte. In een uitzinnige drift-verbijstering,

de oogen gistend van afgetergde kwaadaardigheid, sloeg Neel onverhoed Stijn de tien krom-gezenuwde vingers in het gezicht en kraste over hoofd en oogen, diepe bloed-voren in zijn vel. Zóó hevig was haar aanval dat Stijn wankelde. Hij zag de kinderen achter Neel, meegesleurd aan haar rokken; het gezicht van Daantje, van Koentje, in martelenden angst. Hij voelde geen pijn van haar nagel-inscheuringen. Wild-onaangedaan dacht hij even aan de kunstmestfabriek,.... en zijn zwoegen op de petroleum-haven. Hij was koud, gevoelloos; hij was ijs, steenkoud.... Haha! wou ze!.... wou ze! Goed! zoo een kiendop! Het bloed sieperde van zijn grauwe wangen neer op zijn rood, uitgescheurd hemd, langs zijn spierhals.... In rustigen genots-wrok sloeg hij de tierende kinderbende van Neel af.

- En nou, ... sarde het, afgestorven van alle gevoel en bezinning in hem, -.... nou, met Neel, met Neel alléén.... Hengst d'r kreupel.... morsdaud.... beiter!.... morsdaud....

Hij zag Nel Scheendert niet binnenkomen. Het bloed gulpte in groevetjes over zijn brauwen, langs neus en slapen, zijn borstel-snor in. En terwijl de koude razernij in hem rekende....

- Neil eirst,.... sei.... morsdaud, -.... sprong Nel van achter op Stijn aan, in dolle zenuwkracht zijn armen in één angststuip omklemmend.

- Gooi de deur ope!.... Willempie!.... Mientje.... Lien!!.... gilde ze,.... roep om hulp!....

Haar zenuwstem krijschte akelig en wild. Angstiger gilden de kinderen mee. Toen dromden de buren aan, het winkeltje door, de alkoof in, naar achter. Juist zagen ze dat Nel, ondanks een schrikkelijke krampachtige poging tot vasthouding, Stijn liet los-schieten. Stijn, door het geschreeuw en geraas nog féller opgejaagd

in wreedheids-verlangen, sprong na de los-worsteling van zijn schoonzuster, weer op Neel af, die haar noodlot in een soort van gestrafte onderworpenheid afwachtte. Dat bracht het onbewust-heroisch levensgevoel in haar mee. Ze zag nu in Stijn het wraakgiftige zieden; ze zag de stuipige verwrongenheid van zijn bijna onherkenbaar wreed gezicht, in geen trek meer gelijkend op den goedigen, sulligen, schuwen en verlegen Stijn. Er grinnikte een lach op zijn bebloede kaken en bij de scheuren om zijn neus en mond. Vóor ze vatte waar Stijn heen wou, had hij haar al een zóó hevigen trap tegen de buik gegeven, dat ze met een smart-huil, de kamer doorkermend van rauwe pijn, inéénzonk.

Acht mannen en een drom vrouwen sprongen op Stijn toe, die juist zijn mes had getrokken. Nel had Hannesje uit het gewoel geschoven en het schreeuwende kind aan een buur in de armen gestopt. De andere krijtende bende duwde ze de keuken in, onder susserijen en beloften dat ze straks wat lekkers zouden krijgen. Toen was ze dadelijk naar Neel gegaan, die ze met azijn-en-water uit haar bewusteloosheid wou ópwerken. Tegelijk schreeuwde ze om een dokter. Lien had de brandende lamp uit den hanger gelicht en op den schoorsteen neergezet, nu ze Stijn met hun allen gegrepen en het mes uit zijn handen gewrongen hadden. Het was een wild-belichte worsteltroep van schreeuwende kerels en half huilende vrouwen. Stijn, herculisch, slingerde vijf, zes mannen tegelijk van zich af, maar werd dadelijk wéer vastgegrepen. Hij hijgde, huilde, lachte, spoog.... Zijn bloedend gezicht, overkrast en ingescheurd, was groen-grauw onder den wilden lamp-gloed. Er rochelde een onuitgeleefd wraak-geluid in zijn keel, dat kermen, snikken en lach-huilen tegelijk werd. Hij moest, moést naar Neel, dreigde zijn waanzinnige stem.

De kerels tezaâm in kracht, persten, bonkten en wrongen zijn geteisterd lijf. Telkens heesch Stijn zich óp in een razend verzet, waggelde hij schorkrijschend naar Neel's hoek, het schuim op den mond heengespat door het bloed, van zijn eigen gezicht afdruppend. Maar de mannen, vereend, overmeesterden zijn ontzettende wilde losrukkingen; vonden tezaâm durf, om in zijn krankzinnige oogen de hevig moordzuchtige drift te weerstaan. De bordscherven knerpten onder de voeten der worstelende en in bedwang-houdende troep. Al meer volk dromde den winkel in, knevelde Stijn's ijzeren armen en dolle knuisten. Eindelijk, na een kwartier van machteloos en kracht-verspillend tegenworstelen, overmand door zenuwen, uitgeput en wezenloos, voelde hij met een koude rilling, de waanzin-gedachte, dat Neel ‘er an’ moest, verzinken; langzaam, langzaam, uit zijn geheel ontredderde en trillend-schokkende wezen. Snikkend en bevend over zijn heele lijf als in een koorts, zonk hij in elkaar.... De wilde vlaag was voorbij. -

Een oogenblik weken de mannen op zij, lieten Stijn los. Hij stortte als een bewustlooze inéén, met zijn gezicht op den grond, de armen wijd uit, gelijk een menschelijk kruis. Geheel uitgeput en hevig hijgend in een soort van verstikking, bleef hij stram liggen, zonder een lid van zijn lichaam te verroeren. -

Neel was weer bijgekomen.

- Dèt is me 'n strènding.... was het eerst wat ze zei.

Ze vond het aller-ellendigst dat er zich, naar Nel's verhaal, zooveel menschen mee gemoeid hadden. Ze hield niet van die valsche zorgelijkheid der buren. Dat deden ze toch maar om ‘uit te hooren’ en het gevalletje te bekakelen onder malkander. Zulk dierage,

zulke schimpneuzen! Een vuurtje voor de buurt, haár huishouden, haár kerel! -

- Doar heppe se nou op gereze.... hoonde ze.

- Kon ikke dat dronke beest dan alleen manne?.... god sal me krake!.... vloekte woedend Nel. -

Na het onverschillig wegstrompelen van de mannen en wijven, lei er een griezelige stilte in de achterkamer. Alleen Nel was gebleven. Ze had het visch-mes van Stijn met een huiver op den schoorsteen gelegd en de lamp weer in den scheeven hanger gedrukt. Lien, stil en treurig om de mishandeling van die goede tante Neel, veegde de scherven en ingeloopen biet bij. Ze dacht aan haar doode moeder, die óok door haar vader zoo getrapt en geslagen was geworden. Wat een beesten,.... al die dronken zwijnen.... Zie je, dat hoorde je nou nooit van Karel.... Maar, eerlijk moest ze zijn.... van Barend óok niet! - Nel Scheendert was dolblij dat Neel weer zoo klaar uit haar oogen keek, al had ze een gezwollen neus van Stijn's eersten ‘hieuw’ erbij opgeloopen. Hij zou haar net zoo goed een miskraam kunnen getrapt hebben. Het was nóg goed afgeloopen, redeneerde ze in zichzelf. Neel meende dat haar méer de schrik dan de trap bewusteloos had doen inéénzinken. Hij was met zijn voet uitgegleden tegen de kachelpijp en den kastrand en had toén eerst haar in de lies geraakt.

- 'n Tof schobbertje.... lachte ze weer, terwijl ze onder het lachen stekende pijn in de onderbuik voelde. Nu ze Stijn zag liggen, als een half dood schepsel, met zijn benauwd-ademenden mond op den vuilen vloer, áfgemarteld van zenuwen en óver-vermoeienis lijk een beest, voelde ze niet eens meer wrok tegen hem. Na zulk een uitval werd het altijd maanden achtereen goed in Stijn; had hij wroeging, wist hij zichzelf een wancreatuur. Ze dacht nu maar alleen aan haar opgeschrikte kinderen, die nooit zóó erg bang geweest waren

als vanavond. Alsof ze het ongeluk voorvoeld hadden.

Ze liep even het kamertje door langs de uit-gekruisde armen van Stijn, die harig ontbloot zijn gescheurde roode mouwen uitstaken. Ja, het stak pijnlijk in haar lies. O God! als het nou maar niet op het kind werkte....

Die gedachte overviel haar als een angst.... Ze zou Stijn kunnen opensnijden.... als dat.... dát waar zou zijn.

- Kom!.... stilde ze zich zelf weer,.... niks zeggen. Die pijn zou wel overgaan. Zijn daad niet erger maken. Hij was wel ereis meer een beetje ‘droaierig’. Nel schold al zoo afschuwelijk woest op hem. Zij er tegenin;.... dat hij een sul was als hij niet gedronken had; een lobbes; dat hij een goed hart had. Dat die pestdrank ‘saàn sau es’.... een enkelen keer dol maakte. Hij was de ‘kwoaiste niet’. - Ze vergoeilijkte, zacht en zonder wrok.

- Guns Nel,.... 'n mins weit nie waarfeur ie komp te stoan.... je ken tug de weireld nie folgauje mit àllemoal Frènsies.... as joù fint!

Ze bleef Stijn verdedigen tegen de ophitsende en hevig-krenkende aanvallen van Nel in. Ze voelde diep in zichzelf wel, dat Stijn heel gemeen was geweest; diep gemeen. Maar als de drank in hem gistte wist hij nooit wat hij eigenlijk deed. Hij zou nu op den vloer, als getroffen door een beroerte, roerloos zijn twintig uurtjes uitmaffen, alsof de dood bij hem op wacht stond.

Onder het loopen voelde ze stekende pijn. Mientje hielp in het winkeltje. Jansje kleedde de kinderen uit en bracht ze naar bed. Nel hielp een handje, zag het vertrokken pijn-gezicht van Neel. Ze wou de vroedvrouw gaan waarschuwen.

- Seikerst, dèt mèg je,.... zei schertsend-laconiek Neel,.... moar aufer 'n dikke moand. -

Daantje stotterde, tegen haar opgeleund, een verward verhaal van vechterij. Pietje op haar vuile sloopje, zong met teer klein stemmetje een nacht-gebedje. Sientje alleen staarde, vlak tegen Pietje opgedrukt.... en riep heel zacht....

- Foate.... tónke.... tónke.... toùt....

In pijn bukte Neel zich over haar heen en zoende het kindje de angstige, stille oogjes dicht. -

Achtste hoofdstuk.

Den volgenden morgen was Lien, bezorgd voor tante Neel, al om zeven uur het winkeltje ingestapt. Ze keek beteuterd op haar neus toen ze Neel, ingebogen voor het petroleum-stel, in het keukentje zag staan, water voor koffie opzettend. Neel had goed geslapen, al wist ze naar gedroomd te hebben van een bruid op het stadhuis bevallen. Heel alleen in de kleine bedstee, zonder het groote woelige lijf van Stijn,.... ze had wel willen blijven liggen tot de andere week. Maar de porder verkoos haar nou eens verschrikkelijk te doen onstellen met zijn deurgebonk. Toen was ze zonder bedenken het broeische bed uitgeworsteld. De pijn leek veel gezakt. Alleen de drijver op haar neus,.... ajakkes, wat deed die nog zeer. Toch zou ze niet naar het ‘kliniekie’ gaan. Voor zoo een ‘baggetel’. -

In de achterkamer op den grond, vlak voor de bedjes der kinderen, snorkte Stijn met vreeselijk zaaggeluid, in dezelfde kruishouding van den vorigen avond. Hij was nog niet door zijn roes heengeslapen. Dat wist Neel. Zoo een dronken varken,.... schold ze in zichzelf. -

- Es 'n beist laàt tie te kreune..... Lien?.... moal jei effe 'n beitje koffie!.... en plèk 'n turrefie in de kèchel!....

Mientje en Jansie waren uit hun broei-bed opgekropen. Er was zoo een kilte in de donkere kamer. Wat hielp het,.... ze moesten toch de kleine broertjes en zusjes aankleeden en wasschen. -

Eerst hielp Jansje Mientje, knoopte ze haar rokjes dicht en haakte haar vuil-schots jurkje vast. Dan hielp Mientje Jansje aan haar uitgescheurde en aan vier kanten ingespelde trui. -

De lamp was den heelen nacht laag blijven branden; er kon wat gebeuren, had Neel gedacht. Tegen het duister, achter de grauwe gordijnen, wierp het licht oud-roodkoperen gloed op een afgesleten lucifersbakje. Mientje klaagde dat ze de kinderen niet kon helpen.

- Ik sie gein hènt feur auge,.... snibde ze zuur. Lien trok de lancaster op, blies de lamp uit, die hevigen petroleum-stank uitwalmde. Van het grauw-donkere en rommelige plaatsje druilde laat-herfstig morgenlicht het bedompte vertrek in. Er woei buiten een wilde najaars-storm. De ruiten rammelden en kraakten in de sponningen. Mientje voelde nu pas hoe lekker het geweest was vannacht, in het bedje van de kleinen. Ze sliep tegenwoordig alleen in den gang-doorloop van straat naar keukentje. Hu.... akelig 's nachts! Alles pikzwart en je hoorde zulke griezelige geluiden. Den heelen nacht getik en geritsel, onder en boven de bedstee-planken. Ze was zoo gewend aan het met-zijnvijven-opgepakt bijéénliggen, elkaars adem en uitwasemingen inzuigend, dat ze het ruime alleen-slapen een straf vond. Maar de dokter had het bevolen; zij móest alleen. -

Mientje en Jansie, Lien en Neel, warrelden in de kamer rond en stapten over en langs Stijn, al gewend aan zijn zwaar-snurkend zaag-geluid. Alleen Willem stond al zwaar kuchend, voor het stoepje te zweeptollen in de straat-donkerte.

Daantje, met Pietje, Koentje en Sientje bijéengeknust in hun bedje, tegen den linkermuur, speelde, in zijn smerig klein hemdje op de matrassen dansend,....dronkemannetje. -

- Net as foàdè.... schaterde hij tegen Stijn's zwaar snurken dat over den vloer gromde, in. -

- Ikke sjà je è bloêneus.... dreigde hij grappig in zijn gebrekkig kindertaaltje, zijn klein armpje wild de hoogte ingestoken.

Pietje, de blonde, gierde mee van de pret, gooide zich, telkens haar klierige oortjes heftig kregel bejeukend, achterover in haar onderbroekje, half op Sientjes gezichtje, terwijl Jansie, op het ledikantrandje gehurkt, haar vloekend de broekbandjes om de kousjes bond. Pietje was diender. -

- Nou mò je mei.... noa berau.... kaàk.... det is hèm se pèt,.... schaterde haar lief lach-stemmetje, half stikkend van genoegen, terwijl ze tegenspartelenden Daantje bij zijn beentjes trok. Die, woest, klemde zich vast aan de bedijzertjes, trapte zich los uit Pietje's kleine handjes, terwijl Jansie als een echt bestraffend en bedillend moedertje, hem vinnige oorveegjes aftikte op zijn kopje.

- Ikke ken jullie sau nie ànkleije....

- Moak gein kaufe drukkie.... moederde Mientje weer bóven Jansie uit.... loâ hullie speile....

Koentje moest Daantje redden uit de strenge handen van Pietje. En Sientje, had Daantje bedisseld met smonselende stotter-zinnetjes, moest den diender bijspringen. Al woeliger en luidruchtiger werd het bedspelletje. Als een nest hondjes spartelden ze dooreen, met ontbloote lijfjes, elkaar slaand, omver-rukkend, begichelend en begierend, de dolle plezier-stemmetjes hoog gillend van speel-opwinding. Tot Neel, door de krakingen van het ledikantje en het gillend opgewonden

getier van de zusjes en broertjes dooreen, voelende dat het misliep, gewaarschuwd, een snauw schreeuwde uit het keukentje naar de kamer, die de kinderen plots deed verstommen van zenuwachtigen schrik,

- Lekker!.... vinnigde Jansie, die hopeloos met de kleertjes van de springduveltjes onderstboven in de handen stond. Nu was weer het raam-bonkeren in de sponningen te hooren, het gierend loeien van den wind op de ruit, het zeeachtig gedruisch uit de tuintjes-boomen van de buren. En Stijn zaagde als een verdoofd beest, dood voor al het om hem heen gebeurende, zijn roes af. -

Siempie, die bij Mientje geslapen had, klom stiekem naar de spelenden over. Maar Daantje duwde hem heftig bij zijn blond kopje terug. Zacht begonnen weer de stemmetjes óp te gichelen. Daantje krabbelde Koentje in zijn hals; Pietje sprong dwars over Sientje, en Siempie pakte de beenen van Pietje die in de lucht zwalkten, met de er los bij bengelende kousen vol gaten. Weer probeerde Siempie in te klimmen. -

- Nei!.... hield hardnekkig Daantje vol,.... jei jei.... bin nie trònke.... jei nie.... jei kè nie.... swoàje....

- Mò je eirst slokkies kaupe,.... doar,.... wees Pietje met haar klein armpje langs Stijn heen, naar een hoek bij de tafel.

- Die hep nog nie aupe.... verdedigde zich Siempie, rillend van kilte in zijn onderbroekje.

- Kaup se dèn bei maàn.... slokkies?.... hoefeul?.... gierde Pietje, doend alsof ze inschonk.

De zusjes en broertjes gilden en tierden weer als vóór Neels waarschuwenden snauw, die ze even, zoo plotseling had stil gemaakt. Jansie, éerst het bezonnen en bedillende kind-moedertje, had langzamerhand al haar waardigheid ingeschoten, lachte en stoeide

nu zelf om het hardst mee. Ze verdubbelde zelfs de rollen, morrelde er een heele comedie omheen.

- Nou mot jei.... Siempie,.... schobber uytjouwe.... hitste ze naar Sien,.... en jei.... leileke neitekles! roepe.... en dèn.... sèl ikke,.... sie je.... sèl ikke je àstereire.... bei Swèrte Jèns haur.... ikke bin peliesies.... Enne.... enne.... jei bin auk peliesies,.... haur!.... stookte ze Siempie op.

Dat speelsche genot jeukte weer jaloerscherig op Mientje, die haar handen vol had met kopjes-spoelen. Zij niet méedoen.... dan Jansie óók niet. Onverhoed kwam ze met het naar zeep stinkende bakje water voor het bed-theatertje en greep ze Daantje bij zijn moddervuil snoetje, dat hij griende en gilde als een varken. -

- En nou jeí Koentje wèssche!.... snibde ze naar Jansie.

- Kok, schep op! moar nie sau woest!.... niet sau woest, liefe Lauroâ!.... sprong Neel uit het keukentje bij, met een bakje dampende koffie in haar hand.

- Ikke auk heppe.... smeigelde Daantje zachthuilend nu, dadelijk Neels toeschietelijke woorden voor zichzelf verkeerend in een verwennelijkheidje. Neel hield hem de kom voor, waaraan hij zijn mondje hartstochtelijk vastzoog. Maar Siempie drong hem op zij, en Pietje Siempie..... Toen werd het een gulzig geslobber uit één kom, van al de bekjes tegelijk; hield Neel haar bakje dan dit, dan een ander snoetje voor.

- Sau es die kindere uytsins binne op sloert,.... lachte ze en haar buik schudde goedig mee. -

Het schelletje bengelde druk. Al om acht uur drongen babbelende klantjes op, voor nietigheidjes.... twee cent thee,.... een half ons suiker.... een cent balletjes....

Neel wist wel, waarom het ging. Maar leuk-rustig weerde ze áf, deed alsof er niets ongewoons gebeurd

was. Tegen negen uur sjokkerden Stijns vader en moeder in. Ze waren ópgeschrikt door het buurt-verhaal. Was het zóó erg geweest?.... Het is menschen-zonde!.... Zoo een lijp kwaadheid!.... Altijd kapsoones!.... Er was geen ‘fesoen’ meer in den Jordaan. Gluiperigbelangstellend in schijn, vroeg hij naar Neels buik. Een wreed lachje, héél klein, omhuichelde zijn kalen fatsoens-mond. En vrouw Burk deed mee, vroeg met valsch-bezorgde stem of Neel geen pijn meer had. Neel zou ze hebben kunnen smoren. Ze wist hoe hevig die vrouw haar haatte, voorál na de schandaliseerende afranseling, jaren terug. En nou fleemde haar tong er wat goedhartigs uit. O! Neel doorzag alles; háar en zíjn houding.... Voor het fatsoen van de buurt.... bang voor de praatjes!

- Dèt hèd ik nou nooyt nie kenne denke fèn maàn jonge, sau iets te beleife.... teemde vrouw Burk.... de heile buurt hepper nou de neus en de mond fol fèn....

- Och, ieder huysie het se kruysie.... schertste op luchtigen toon Neel,.... ufes Thaàs mit-se-rauje dès.... is d'r auk sau'n echte fínt-fen-wèt-mòtje,.... en as Staàn uytgoat.... loat de beste fèn de stroat dèn nog moar komme....

Vrouw Burk stemde in; het viel haar mee dat Neel niet schimpte.

- Loate se d'r aàge moar nie dik moake,.... la hullie moar op d'r deesie sitte blaàfe.... enders fèlt t'r gau 'n dauje.... hei hepper gein blauw loake gereipt!.... Kom Pietje, sing jèi d'r is 'n moppie.... joà aupoe!.... sei ken wèt mauj singe!

Neel zocht naar afleid-praatjes. Ze woú er niet meer van hooren. Het begon in haar te koken. Al dat gehuichelde kwebbelen, wat kocht ze er voor? Zoo een maskerade van belangstelling-vertoonende bak-

kessen en hun lasterende lintworm-gesprekken, die je honderd maal den kop kon afhakken; telkens groeide er een nieuwe aan. -

Toen 's middags nu Neels eigen moeder, met haar ingedrongen korten nek en gebogen ruggetje, waarover een kaal oranje-schots sjaaltje bochelde, plooizwaar om de kouwelijke en sjofele schoudertjes toegeknoopt, kwam inslofferen en vragen met ontstelde oogen, barstte Neel los:

- Och, dèt f'rsauste gesoanik,.... ikke bin auk nie fèn wilde ouwers.... jelie moak 'n mins tureluurs,.... jelie laupe de wind daud feur 'n habbekrassie nuufs.... of 'n proatje.... Wècht ikke sèl d'r 'n pèmpieretje an de klink hènge: Tènte Neil.... geniet.... 'n puyke gesonthaàt.... ferdere infermoasies bei de bure.... die weite 't nog beiter!....

Een week al hield Stijn zich, na den vreeselijken avond, goed. Niet één makker kon hem een kroeg binnenlokken. Al zou hij uitmergelen tot een geraamte van drink-begeeren,.... hij zoú zich beheerschen. Als altijd na de verbijstering, leefde hij in een warmen drang van voornemens, om alles weer goed te maken. Langs inhammen en sluwe overlegjes, moest hij Neel weer zien te naderen. En tóch zonder flikflooierij, want dan kreeg hij dadelijk de bons. Neel had hem kort, maar met afschuw in haar stem te verstaan gegeven, hoe vuil zijn gedrag was om een vrouw met jong leven in haar schoot, te trappen. Stijn voelde zich afbranden in een fellen schaamte-gloed. Wat zou hij antwoorden! Ze had stijf gelijk. Onder het smerigste gajes deden ze zoo iets nóg niet. Heelemaal zinneloos had hij die hakpor uitgedeeld. Hij wist er zich niets van te herinneren. Wat een held, om de bel over te gooien bij een weerlooze vrouw. -

Zoo bekeef hij zichzelf in genadelooze scherpte. Dagen achtereen zwoegde hij, zonder óp te kijken naar de donkere, walmende fabriek met haar zwart-gerookten, ontzaggelijken muur, die hem omsloot als een gevang. Alles gaf hij Neel over, álles; zelfs wat hij bijverdiende. Dat hielp haar wel, want al het steengruis aan centjes van het winkeltje, maakte nog geen keien. Ze had zooveel tekorten. Ze huiverde al voor November, als het sjouw-werk van Stijn zou zijn afgeloopen en hij vaak maanden achtereen geen cent in bracht. Dan werd het een aanspoelsel van wisseltjes en quitanties, die ze moest uit- en afbestellen; een dol-verward gezwendel en gedraai met datums tot het haar zelf begon te duizelen voor de oogen. Want voor de kinderen had ze dit en dat verbruikt, aangeschaft.... Ze bemachtigde niet eens een jasje voor de jongens, voor Willem niet, die toch hoestte als een hond. In de kou zou hij naar school moeten met een kaal buisje en een wollen doek om den hals geknoopt. Moest ze weer naar ‘Liefdadigheid naar Vermogen,’ bedelen en wachten, zij.... met haar ‘winkel’ en ‘mansverdienste?’ Zou ze de schapen een bord soep laten opslurpen, 's winters in ‘Kindervoeding?’ Dan liever in galop met hoef-geklepper de gracht in. Ze had genoeg aan de beleedigingen van het armen-bezoek en de vroegere, hondsche afwijzingen. En toch, pruttelde ze iederen dag, zonder ‘molm’ deed je niets. Vette paling ruilde je niet voor oud-roest en als je jeu wou likken moest je een tong hebben. In haar zwangerschap, vatbaar voor de snelste wisseling van aandoeningen en gedachten, was ze in haar nerveuze beklemming het eene moment opgewonden, het andere diep bedroefd.

- Ikke slàcht Dien wel,.... bromde ze in zichzelf.
- Schofje duufel!.... schreeuwde, ze, benauwend

ópgejaagd door eigen zorg-gedachte over Stijns werkeloosheid, - naar Daantje, toen hij met een pas versteld broekje, in drie lange flarden gescheurd, grienend van angst het winkelstoepje opklauterde. Al zwaarmoediger donkerde het in haar gemoed, hoe meer ze het kraambed naderde. Ze droomde iederen nacht van gedrochtelijke dingen: van knokpartijen, waarin Stijn rondliep met afgekerfd hoofd; van brullende stortzeeën die roode golven over haar hals en borst uitstortten, zonder ophouden; van in-vlam-geschoten brandhout waar ze aan vastgebonden was.

- Seinefe, niks as soekende seinefe.... troostte heel wijs Lien, op den dag. -

De groote Bank van Leening op de Lindengracht, had nu net alles van haar ingeslokt.... Hoe verafschuwde ze dat ‘krentepand’.

- Mot je auk je faugd smoesse?.... schertsten kennissen aan de lommerd-deur.

O! niet dat ze zich schaamde; ze stal immers niet. Maar een vrouw van negotie,.... aan de lommerddeur?.... het schokte het vertrouwen. Eerst had een zeilmakers-vrouw het voor haar meegenomen. Maar die kreeg altijd te weinig. Het was een goedaardig maar vreesachtig mensch, die zich alles in de hand liet stoppen. Ajakkes, je moést wel de knots zwaaien onder de menschen, anders knapten ze je het leven uit als een vloo. De vorige week had ze nog de Zondagsche schoentjes van Mientje moeten wegbrengen, voor twee kwartjes bij een uitdrager. De leveranciers hadden haar geplunderd tot den laatsten cent. En nou liep het schaap op oude, kapotte pantoffels van háar. Daantje bonkte op zijn klompjes, lekker warm om de enkels. Pietje hinkte mank op veel te groote afgedragen schoenen van Jansje en dié droeg weer een paar oud-maaknieuw van vijf- en-veertig centen, met papieren zolen,

bij de teenen losgetornd en gebarsten. Het schoeisel alleen van zoo een bende,.... ze stond er als een wanhopende voor. Het rumoerde en dromde weer in haar van wilde gedachten. Dat bleef nooit goed. Ze verlangde toch geen lust-slot en geen tuin met karseboomen? Mijmerend en soms zinneloos van benauwenis, stond ze ochtenden lang voor haar winkel-stoepje en tegen den avond wéer, uit te kijken. Waarheen? Ze wist het zelf niet. Dan weefde een roode herfst-scheemring zich uit over de oude Willemstraat-huizen en lijnde de wipbrug van de Baangracht zich tegen de verlichte lucht af als een grillig-hooge guillotine. Alles beangstigde haar geknauwde zenuwen, de buren, de wipbrug, het ventgeroep, de baklucht, tot ze uit het diepst van haar levende en kloppende buik zuchten loosde, die haar wat opluchtten uit de beklemming. -

Maar het winkeltje bleef traag gaan, heel traag. Het leek soms afgestorven van de buurt, ondanks zijn pralend stanglicht waarin de flesschen met lekkers flonkerden. Een enkelen keer slechts in den middag klingelde het belletje, traag.... alsof het zich verveelde. De klantjes gingen alweer een anderen kant uit; naar winkels die veel grooter geschenken toegaven, dan zij.... Op de boter een stuk kaas;.... op de kaas een stuk spek;.... op het spek kopje en schotel.... Al die geschenken-gulheid goed-gemaakt door de walgelijkste waren-vervalsching; maar daarom gaven de menschen niet. Als ze maar ‘beduveld’ werden door blommige kommetjes, koperwerk en fonkelende snuisterijen,.... de maag klapte niet! Tot ze ook aan dit liederlijk bedrog moést gaan meedoen, gedwongen door concurrentie. Was ze maar nooit met het stanglicht begonnen. Hoe haalde ze het er uit?

Als een zwart getintel van springende cijfertjes, peuterde ze kromme sommetjes bijéén; deelinkjes en op-

tellingen. In procenten-rekening behielp ze zich met eigen-geknutselde ezelsbruggetjes, maar nooit kwamen haar optelsommetjes uit. Tot Stijn haar tusschen de handen keek en lachte om haar zweetend-zich-sufrekenen op grauwe koffiezakken. Dadelijk had hij het haar helder voorgezet.... Kranig, vond ze, zooals die suffert dat toch kon; zoo een ezels-konijn,.... zoo een slaapbol! Zijn oogen lodderden soms zoo zwaar alsof hij geen zinnen meer had. En begrijpen deed hij niks.... Maar snel rekenen,.... het was een mirakel! Als hij haar met zijn zuipen niet temteerde, was Stijn toch nog de kwaadste niet.

's Avonds hielp Stijn in het winkeltje. Ze moest haar gemak houden, nu ze haast niet meer voort kon. Als er wat te gluren viel door het patrijs-poortje zou hij het te-mee doen. -

- Je hep je aàge niet te f'rstuyfe!.... zei hij plechtig.

Nog nooit, meende Neel, had ze zoo een zware dracht gehad. Het leek wel een drieling. Haar buik klopte en trilde van den morgen tot den avond.

- Allegoàr brèndweir-àlèrm,.... lachte ze, in schijn onbezorgd. -

Maar Stijn kon ze het zaakje best toevertrouwen, al was hij voor de menschen soms zoo schuw als een haas. Van de ontvangst vermoffelde hij geen halven cent. Dood-eerlijk was en bleef hij. Onder het stanglicht zat hij iederen avond met bleek-neuzig Sientje op zijn grove, zwaargelapte broek. Pietje hurkte op een bankje aan zijn voeten. Dan probeerde hij, met klein-getrokken tuit-lippen, Sientje en Pietje toe te spreken in kindertaal. Sientje luisterde met open-gedroomde oogen en Pietje snuffelde met haar puntig neusje, vreemde geuren van buiten, aan vaders engelsch-leeren broek.

- Toe.... eppie,.... sprak Stijn gerekt en alle

woorden afhappend,.... ond-je.... esloag.... enne.... toe.... eppie.... baus.... ewòrde....

In ontroerende goedigheid van stem-verzachting, intoneerde hij in de taal van Sientje, keek haar telkens, met zijn zware hoofd over haar bleek-broos kopje heengebogen, in de trieste, stille oogjes. Ook Pietje vergat hij niet. Met wilde verschrikking vroeg zij plots waar de kleine poesjes gebleven waren. Neel had ze laten verdrinken door Lien, die er van griezelde maar het toch deed. Pietje voelde iets angstigs in het snijdend-klagelijk gekerm van de zoekende moeder-poes, overal door het huis, achter kisten, onder kastjes, tusschen manden en bakken. Ze huilde mee met haar gemiauw. Daar wist Stijn zich niet uit te redden. Onrustig riep hij naar achter om Neel, die hem nu moest bijstaan. Ook Sientje keek, met opengezakt mondje, naar Stijn en Pientje en leek verstard van verbazing. Haperend vroeg ze.... naar poes....

- Poet.... poët.... wegg?.... wá po-et?....

Neeltje schommelde bij en stopte kwijlend Sientje een fopspeentje het mondje in.

- Bah.... grau.... te.... maàd.... lurrekies!.... plaagde Stijn, terwijl hij haar liet dansen op zijn knie, het kopje koesterend tegen zijn boezeroen opdringend.

- Die hep de f'rknuffelings-siekte te pèkke.... spotte Neel, nu hij zoo aanhalig deed met de kinderen. Met triesten groote-menschenblik keken Sientje's ernstige oogen naar vader óp, terwijl ze rustig smakkend haar fopspeen belurkte. Maar Pietje bleef heel angstig en huilde met zachte snikjes.

- Werendig moedertje,.... suste Neel,.... de poesies binne femorrege gehoald, faàn!.... mit sau'n hauge figelènte.... se wasse siek.... o! sau siek! liefeling, en nou.... nou binne se.... in 't kètte-gèsthuys....

- Enne.... enne,.... vroeg blond Pietje met godde-

lijke onschuld-oogjes er tegenin,.... ik hep 't nie gehaurd?....

- As jei sloap kè je ommers nie haure,.... moedertje,.... se legge allegoar in fààne mandjes,.... moar nie oks! deigelik woar.... moedertje,.... asse beiter binne.... mèg je se weir sien....

Pietje liet haar wit, versmoezeld boezelaartje van de huiloogjes zakken en snikte verstild in smart, nog maar kleintjes met enkele schouder-schokjes. -

- Enne poes.... dèn?.... vroeg ze weer met aarzelend stemmetje, zich omweven voelend van onbekende dingen, alle gebeurd in haar donkeren slaap. -

Neel keek Stijn aan, lachte verborgen naar een buurvrouw die net inkwam om een half pond zout. Dadelijk greep Neel naar haar, om steun.

- Niet tènte Truy?.... binne de poesies femorrege nou niet ofgehoald?

Achter Pietje draaiend maakte ze naar buurvrouw een inlichtend grimas....

- Noù!.... zei die, óver-geloofwaardig haar ‘nou’ beklemtonend, zonder te weten waarover het eigenlijk ging.

- In 'n figelènte nie?....

- Sàu! mit raud fleweil!.... pronkte buurvrouw erbij.

- En binne se niet noar 't kètte-gèsthùys gebrècht?

- Sèlf meigereije!....

Pietje keek heel angstig-onderzoekend nu, achter het toonbankje staand, de lichtblauwige oogen volgestroomd met goud-glans van het gas, dán naar buurvrouw, dán naar moeder op. -

Ja, ze geloofde nu alles plechtig. Poesies.... waren ziek, lagen in het gasthuis. En werden teruggebracht als ze beterden. En toen ze nu, even in de winkelstilte, weer het klaag-miauwen van de gejaagd rond-

snuffelende kat hoorde, in het gangetje, holde ze op een drafje van de toonbank weg naar het dier en riep met troostend, fijn vlei-stemmetje:

- Stil poesie.... stil moar.... je kindèrtjes binne siek.... se komme t'rug.... asse beiter binne....

Stijn bleef zonder drank. Zelfs voelde hij zich minder nukkig en hardvochtig gestemd tegen de Gronjee'tjes. Op andere tijden gapte hij allerlei speel-dingetjes van Willem af en gaf ze Siempie of Daantje; verzwaarde hij, in ergerlijke kwasterigheid en chicaneuze tergerij, ieder ding dat Mientje, Willem of Jansje misdeden. Dan was hij soms helsch jaloersch als de Gronjee'tjes iets hadden gekregen en zijn kroost niet. Bij gekibbel trok hij, zonder verhoor, zijn kleintjes vóór en strafte soms wreedelijk-onrechtvaardig de anderen. Neel moest er altijd tusschen treden, gaf haar eerste evenveel teederheid als haar tweede stel kinderen. Ze kon dat houwdouwerige wegdringen van Mientje, Jansje en Willem niet verdragen. Maar de laatste weken was Stijn veel toeschietelijker gestemd voor haar Gronjee'tjes. Als hij voor Daantje een buiten-modelsch tolletje sneed uit gekleurd hout, en voor Siempie een zwaai optimmerde, dan trakteerde hij hoestenden Willem op een piraatcigaretje. En Mientje, die al zoo snibbig en onafhankelijk, als scherp Jordaan-kind, door de omlevende ellende gerijpt in al haar ervaringen, Stijn te woord kon staan, mocht dingen voor hem doen, die anders alleen Pietje of Daantje opknapten. Tegenover Willem voelde hij soms zelfs een soort van schroom. Hoe wildbedreigend kon die jongen hem aanzien, als hij meende dat er iets onrechtvaardigs gebeurde. Neel had hem zelf verteld, dat hij dien avond van het schoppen op zijn nek was gesprongen en het mannetje had geschreeuwd:

- Wècht moar moeder.... as ik grauter bin.... dèn neim ikke foader!

Dat dreigen stak nu al in zijn oogen; voelde Stijn als iets beangstigends voor de toekomst. Hij bleef van den middag, na zijn ploeg-zwoeg, tot den laten nacht in het winkeltje helpen, en in den vroegen avond altijd met broos-wangig Sientje bij zich, die alleen door hém naar bed gebracht wilde worden. Ook zijn Daantje, Koentje, Pietje kon hij hartstochtelijk beknuffelen, maar op de bleek-teere wangetjes van Sientje was hij dol. Ze speelde zoo stilletjes-droef voor haar heen, met een paar inéén-gewerkte koperen ringen. Och! ze was een dot, een engel! Hannesje in zijn stoeltje leek sprekend op haar. -

- Mèg foade.... Siennetie 'n soentje.... opper wankie geif?....

Dat vroeg hij wel vijf maal in een uur. Sientje zat met Koentje op één stoel aangeschoven tegen de koffiela, knus op elkaar, ieder een apart spelletje in het avondwinkeltje te peuteren, op een oude stoof. Sientje lurkte gulzig en soms weer heel zuinig op haar fopspeentje.

De klanten bedolden Stijn om zijn huizigheid.

- De boetfoardige!.... spotte een werkster van het Wilhelmina-gasthuis,.... jèmmer dèt je gein Merie hiet!.... Hèd je jà 'n soet end!

- Heì jei dèn de goudmaàne ontdekt?.... beet Neel voor hem terug,.... nou dèn!.... loat saàn s'n sinnighaàt! As jei feur je aàge genog fen 't leife hep.... trek dèn 'n wit loake aufer je traunie en bedènk de weireld!....

Stijn duldde alles, al ‘voerden’ ze nog zoo beleedigend; hij bleef kalm, onopgejaagd en zonder vechtdrift.

De Bul kwam zijn pruimtabak halen met Rolrug, op een Zaterdagmiddag, den laatsten Octoberdag.

- Jei slùyt de moand mauj of Mop!.... scherpte zijn stem hoonend naar Stijn.

Het was een blauw-nevelige herfstdag; de Willemstraat dreef in een goud-violette dampigheid. Het winkelruitje leek bewasemd van zilverig licht en blauwe glanzen.

Stijn keek den dag in, zei niets.

- Maàn auk 'n pondje?.... Kindje feur de bosbaude,.... zei Rolrug.

- Seg boaker,.... spotte de Bul weer op.... mot je 't grommertje nog niet in 't koffertje staute?

Zijn dikke kop lachte wreed en zijn zware pens hijgde. Rolrug, die nerveus zijn donkere, naar boven puntig gespitste brauwen op de neus-inplanting saamtrok tot een haarknot, lachte stuiperig. -

- Tjoa.... ironiseerde de Bul,.... jèi bin 'n soete jonge.... hier, kaup je 'n plèk bèlletjes!....

- En moak je borst nèt.... mit dropwoater,.... gierde Rolrug, dat zijn bochel schudde.

- Tjoa, sau'n idei heb ik nou einmoal bei m'àage, jonges!.... lachte kalm Stijn.

Ze wisten wel, de kerels, dat Stijn nuchter nooit vocht en zijn reuze-knuisten in rust liet.

- De kwibus is, sèl ik stikke, in se lobbe.... hèi je d'r de hippel fèn?

- Sau'n Jèn- krent.... gierde Rolrug mee.

Stijn lachte stilletjes, maakte zakjes gereed voor de avond-drukte; kwam soms rustig een versch pijpje rooken bij het vuur achter, vlak voor Neels stoel. Reeds vroeg in den avond zat Sientje op zijn schoot, al zette hij haar telkens op het stoof-stoeltje wanneer er volk inkwam. Met kleine ronde slaapoogjes speelde ze, maar tuimelde telkens tegen de uitgeleegde koffiela van den molen in slaap.

- Mot Siennetje soà-.... pies goan?

- Nei.... nei,.... drensde ze, terwijl ze weer knikkebolde.

Langzaam ontkleedde Stijn het kind, nadat hij Koentje ook naar bed had gedragen, met een verzoend bakkesje. -

Hij was bang dat ze, verveelderig, tusschen slapen en waken zou gaan drenzen. Heel omzichtig moest hij te werk gaan. Bij elk kleedingstukje dat hij losmaakte of uittrok, zong zijn zware stem een mal zinnetje. Neel was met kleine Hannes uit d'alkoof het winkeltje ingekomen. Mientje droeg een stoel achterna, omdat Hannesje een schoone luier moest hebben en Neel niet staande helpen kon. Achteroverop zijn rugje, bewerkte Neel het stoel-kindje met behendige wikkelingen en inspeldingen.

- Tjonge, tjonge,.... zei ze jammerend-bezorgd naar Stijn,.... wèt mot de lucht nog kloare,.... hoefeul hep ikke nou ùytstoan?

- 'n Dikke honderd gulde,.... telde Stijn nog eens na.

- Dèt f'rfloekte borrege.... 'n mins most lieferts 'n heitje weggeife, as borrege.... je heile soakie is t'r éin klèdboek!

- Se sèlle wel komme.... troostte Stijn. -

- Netuurelik.... op jouw mauj bèkkes.... ik wou dèt ikke 't in 'n fuyle sèdoek hèd wèt t'r kwoaje post fèn is.... jei speult mesie-ès!....

Driftig-snel speldde ze door, terwijl Hannesje op zijn ruggetje, gekke keel-gorgeltjes in zichzelf had ontdekt, die hij tot een speelsch zangetje opcierde. -

- Nou.... 't jukkekie.... zong Stijn, omzichtig half-slapende Sientje uit haar rokje werkend,.... en nou.... 't siemesetje.... Sau fraàfe de fèrkies.... de snoetjes!.... rrr!.... rr!.... nou.... 't hàlshempie.... toktoktok.... hòat! sie!.... wècht! stoute fliegie.... mô jèi bromme.... in 't auretje fèn liefe Siennie!.... Nou.... 't boaije rokkie.... mit 't laàfie!.... sss!....

sss.... soèjessssse!!.... ss!.... sss.... hoal-áufer!.... nou 't witte rokkeki.... soe.... je.... soe.... je hoal-áufer!.... nou 't broekekie!.... hoal-áufer!.... en Siennetje is 'n soete schèt!....

- Fen sau'n mèskeroade hep ikke nie terug,.... lachte Neel om Stijns kunstig zoethouden van Sien. Bij Lien, Mien of Jansie griende ze altijd, in slaapgestoorde kribbigheid. En nu had ze zich door Stijns zachte deuntjes-stem heelemaal laten omzingen. Zonder een knorretje, was bleek Sientje knikkebollend op zijn arm ingeslapen en droeg hij haar de duffe achterkamer in. Musch-stil hipte Stijn in het alkoofje terug en luisterde of ze drenzen ging zoodra ze vader niet meer tegen zich op voelde.

Neeltje had Hannesje kant en klaar beredderd en lachte, hem in den hals kietelend, met luidruchtige oolijkheids-woordjes plezierig toe. Daantje slurpte gejaagd midlerwijl uit het melkblikje, op een toonbankplankje geborgen en Koentje griste met vuile handjes driftig in de rijstbak.

- Sà je 't loate!.... oartsdufel!.... schold Neel die Daantje net snapte;.... wècht, strèks hei je 'n woafel op je koake.... Lien!.... Lie-en! neim jei Koentje en Doantje bèi je!.... Jènsie! soek jei Siempie.... hei knikkert op de Braufersgrècht.... se motte noar kaui! -

Lien schreeuwde, verward de stem tegen straatgedruisch in, iets terug,.... dat ze poetshanden had....

- Hupse Jènnetje.... hupse.... jènnetje.... zong kniewiegend Neel, terwijl Hannesje dommelijk lachte en kwijlde, waggelend op den schoot van zijn moeder. Maar Neel voelde pijn in de lies, brak plotseling het hups-spelletje af. Lien zong met holle stem uit het lamp-goudig omschemerd keukentje:

Maàn mèn is daud,
Heì is auferleide,
Hei leit in se kist
Sau stil às 'n muys.....

Het belletje klingelde. Malle Mien kwam in.

- Twei sint tei..... 'n plèkkie goare.... enne.... kaàke?.... 'n sint peiper, enne 'n sint bleikpoeier....

- Wècht effe Mien, me keirel komp.... Stàan.... Staàn!.... schreeuwde Neel naar achter.

- Ikke kom!....

Hij had zoet geluisterd,.... Sientje was vast ingeslapen.

- Je siet t'r best ùyt Mien,.... glunderde Neel, terwijl Hannesje op haar borst den bloedkralen snoer bepingelde met zijn weeke vingertjes.

- 'n Sint peiper?.... vroeg Stijn, terwijl Neel ‘joa’ riep.

- Netuurelik,.... froeger droeg ik moagere koake.... trok maàn 't f'rdriet an me hèrt!.... Nou?.... trek ik maàn fèn niks meir àn!.... As me keirel weg is.... sing ik 't haugste lied mit me kindere.... Mot ikke 'm aàge daud kniesse feur sau'n swaàn?.... Malle Miens man was een puik zinkwerker, maar hij verdronk zijn geld en verzwabberde zijn tijd op Zeedijk, in bordeelen. -

- En as die fùylik nou moar fèn me schaàje gong.... dèn kon ik mit se broer hèrtrauwe.... Nei Neil, dèt is tug sau'n broaf, ordentelik mins,.... de hùysighaàt selfers.... nou stoan ikke sau in dupleo.... *hei* loa maàn nie los en *saàn* wil me hebbe....

- Auk 'n laudgieter?.... vroeg Neel, door den smartelijken drang in Miens stem getroffen.

- Wèt sau 't.... 'n oppermèn.... moar sau gesien bèi de dioake!.... Hei leit nou in àlles feur hè?.... Al ses joar weidunoar.... en 'n boeltje dèt ie hep....

sau knèp!.... sau knèp! Doar is maàn mèn moar 'n scheur-in-de-broek bei, hèi?.... Nou, dèg Neil, dèg Burk.... dèt die keirel fèn maàn nou niet schaàje wil, hè?.... sau'n braudkorst!

In Stijn wroegde nog iederen dag de angstigheid dat Neel een dood kind ter wereld zou brengen. En of ze hem nou al honderd maal verzekerde dat ze wel leven voor twee voelde, hij kon soms zijn benauwing niet meer onderdompelen in die geruststellende praatjes. Wat had hij toch verschrikkelijk laag en gemeen gedaan.

- As 't nou sau is.... as.... às.... stotterde hij bang naar Neel.

- As.... às.... is verbrènde turf, suffert,.... snauwde ze terug, zelf beangstigd door zijn ontstelde oogen. Maar hij kende Neel. Hij zou geen uur leven meer hebben naast haar. Ze zou hem tot in het gebeente vervloeken. Och,.... zoo een praatslokje, daar gaf ze niets om.... maar dát!....

Daantje kwam op een middag, poelzwart van knikkeren wroetspel, het winkeltje inloopen, op zijn kousen, met zijn klompen en een kletsnatte pet in de hand, die hij straten-lang onder een sproeiwagen had gehouden. Neel joeg hem met dreigstem naar achter....

- Frissche morrege.... bin je fèn de Haàl-Schaul weggelaupe?.... àllau.... noar Lien.... loâje bèkkes wèssche!.... Lien!....

Daantje trampelde woedend-verwend op den grond, schuwde het koude water.

- Pès op!.... dreigde Lien uit het gangetje.... às je nie wil goâ je in 't donkere hok! -

Het belletje trillerde.

Daatje Terwee kwam in, met een groote, blauw-geverfde mand.

- Ik hep je 'n heile bestelling te doen.... klonk deftig haar stem.

Daantje loerde guitig om het hoekje van het gangetje en suste met zijn vuil vingertje op den mond Lien's gedreig uit de keuken. Moeder was alweer haar bevel vergeten. Met het op een stoel in het alkoofje achtergelaten vuile hemdje van Pietje, streek hij zich vlug over zijn zwart snuitje. Zoo zag hij iederen morgen, met een smerig stuk ondergoed van Neel of van de kinderen, zijn vader zich afdrogen. Het ging best, vond hij.

- Hèndoeke en goed eite wès grauthaàdswoansin,.... schertste Neel altijd koeltjes.

Daatje Terwee deed breed-uit haar bestelling, op huiselijken welstand wijzend, en stopte alles met vergenoegd ijdelheids-gebaar in haar hooge blauw-geverfde mand.

- Nou nog me tèkkie drùyfe!.... zei ze voornaam.
- Drùyfe?.... schrok Neel,.... och mins.... f'rhuur je f'rdieping.... fèn baufe of!....

Daatje had verbázing verwacht, niet dien spot. Haar uitgerekt gezicht trok scherp en bits. Toch sloeg ze een mal figuur en gauw gooide ze het over een anderen boeg.

- Mèg 'n mins gein gekkighaàd meir moake?....
- Seiker,.... moar jei hep sukke roare scheute deur je flerreke....
- Omdèt ik gein opgewèrmde soep lus.... ik hou fèn ies effetiefs lekkers mins....
- Me suster Dien auk,.... moar feur d'r aàge keil.... fèt je?.... die is d'r sau gierig às de doàgeroàd!.... Och.... doar hep jei tug gein sjoege fèn.... bin je te faàn feur,.... lachte Neel weer hartelijk,.... moar je ken wèt bèkkies beleife as je gein gort in je aure hep....
- Kè je nog faurt Neil?.... vroeg Daatje, weer heel gewoontjes doend.
- Nou, 't mòt!.... Me keirel trèkteirt me èchter

'n groen gerdàantje.... 's Middègs en 's oàvons helpt me Staàn.... Moar 'n mins dopt tug 't liefst se aàge baune!.... Hei peest sau swoar.... se teine stonge temei krom fèn de paàn!....

- Maàn nog 'n ons mèngelkoek mit fedènt.... deed Daatje onderhands weer voornaam, alsof ze met dat ordinaire verhaal over gesjouw niets had uit te staan.

- Fèn die wentelteifies?.... wees Neel in een trommel aan. -

- Nei, die.... mit 't gaufe rèndje!....

- Mô je maàn belòatoàfele!.... jei denkt auk: 'n blind poard ken d'r gein kwoad doen.... thuys,.... d'r ken ikke tug nou nie bèi!....

Daatje had op een bovenste glastrommel gewezen; een streek van haar om zich op Neeltje te koelen. Het was een cier-trommel. Zat nooit wat in. Alleen de mooie naam stond goud-purperig op het blik geschilderd. Neel voelde Daatjes zure stekeligheid. Even moest ze terugprikken. Ze had gehoord van Mooie Karel en Neeltje Terwee. -

- Sèl dèt joa 'n brùyloft geife?.... 'n poar?

Daatje grimaste een schrik-gebaar.

- 'n Poar?.... haup wèt beiters feur 't kind!....

- Wèt sau 't!.... 'n knèppe, mauje fint.... dèt durf ik segge àl is tie gesnor fèn me.

- Dèt sel ik nie heite liege.... moar mot ik 'n schaunsaun, die d'r àl foader is temei fèn de hèllefe Jordoan?

- Tètètè!.... verdedigde Neel Karel, dien ze in al zijn onbeschaamdheid toch wel mocht.... sau te geif is tie niet.... al hèngt se roer wel ereisies uyt de penne!.... leg doar moar 'n knaup op, tènte Doa!

Het belletje klingelde.

Langzaam en kleintjes ingebogen stapte Kilometer-

boekje het winkeltje in, steunend op zijn ontverfden haak-stok met koperen punt-beslag.

- Hei?.... ufes.... aume Huyb?.... zei Neel opgewekt.

Er was bijgeloof in Neels vreugde, hem-te-zien. Den enkelen keer dat de goed-gehumeurde zwerver en gedempte spotter inkwam, had ze altijd een heel goeden winkel-dag.

Neel was soms kluchtig-bijgeloovig, zonder bigotterie en zwartgallige gevolgtrekkingen als de voorteekens haar misleid hadden. Gold het bijgeloof haar zaakje, dan was ze echter niet van de kook te brengen. Met het klaarste licht in haar open oogen hield ze vol, dat het voor het verloop van haar winkeldag van het grootste belang werd, wie haar 's morgens handgift kwam brengen. Kwam haar moeder 's morgens het eerst in met een bestellinkje, dan trilde ze op haar korte beenen van ontdaanheid. Het zou een doode winkeldag zijn, dat wist ze zeker. Bet de Slobber, al kwam ze om een half centje olie, maakte alles goed. Ook Oranjekers. Dolgraag zag Neel haar met haar rood-gevlekt snuit het eerst 's morgens het stoepje opwippen. En zoo wisselden de kansen van haar geluk, met het eerste inkomen van verschillende personen. Het was letterlijk een lichte en een zwarte dag, of Mooie Karel het eerst 's morgens zijn pruimtabak kwam halen of Ouwe Droppel. Na Karel was er dien dag één bel-geklingel, na Ouwe Droppel bleef het dood als om een zerk. -

- Ik loâ m'aàge nie fèn àchtere èfrolle.... zei ze met aandringende zinnigheid,.... 't is sau as 't mot weise.... en nooyt nog hep ikke 't ènders gesien.... Ook Oome Huib bracht geluk mee voor haar zaak. Zijn krakerig en sleperig-langzaam klinkende oudemannenstem beefde hoog:

- Neil,.... ikke kom.... maàn.... bruyn braud

hoale.... maàn toetje.... dèg.... juffrouw Terwei.... 'n hèlf onsie ongesauste.... fèn faàf Neil,.... fèn de lichte bin ik of....

- Goa sitte foader!....

Neel, blij van stem, drukte zijn verkromd lijf op het krukje dat ze over de toonbank had gebeurd, zichzelf de zware buik erbij inpersend tegen den la-rand. -

- As ikke 'n pruympie lurk.... laup.... ik feul.... opgewekter.... sau je 't.... segge Neil?.... Joa, ik.... dèns.... en leif.... uyt.... 't korrefie sonder.... sorg.... Uch! àlles goat tug se gèngetje.... as ikker bin.... enne.... as ikker nie bin.... 'n schepsel.... sau moedergos-alleinig as ik.... wie kaàkt ter noâ om?.... nie eens 'n piepend mossie fèn de steine....

- Nei, ik wil u spieje nie!.... weerde Neel zijn oude, harige, gele hand af, die beverig over de toonbank schoof met wat verkleumde centjes. -

- Dèt is alleminselik mauj fèn je maàd.... jei hep.... tug auk.... je koe'tjes nog nie.... op 't drauge?.... doar wor ikke nau kepleit fochtig fèn aufer.... me.... heile laàf!.... De.... klaàne pilletjes proe.... fe.... tug althaus.... 't soetst, hei?.... dènkie maàd,.... dènkie! -

Daatje Terwee schaamde zich een beetje met haar gulzig-volle mand waar. -

- Juffrau Terwei.... as ik ufes auk f'n dienst.... ken.... weise.... mit.... 'n oud spoarbènkboekie?.... ùfes ken d'r.... op.... 't leket links.... op de Hoarlem.... merdaàk mei feurkomme....

Hij lachte zacht, woorden dempend, en zijn paarsbleeke lippen smakten. -

- Tjonge.... wèt ruykt je koffie.... lekker,.... Neil.... Hè je nog.... 'n los bèkkie?....

Zijn ingeperste neus snuffelde onrustig. Neel riep wat door het gangetje naar Lien. -

Jansje stapte van school het winkeltje in. Dadelijk trok de zwerver het kind naar zich toe, omklemde haar kopje met zijn harige handen.

Jansje was heel bang voor den ingebukten man met zijn gelig gezicht en grauwen baard.

Goa Koentje hoale.... fèn 't Haàl.... neim 'n sint feur se schaul-melk mei,.... beval Neel;.... neim Doantje fort,.... en loâ hullie knippe bei 't scheirdertje.... om 't hoekie.... noas Smèkkie.... je weit wel.... knippe.... Lauroâ!.... knippe, haur!

Kilometerboekje leunde met zijn bebaarde kin op den haak van zijn stok. Hij zat ingebogen te luisteren naar Neel. Zijn kaal-groen en kraagloos landloopers-jasje spande strammig om zijn breede schouders en de éene dichtgehaalde knoop stond op springen. Om zijn kalmen mond versprong een klein glimlachje en zijn lichte oogen leken grondeloos van stille, ingehouden gedachten. -

- Mègge sullie ànders nie op schaul?....

- Nei,.... zei bruusk Neel.

- Die laupe.... auk.... àn de.... huysekènt,.... lachte Huib weer zacht-ironisch,.... 'n mins is ter.... tug.... 'n roar beist.... Nou.... groeje.... je hoare fèn netuur,.... àlles goat se gèngetje.... enne.... nou motte se.... d'r of.... feur 'n schaul-juffrau!....

- Nei,.... feur de sùyferhàad,.... zei Daatje Terwee wijzig.

- Uch,.... lachte hij met beverige geluidjes,.... feur de suyferhaàd, crestreire se koaters.... kippe en knaàne.... fèn roàkem! En baufe.... de schauw rauke se.... baàbelteksies,.... enne hèm.... Des Heire waurd is recht.... netuurelik!.... moar de worst.... raukt kròm.... Enne 't teksie hèngt baufe de schauw en de hèm of 't worsie,.... d'r ònder....

Zijn stemmetje, hoog, hinnikte van zacht, ironisch plezier. Zijn mond kauwde rustig tabak en de krakerige lachjes dempten zijn stem. -

- Suyferhaàd,.... mijmerde hij nog na, heelemaal ingezonken het hoofd op den stok, voor zichzelf wegsprekend. -

- Haàn Wurmesteiker hebbe se ferleije weik leifesgraut 'n Onse liefe Heire.... an 't kruys.... op se borst geprik.... getèteëird.... Uch.... dèt goat tug sau fuyl, hè?.... Se hebbe 't maàn auk wille doen.... moar ikke hep lieferst Onse liefe Hier *in* me hèrt.... as *op* me borst.... Wèt sau 't? -

Een oude, beverige, gele hand tastte nerveus naar de keel en woelde het turksch-gekleurde doekje van oud purper en vervuild goudweefsel los, alsof hij beklemming voelde onder het praten.

- Woar huys je op heide?.... vroeg Neel, beduusd om zijn kalmte!

- Goar gein kloage.... reiken moar fèn nul.... Ik hep me sloapkoamer op de Kaàsersgrècht.... Gunter.... hebbe.... me.... de jonges f'rjoagd.... Moar.... nou helpt.... maàn 'n pienter fintje.... 's Nèchts.... legge we in ein.... schuyt.... Dèn springt hèi eirst fèn wèl.... en trekt 't aufe fèl bèi.... Dèn seittie.... seittie.... nou.... selle we feur 't aufe felletje.... 'n sècht plènkie uytsoeke.... as hèi d'r dèn auk 'n hoekie fen hebbe mèg....

- Minsekinder, foader Huyb.... hoe hou je 't uyt!... jammerde Neel.... Sau'n slokdèrm bin ikke tug auk nie.... moar sau'n àllegoartje....

- Tjoa moeder.... Noatje fèn de Dèm wil.... maàn nie as gelènt.... Onze liefe Heir most me moar opneime.... ik blaàf sau lèngest bei me sneitje draug.... mit 'n keisie....

- Je kraàgt de seinuwrimmetiek.... 't trekt

noà je harses!.... schreeuwde Neel,.... 't werkhuys....

- Swaàg!.... viel hij plots uit met wild-verschrikt gezicht,.... hei je lèst auk op gesinspeild.... ik krepeir lieferst onder Gos noàkende heimel!....

En plots weer met een luimig lachje versleepte hij zijn woordjes....

- Uch,.... swerfers wurde tug oud.... as ik morrege mit tèmberaàn en.... belle.... goa werreke.... in 't Haàlsleiger.... sèk ikke fèself wel op 't sonde-bènkie.... me auge troane.... en tug sie ik nog.... èlles.... enne.... ik bin lustig Jèntje.... 'n ouwe Robbeson.... ik wècht niet op 'n dokter,.... ik bin baufe de dokter uyt.... en as de daud komp.... goa ik m' aàge gauw pàppe!....

Hij kauwde zijn pruimpje als een sappig gerecht, en hij lachte zachtjes onder zijn woorden, nu Lien hem een dampende kom koffie kwam brengen. -

's Avonds was Neel heel zenuwachtig. Ze huilde om allerlei kleinigheidjes, wat ze bijna nooit deed.

Aan tafel was het erg roezemoezig geweest. Daantje en Siempie hadden vergeten te danken. Over-vroom was Neel niet. Maar wel diep-kinderlijk geloovig. Je kon alles aantasten, alles vergeten.... Onze lieve Heer mocht je nooit uit de gedachte zijn. Nee, bidden moesten ze,.... tenminste zoolang zij toezicht had. -

Den heelen avond bleef Neel kribbig-nerveus in het winkeltje zitten. De kinderen zoende en strafte ze, achter elkaar. In hun opdringerige lastigheid werden ze heftig uitgescholden en weer wroegend bekoesterd.

- Mô Siennie mellie?.... vroeg Stijn, terwijl ze met afschuw afweerde, waarop gretig Koentje de melk opslorpte.

- Goed sau.... wie 't lènd wint, wint ons auk,.... spotte Neel, plots weer te onverschillig om zijn gulzigheid te temperen. -

Willem was hevig zagerig hoestend, met een groote sigaar ingeloopen. Neel kleurde vuurrood.

- Smaàt weg, benjer!.... wou je j' aàge heilegoar in 't grèf werreke?....

Willem, dadelijk gekrenkt, duwde als een echt beleedigd kind, zijn arm voor de oogen, ging in een hoek staan huilen en trampelen. In het heele kindertroepje lawaaide een woelige ontevredenheid los. De huilerige zenuwachtigheid van Neel, anders zoo kras en vast-van-woord-en-bevel, sloeg het roer uit de pennen. De jongens vooral, voelden het slingerend-gezaglooze van Neel. Daantje brak de wielen af van een goedkoop bazar-poppenwagentje van blond Pietje, wier verdriet niet te stelpen was. Neel suste, Stijn suste, Frans Leerlap, even ingestapt met Nel, suste, die het kindje dadelijk een nieuwe beloofde. Ze vochten, en plaagden elkaar den heelen avond door, in wreede koelbloedigheid. Alleen Sientje, tusschen het gehuil en getier in, besabbelde rustig haar sappig fopspeentje.

- Dol op 'n lurk.... zei Stijn tegen een klant.
- Kraàg je fèst lèst mei.... Neil,.... loater....
- Loater is morrege nie.... stelde Neel zichzelf gerust.

Jansje vlocht bij het naar bed gaan, gekleurd wollen draadjes zich door het haar en strengelde heur kapseltje tot kleine, krom-gewrongen, piekerige vlechtjes. -

- 'n Echte Willemstroater!.... lachte Neel, toen ze het komiek toegetakelde kopje van Jansje, boven haar groezelig nachtjaponnetje zag uitsteken, in het alkoofje. Zoo had zij zich als meisje ook altijd vercierd, toen haar eigen vader nog liep met hoog-zijden pet, een stijf-

gesteven boezeroen, een kalk-witte leeren broek; zijn galgdraagbanden over de schouders aangestrakt en luchtig van stap op de geblomde pantoffels, zijn straatje rond kuierde, tusschen het menschen-vertier in. Dat was oud-Jordaansch en dat ging er toch nooit meer uit, dien zin voor bloemwerk, takjes en krullen. Ze zag het aan haar eigen kroost. Maar een kwartiertje later huilde ze weer, in een bange weemoedigheid verloren. Heel stil op het bedje, tusschen de andere, al slapende kinderen in, lag Pietje te zingen, met een lief zuiver stemmetje, een christelijk, oud liedje. Dát liedje had Jan Gronjée ook altijd zoo mooi ‘uitgehaald’; had hij Mientje en Jansje geleerd. En Pietje zong het nu mee, zóó zacht en zóó innig dat Neel het uitsnikte. Zoo ellendig weemoedig had ze zich nog nooit voor een kraambed gevoeld. Het was haar net alsof ze afscheid nam van alle dingen om haar heen. -

- Haur.... nou!.... die.... liefe.... schèt.... ‘heirsche-in-uw.... hèr.... te!’.... song se d'raàge soetjes in sloap....

Plots sneed Neel een snik door de keel.... Als ze eens van alles afmoest?.... Onse liefe Heir.... erbèrm u! -

Ze voelde zich door een schrikkelijk verdriet inéén gegrepen.... uit haar heele gezinnetje weggehaald. -

Stijn schrok, kwam het alkoofje inloopen. Hij drong er op aan dat ze even een luchtje zou gaan scheppen. Lien, met dampende wasch-handen, bleef mee aandringen. -

- Ik pès op de winkel.... en Lien blaàft bei de kindere....

- Neim u nou effe de beine.... dwong Lien, die getroffen was door Neels smartelijk gezicht.

- Die onlust in me weise,.... die onlust,.... kreunde ze zachtjes en afwezig in zichzelf mompelend.

- Goat u effe noâ tènte Dien.... of noâ tènte Nel....

Neel schaamde zich voor haar behuilde oogen, liet zich toch bepraten en stapte traag, met een ontzettend zwaarte-gevoel in de beenen, de Willemstraat door, naar Nel Scheendert. -

Negende hoofdstuk.

I.

Willem en Siempie waren, naast Jan Seifer, Kootje van Zwarte Aagie en twee jongens van den Noordpool aan het spelen met knikkers, in een kei-kuiltje, vlak voor Neels winkel-stoepje. Het begon te donkeren. In de Willemstraat krielde het van schreeuwend-spelende en gillende kinderen, tusschen het straatgeraas van bonkerende karren, geroep, geloop en avondvertier in. -

Naar de Lijnbaansgracht was de straat opgebroken. Lage petroleum-lantaarntjes beschemerden walmig in de verte de donkerende stads-veste en flakkerden een goudroodig schijnsel over de beregende keien, als een half gedoofde straat-illuminatie. -

Mientje, Jansie, Lientje van tante Nel en Tootje Kles, keken van het stoepje naar het levendig, woordbejoelde schietspel der joggies, die elkaar na elk kuiltjes-schot heftiglijk beschreeuwden en bestreden. Willem hoestte zijn drift uit in zaagscheurende klanken. Neel kwam even ontsteld op haar winkel-drempel staan.

- Hei doar.... mènne fèn koekdeig!.... schreeufe jullie àsseblief gein gèt in de dèg!....

- Ikke mot.... ê.... uppie.... ê.... uppie..

dwong schreeuwerig Daantje, die met de grootere jongens mee wou doen, terwijl hij met een kameraad van vier nog bezig was haasje-over te springen. Een man riep door de straat:

- Prime.... reus-se! nètte Borneau!.... a twei sint!.... heide.... Naufember.... aupening fen 't segoare!.... mèggesaàn.... in de Willemstroat.... honderd fieretèchtig.... Iedere kauper.... fen tien sint.... segoare.... kraàgt ein haug-faàne.... hefènnesegoar kedau toè!.... Aupening.... Naufember!.... Willemstroat.... honderd fier en tèchetug.

Zijn zware colporteurs-stem galmde bij de kazerne-huizen óp en verklonk in de donkering der Palmdwars-, en Driehoekstraat. Neel verbeet zich. Had je ooit zoo iets beleefd? Reclame-schreeuwleelijk door de straten. Nee, daar kon je gods-onmogelijk tegen ópwerken. O! die stinkende rotstraat, waar ze gewonnen en geboren was, hoe haatte ze de krotten en de kleine winkeltjes er nu in. Als je een dubbeltje meer had dan je buur, gunden ze je het licht niet in je oogen. Je moest je maar laten overbluffen. Zou ze zelf niet probeeren zetbazin te worden, met een vast toelaagje? Kón het zoo langer? Ze gapten haar het brood uit den mond. Maar waar bleven haar zes-, zevenhonderd gulden borgstelling, als ze een Ceres-dépo'tje in wou, of een margarine-zaakje? Wie zou dat voor haar storten? Dan stond ze tenminste zelf niet meer voor al die afmartelende zorgen en betalingen aan alderlei leveranciers. Zij kon ook, zoo goed als de anderen, vet met bedorven bloed verkoopen; vet met olie,.... emmers, sponsen en schoorsteen-poppetjes toe. Als Stijn daar weer in de suiker afhad, mocht hij Zondags in den Jodenhoek, harde bokkings venten!.... Wat een ellende! -

- Tènte Neil?.... riep buurvrouw éénhoog-vóor,....

mèg Mientje effe.... 'n hèlf kènnetje mellik feur me hoale?....

- Moar gein swoar potje!.... hei Mientje.... moak òf feur tènte Ant....

Mien, kribbig dat ze weer wat doen moest, vroeg minachtend geld.

- Seg moar feur maàn, kind!

- As je terug bin.... riep Neel na,.... kom dèn Lien hellepe àn de wèsch.... ènders hei je Sondèg gein schaun schort!....

Mientje vloekte wat nijdige woordjes weg, huilend van spijt dat ze niet bij het spel mocht blijven. De jongetjes om het schiet-kuiltje krielden weer dooreen en krijschten als gekken. Jansje beknabbelde een pisang-chocolaadje. Een blond buurmeisje met helgroene oogen bedelde smeekerig om een stukje.

- Hè toeë.... loâ maàn.... 'n stukke òfbaàte!....

- Guns.... àlweir!.... schrok Jansie,.... nou,.... dèn.... dèn.... 'n klaàn stukkie haur!.... Moar ikke mot.... me hènd d'r feur haufe.... haur!

- Sau?....

- Joa, sau!.... nei!.... jèi nie fèsthaufe!....

Het blonde meisje schaafde haar snoep-snoetje langs de afmetende scherpe nageltjes van Jansje, terwijl ze tegelijk gulzig vriendinnetje's heele suikerige handje omlekte.

- Sè je 't loate!.... schreeuwde Neel woedend, toen ze het lik-spelletje zag.... wèt 'n fiesers.... ajèkkes.... bah!

Buurvrouw éénhoog-vóor keek uit naar Mientje. Ze lag nek-gekromd onder haar eng raampje, het witte jak slobberig op de handen. Ze jammerde naar Neel op het stoepje:

- Ikke eit trankielje-an, oarepele mit kauk-fet,.... wie sèl d'r 'n èrm mins ènders bedeile?.... 'n plèkkie

poardebief is feur ons minse auk nie meir te bekomme! De oude Scheendert schoof langs het kozijn van Neels winkeltje. Neel sloeg de angst om het hart.

- Jeisus merie.... as tie nou moar gein ongelukke komp f'rtelle,.... bromde ze in zichzelf.

Ze had alweer zoo akelig gedroomd, van twee gekruiste messen, waar het vuur uitketste toen ze ‘uit hun zelf’ tégen elkaar aanscherpten. En van een rood laken dat zwabberde over ál de daken van de Willemstraat-huizen. De zon scheen er fel op en toch bleef de lap zoo zwart-rood als geronnen bloed.

- Alles seinefe,.... had de dokter van de bus gezeid. Maar als de ‘opoe’ haar nou akelig ging maken, zou ze het niet uithouden. -

- Sau'n immese ongeluksfaugel,.... seg foader.... hèi jei Staàn gesien?.... vroeg Neel gejaagd, om zijn gevraag met een vóor-vraag af te weren. -

Met sukkelstapjes schoof hij vlak voor het stoepje, beschenen nu in het helle gaslicht. Hij had een uur geleden zijn kuiertje gedaan met klein Annetje van Nel, doodlangzaam, en de borrel-centjes bij zijn schoondochter verdiend. Hij scheen Neels vraag door het kinder-geschreeuw niet te begrijpen. Zijn doovigst linkeroor, met vuile watjes bepropt, stak hij, de hand als een vanghoorn er omheen gebogen, vooruit. -

- Wètseggie?.... wètseggie.... ikke haur niksniemendèl!.... wètseggie?....

In zijn paarsig-bleek gezicht beefde de onderkaak ontzettend, in verzenuwing van alle trekken. Hij sprak soms alsof hij alle woorden tegelijk zijn mond wou uitdrijven, en ze zóó op een klus verstotterde, dat ze er bekneld en struikelend uittuimelden. De leege mond bleef opengezakt luisteren met het naar voor gedrongen oor, terwijl de eene groote tand in de beefkaak op en neer ging als een groene haak.

- Joà, às je daufig bin, mô je gein wètjes in je aur huyse!.... bitste Neel.

Vader Scheendert verstond weer niet, vermummelde zijn voor zichzelf stil uitgebromde woordjes. Het winkellicht schoot de haarvlokken onder den zijden pet, tot zilverdradig weefsel, dat webbig glansde toen hij naar het raam-kozijn schoof. Neel vreesde nog steeds, dat hij met een ongeluks-verhaaltje beginnen zou.

-.... Hei je gehaurd fèn,.... en dán kronkelde de worm af; als hij naar zijn porte-monnaie grabbelde en tastte begon de akeligheid. -

- Nei,.... gelukkig.... hij roerde zich niet.

Zijn hoofd beefde en hij zag er verstakkerd uit.

Heel zijn armelijke wezen verdoolde in de lichtlooze, waterige oogen. Als een bedelkerel van de straat, zoo schuw en verouderd stond hij er bij. God-allejezus, joeg het verdriet weer in Neel,.... was dát haar levendige vader met zijn geblomde pantoffels, van eertijds? Wat bleef er dan van een mensch over als je oud wierd!.... Een restje walmende darmen. Abah! Dat was er nou het pandoerspel van Grauwe Hein met zijn menschjes. Vader Scheendert stapte het winkeltje in en liet zich neerzakken op het krukje. -

- Je foader sèkt heilegoar in de loagte às tie laupt,.... pruttelde ontsteld het ‘stookwijf’ Jongeneel, het babbelzieke oud-nichtje van Oome Barend, den voddenbaas,.... die achter Neel het stoepje opdrong om haar 's morgens bestelde waar aftehalen. -

- En tug kraàgt tie nog slokkies!.... viel Neel uit, die nu in het licht zag, dat oude Scheendert beschonken was. -

- Sau'n hèllefe schoen, geife se nog drènk!.... se moste,.... se moste.... stikke.... stikke moste se die 't saàn geife!....

Neel vloekte wreed in de drift-golving van haar opgewonden gemoed mee.

Na een poosje stond ze weer alleen achter haar koffiemolen, bemijmerend de woorden van buurvrouw bóven-vóor. Die at niet anders als aardappelen met kookvet! En zij dan met haar krioelend gezin? Vader Scheendert had ze door Lien even naar huis laten brengen. In zijn halsstarrige beschonkenheid wou hij eerst niet weg. Maar ze kon het gezicht van den ouden dronken man, met zijn zenuw-beefkaak, niet langer verdragen. Ze huilde bijna, toen ze hem aan Liens arm de stoep afdrong. Wat slikte zij anders dan kookvet?.... Vleesch?.... Ala, veel te duur!.... al nam je het van vier stuiver het half pond. Dan had je nog je half pond vet,.... ook weer een heitje.... En het sloeg allegaar óp! En wat kon zij met haar keet van tien, buiten Lien, beginnen met een half pond vleesch. Alleen Stijn verslond voor zijn weetje al de helft. Nee, ze zou maar bij haar kookvet blijven met het half ons reuzel er doorgeroerd.

- Sau rul,.... sau rul,.... àlles woater!.... klaagde Stijn, en daarom de reuzel erdoor, voor het binden en de vastigheid.

Wat kon zij het helpen? Vroeger, bij Jan, Zondags een knoest van veertig cent; een prachtig stuk poot, met een volle murgpijp erbij. Voor een vet soepje!.... En dan een bal gehakt van tien stuivers; een weeldemaaltijd, met de lekkere soepgroente! Nou kon ze niet eens een schraal varkens- of ossen-zootje bemachtigen. Ze had geen lust meer voor het fornuis. Stijn moest maar weer gaan koken, nou het naar het kraambed liep. Koken kon hij heél goed. Nooit blufte hij; maar op zijn koken was hij trotsch.

- Dèt lèp ikke beiter às 't beste waàf!.... zei hij fier.

Had hij geleerd van zijn vader, den ouden Burk. Zijn moeder was al in geen vijf en twintig jaar aan een

pan eten geweest. De Oude kookte, zooals hij paling rookte en zijn oranje-liefde beleed: met smuigerige hartstochtelijkheid. Het lekkerst kon Stijn gestoofden pot bijéénstampen. Wat hij daar indraaide, van andijvie met aardappelen, of savooye kool met twintig cent ossenvet,.... ze begrepen het zelf niet. Hij kookte, kookte met een smaakje erbij, dat ze allemaal de kin deed nalikken en smullerig-verlekkerd roepen om meér. Toch deed hij het alleen maar in nood. Als ze in de buurt Neel begonnen te vertellen dat Stijn een kind uit het water had gehaald, dan vond ze dat lang zoo kloek niet als zijn koken....

- Wèt sau 't.... saàn gestèmpte pot, dié mot je proefe!.... die isser effetief faàn!

Hij had lest nog met behulp van Mooie Karel een heel volwassen mensch het water uitgehaald,.... Kee, de dievenmeid, die stomdronken de Egelantiersgracht was ingewaggeld. Kinderen-uit-het-water-halen,.... deden alle Jordaners die zwemmen konden. Was geen nieuws meer. Je haalde een nat pak en een ‘slap dankie’ van d'ouders. Ja! als je er nog drie gulden van beurde bij de politie! Maar dan moest je net bij dien slaapkop van een Stijn het hoekje instappen. Eén keer lest, mocht hij dan ereisies drie gulden komen halen. Maar toén juist had de politie zijn naam verkeerd gespeld, kon hij weer met leege jatjes naar huis glipperen! Ze moesten eerst informeeren of *hij* het wel was. Zoo een slak van een kerel!.... die huur betaalde voor het huisje op zijn eigen rug!

Lien de Mosterdbak wou een half pond rijst en een piraatje voor haar jongetje. Ook zij klaagde over de duurte. Maar toen Neel schertsend inviel dat het heelemaal niet duur was, draaide ze gauw om, zonder tot besef te geraken dat Neel spotte.

- Sau, o sau, nou.... dèn hep ikke niks geseid....

Neel schaterde in zichzelf om zoo een manke-pot-van-een-mensch. -

Vanavond dwarrelden de gedachten al woest door Neels hoofd heen. Ze voelde dat ze niets voor het gezin was en niets voor de zaak. Zoo een klein winkeliertje als zij, wat moest ze beginnen, nou weer, met dien sigaren-concurrent? Ze had al meer en meer noodig. Dadelijk.... de kleine op komst.... Zou ze Tante Antje in de Wijde Gang van avond eens vragen hoe het zou afloopen? Ze had zoo een stervens-bang gevoel soms. Maar de schrik doorrilde haar bij de gedachte aan de starre oogen van de waarzegster uit de Wijde Gang. Als die het eens vlák in haar wezen zei,.... 'dèt hoal je nie Neil!'.... of.... 'je kind sèl niet oademe,'.... nee, nee, nee, gilde het binnen in haar. Ze zou het besterven, compleet besterven. Géén oogen van Tante Antje vóór ze bevallen was. Het kelderhuisje vermijden. Niet gaan, niét gaan.... joeg ze zich zelf op. Die schillevrouw zou je den dood in bed rijden. O! ze rilde en rook nu al de modderlucht van Tante Antjes kleeren; ze zag nu al dien straffen mond met het schuim er op en dat gele, vuile gezicht. En die starende oogen als overtrokken van vliezen. Neel huiverde, voelde zich een brandende koorts ingeschroeid van angst. Het noodzweet brak haar aan alle kanten het gezicht uit. Haar heele lichaam voelde ze drijven in een heete vochtigheid. Oranjekers, Koekjes Na, Blonde Kee, Lien, Mie Rijglaars, de vrouw van Schorre Gijs,.... ze hadden allemaal Tante Antje in stilte geraadpleegd. Maar Tante Antje had stram geantwoord:

- Ik sèl niet sien.... loat de frau fèn de Mop selfers komme.... jullie seg ik niks....

Maar van al die nieuwsgierige goedigheid der buren en kennissen bleef Neel zelf onkundig. Zij tobde, tobde, waar ze nú weer het geld voor de vroedvrouw

vandaan moest halen. Toen ze, in de zevende maand, zich bij haar was gaan opgeven van de bus, en Neel den gulden niet bij zich had, was ze nauw te woord gestaan door het lieve mensch. Den volgenden morgen kwam ze den gulden brengen en toen bleek alles weer in orde. De vroedvrouw bekeek haar en zij vertelde....

- Jelui rekenen toch altoos verkeerd,.... had de vroedvrouw gezegd,.... zal wel half November worden, inplaats van eind October.

En het goede mensch had cajuweel ieder jaar gelijk. Moest ze zich nou weer zuur denken om het geld, ná de negen dagen? Had ze toch maar een stads-vroed-vrouw aangevraagd! Kon ze denken. Ze had.... een winkel en een man die ‘verdiende’ .... Iedere cent dien hij nu nog inbracht viel als water op een gloeiende plaat. De bus gaf haar drie gulden bij, als ze tenminste haar achterstallige briefjes vóor dien tijd betaalde. O God, als ze weer terug zou vallen in de stinkende armoede en het gebrek lijden van Lindenstraat en Vuile Weespad, zooals eenige jaren terug.... Bij Onzen lieven Heer.... ze verzoop zich liever met al haar biggetjes gelijk! -

- Jènsie.... hoal es effe 'n braud!.... hier hei je twoalf sinte!....

Jansie knoopte zich haar oranje-wollen doek om den hals, grabbelde traag met peuterige vingertjes de centjes bijeen.

- Siempie en Doantje kê je effetief mit goar gein drie braude bei houwe!.... klaagde Neel naar Rooie Griet, die haar half onsje licht kwam meepikken. -

Rooie Griet bulderde wat terug, dat verbrokkelde in een aanzwellenden lach. Onder een paar dreunende vloeken over het voedsel-verslinden van jonge kinderen in de groei-jaren, was ze Neel te lijf gegaan, met grappigliederlijke zinspelingen op het kroost-verwekken. Haar

vette, dikke stem drong het verweer van Neel terug tot den laatsten klank. Uit haar rokken en van haar handen zwoelde een vies-zoete stank van doode visch.

- Die mèllighaàd mô je 'n Bokkebek nie an se geifel hènge!....

In drie tellen had het geweldige visch-mensch het winkeltje krakend volgevloekt. Haar roodros haar gloeide als een vlam onder het toonbank-licht en de zware rood-koralen oorbellen beefden glanzen af. Tegen zoo een gewelds-wijf kon Neel, met al haar gewissigheid en slagvaardigheid niet op. Dat was alles kracht en mannen-forschheid. Rooie Griet bonkte zich tegen haar zwaar-gevulde heupen als een kerel op de borst en het eene woord-gemeene verduwde het andere, in wilde wellustigheid....

Neel was blij toen het gevaarte-mensch opstapte.

Dát scnepsel had eerst plezier van haar bestaan. Die kniesde in geen uitgewoond krot; die danste op geen afgesleten stoepjes en trapjes. Die dwerrelde in de wijde wereld, slurpte haar biertje en pruimde haar ongesauste!.... Ze sloeg alle zorg op haar blauw baai af en niets deerde haar dan haar roode plakjes op haar kop en haar Zeedijk-zwier! Met een schoon wit jak, haar kralen snoer en de zwabberende bellen, die fonkelden als een spiegelgevecht, regeerde ze al de mannen om haar heen. Hè, nou voelde Neel wel afgunst op zoo een onverbitterd leven.

Koentje kwam inloopen, bloedend uit zijn neusje.

Een jongen had hem een smak gegeven en hij was in een gang-put gevallen, met zijn kopje tegen een ijzeren stang. Neel schrok hevig, alsof ze ontplofte.

- Wie heittet gedoan?.... stil moar.... liefling.... soet moar!....

Koentje, onder de vertroetelende moeder-vertroosting kreet nu nóg harder, alsof hij stierf. Neel riep

naar Lien, in het keukentje, om een natte spons en een bakje water.

- Nie snuyfe.... nie snuyfe!.... wèt 'n màltentige schaujer....

Koentje trilde van angst.

- Sau'n èdder!.... nie snuyfe.... huylklep!.... Wie heittet gedoan?....

Koentje kon niet praten van de snikkerij. Zijn heel bebloed en bevuild gezichtje dook weg in de spons. Lien trok hem het truitje uit terwijl Daantje instormde en opgewonden verklikte wie hem den smak gegeven had.

- Auw!.... die Rauje uyt de Gèng.... noas aupoe Burk?.... sau'n èdder! Nou, die fèlt in me gunst.... feur die stoat wèt in 't fèt.... Sau'n beltrot, 'n stuk f'rsterf.... is tie besjoege? Loatie 's aàge 'n bloedneus meppe.... moar nie maàn jonge!....

Neel ziedde van woede; maar de drift wond haar zoo op, dat haar heele lijf hamerde en trilde. Inmiddels joeg door haar hoofd de gedachte aan Stijns uitblijven. Die was anders al vóor donker thuis; nou ging de ratel van de Boldootkar en nóg was hij er niet! -

Plots schoot een wilde angst door haar heen. Als hij nu weer eens gedronken had? Ze beefde bij de veronderstelling. Nee, nee, zoo een onheil zou Onze lieve Heer van haar afwenden; dat zou te, té verschrikkelijk zijn. -

Koentjes bloedneusje was gestild. Hij snikte nog wat schokkerige huil-hikjes, terwijl hij zich vertroetelend opknussigde tegen het warme, zware lijf van zijn moeder. Daantje, uit het alkoofje, kwam met de kat aan-haar-staart, opzwalken.

- Sèl je 't loate!.... verbood Neel,.... pès op raufer, of ik stuur je noa schaul!

Het vreeselijkste dreigement voor Daan, die iederen

morgen als hij het Heil-schooltje werd ingesleurd, een hel bijéén gierde van kinder-woede en verdriet.

Van de straat renden Willem en Siempie in.

- Ik set d'r ein!.... schreeuwde Siempie, met zijn witblond kopje, opgewonden door het knikkerspel dat ze van de keien op het winkelvloertje voortzetten.

- Mit twei sloage bi je rut.... deed Willem onbarmhartig, zijn lichaampje bijéén-krampend in een zware hoestbui. -

- Geif maàn.... au!.... au!.... ikke mot.... nei.... nei!.... ikke mot sestien doaiers-feur-'n sint.... hebbe!

- Goa nou gàuw deur!..... deed Willem verontwaardigd-groote-mannerig, in minachtend afwijsgebaar. Siempie griende half.

- Gemein.... auu!.... sestien?.... vleide hij smeekerig.

- Eisel!.... kaàk dèn bei Tènte Nel.... kraàg je.... auk.... auk.... twoalf feur-e-spie....

- Eirst sestien fèn jauw! -

- Sauê dief,.... zei dof-aangedaan Willem, naar zijn broertje van zes, die oud-wijs stond te sjacheren.

En zoodra goedhartige Willem ze gegeven had, snibde broertje er scherp uitdagend bij:

- Sau.... nou mot ikke.... nou set ikke d'r ein!

Zijn witblond hoofdje dook plots naar de diepte van den vloer. In het winkeltje zou het ‘pikkertje’ rollen zijn, bij gebrek aan een kuiltje.

Toon, de buur-vrind, rolde mee. In zijn gehavende hesje droeg hij zijn knikkers op een bultje bijéén, als een beschermde schat. Goochel-achtig snel had hij Willem en Siempie ‘rut’ gemaakt.

- Jei.... hepper.... heksefet an je doaiers!.... hoestte Willem als zijn meening uit.

- Alweir rut.... zei droef om-zich-heen kijkend

Siempie, alsof hij hulp zocht van den ingeloopen vloer.

- Kaàk.... nòg ein.... Nog 'n up?.... wi je?.... vroeg plots door win-kans opgevroolijkt, Willem.

- Dèn speil ikke mitte onke,.... kaup 'n loefie nufe,.... drong Toon aan, zijn bult knikkers onder zijn hesje koesterend met twee zweeterige handjes van speel-inspanning.

- Goane wullie dèn weir.... op de kàaie kàasere?

- Nei,.... pikkertje!

- Nei, nei,.... och.... gewaun engelsch rolle,.... wou Toon, die daarbij zijn sterkste ingevingen had.

Van Neel bedelden ze ieder een halven cent af en springend joelden ze weer de straat op. Er dampte buiten op de visch-stalletjes, wat vaal fakkel-goud van lage, rossige lampjes. De kokende en sissende raapolie prikkelde een scherpe baklucht rond. Het tierde en woelde voor al de winkeltjes. Boven Ruigpoot drong een zwarte stoet menschen bijéén. Er werd in een nauw portaal, één-hoog, liederlijk gescholden en gekeven door trap-buurwijven. Eén had, in den avond laat, nog kleedjes afgeklopt boven schalen met visch die te koelen stonden. De kijkers en opdringers zagen in het schaars-verlichte gangetje alleen hielen, laarspunten en pantoffels. De kijvers-zélf, verborgen in de trapwenteling, hoorden ze alleen schril tegen malkander opkrijschen, en verwijten toeslingeren over gebeurtenissen van tien, soms twintig jaar her, op hevig hartstochtelijken scheld-toon, alsof het om een nieuwtje ging. Uit den toekijkenden menschen-stoet klonk gegier en geroep mee naar de beenen en stukken rok, nu en dan in wilde verschuifeling zichtbaar op de kromming van traptreden.

- Swoai je knots, Mie!.... krijschte een jongen,

een gebakken vischje in zijn handen aflikkend bij de vinnen.

- Die 't traufe uytgefonde hep sèl nog 't mik-mèk kraàge!.... schoot een vrouw uit, met een groote-woorden-verhappenden mond,.... dèt laupt weir aufer de keirels!

- Nètte liefde....

- Feur vàaf stuyfers!

Allerlei duistere toespelingen op het buren-gekijf werden met nijd en drift-klanken er uitgegooid, terwijl twee wijven, in den hurrie-stoet gezellig opgedrukt, elkaar knussigheidjes van het huishouden vertelden....

- Nie?.... jèmmer dèt Rauje Steife in se nummer is gefèlle.... nou leit de heile woater- en turfsoak....

Neel, door het gekrijt ópgejaagd, kwam even buiten, op het stoepje luisteren naar het krakeel, dat het donkere trap-portaaltje uit-ruziede, toen juist Stijn, met een somber gezicht, bijtend op zijn snor, aankwam in zijn tragen, Jordaanschen wieg-gang.

- Ploeg-werk hep of!.... zei hij somber....

Neel schrok, voelde haar hart even stilstaan. -

II

Tien dagen na het sombere woord van Stijn, was de ellende over Neel gekomen. In rauwe, wondende hardheid had de mededeeling van Burk's werkloosheid haar neergeslagen.

- Mot dèt juyst nou,.... nou?.... kermde ze inwendig.

Ze had plotseling verschrikkelijke snijdende krampen gekregen. Een vroegtijdiger bevalling dacht ze, waarbij ze het loodje zou leggen. Heel haar dik-gedrongen lijf verwrong onder de folterende krampvlagen,

die telkens heftiger losscheurden. Ze was niet en nooit vreesachtig, maar zóó een pijn, alsof een mes óm-en-óm-keerend, door haar ingewanden heen gesneden werd, bracht haar toch geheel van streek.

- Om fèn je trèmeletoan te roake!.... kermde ze.

Lien lei heete doeken en lappen met eau de cologne op haar pijn-zij, maar niets hielp. Stijn ging haastje-rep-je, naar de vroedvrouw die kregelig antwoordde dat ze wel komen zou,.... vanmiddag. Ze kende de over-nerveuze gejaagdheid van de zwangere volksvrouwtjes, altijd met datums in den knoei. Ze verafschuwde die zenuw-drukke bereddering. Maar toen ze 's middags kwam inloopen en het smal-weggezonken, in noodzweet verklamd pijngezicht van Neel Burk zag, en haar onderzocht, keek de vrouw bedenkelijk. De dokter moest dadelijk geroepen worden, adviseerde ze sneu. 's Avonds liep dokter in. Neel kermde van het wee, op haar vunze bedstee in het donker. Dokter, een rustig man, met zacht-welluidende stem, die met zijn geluid al angsten stillen kon in een zenuwachtig patient, beval, dat ze onmiddellijk rust moest nemen. Ze had zich de laatste maanden té hevig ingespannen. Ze was opgejaagd, huilerig, om alles verdrietig en getroffen en van een naargeestige zenuw-zwakte; ze voelde vage vrees, benauwenis, drukking op al haar leden en een brandende pijn in rug en lendenen. Den volgenden dag zou hij haar heelemaal onderzoeken. Neel sleepte den nacht aan den dag zonder een oog toe te doen en walgend van haar eigen kwalijk riekend zweet. Ze lag te gloeien in een klapperende koorts; zij steunde en kermde verdekt, om de kinderen niet te wekken, onder de dekens. Haar gedachten werden soms overmeesterd door een zinneloozen angst. Als ze eens door den trap van Stijn zóó gekrenkt was, dat ze het leven er bij zou laten?.... Den volgenden dag

constateerde de dokter dat bij Neel alles ‘verkeerd’ zat. Ze moest in bed blijven, en rusten, niets dan rusten, Hoe zou dat mooglijk zijn,.... lei ze den dokter uit,.... in zoo een woel-gezin met nering? Maar de zoet-klinkende stem van den dokter verstroefde streng, toen hij zei, dat ze dan de gevolgen voor eigen rekening moest nemen. Ze voelde zich nu machteloos verzinken in het noodlottige van een onbegrepen levensdrang, als het bewustheids-moment even vóór een bezwijming. Ze wist zich gebroken, vernietigd en toch ópgejaagd in gisting, door allerlei zenuwachtige angsten. Ze begroef zich onder zelf-verwijten; ze snakte naar een soort bedwelmende verdooving, waardoor ze het toekomstige niet meer behoefde te zien en toch doorleven kon, zonder dat zij er heugenis van kreeg. Ze was er gillend, gillend-benauwd voor. Niet voor haar zelf, maar voor haar kinderen.... Als ze stierf, overgelaten aan Stijn! God-geklaagd! Maar ze moest rusten,.... rústen, had de dokter bevolen.

Toen begonnen de angstige dagen in het donkere bedstee'tje, vóór de kraam, eerst goed. Ze lag ópgekneld tusschen het lawaai van de straat, het winkelgeloop en wat er in huis gebeurde, in achterkamer en keuken, met kinderen en Lien. Ze leefde in haar koortsige ellende, waakzamer dan ooit. Waar was toch haar vroegere blijmoedigheid? Niets dan chagrijn, chagrijn en verdriet. Ze wou het alkoof-deurtje open, open, als altijd. Ieder schel-gebengel moest ze hooren, want nu vertrouwde ze Stijn niet meer, in zijn neerslachtige lusteloosheid.... tot álles in staat.

Stijn bleef werkloos en heele dagen thuis; maar niet meer werd hij bezield met goede voornemens en hulpvaardige toeschietelijkheid. Hij was baloorig, verdrietig, nu zijn Neel niet meer op de hielen stond. Want zonder haar was hij een nietsnutter, minder dan

een schooierig zwerver. Haar meest sarcastisch en striemend spotwoord was hem liever dan deze stenende kreun-stem, doorschokt van verknepen pijn en verfluisterd tot een zachte jammering. Dat maakte hem week-van-binnen, van een ellendige hopeloosheid en verbloedde angsten in zijn ziel die hij wou smoren, smoren in drank. Hij had bij Neel méér zware kramen meegemaakt; van Sientje, van Koentje. Maar één, weken vooruit zóó begonnen.... nooit! En dan, de kerels lokten en riepen in de kroeg; hij snoof al begeeriger en wilder den drank-adem uit hun pratende monden. Schout-bij-Nacht had hem gisteren avond nog getard, en de Bul,.... en o! kon hij zijn rampzalig, wee verdriet maar verspoelen in den zuip. Wat deed hij zelf?.... Werkeloos,.... éten van zijn vrouw's standje, van wat zij bijeen had gezwoegd!

Neel begreep niets van het stille, wrokkende verzet tegen álles, in Stijn. Haar ‘slaapkop’ was weer schuw als een vogel. In haar zweet-koorts wou ze toch vanuit haar duistere bed, het winkeltje en de huishouding besturen. Ze was ellendig, verzwakt door koorts en pijnen. Haar stem heeschte machtelooze klanken uit. Tóch riep ze, door een uitersten wils-drang,.... hier voor, daar voor. Lien hielp wat ze kon,.... maar die had nu bij al het huishoud-gedoe, te koken en de kinder-verzorging met Mientje. Neel voelde de verhaveloozing van het gezin weer aandreigen. Dat was door geen zieke vrouw en een meid die de handen vol had met werk en wasch, te beredderen. En dan,.... het winkeltje!.... het winkeltje met zijn eigenaardige klantjes en eigenzinnig slag van volk, dat alleen van tante Neel bediend wilde wezen. Zij had voor ieder klantje een apart schrander praatje, een zinspelend schalkerijtje, een fijn wendinkje in het verhaal, een bemoedigenden raad, een inlichting, een goed of spottend

woord. Zij wist den balsturigste te beredderen, den koppigste klein te krijgen en de klantjes bijéén te houden. Ze hielden van tante Neel, omdat ze recht-doorzee ging, nooit vleide noch flikflooide; omdat ze de ziel van haar nerinkje was, nooit bedroog en altijd zei waar het op stond. Met kruis-gangetjes en klets-klets, hield ze zich niet op. En al ging haar woorden-stroom wel eens óver hun koppen, als een klaterend watertje, ze gispte en prees naar aard en rechtvaardigheid. En nou moest de schuwe, verlegen, droomerige Stijn haar dagen achtereen vervangen? Zonder pikanterie op de negotie? Vooral lastig tegenover leveranciers, die uitstel moesten geven; menschen die met geitensprongen terug-krabbelden en eerst door allerlei onthullingen van winkel-geheimpjes werden geprest toe-te-geven. Tegenover dit volk stond Stijn als een verlegen, gestraft kind, geen raad wetend met zijn eigen figuur. Al kauwde hem Neel in bed de woorden vóor,.... altijd weer vergiste hij zich, vroeg hij wat allang was toegestaan, en weigerde wat al betaald bleek. Zóó raakte hij in de war, als hij onder het gezicht van vreemden moest ‘optreden’.

Neel voorvoelde het,.... het liep zóó mis, meedoogenloos mis. De koorts kwam haar van haar zorgen verlossen in een huiverige en rillende kou en hitte dooréen. Dan, gloeiend als een vuur-lichaam, verzonk haar geest in een doffe, half-ijlende bewusteloosheid. De pijnen martelden haar, deden haar krijtende stem bevend de donkere bedstee uit-kermen. Maar *in* die pijn, in koorts-brand, vergat ze toch kinderen, zorgen en winkeltje. De dokter keek heél strak, vreesde het ergste. Zou ze het doorstaan? Ze leefde nog op haar laatste zenuwkracht.

Na acht verziekte dagen van liggen, kwam er een beetje verlichting. Ze moest versterkend voedsel ge-

bruiken, maar alle eten bijna, wekte haar weerzin. Eieren kon ze niet luchten; van vleesch-bloedgeur draaide haar hart-in-het-lijf om. Stijn wist niet wat te bedenken, vroeg raad aan Nel, zijn moeder, de buurmenschjes. De dokter had bevolen dat Neel, ook ná de pijn-vermindering, moest te bed blijven; maar ze kón niet. Ze walgde van den puffen, doorzweeten beddeboel tegen haar heet, zwaar lijf. Ze was te wild-ópgejaagd, te onrustig om langer in den vierhoek te liggen uitdampen, zonder iets ‘effektief’ uit te voeren. Stillekens kroop ze, zacht kreunend, weer overeind. Daar zou je het hebben. Aan alles zag ze dat om Stijn de boel aan het verloopen was. De klanten wilden met dien slaapkop niets te maken hebben. Er ging geen schot door zijn woorden. Hij tjéngelde, lijmde en rekte met helpen. Het sneed haar de ziel in, te zien hoe stil het bleef in het winkeltje. En Stijn maalde,.... maalde,.... sufferiger en wezenloozer dan ooit. Want de angst sloop weer in hem rond, dat alles zijn schuld was. Zijn vrouw had dokter noch vroedvrouw iets verteld van dien vreeselijken dronken avond.... Kijk, dat vond hij nou een streek van haar,.... zooals hij er nog nooit een had beleefd. Dat was om haar te zoenen, haar op de handen te dragen. Ze wou zijn schaamte en kleineering niet tegenover wild-vreemden. Maar Jezus.... als het nou te laat bleek!.... De boel zat verkeerd.... Als ze er nou van door ging?.... Alles zijn schuld, zijn schuld, vuil beest dat hij was! Als een wroeging zou het zijn hart onder-woekeren. Er zou geen rustig uur meer voor hem bestaan. Hij had haar getrapt,.... gemèpt!....

Soms verhelderde door de zwarte benauwenissen heen, wel zijn bewustzijn; begreep hij, dat daárdoor de boel toch niet ‘verkeerd’ kon zijn gaan zitten, maar het was in een soort zelf-pijnigende verzwaring zijner

eigene daden, dat hij deze verheldering niet in zijn ‘knar’ wou aanvaarden. Voor straf hadden zijn tredderikkers aan zijn trappende pooten moeten vast-groeien! Maar wanneer had hij het gedaan?.... Toen hij niet meer wist of het ochtend of avond was; toen hij heelemaal geen weet meer had van zijn eigen bestaan. Alo! er moest weer overheén gezopen. Er was weer een fel binnenbrandje te blusschen,.... zei Neel altijd. Heintje Spijker,.... en Jan Lat.... sarde het weer even in hem. Zooals hij tegenwoordig den braven Hendrik uithing,.... een klucht! Toch moest hij er zijn idee niet op trekken,.... dat zuipen was een ziekte, onder de arme menschen....

Neel was weer overeind gescharreld. Haar gezicht leek als ingezogen; de oogen alleen vlamden weer hel. Ze liep stakkerig en log. Haar wit jak hing los boven haar zwellende buik en de gouden haren slierten warrig om hals, nek en ooren. In haar onderrok wou ze, met behulp van Lien, al wat beredderen. Nu en dan besluierden haar klare oogen, voelde ze zich in een zilverigen damp ópgenomen en doorzweefd van akelige lichtigheid in het hoofd. Duizeling, duizeling,.... pruttelde ze dan in zich zelf, en greep naar een stoelrug of een tafelrand. Dan huilde ze stillekens. Akelig, akelig voelde ze zich nu buiten bed. Soms kreeg ze een gewaarwording alsof door haar vochte huid heen, stekeltjes priemden, met de puntjes naar buiten. Ze meende, onder een soort angstige gedachten-vervreemding van eigen wezen, dat het een sterf-gevoel moest zijn. Er rilde huiver op huiver, koud-kil, door haar koortsend gloei-lichaam heen. Dán riep ze Mientje, dán Jansie.... Dan wou ze weer Hannesje vlak bij haar hebben, en dan weer Willem of Daantje, Sientje en Koentje. Ze wist het zelf niet meer, wat ze wou. Ze zoende ze allen, terwijl een angstig, wild genot

in haar over-klare oogen lichtte. Nee, nee.... ze moest weer in bed. Alles had haar onder de bedrijven, te veel aangegrepen. Ze beefde op haar knieën; wat een stakker was ze nu. Ze hijgde, woelde haar jak los om den hals.... Ze ontsloot met beefhanden haar kralen snoer.... Ze kon geen lucht meer krijgen.... God, god! wat zou er gebeuren!....

In bed, in de diepe, verstillende donkerte van de klamme muurtjes, onder de dekens, voelde ze zich weer bijtrekken.

- Zoo moet je niet doen, moedertje,.... zei de dokter, heel zacht van stem, omdat hij zoo getroffen was door haar willen voort-zwoegen, haar opgaan in het gezin, in het nerinkje, in alles om haar bedrijvig groepje heen. Neels schoonzuster, Nel Scheendert, had dokter alles van haar opscharrelen verteld. Hij wist niet, of hij moest bevelen of buigen, voor zóóveel tegen-strevende levens-energie; zooveel heftigen wilsdrang en een kracht-onttrekking aan haar bevalling. Jaren lang behandelde hij Neel al. Altijd had hij haar zoo flink, zoo kras, bijna hardvochtig voor eigen narigheid gezien. Altijd was zij klaar met haar raak woord en verspreidde ze iets innig-hartelijks en joviaals over de eenvoudigste daad. Ze keek zoo kloek en ze was zoo scherp-bij-zinnen. En nou,.... nou.... het leek een ander wezen, hijgend, moe, slap, áfgemarteld door overspannige zenuwen.

Weer verkalmde zijn stem haar innerlijke onrust, en zei hij, te hopen, dat alles toch wel weer op de pootjes terecht zou komen.

's Avonds tegen elf uur, als het winkel-belletje geen enkel klankje meer uitschudde, en Stijn op zijn kruk een slaapje versufte met achteruit-gezonken hoofd, naast de toonbank; en er een stilte suisde in het nerinkje onder het, tot een pit uitgedraaide stang-

licht, dán juist overviel Neel het eenzaamste gevoel van den ganschen ziekendag. Vlak tegenover haar bedstee, stond het linnenkastje met zijn vijf geschonden laden en twee spiralig-uitgekrulde zuiltjes. Tusschen de bekertjes van porcelein-met-goud, en de kleurige kunstblommen onder stolpjes, stond de hóoge stolp, waaronder de Westerkerk in miniatuur, het gesneden figuurzaag-werk van haar eersten man, Jan Gronjee. De laag-gedraaide hanglamp schemerde er een groezelig roodgeel licht over heen. Het stond er zoo schimmig, onder de glas-glanzen verspiegelende, hooge stolp. En het kastje leek zoo stil-strak in de stilte van de achterkamer met de slapende kinderen. En schuinlinks, naast het kastje, boven de kachelpijp, hing het zwakkelijk-versjofelde boekenhangertje, vlak bij den groenen, smallen spiegel, met uitgerafelde zwartigbestipte koordjes, waartusschen al de Echo-feuilleton-boeken, ingebonden, een oud glorie-leven van iederen-avond-gelezen-worden, omsloten hielden. Die boeken en die fijn-puntig uitgesneden kerk, met heel zijn spitsigheid, had ze nooit, nóoit willen van de hand doen, zelfs in de Lindenstraat en op het Vuile Weespad niet, toen ze honger leden. Als ze dát had weggedaan, meende ze, was ze ook heelemaal voor goed afgesneden van haar Jan. Dat geverniste hout, - als ze het alleen al róok, zág en hoòrde ze hem.... Ze kon zich er door dompelen in allerlei soorten van herinneringen.... Door dát en door die feuilletonsche boeken, had ze Gronjee naást haar.... Laatst nog wou haar moeder, in een paar snibbige oude-vrouwtjes-woorden haar beleedigen, omdat ze er geld voor had kunnen krijgen en het niet wou.... Och, die moeder van haar,.... die haar verstand had wég-geslapen! -

Er stond nog meer klein snijwerk van Jan, naast en achter de kerk.

Vanavond keek ze telkens en telkens weer naar de stolp, en het oude boekenrekje.

Plots doorrilde haar een hevig gevoel van weemoedige verlatenheid, een gewaarwording als ze nooit nog te voren doorleefd had. Eer ze het zich zelf bewust werd, was ze in een huil-krampig snikken uitgebarsten. Met schaamte-drift trok ze het donker vaal-groen bedstee-gordijn dicht langs het lijntje, om maar niet gehoord te worden. Op haar weeke peluw snikte ze nu in een wilde smart uit, al haar weeë benauwingen en onbestemde angstigheid.

Mientje, die zoolang moeder zoo ‘naar’ klaagde, weer in de achterkamer sliep, en met een echt vroeg-rijp instinct van oudste dochtertje, fijn-speurend en verscherpt in zintuigen, half wist en half giste, wat haar moeder zoo aangreep en ellendig maakte, was door Neels smarthuil ópgesprongen en had wild, in ontdaanheid, het gordijntje weggeschoven. In de schimmig-verduisterde bedstee-diepte zag ze het schok-schouderende snikkende lichaam van haar moeder op zij, met het hoofd weggewoeld liggen in de vuile peluw.

- Moe, moe.... moe!.... huilde Mientje verschrikt mee.

Neel had haar dochterje niet hooren opstaan. Ze schrok, schaamde zich voor het meisje.

- Niks, niks.... kind,.... wèt 'n hèibel hè?.... Alleinig kouwe foete, moedertje!.... deed ze weer gewild-gewoontjes, met een slip van de deken zich het noodzweet van het brandende gezicht afstrijkend. Het was haar straks geweest alsof ze Jan, haar Jan, haar besten Jan had gezien; hem had hooren zingen, en alsof hij haar zacht kwam troosten, haar benauwenissen vóór de bevalling wilde stillen. Ze had hem zien aanstappen, van de kast, vlak bij het rekje.... En toen was ze voor zich zelf zoo benauwd geworden. Dat

had haar zoo gegrepen, zoo in het hart getast. Want ze wist, dat het niet kon, dat het niet waar was,.... dat ze het zoo graag wou, woú; dat de koorts haar de heete oogen begoochelde. Jan was dood en zij lag hier alleen.... En toen had zij zich niet langer kúnnen bedwingen. Want wat was nu Stijn voor haar? Juist nu? Geen woord van troost; alles sloot hij in zich zelf op, in zijn eigen duistere grimmigheid. Baloorig dacht hij alleen om zijn eigen ellende. O! ze zag het wel,.... het draaide en drentelde weer om de kroeg. Gisteren had hij al weer een bierlucht bij zich. Ze voelde het, voelde het aan alles,.... het liep weer krom! Zijn goede plannen waren verstoven als duinzand in storm. En het versmoorde zingenot kittelde soms inéén weer schelle glanzen en driften in zijn anders zoo lodderige oogen. Er was geldgebrek; alles stokte en botste tegen elkaar óp. Stijn zou er tusschen-uit hollen. Maar als dat gebeurde, dát verschrikkelijke, dan was haar leven zeker be-eind. Want buiten hem, kon niemand haar zaakje drijven, zoolang zij liggen moest. Haar vader niet, haar moeder niet, Lien niet, die, zooals ze pas gemerkt had, niet eens kon lezen noch schrijven. Nel Scheendert, ja, dié zou een paar dagen kunnen inspringen. Maar haar eigen winkeltje en huishouden dan?.... Nee, ze zou er voor goed uitliggen. Want ze wist wat de vriendelijke, bloem-zoete praatjes van de buren waard bleken. Een soort van fleemvalsche vreugde in haar ondergang, onder een hoop beklagelijke woorden eruit gejammerd.

Ze woelde, woelde om-en-om, terwijl Mientje vanuit haar bedje nog telkens vroeg of ze iets wou. Hoe hield ze het nog uit? Ze joeg zichzelf door haar zenuwachtige voorstellingen, de koorts-gedachten door het heele wezen. En bibberend vroeg ze zich af, aldoor weer en anders:

- Wèt sau d'r mit me gebeure? -

Na een paar dagen van minder pijn en óplevender krachts-gevoel, wurmde ze weer overeind, hielp ze schuwetjes in het winkeltje mee. Stijn zei niets. Hij was gebluft, maar bleef doodstil en neerslachtig om zoo een brutale, weerstrevende energie. Over zijn blauw boezeroen, had hij een zwart-gebreide trui heen getrokken, die zijn heele verschijnen versomberde. Neel, nog een beetje erger bijgeloovig dan anders, schrok ervan. Het eérste waartegen ze opkeek.... een zwarte trui. Alsof hij het schavot op moest! Dat had Nel Scheendert weer met haar vurige driestheid klaargespeeld. De trui was juist gisteren afgebreid en vanmiddag door haar thuisgebracht. Er was wel vijf gulden wol aan verbruikt. Ze had er een voor Frans gemaakt. Neel zag ze zoo toevallig op de breipennen.

- Lekker!.... sau'n wèrmertje,.... most maàn keirel auk hebbe.... die daud in 't gènsebord!....

Nel kende den klepperenden vleugelslag van Neels vriendelijk-vragend bijdraaien. Dadelijk had ze beloofd er een te zullen breien.

- Geef maar geld, sel ik foor sijn d'r ook een opsette.

Zes maanden had het geduurd maar afgebreid wás de trui en juist nú thuisgebracht.

- Die beste siel!.... glimlachte Neel.

Ze hield toch wel veel van haar. Maar Stijn stond de trui niet. Zoo doodsch, en zijn oogen er boven, net als beregende vergeet-mij-nietjes.

- Je laàkt 'n kroai.... 'n fejiete faugelf'rschrikker!.... probeerde Neel in haar bedruktheid weer te schertsen.

Stijn keek als een verlegen jongen, voelde zich niets veilig onder de spottend-keurende oogen van Neel. Waarom had hij dat ding ook dadelijk aangetrokken!

Stommigheden kon hij alleen doen. Kom,.... hij zou even opstappen. Van het stoepje zag hij naar den hoogen, wilden, roodachtig-grijs betinten hemel op, doorjaagd van herfstwolken. Hij rook inééns versche kruidnagels.... Lekker, lekker!.... Nee, nee, niét naar de kroeg!

Twee dagen later waren de barings-krampen Neel vlijmend door het lijf komen schieten. Haar versmald gezicht werd doorgloeid van vurige vlakken, en het wit van haar oogen leek oranje-geel. Stijn moest dadelijk vroedvrouw en dokter tegelijk gaan roepen.

Tegen den middag begon Neel al heviger van haar bedstee af, te kermen, pijnkreten uit te jammeren alsof ze gefolterd werd. Lien pakte de verschrikte kleintjes in haar keukentje op en Hannesje kroop rond op het stinkende keuken-vloertje, tusschen emmers, bakken, fornuis-gruis; verkukkelde in gezelligheids-klankjes, onverstaanbare taal, door Lien alleen diepzinnig begrepen en beantwoord. Moeder Scheendert zorgde voor Daantje, den belhamel. Maar die blerde het winkeltje vol. Hij wou niet mee naar opoe, en niet naar de Heil-school. Stijn moest er bij komen, en eerst na een paar tuchtigende oordrillers, liet hij zich het stoepje afsleuren. Sientje en Koentje bleven knus in het winkeltje, om vader heen spelend, en Pietje voelde zich met Jansie en Mientje, groote-meid; wou moeder meehelpen. Spierkrachtig rekte ze haar fijne lijfje uit, om grooter te lijken dan ze was, en vooral niet voorbij te worden gezien. Mientje had van de Diakonie-school op de Brouwersgracht, voor één week vrij gekregen, nu Neel, zonder baker, haar noodig had als een groot mensch. -

Stijn voelde zich al angstiger bedreigd door het lot. Als hij nou durfde, zou hij zich voor een week lang vol

zuipen! Had hij weer lef en tartte hij zijn eigen benauwingen.

Neel draaide akelig met haar gelig-doorschoten oogen, telkens als hij door het alkoof-raampje heen gluurde en de vroedvrouw haar zag steunen in den rug; terwijl zij gebukt voor de beddeplank, snerpend-angstige kreten uitkermde en soms gilde als een bezetene.

Van het zien al werd hij wee om het hart. Hoe hield de vrouw het uit! Haar lichaam kromde en wrong als van een beest.

Tegen den schemer werd het Stijn te benauwd. Inéén kreeg hij een gevoel alsof nu het ergste met haar ging gebeuren. Een wilde ingeving, voortgejaagd door ontembare benauwenis, in zijn voorspellende binnenste. Al zijn lusten en gedachten waren uitgesleten. Er was niets meer waar hij zich aan kon vastklemmen. Lien riep hij, schuchter, uit de keuken en snel nam hij de beenen. Op de stoep liep hij tegen den dokter aan, door Nel meegebracht.

- Nel, Nel,.... stamelde hij met grauw-wit gezicht,.... ikke houw 't nie.... ikke houw 't nie!.... help jèi effe?....

- Nee keirel!.... nee, nee! hier!.... schreeuwde Nel.

Maar Stijn was weggerend, door dollen angst opgejaagd en rusteloos-niet-wetend waarheen. Ja, juist, door de donkerte loopen, loopen.... Och, als het wijf het er maar doorhaalde.... Als,.... als het goed ging, bracht hij haar een blauwen snoer kralen mee, en die zilveren oor-ringetjes, uit het winkeltje van Doove Nelis.... Dat moést maar. De angsten waren hem nu in het vleesch gedrongen. Hij moest ze bekoopen met beloften.... En dan later, als het goed afliep.... doen.... doén!

Hij baggerde door, door, zonder te zien waar hij eigenlijk heenging.

Op het hoog-gebolde, grof-bekeide bruggetje tusschen Tweede Egelantiersstraat en Eerste Leliedwarsstraat, hield Stijn even stand, om op adem te geraken. Hij leunde tegen de bruine, lage leuning en hijgde uit. Door een boog-poortje nabij het Andries-hofje op de Egelantiersgracht, flakkerde een roode lamp een bloedenden schemer van glanzen over vierkant-kleine raam-ruitjes van een oud geveltje. Stijn keek erin, met wellustige staar-verstrakking van zijn blik. Hij droomde, voelde zich niet meer leven....

Juist klingelde de Westertoren, uit het zoelige avond-duister, zes-uren-klokkenspel, dat zangerigverward een klankenval over den Jordaan uitsprenkelde. Enkele nagesleepte, alleene toontjes, klonken als natrilling van een rinkelbel in de klaarte van een vriesnacht. Hoog schaduw-schimde het spitse gevaarte, zwart-violet, het avond-duister in, als een donker geheim van lijnen in de rood-grijzige herfstnachtlucht. Lantaarns van de Egelantiersgracht flakkerden ros-gelig licht op oude, afgebrokkelde trapstoepjes en kleine winkeltjes in de Eerste Leliedwarsstraat. Onder de winterig uitgekaalde boomen van de Egelantiersgracht, bleekten vagelijk gelig en bruin, en vaal aangeschenen, oude puitjes van de eerste huisjes vooráán. In de dompeling van het avond-duister zwartte het grachtwater tot inktige troebeligheid. - Stijn, op het hoog-gebuikte brugje, staarde in het water, op het heiligend-droef, magdala-roode poortjeslicht, naast het innig oudhollandsche St. Andries-hofje; en dan keek hij weer naar den schaduw-duisteren toren in de verte. Hij was overdroomd. Hij hóorde en zàg, en voelde zich tóch in een soort slaperige onbewustheid verzonken. Tót de vlijm-angst hem weer wakker pijnde en naar huis joeg. Toen hij na een paar uur geslenter het winkeltje instapte met een tragen afschuw

voor al het gebeurende, kwam Lien hem tegemoet, opgewonden, met oogen waarin het licht sprong van vreugde.

- 't Kind is t'r aume!.... aume!.... 'n lekkere bul fèn 'n jonge! -

Stijn keek, kéek en gaapte van stommige verbazing. De ontstelling lag nog te worstelen op zijn gezicht, toen de blijdschap hem al doorschokte. In zijn lobbes-goede oogen brandde een heete traan, en den kop ingebogen, stotterde zijn stem ontzet in het donker:

- Alle jeises.... jeisis!.... tug goed? tug goed?

Zijn trekken waren door het leed zóó ingegroefd, dat hij zijn mom niet dadelijk kon los-spannen uit de wreede kracht van de vereenzamende smart.

Was er niks, niks gebeurd? Kind levend? En moéder levend? Langzaam, heel langzaam doordrong het zijn bewustzijn.

En toen,.... toen hij het eindelijk klaar begreep, toen hij naar alle kanten had om- en rondgekeken, geen ‘maar’ - dit, en ‘maar’ - dat, op hem hoorde afkomen,.... toen hij Neel zag, lachend van geluk, zijn ouders, Neels ouders en niks geen verzwaring of beperkend tegenspreken van het groote nieuws, toén begon het in hem te dansen, te jubelen, te springen. Hij huilde, lachte, zong. Hij zoende de kinderen. Hij klapte Lien op haar zwartige wangen. Als hij nou de beenen van Mooie Karel onder zich had, hij zou een dans springen, zoo rap als die er zélf nog nooit een afgefoeterd zou hebben. Alle schuld van zich afgekanteld te zien, zoo,.... in één tel! Het was onmenschelijk-mooi en gelukkig. Weg was al zijn schuwe verlegenheid. Zijn best, knap wijf behouden, behoúden!.... Maar Neel was nog héél zwak, mompelden de menschen om hem heen. Goed,.... hij zou in het winkeltje weer helpen. Een vrouw vroeg een half pond koffie. Sakkerloot, hij had lust het wijf een pond te geven

voor dezelfde duiten. Willem kreeg een piraatje, Mientje moest suikermuisjes verzorgen, voor zijn kleintjes en voor de kleintjes van Nel. En hij moest, moést aan het blauwe kraalsnoer denken en de zilveren oorringetjes, bij Nelis op een koopje. Lien wou nog iets van de bevalling zeggen.

- Stil!.... gebood Stijn.... Wil niks weite!

Alles was goed afgeloopen. Even liep hij door, naar het alkoofje en stak zijn hoofd achter de glazen deur uit. Neel zag hij liggen met een koortsblos op de ingezonken wangen. Er was iets onwezenlijk plechtigs om haar bedsteê heen, dat hij met geen stem durfde te beroeren. Dát voelde hij diep in al zijn schonkige lompheid. - In het achterkamertje brandde de lamp laag en groezelig. Het rook er naar brandewijn, zeep en lauwe dampigheid. Sliep ze?.... Hij stapte, sluip-zacht op zijn kousen, bij haar bedsteê, waarvoor het vaaldonkergroene gordijntje afhing in een wijden kronkel. Neel zag hem, in zijn zwarte trui, was nu niet meer benauwd er voor. Haar oogen, naar hem ópgeslagen, knikten hem zacht toe, terwijl het hoofd roerloos bleef liggen. Hij voelde wat ze zeggen wilde: alles is goed man,.... maar nou.... niet dichter en stilte, vooral stilte.

Zacht liet hij het gordijntje weer zakken, sloop op de teenen terug het alkoofje in. -

De bevalling was ontzettend geweest. Wonder boven wonder, beweerde de dokter tegen Nel, de familie Scheendert en Burk, mocht ze behouden blijven. De bloeding vooral, was vreeselijk geweest, maar gauw gestild en de nageboorte buiten verwachting, snel losgekomen.

Neel, vóór de bevalling hevig opgewonden, en door benauwende gedachten-angsten omslangd, leek in den

barensnood zelf, van een groote rustigheid geworden, ondanks de snijdende krampen en de weeê sterf- gevoelens. Haar kracht lag wel verslapt onder haar hijgend en machteloos lichaam, dat wrong in stuiptrekkingen, maar dat was het lichamelijke;.... haar geest, haar gemoed bleven in onverstoorbare verrustiging alles overzien. Ze leefde op het nippertje, maar toch in haar oude, diepe blijmoedigheid. Toen de dokter haar eenige weken geleden had ‘onderslagen’, bleek het dat alles te hoog en verkeerd zat. Het zou mis kunnen gaan. Zijn vrees had ze, vergroot en verergerd, als een zich ontbindend wezen naást het levende schepseltje, in zich meé-gedragen. Maar terwijl ze baarde, voelde ze dat het tóch zou gaan. Er vlijde zich een luwte van rustige gelukkigheid om haar heen. Er zou niets vreeselijks meer met haar gebeuren, en dat wist ze, diep in zich zelf, éerder dan dokter en vroedvrouw beiden. Daarom juist bleef ze, vér boven de engzichtige bezorgdheid van de bekrompen helpster en het benarde gevoel van den dokter, rustig uitzien naar al het gebeurende.
-

Dagen lang was ze, vóór de bevalling, door een oorsuizend, doovig-makend geraas in haar hoofd gemarteld.... Nu nam ze het fijnste ritsel-geluidje in zich op. De kleverigheid van haar tong werd opgelost in een teer smaak-gevoel. Wat ze rook, proefde ze meteen. Toen het moment kwam, dat de vroedvrouw het veterband om de navelstreng klemde en Neel haar schaar hoorde knippen, overzonk haar een machtelooze gevoels-zoetheid. Haar kind, haár kind!....

Ze kon, ná de geboorte van het kind, geen geluid meer geven. Ze wees Lien dát voor den dokter, dít voor de vroedvrouw. Lien hielp en vrouw Scheendert. Maar Neel kon niet langer tegen het bitsige en ontevreden, alles zurig-critiseerende mom van haar altijd mopperende moeder opzien. Ze wou nu alleen gezichten om zich

heen van menschen van wie ze veel hield. Mientje moest helpen, nu Nel was weggeroepen naar haar snoepwinkeltje. Mientje,... fluisterde ze naar de vroedvrouw,.... en moeder Scheendert moest alleen voor de kindertjes blijven in het keukentje.

Toen de vroedvrouw het kind van kruintje tot hieltjes met zoete olie had ingewreven, en met brandewijn, lauw water en zeep afgespoeld, het heele spartelende lijfje en krijtende kopje, zocht, zoodra het wicht in het oude wiegje van Hannesje lei, haar vrij gekomen hand al naar den gulden, op de tafel bij het koffieblaadje, vooruit reeds door Neel daar neergelegd.

De dokter had last gegeven dat, mocht er onverhoed iets gebeuren, hij onmiddellijk geroepen moest worden. Ook de vroedvrouw wou waarschuwende woorden, als het noodig bleek,.... zei ze deftiglijk bij het vertrek. Neel vond het wel jammer dat ze dit jaar juist geen geld had voor een baker. Ze moest nu alles zelf beredderen, al werd ze ook geholpen door Lien en Mientje en al wiesch haar de vroedvrouw de eerste dagen.

Den volgenden dag drong de visite van allen kant aan. Al de buurvrouwen, familie en kennissen brachten wat mee. Poeder-chocolade, eieren, koffie, suiker..... Maar er mocht nog niet te luid en te lang gekakeld worden. Een vrouwtje, met puisterig gezichtje en uitslag op de kin, meende dat Neel er door een engel was heengebeurd. Een andere, met een drogen, harden hoest en een zware verkoudheid, die ze snuiverig-rumoerig in het kamertje ontlaadde, vond het kind al ‘spreikend’, Mooie Karel....

- Dèt straumt je gauw uyt je hèrt!.... viel Matje Scheefduim scherp bij.
- Netuurelijk, omdèt maàn kroantje àltaus deur.... aupe stoat.

Buurvrouw, boven Ruigpoot, aan den overkant van

Neels nerinkje, vroeg raad voor een zwerenden splinter in haar duim.

Neel, met zwakke stem, vertelde dat ze dan een stuiver hazevet bij den poelier moest koopen; was ze het in een middag kwijt.

- Puyk,.... fluisterde ze,.... roffel je j' aàge in 'n poar uur weir op slèg.... nie meir às vaàf rèm!....

- Kukkerint fèn Smèkkie!.... lachte de raadvraagster. -

- Sau je niet?.... lachte Neel zacht-zwak,.... bin heulegoar m'idei misgelaupe.... maàn foader hep d'r maàn feure dokter wille instedeire.... moar se wèsse bèng.... dèt ikke dàluk prefester wier!.... Hoe vin je me drukkie.... 'n bord woasem mit 'n mes!....

De visite vertelde de zwakke humor-woordjes uit Neel's donker bedstee'tje elkaar over en er werd zacht gelachen. Een vrouw met een zwarte pofmuts op haar dik hoofd, deed een griezelig bevallingsverhaal. Mie Schoonmaak had laatst in ‘Artis’, zoo erg gekeken naar ‘leifendige tèkke’.... sie je.... diere.... nèt às tèkke,.... dat ze nou een kind ter wereld had gebracht.... ‘mit sùkke fingers’.... àllegoar fingers as tèkke!.... soo lèng às 'n fork!....

- Goa nau gàuw deur!.... hoonde visite.

Maar dikhoofdige buurvrouw ging niet ‘deur’ en beweerde met schrik-aanjagende vastigheid in haar stem, dat het kind dadelijk naar het gasthuis was gebracht.

- Tetaungesteld feur de stedinte!....

Visite zweeg verpletterd en Neel, in het diepe, rustige donker van haar bedstee'tje, dankte God voor haar jongetje, zoo volmaakt van lijf en leden.

Dien, Neels zuster, was de kribbigste kraambezoekster. Ze kon het niet verdragen dat er zooveel werk gemaakt werd van Neel; gistte jaloersigheid in haar

aan. En nou mocht er niet eens vrij gebabbeld worden.... Dát ging over de schreef!....

- Allegoar loariefoarie!.... stoof ze op Lien af, blij dat ze tegen een officieel bevel inhakken kon, met het tegenstreverige van haar tartend en schimpend-kwaadaardig woord.

- As ik nie binne mèg, dèn mègge m'aàiertjes auk nie binne.... wèt jei?....

Den volgenden middag hoorde haar Neel in het gangetje. Lien moést haar binnen laten, maar de eieren niet aannemen. Ellendig was Dien nu weer vooruit gestruikeld. Nu haar zuster het weerstrevende wegnam, bleef er niets meer om tegen óp te bonkeren. Zij moest verzet, weerstand, tegendruk, plettend op haar in voelen gaan! Dan hakte, stompte en sputterde ze. Werd die weerstand plots weggenomen, dan struikelde ze naar voren, sloeg ze in de ijlte,.... en begon ze te stotteren en te hieldraaien. Nou vond Dien het toch eigenlijk het beste wat Neel doen kon, dat ze weinig sprak en zich heel kalm hield. Maar toch, zou ze even de achterkamer instappen. Ze had een nieuwen hoed met een fel-roode veer, die mephisto-achtig uitdagend naar de hoogte pluimde. Moest Neel toch even weten. Ze had er ál die buurvrouwen al mee gestoken, in nijdige afgunstigheid. Neel lachte zacht, zei niets; van haar hoed niets, van de eieren niets en van haar bedillend tegenspreken niets. Dien bleef er verbouwereerd van kijken, met verstramde kaken.

- De mild hep in de knel geseite.... en.... enne.... d'rom hei je 't sau benauwd gehèd!.... zei ze eindelijk wijzig.

In het winkeltje herhaalde ze de wijzigheid tegen Daatje Terwee, die instemde ondanks haar trotsigheid. Maar Mie de Roeier geloofde er akelig-weinig van.

Van allen kant neusde buren-nieuwsgierigheid

rond, maar Stijn was te gelukkig om veel te babbelen. De anders zoo geraas-makende kinderen slopen nu op de kousen rond. Willem fluisterde om moeder en het nieuwe broertje; Pietje smonselde gewichtig met Jansie en Mienke mee, omdat het zoo hoorde onder groote meisjes. Zelfs Daantje vertrok zich strak de leedjes als een heiligen-beeldje. Alleen Koentje had veel liever een bokje gehad dan een broertje.

Neel lachte hen van verre toe, lachte in de donkerte tegen alles en allen. -

III

In het oude, door Frans opgekalefaterde en overkwaste wiegje van Hannesje, die nu al een maand lang tusschen Jansie en Pietje had geslapen, omdat Neel het met drie-in-de-bedsteê, in haar toestand, te benauwd zou gekregen hebben, lag het zuigelingetje vlák voor het drempeltje aangeschoven.

Het was Vrijdagavond, half twaalf, en soezerig stil in het winkeltje en op straat. Er gierde een November-storm over den Jordaan. Op het plaatsje hoorde Neel het loei-ruischen en zwalpen van wind-bezwiepte takken uit buur-tuintjes, en de kisten en manden rammelden en klepperden alsof ze leefden in het nachtduister. Het schemerde groezelig om Neel's bedstee en de droomrige stilte van den laten avond lei te ademen in de rust van het donkere achterkamertje. De kinderen sliepen, meende Neel. Met een verzaligd geluks-gevoel keek ze telkens op het witte gezichtje van haar nieuw kleintje, als ze heel even het hoofd beurde. Ze had wel eens heel heftig gegromd en gebromd tegen Stijns woeste zinnelijkheid, tegen haar zwanger worden, ieder jaar weer. Later vond ze dat van zichzelf onmenschelijk wreed. Zeker, ze was benauwd voor het nieuwe tobben; voor ziekte, zorgen,

armoe en ellende. Voor al het beklemmende en fnuikende van wéér een zuigeling bij. Ze kwam nooit uit de lucht van de luiers. Maar als het kind er dan wás,.... leek het haar een volle, diepe, teedre weelde, een brekend uitstralen van innerlijk geluk. Van haar duistere bedstee uit hoorde zij ook nu, net als vóór haar kraam, ieder gerucht. Van avond, het rukkende, wild-dringende storm-geloei om de vensters. Maar niets gaf haar een vertriestende weemoedigheid. Geen oogenblik meer, sluipende verheimelijking van nauw uitgesproken angsten. Alles deinde nu op het rustige rhythme van haar ademhaal mee. Ze wist dat Mien en Lien morgenavond de kinderen zouden wasschen en bepoetelen of anders Zondagochtend vóór den kerkgang. Ze wist dat Pietje hielp als een dot van een wijs moedertje. Ze wist Stijn achter de toonbank. Vreemd,.... nu beklemde haar niet meer de gedachte aan zijn werkloosheid. Er was nu in haar, een verzadiging van haar diepste wezen en om haar peinzen een moeder-verteedering, die alles in haar geest en zinnen vervredigde. Een milde dankbaarheid schreide zacht in haar óp, dat ze behouden was gebleven mét het kind. Vervloekte ze nou nóg het uur van haar kraam? O! het werd haar een verrukking, een brandend genot, het zwellende zog het heet-driftige kindermondje, dat blind-gulzig den tepel zocht, in te duwen en de volle, zware borst te voelen leegzuigen door zijn trekkende, warme lipjes. Ook nu zag ze telkens naar de stolp met de uitgezaagde Westerkerk op het linnenkastje. En ook nu naar de Echofeuilletons-boeken op het versjofelde hangertje met zijn gesleten spikkel-koordjes. Maar van avond was álle zwaarmoedigheid uit haar verzonken. Ze leefde, ná de geboorte van haar kleintje, in een aandoenlijke, blijmoedige en vaste innigheid en aandacht voor het nieuwe leventje. Het was méér dan vreugde; het was een soort

van stille vrede met alle dingen om haar heen. Dat moederzalige en vrij-gelukkige had ze altijd in een kraambed. Het werd na een poosje wel weer verdrongen, verknauwd en door de zorgen troebel verslagen; ze wist wel dat ze haar opvliegende driftigheid en zenuwjacht er niet mee kwijt was. Maar nu,.... nú, in dien zwakken, uitgeputten toestand na haar kraam, bleef toch dat moedergevoel, door niets te krenken of te roeren, haar lang en diep-rustig bij.

Zooals een goudglans van zonlicht door een grauwenden ochtend-mist heenbreekt, den nevel open woelt en doorsproeit met vonkengloed, het licht in loopende vlammen de mistigheid doet verslorpen,.... zoo doorgloeide Neel een levensgeluk uit het onbewuste van haar sensitieve natuur, dat alle levens-grauwheid om haar heen versmolt, hoewel ze zich die sensitiviteit zelve niet bewust was.

Stijns werkloosheid,.... o! ze vond het erg, heel erg. Maar in dien toestand beangstigde het haar niet meer. Zij omkomen? zonder hem?.... Ze zou vechten, vechten voor haar kinderen, tot den laatsten snik. Ze zou altijd opnieuw beproeven, niet en nooit loslaten, zwoegen en leven voor al de happende mondjes tegelijk. En nou weer dat jonge bekje erbij, dat lieve stakkertje dat haar zoo behoefde. Zóó te liggen nu, drijvende op de stilte, in haar donker bedje, waarin de duisternis diepe zwartigheid weg-krioelde,.... het was haar een zalige genieting. De om-ademing van de stilte en de rust,.... die voelde ze nu over haar wezen zich uitspinnen. Het heet-gestookte kamertje schaduwde in het halfdonker van de laag-gedraaide lamp; de kinderen sliepen kalm. In haar levens-verinniging nu, ving ze de mijmerende stilte als een zoete vroomheid op. Het was de onbewuste verheiliging van haar moederschap, de goud-omglanzende tevredenheid, die ze voor haar

zelf niet kon verklaren, maar toch diep in haar leefde; die ze zonder woorden onderging. Ze dacht aan allerlei dingen, waartoe zij in de dag-slavernij van zwoeg en nog eens zwoeg, nooit kwam. Ze voelde door alles een hoogere vrede heentrillen. Er doorstroomde haar een vreemde kracht, die haar een deinend gewaarworden gaf, een zachte schommeling, waarop al haar denken en voelen innerlijk leefde. Het was een stil, diep, toch onzelfzuchtig geluksgevoel. Ze begeerde geen rijkdom en geen lijflijke genietingen. Alleen, innerlijke zekerheid dat ze voor haar kinderen was behouden. Al zou Stijn nu nog dronkener het stoepje opwaggelen dan hij al gedaan had, het zou haar niet meer vermoorden van zenuwachtige vrees. Ze zou hem stáán. -

De alkoofdeuren waren nu wijd open, en het bedgordijntje had ze weggeschoven. In de kamer hoorde ze het gas-suizen van het winkel-licht. Ze rook nu de uitdampende geuren van de waren. En vooral de versch door Stijn gemalen koffie. Zou ze hem een bakje laten zetten? Ze had er zoo een trek in. Toch had de dokter het ontraden. Dan bleef ze er maar zonder; ook goed!

Weer dacht ze aan haar Jan Gronjee, maar nu zoo heel anders als vóór haar kraam; zoo heelemaal zonder smartelijke weemoedigheid. Het leek haar of hij den heelen benauwenis-tijd van haar bevalling had máágemaakt. Ze hoorde zijn stillen lach en zijn zachte oogen zag ze glinsteren in het donker. Maar Stijn, Stijn,.... ze moest het eerlijk bekennen, had zich heel, héél knap gehouden. Hij had zich uit zijn eigen baloorigheid ópgehaald en even, alleen één enkel middagje, het zoopje gekoesterd. Ze erkende hem nog nooit zoo best en zoo goedhartig gezien te hebben, ook niet met de stiefkinderen.

Hoe zou alles nu gaan als ze na een paar dagen weer in het winkeltje stond? Daar was drie weken huur-

schuld. Daar was Dobbelman! Daar was die vent van de rozijnen, krenten, vijgen....

Plots schrok ze van zichzelf. Ging ze nou tóch in de rit mee, door de zorgen opgejaagd? Even beurde ze lichtelijk haar hoofd op naar het weg-geschemerde kopje van haar kleintje in het wiegel-wiegje. Nu leefde ze weer in haar rust, had niet één kwel-gedachte meer vat op haar.

De wind berammelde de ramen en loeide winterhuilen over het plaatsje. Nu en dan zaagde Willem een verschrikkelijken hoest door de slaapstilte. Dan rilde in Neel even iets kouds, dacht ze aan Jan, zijn vader, die nét zoo had gehoest in den nacht. Even in haar angst, bemerkte ze niet dat Mientje de kamer in, - en er dadelijk op de teentjes weer was uitgeslopen.

IV

Lien Dekker en Mientje waren bijeen in het keukentje, de deur tegen wind-gewaai stijf dichtgeklemd met kisten, de felle lamp op het houten wankele tafeltje. Het fornuis broeide nog een stoverige nawarmte door het keukentje, dat een warrommel van dingen in schaduw verborgen hield. Mientje had een rood-papieren aflevering van een colportage-roman vóór haar liggen. Ze luisterde, strak-ontsteld, het hel-verlichte, bleek-smoezelige en ongewasschen gezichtje naar Lien, die vertelde. De lampgloed sloeg Mientjes kleine oogjes blind en toch bestaarde ze Lien, die met den rug naar het fornuis stond, in haar vuile werkplunje, met zwarte handen, kolen-zwart zakkenschort vóór, en zwart-bevlekt gezicht. Nu, in de stilte van Neel's kraambed en het winkeltje, beredderd door haar vader, kon Mientje zoo iets wel wagen. Het was een afspraakje met de meid. Lien bleef veel later dan anders in haar rommelig keukentje wachten tot Mientje de kin-

deren naar bed gebracht en boodschappen gedaan had. Dan, in de knussige en verstoofde na-warmte van het keukentje, begon Lien te vertellen, van oude comedies, griezelige huiver-dingen, net als haar liedjes.... Ze verhaalde op twee-erlei wijze; van stukken die haar zelf waren verteld en van stukken die ze zelf had gezien. In het eerste geval hield ze zich angstvallig vast aan alle oververhaalde bizonderheden, vertelde ze deze in dezelfde stijve plooi en met dezelfde wendingen waarin ze tot haar gekomen waren. De kleinste vraag dreef haar het bloed naar de wangen, want dan verwarde en haspelde ze alles dooréen, omdat ze het zelf niet gezien had. Maar verhaalde ze van zelf-geziene dingen, als pas van Marino Marinelli,.... dan kregen haar oogen een waarzeggenden gloed; dan liet ze haar áankleurende en alles nog verergerende verbeelding een onstuimig vrij spel.

Mientje luisterde nu naar een comedie, niet zelf door Lien gezien. Haar mondje was als een donker holletje open-gegaapt van spanning. De slaap zocht haar kinder-oogen, spon een draderig web om haar heen, waarin haar zinnen zich verwarren moesten. Maar ze wou, woú wakker blijven. Het was zoo goddelijk-mooi, al begreep ze er de helft niet van. Ze zat met haar rugje naar de plaatsdeur.

Op een stoelpunt was Lien opgewonden gaan zitten, de lampe-vlam nu fel blakerend op haar gezicht. In den schellen lichtgloed verwilderden haar trekken en de donkere oogen stroomden rood van ongebroken glanzen. Mientje leunde op de dunne ellebogen, de handjes tegen de slapen. En Lien vertelde in een soort geestdriftigheid, die haar bang maakte voor haar eigen stem. -

- Sie je maàd,.... en dèn.... dèn....

Ze moest zich echter heel goed herinneren; ze had het zelf immers niet gezien....

- Dèn komp hèil....

- Wie?.... vroeg bang Mientje, met een benauwd stemmetje, alsof ze een spijker had ingeslikt, omdat ze vóór dien van ‘hij’ nog niets gehoord had.

- Alleminse!.... deed verontwaardigd Lien, om zooveel domheid, terwijl ze schrok van de vraag, wijl zij er zichzelf had ingewerkt;.... komp hei.... t'rug.... de kerier, kind!.... de kerier!.... Sie je.... gekloft.... wènt.... hèi is t'r kerier.... nie? Nou dèn.... kerier fèn de posteljon.... guns,.... begraàpie?.... dèn houje je hèrt fèst!....

- Enne.... je heppet nie eins nie gesien!.... snibde Mientje.

- Nou?.... wèt sau 't?.... dèn haure je 't tug!.... Nou.... dèn komp hèi werum.... enne.... enne.... de echte fèlsche auk!.... Want hèi is de èchte, begraàpie?.... hèi is de kerier fèn Lejon.... enne die àndere.... de fàlsche, begraàpie?.... is de ‘naudlottige gelaàkenis’.... enne die f'rmaurt saàn dèn.... op eins....

- Auw guns!.... nou bin ik nog fèrder fèn huys.... zei Mientje verstoord.

Lien schrok. Had ze nou weer verkeerd?

- Wèt nau weir kind?.... hè.... jèi ken sau sikeneurig saàn....

- Isse hèi d'r dèn f'rmaurt?....

- Nei.... begraàpie?.... sullie f'rmaurde ommers de posteljon!.... jovene!

- Wie binne d'r sùllie?.... vroeg Mientje onbarmhartig-nuchter.

- Sùllie.... sùllie.... dèt binne sùllie sèlfers!.... viel driftig nu uit Lien.... dèt binne de echte.... nei.... de fèlsche kerier mit se hellepers.... asse.... asse.... saàn f'rmaurde.... om 't poen,.... begraàpie nou nog nie?....

- Auw!.... klaarde het in het strakke, moede hoofdje van Mientje.

- Enne.... dèn.... wurt de èchte.... beschuldigd!.... enne.... se aàge foader.... begraàpie?.... seit.... seit.... jèi hep 't gedoan.... fuylik.... jei.... jèi.... ik hep 't.... mit m' aàge auge gesien!....

- Enne,.... vroeg nu weer Mientje, brandendnieuwsgierig naar het einde, en toch verlangend alles uitgelegd te krijgen,.... je hep geseit dèt tie.... onthaufd mot wurre!....

- Och!.... stil tug maàd.... je bin.... je hep,.... och, stil tug!.... dèt komp nog....

- Auw!.... deed Mientje weer, gerustgesteld dat hij tóch onthoofd zou worden.

- Begraàpie?.... die dief hep sau'n faàn preifelemint.... enne.... sau'n gemeine fieselemie.... die sleipt in se pertoalighaàd 't heile sauitje feur de pelisie!.. wènt hèi is de èchte!....

- Echte? falsche?.... vroeg Mien, wie het weer warrelde.

- Netuurelik.... de èchte.... kerier.... hep.... hep gestaule.... Och nei!.... hè kind!.... je moak maàn goar in de wèr;.... ikke bedoel.... hei is de echte dief.... begraàpie?.... dèt is de fèlsche kerier.... en die echte kerier.... hei hep'r.... is t'r.... heit t'r niè.... gestaule....

Lien wachtte even, zette plots angstoogen en zei heel in de laagte:

- Toe most de daudstrèf aufer saàn uytgesprauke....

De wind begon weer het plaatsdeurtje te bombardeeren. Mientje keek heel benauwd om zich heen.

Ook Lien rilde van griezeligheid.

- Haur je wèt?.... vroeg ze met halve stem.

- Roep moeder?....

- Nei, ik haur niks....

- Toe dèn?....

- Nei!.... ik haur niks!....

Beiden waren innerlijk verblijd, even een gewoonheidje door de angst-stijging van het verhaal te kunnen vastgrijpen. Want nú pas kwam Lien op dreef. Zonder meer in de rede gevallen te worden, vertelde ze alles af, met vuur en wilde opwinding. Het herkennen van den vader, het bewijs in de boeken, dat de koerier op een heel andere plaats was, op het uur van den moord. Ze vertelde van zijn gang naar het schavot.... en de te late onthullingen van den medeplichtige in den kerker. Lien sprak met huilstem en Mientje beefde over heel haar tengere lijfje, in schralen bloei als van een winterroosje. Toen het uit was, schonk Lientje slappe koffie en slurpten ze allebei in de stilte van het keukentje, lang, zonder te weten dat ze dronken, terwijl de wind wild gierde. Het lamp-voetstuk donkerde in zijn eigen schaduw-krans op het morsige tafeltje. Grilligvergroot en door allerlei voorwerpen verkreukt en verbogen, bewoog zich achter hun lichamen het schimmen-spel hunner schaduwen, in de doórvloeiïng van het helle licht, op muur en schoorsteen. Lien keek staar-strak naar de roet-bebakken fornuis-ringen op den vloer, stilletjes huiverend om het pas opgeroepen verhaal-angstige. -

Na tien minuten begon Mientje een oude broodkorst af te knabbelen. Ze had weer honger.

- Heì kind,.... hoe kê je nou eite.... zei Lien verdrietig en minachtend.

Mientje schaamde zich nu ook een beetje en smakte de korst hard neer op het tafeltje.

- Nou.... nou.... die is t'r auk goet!.... ikke hep niks gehèd, femiddèg....

- En mô je nou nie.... de fier bloadjes ofleise?.... sneed Lien door, hongerend naar nog meer emotie.

- Ikke mot noa bed.... drensde Mientje gapend en haar leedjes met wellust uitrekkend.

- Wèt 'n maàd.... die wil d'r opblaàfe....

Geraakt in haar waardigheid, schoot Mientje het lijfje stijf-rechtop.

- Opblaàfe?.... kèn ikke.... sau wèl as jèil....

- Dèt sien-ik.... tartte Lien,.... enne je kèn nie eins nie ofleise!....

Lien was in het gootsteentje een emmer gaan uitspoelen, lawaaide herrie tegen de rukwinden in. Mientje keek naar het hooge, smalle, roetig-berookte schoorsteentje, waarop een groen brok spiegel op zijn punt balanceerde, tusschen allerlei keukenrommel.

Mientje peinsde.... Zou ze beginnen?.... Ja.... neè?.... aftellen?.... Jà-nee.... ja-neè.... Ja.... nee.... jà!....

In Lien woelde het nog van hevig leven. Ze wou weten hoe het afliep met dien ‘merkies’ uit: ‘Het gestolen kind’, of ‘Een wanhopige strijd’. Ze moest weer al de grilligheidjes van Mientjes wél-niet, nietwél lezen doorstaan. En als haár de romantische koorts eenmaal greep, bleef ze doorbibberen, een dag lang. -

Mientje had de korst, hardvochtig-ondramatisch weer tusschen de tanden gezet en knabbelde....

- Nou Lien,.... dèn sèl ikke afleise,.... besloot ze dralerig.

Lien sprong óp van blijdschap.

- Knèp sau!.... dèn bî-je-'n schèt.... kaàkes?.... 'n plèkkie!....

Mientje had den zin voor plagerigen humor van Neeltje in zich. Ze begon:....

- Toe is de mirkies plat op se gèt gefèlle....

- Aufoèi!.... Mien,.... wèt bî jei 'n beist!.... stoof Lien op.

- Wètte?.... wètte?.... kaàk sellefers.... sau te leise haur!....

- Asjemenau.... viel Lien uit, met haar elleboog dreigend voor het fel-bleeke gezichtje.

De meid wist immers wel dat ze het niet kon nalezen.... Mientje lachte schel, en begon dadelijk goed, in den schoolschen dreun-leertoon.

-.... 'n Daudelikke bleikhaàd.... hèd sich.... aufer hoar trekke.... f'rspraàd.... de oanblik wès meir as ontsettind!.... Iedere moeder sou.... d'r de faurekeur an gegeife hebbe.... het laàkie fèn hoar liefeling feur sich te sien. Fèn hoare.... bloedelause lippe.... klonk ein f'rscheurend gebrul às fèn 'n taàgerin....

Lien, de donkere oogen weer in den hellen lampgloed gedoopt, rood de pupil in den vlam-schijn, keek alsof ze een langzamen gruwel zag gebeuren. Een geweldige windstoot smeet de bakken op het plaatsje dooréén. Ze huiverde heerlijk en Mientje huiverde zoetjes mee.

Toen ze een half uur later de zware stappen van Stijn in het gangetje hoorden, draaide Lien snel de lamp af en sloop Mientje de achterkamer in. -

V

Na den negenden dag kwam de dokter weer in, terwijl de vroedvrouw juist haar vijf guldentjes had afgehaald.

Neel liep alweer door het winkeltje, maar ze klaagde over pijn in de borst en tepel,.... en over zwakte in haar lijf en lendenen. Ze zag er goor-bleek uit en de wangen waren ingeslonken tot op de puntige jukbeenderen. Het kind had ook veel stuipjes, die het heele gezichtje akelig blauw wegtrokken. De dokter onder-

zocht haar weer, keek stil voor zich heen en vertrok zonder iets te zeggen.

Jansie had Omoe Burk een keteltje koffie gebracht in de Binnen-Oranjestraat. Daar zat de oude, krasse vrouw met appel-koekjes en oliebollen. Jansie had ze een oliebol van twee cent gegeven, die het kind zuinig, van de Oranjestraat tot de Willemstraat toe omlikte, zonder er in te happen. Onbesuikerd en natgelikt, wou ze hem tóch voor haar moeder bewaren. Maar die dankte met een innig lachje.

Den volgenden middag kwam de dokter weer. Hij vroeg hoe het ging.

- Nou dokter.... 'n felle trekker!.... zei Neel trotsch,.... hei suygt maàn de teipel fén mekoar.... soms,.... mit ufs permissie dèt ik 't seg.... joagt ie me de troane in m' auge!....

De dokter kwam vertrouwelijk naast haar staan. Hij moest er maar op den man af mee komen.

- Moedertje.... je jaagt weer te veel....

- Joa dokter,.... we binne nie fèn de raàkdom!.... 'n soak is 'n duyfeplèt,... ein ieder fliegt d'r op en d'r àf!....

- Ja!.... onderbrak nu strenger de dokter,.... zaak of geen zaak.... ik zeg je.... zóó krijg je geen rustig zog....

- Joa,.... mit sau'n huspot, sau'n spok kindere,.... weerstreefde Neel....

- Goed-goed-goed! maar ik zeg het je nu maar. Heb je geen last van je oogen?.... Duizelingen?....

- Nou ufes 't saàt.... fort t'r mei!.... Duyselinge?.... om bèng te wurde, dokter!....

Toen schoot hij plots uit, in stem-verheffing, dat Neel bleek werd en hevig schrok.

- Juffrouw Burk, als jij je kind en vooral jezelf

wilt behouden, dan dien je met zelf de borst geven, dádelijk op te houden!

- Wèt.... wèt?.... kreet Neel,.... ufes joagt maàn de daudschrik op me laàf.... maàn jonge nie selfers sog geife.... doktertje.... wèt saàt uws?....

De dokter beaamde en voegde er - met éven een klemmende stilte tusschen zijn woorden - aan toe:

- Als je je kind.... zélf zoogt.... heb je álle.... kans, in twee weken tijd, stekeblind te worden. -

Neel kreeg de tranen in de lichte oogen van ontsteltenis. Ze streek haar handen wanhopend wild door het haar.

- Je hebt zenuwzog,.... je hebt je heele zenuwjachtigheid óvergebracht op het oproerige zog; je borsten zijn prachtig, maar de melk is veel te driftig,....véel te driftig!

Neel begreep, dat ze haar kind dus zélf stuipjes met haar gistend zog bezorgde.

Nóg eens herhaalde de dokter de waarschuwing, al klemmender en angst-aanjagender, dat ze stekeblind zou worden, in den tijd van twee weken.

- Je hebt je dus te bezinnen, vrouwtje. -

Dien nacht tobde Neel in haar donkere bedstee, zooals ze nog nooit getobd had. Ze had alleen duizelingen gevoeld en een spannend trekken tot áchter de oogen, als het jongetje zoog. En soms kreeg ze vliezen voor haar gezicht; kon ze een paar minuten lang niets meer zien. Had ze maar niets tot den dokter gezegd. Waar moest nou die lieve kleine schat heen, met zijn hongerig snoetje; al zoo gewend bekoesterd te liggen tegen haar borst? Moest het nou die akelige flesschenmelk, dat dunne, slappe goedje, of bij een vreemde vrouw zog slurpen? De gedachten martelden haar brein af. Dat afzakkertje.... nee!.... nadat alles zoo goéd was afgeloopen.

Ze woelde om-en-om, maar kon niet slapen. Die dokter, o! o! die dokter! Stekeblind!....

Ze ging er met haar ontledend gevoel niet op in, wát het voor haar zou beteekenen, stekeblind te worden. Ze ging niet naar de diepe duisternis van het blinde leven terug, om zich - nú nog ziend, - voor te spiegelen, hoe ze zijn zou, tastende in het donker, van al het zichtbare afgesloten. Maar toch, ze omvatte onbewust het verschrikkelijke van zoo een toestand. Alles weende in haar; ze bad, bad Onzen lieven Heer; ze snikte en bedelde om zijn hulp. Zij, oproerig zog?.... Natuurlijk, vóór haar kraam had ze zich hevig overspannen, met Stijn, met de kinderen, met het nerinkje; had ze in honderden benauwenissen geleefd. Nu wreekten zich de geknauwde zenuwen. -

Dien nacht gaf ze haar ventje de borst in het donkere bedstee'tje, met een versmachtende teederheid. Ze voelde het heete snoetje, het klop-kopje op haar borst. Het wist dadelijk den weg in het duister tusschen haar kleeren. Hij slurpte, smakkelde.... Het was haar één zoete deugd, een zaligheid zóó. Moest ze dat kleine leventje nu zóó maar uit haar moeder-handen geven?....

Ze woelde, woelde.... Alles in haar verzette zich tegen die bange daad. Stijn woelde ze wakker; hij vroeg, blind-van-slaap, wat ze had, en sliep dadelijk weer in. Stil huilde ze door, heel stil, de snikken smorend in haar eigen brandend-uitgedorde keel.

De porder klopte en bonkte op deuren en ramen. Zijn stem zong door de vroege straten. Neels heete oogen hadden den slaap schroeiend afgeweerd.

Plots overstelpte haar een vast, onwrikbaar gevoel.

Nee, néé! Niét luisteren naar den dokter. Zelf, zélf, je kind zogen. En hou je kalm, kálm. - Zoo zetten zich de woorden in haar strakke, afgemartelde brein vast, dat pijnde van de onrust, waarin ze dien nacht had geleefd. Ze mocht niet toegeven, uit angst voor blindworden. - Toen den volgenden dag de dokter inkwam, zag hij aan Neels gezicht dat er iets ergs, tégen zijn besluit, in haar gebeurd was. Eerst kregelde het zijn trots. Waarom had hij zich nu zooveel moeite met dat mensch gegeven? Wat een starre, waanzinnige koppigheid; wat een brutaal, óver-stellig en onoordeelkundig verzet. Om er nooit meer een stap te doen! Hij zag het, heel de vriendelijke, schertsende hartelijkheid van haar trekken was verstramd. Ze had zijn raad verwórpen.

Hij probeerde haar de onmenschelijke waaghalzerij van haar weerstrevende, halsstarrige daad te verklaren. Ze bleéf bij haar besluit.

- Ik soog me kind sellefers! -

Er klonk een harde, bijna vijandige, rauwe stroefheid in haar stem.

Als het kind maar geen ongelukken bekwam, zoo zij zich kalm hield. Wat met haar zélf gebeurde, ze mocht, mócht het niet tellen; was God's wil.

Toen haar de dokter nog eens verduidelijkte, dat ze, eenmaal blind, voor haar kinderen heelemaal niets meer kon zijn, schrok ze opnieuw. Even draalde er een aarzelend denken door haar hoofd.... Maar plots klonk het weer star-straf:

- Dokter.... ik soog maàn jongetje sellefers.
- En je blindheid?.... dreigde zijn stem.
- Dèn maar blind!

Tegen zoo een noodlots-onderwerping voelde hij zich niet opgewassen. Neen, nu besefte hij het,.... dat was nog iets anders dan roekelooze koppigheid. Wel driftig

en geprikkeld wist hij zich om haar verzet, maar tegelijk diep ontroerd om zóóveel zich-zelf-opofferende moederlijke heldhaftigheid, in den grootsten levenseenvoud gegeven.

- Hou je dan in ieder geval heel, héel kalm. -

- Dét belauf ikke ufes,.... dokter!.... zei Neel milder van stem bij zijn weggaan.

Een maand later was de dokter weer even ingeloopen, nadat hij zich door Stijn vóór dien tijd had laten inlichten. Neel zag er veel opgewekter uit. Ze keek klaar en rustig uit de dartele oogen.

- As 'n beir!.... de klaàne,.... dokter;.... wees ze naar de wieg, zonder de geringste zinspeling op haar daad.

Zij had geen oogpijn meer en geen duizeligheid. De dokter zei het nu zelf,.... een beetje gebluft:

- Voor blind worden bestaat geen gevaar meer. - Om de twee uur nam ze het gulzige smakkertje tegen haar zware borst. Vooral 's nachts, in de stilte, als zij en de kleine alléén wakker waren, zijn klopkopje tegen haar lichaam opgloeide, voelde ze zich één leven met haar voedsel-inslurpend kind. Diep in zichzelf, zonder haar daad zelfs een oogenblik te keuren als iets heldhaftigs, zegende ze alleen de ingeving, dat ze niet voor de dreiging van het blind-worden was bezweken. -

Verklarende lijst van eenige der minst-bekende jargon-woorden en volks-uitdrukkingen.

Hoofdstuk I

pag. 5. Bloàdjes = handen.
pag. 5. leindertje, is bedoeld: aal aan lijntjes gevangen.
pag. 5. faànkoppe = fijnkoppen, soort fijne aal.
pag. 6. jette = dieven-handen.
pag. 6. knokke(n) = vechten.
pag. 6. affetùre = avonturen.
pag. 7. bi je leig = ben je uitverkocht.
pag. 8. frommes = wijf.
pag. 8. prikkel = weegschaal.
pag. 8. sau'n kernèk = zoo een lastpost.
pag. 9. nebaal = een soort aal.
pag. 9. waspit = Jordaansch meisje van de vroegere waskaarsenfabriek.
pag. 10. aàser = ijzer.
pag. 13. snèp = borrel.
pag. 13. hè je in de kieze = dat snap je.
pag. 14. kajem = jood.
pag. 14. kauter fèn 'n niese = kindmeisje.
pag. 14. feebert = schrijft.
pag. 14. srabèkkie = mormel (kwast).
pag. 14. faugd presse = vrijage houden.
pag. 15. besolleme = betalen.
pag. 15. hèlf belèns snikse medèm = een branie-juffrouw.
pag. 16. loocheme = werken.

pag. 17. klissebisse = zeuren.
pag. 17. koasjoager = mes.
pag. 19. heb bestek op je = je bent van mij.
pag. 22. naaf = mes.
pag. 23. brief = broek.
pag. 23. iepe = schoenen.
pag. 23. stukke-jèk = losse jak.
pag. 24. jowele saùger = flinke kerel.
pag. 24. hou je tof = hou je goed.
pag. 24. klapper = klandestien bordeeltje.
pag. 25. af te tuyge = uit te vechten.
pag. 25. raòkt schipper òf = valt flauw.
pag. 26. hou je trommel = hou je mond.
pag. 27. 't jomp 'm = verzuip hem.
pag. 29. klassioan = iemand, die in dienst naar de strafklas van discipline is gestuurd.
pag. 32. mesomme = het totaal van zijn arbeid.

Hoofdstuk II

I

pag. 38. gejajem = gedrink.
pag. 38. linkmiggel = listige, leeperd, goochemerd.
pag. 39. peroatje = cigaretje.
pag. 40. neut = hoofd.
pag. 40. bènjer = kreng, opvliegend beest.
pag. 41. schàf je = loop heen.
pag. 42. ik snuyf je = ik heb je in de gaten.
pag. 43. tippelen = op de baan loopen.
pag. 43. de bikke = het brood.
pag. 43. kedin = in orde.
pag. 43. poen = geld.
pag. 43. prinsemerei = politie.
pag. 43. knop-smeirisse = brigadier.
pag. 43. knaàse = kijken.
pag. 44. koleire-piès = cholera-clown.
pag. 44. sjoakies = kalm.
pag. 44. stukje gedoe = stukje antiek.
pag. 48. gis = slim.
pag. 48. mortje = dood.
pag. 52. gehaaid wijf = pootig wijf.
pag. 52. Krommert: zoo genoemd, verkort, de Kromme Palmstraat.

pag. 52. lefgauser = durfal.
pag. 52. ribbemaus = ijzerbreker (sterke kerel).
pag. 52. nefke = meisje.
pag. 52. flikt mit de peise = dobbelt met de kaarten.
pag. 52. rèm gèf = ransel gaf.
pag. 52. lèmpies = oogen.
pag. 53. immes = echt.
pag. 53. krakertje = borrel.
pag. 54. fort fèn Sjekau, (Sjakoo) = gebouw dat vroeger stond op de Elandsgracht, naar den kant van de Baangracht, indertijd centrum voor de dieverijen van een beruchte persoonlijkheid, Sjakoo genoemd, over wien allerlei zonderlinge legenden gaan in den Jordaan, schoon er niet één Jordaner wat positiefs van weet te zeggen.
pag. 54. depetrippis = diftheritus.
pag. 54. hoog say = hooge hoed.
pag. 54. grens = masker.
pag. 58. set de spèt = maak beenen.
pag. 59. kijkt bobbert = kijkt lekker.
pag. 59. dikereteur = decorateur.
pag. 60. loentje zetten = iemand erin laten loopen; een valschen slag uitslaan.
pag. 61. biggele = bikkelen.
pag. 61. linkmiggel = slag-om-den-arm-houder.
pag. 61. sjoeg = niet wijs.
pag. 62. zenen = klappen.
pag. 62. bekattering = beschuldiging.
pag. 64. robbeklopper = goeierd.
pag. 64. kesse-me-jeu = pièce de milieu.
pag. 64. kenne verstaufe = kunnen verduwen.
pag. 64. slinger = armelui's gerecht.
pag. 66. lauw = lam.

II

pag. 67. sjikkerhaàd = dronkenschap.
pag. 67. geintjes = grapjes.
pag. 69. loentje = voor-den-gek-houderij.
pag. 70. zwaai = stuk dobbel-kinderspeelgoed, van plankjes waarop ijzeren ringetjes los zwaaien.
pag. 70. gieren = slaan.
pag. 71. toffe jadmoos = gelukkige handgift.
pag. 71. Sauger = gewikste kerel.

pag. 71. bitter met sànd = bitter met suiker.
pag. 72. sjoege van hebben = kennis van hebben.
pag. 72. katoen houden = kalm houden.
pag. 72. lampies = oogen.
pag. 72. pernoose = zaak waarmee geld verdiend wordt.
pag. 72. speeldoosie = brandkast.
pag. 72. gekloft(e) = knap(pe).
pag. 72. rooien = kunnen zetten, plaatsen.
pag. 72. pooien = souteneurs-schap.
pag. 72. nefke = meisje.
pag. 73. nasser = souteneur.
pag. 73. ik sta je proamis = ik deel met je.
pag. 73. moak je pleite = ruk uit.
pag. 73. kwinkert = zot.
pag. 74. gis waàf = slim wijf.
pag. 75. voeren = dollen tot het uiterste; in schertsvorm de beleedigendste waarheden zeggen.
pag. 85. pinkieskorper = klein karpertje.
pag. 86. Onder nètte flèg = aangeschoten (half dronken).

III

pag. 92. krupsies moàke = ruzies zoeken.
pag. 93. snaàjem = bek.
pag. 93. af te legge = te bespionneeren.
pag. 97. Achtkèntige boer: gelijk Sjakoo, een legendarisch-sterke figuur uit den Jordaan, van een bovenmenschelijke kracht. Vocht vóór de armen, tégen de rijken.
pag. 97. Oude Fransche Pad = de tegenwoordige Willemstraat, vroeger, vóór demping, het Fransche Pad geheeten.
pag. 97. vierhoek = bedstee.
pag. 97. rauje dorp = gevangenis.
pag. 102. bekrèbbelde keirel = niet domme kerel; iemand die veel gezien, gehoord en gelezen heeft.
pag. 102. sonder te mulle = zonder te mopperen.
pag. 103. aufer de mouw = stiekem.
pag. 103. stinkbokkie = goedkoop rookertje.
pag. 104. knoak = rijksdaalder.
pag. 104. trèk me op de mèt = dood gaan.
pag. 105. spinde = treiterig plagen.
pag. 111. filter = klap.
pag. 112. immèse = echte, onvervalschte.

Hoofdstuk III

pag. 116. mèffe = slapen.
pag. 125. vlet = klein roeibootje.
pag. 125. kwakkentijd = bommentijd.
pag. 136. gesnor = familie.
pag. 136. plèkje van rood haar opleggen = je kop tot bloed ranselen.
pag. 138. plakke(n) = duiten.
pag. 138. pieke(n) = guldens.

Hoofdstuk IV

II

pag. 144. op groen gras trekken = op onveiligen bodem brengen.
pag. 145. gejat goed = gestolen goed.
pag. 145. verbruggen = beleenen.
pag. 145. jatters = zakkenrollers.
pag. 146. velletje = overjas.
pag. 146. rotteraars = spelbrekers, spionnen, verklappers.
pag. 146. gavvers = vrienden.
pag. 147. halfteut = halfdronken.
pag. 147. in de lorem blijven = dronken blijven.
pag. 148. inspringers = inbraken.
pag. 148. verlinken = misleiden.
pag. 148. luimspiesjes = onaanzienlijke nachtlogies.
pag. 148. op den span = op den uitkijk.
pag. 148. sauger = kerel, persoon.
pag. 148. snoeierij = gapperij.
pag. 148. vonkertje = kacheltje.
pag. 148. kedinne = beste.
pag. 149. solletjes = malle hoedjes.
pag. 149. gepoekel = geleuter, gebabbel.
pag. 149. wormen steken = in het graf zakken.
pag. 151. kees = pruimpje.
pag. 153. 't sjokte hem louw = het deerde hem niet.
pag. 154. morig - angst.
pag. 154. nifterik = groot mes.
pag. 156. haberdoedas = kleinigheidje.
pag. 156. flok = hemd.
pag. 157. molm = geld.

pag. 157. dijn = lol.
pag. 157. kofferplanken = beddeplanken.
pag. 158. 'n lel bier = een groot glas bier.
pag. 159. bolleschok = pestkop (gierigaard).
pag. 160. centen-caskedoole = drukte; opschepperij.
pag. 160. 't mikmak = een soort van ziekte-vloek.
pag. 160. biggen = kinderen.
pag. 160. daaien = dobbelsteenen.
pag. 160. den schroor op = den boer op.
pag. 161. op reizen = op loeren.
pag. 161. doorslagje = mond-voorbij-praterij; maar ook: meevallertje.
pag. 161. kanes = kop.
pag. 165. peezen = zwaar sjouwwerk doen.
pag. 165. drijvers op de pruik = slagen op den kop.
pag. 165. onder de neurie = onder het dronken zijn.
pag. 166. kwakkentijd = tijd voor de vletroeierij; kwak = bom.
pag. 167. knar(retje) = kop(je), hoofd.
pag. 168. schemp = gemeenigheid.
pag. 168. kikkertje met 'n sleeptros = soort van vangijzer voor een touw-lus. (Matrozen-term.) -
pag. 169. op 'n kansie tippelen = op de baan loopen.
pag. 170. een ‘kelere’ = een ‘cholera’.
pag. 170. jen moaken = zich aanstellen.
pag. 170. borst natmaken = drinken.
pag. 173. kattekop = lantaarn.
pag. 175. laat je niet lompen = laat je niet kennen.
pag. 175. neut gewarmd = gedronken.
pag. 179. op zijn foelie = op zijn kerfstok.
pag. 179. gebbetje = gijntje, grapje.
pag. 180. aalkaren = groote open kisten, om de aal onder water in te bewaren.
pag. 183. broàdmaule = maag.

Hoofdstuk V

I

pag. 186. bonk massel = stuk geluk.
pag. 186. link = slim.
pag. 187. plèk = vierduitstuk.
pag. 187. bi jei schots = ben jij hoogmoedig.
pag. 188. dezepeziesie = dispositie.
pag. 191. looier = Maandag-verzuimer.
pag. 192. fèn de mèt rolle = doodgaan.

pag. 196. opdoffe = mooimaken (zich mooi voordoen).
pag. 202. bof = geluk.
pag. 204. klesmetiek = zeer hoofd.
pag. 204. pappert = drinker.
pag. 204. gein duytje sjoege = geen antwoord geven.
pag. 204. proatflemoes = leuter-snater.
pag. 204. pesaasie = passage.
pag. 204. ansloan = afgeleid van: een vat bier aanslaan.
pag. 208. talletje haring = ton haring.

II

pag. 216. grommetjes = kinderen.
pag. 219. kapsaunes = kwesties.
pag. 226. schèf je selmiel (slemiel) = loop heen ongeluk!
pag. 226. gebbe = tronie.
pag. 227. krèn = zwangerschap.
pag. 228. rèm = slaag.
pag. 228. hèt 'n jès = heeft een strop.
pag. 229. lauw sorg = geen zorg.
pag. 230. reep = mond.
pag. 231. moerkenaàn = moederkonijn.
pag. 236. geklofte niese = knappe meid.
pag. 236. motlap = nummer 33.
pag. 236. segraàn = chagrijn.

Hoofdstuk VI

I

pag. 240. hookie-pookies = ijskarretjes.
pag. 243. plathouder = eigenaar van duiven op een plat dak.
pag. 245. rokzakken = meiden.
pag. 246. hikkert = gulzigaaid.
pag. 247. loenen = poets bakken.
pag. 247. linke zus = goocheme zus.
pag. 248. blauw begijntje = hoertje.
pag. 248. de kif = de gift.
pag. 248. snoeigoed = snoepgoed.
pag. 248. melane = dronken.
pag. 249. pierement = orgel.
pag. 250. kien in 't slot steken = sleutel in het slot steken.
pag. 250. gekloft = opgetooid.
pag. 250. snukkert = zanikerd. zeurder.
pag. 252. onder de pannen = dronken.

II

pag. 257. Akkertje vinden = plezierig thuis vinden.
pag. 258. nèkijfe = lichte meid.
pag. 258. lense = kijken.
pag. 259. schollepie = schelpje.
pag. 260. pecario = trottoir-uitstallinkje.
pag. 260. kalletje = baanloopster.
pag. 260. Bàrberoa = Katholieke begraafplaats.
pag. 260. kalletje = prostitué.
pag. 260. fièduct = viaduct.
pag. 263. kewijne = kaas.
pag. 263. keggie = brood.
pag. 263. mattekloppertje = goudtientje.
pag. 263. koefnoen = niets.
pag. 263. rutje = kaal.
pag. 263. luchtklappertje = bovenwoninkje.
pag. 263. hippie = soort van prostitué.
pag. 264. run = een beest.
pag. 264. jompen = verzuipen.
pag. 266. jaaim = dronk.
pag. 269. bokser op sèchte aàre = bokser op zachte eieren.
pag. 273. kaufert = hoed.
pag. 273. klefiere = handen.
pag. 273. sàpper jei? = werk jij?
pag. 273. peise = zwoegen.
pag. 273. fèn de kles-kles = babbelfamilie.
pag. 274. rabatten = oude huizen.
pag. 287. op de mèt = op de keien.
pag. 287. haàbel = herrie (heibel).
pag. 288. hèlf kànes = half dronken.

III

pag. 293. op masseltjes loeren = op gelukjes loeren.
pag. 297. schokke = betalen.
pag. 298. pierelemortes = dood.
pag. 298. 'n leiferensier fèn de blikke soabel = een dragonder.
pag. 299. Boldaut-doame = van het Lirnurstelsel.
pag. 299. 't dèk zonder pànne = de bloote hemel.
pag. 299. 'n knaup op = een vloek op.
pag. 299. 'n hauge mit 'n knobbel op se pit = een brigadier.

pag. 299. je bef feur doen = voor de gevangenis klaar staan.
pag. 306. feur je f'rsterf = als erfenis.
pag. 307. tengels = vingers.
pag. 308. pit = kop. tangen = handen.
pag. 311. 'n bezarretje klinke = een bekeuring geven.
pag. 315. 'n nuf gepeld aàtje = een fantasie-hoedje.
pag. 315. dof 'm = gap hem.

IV

pag. 328. bajes = gevang.
pag. 340. 't oggenebbes-mensch = het ongeluksmensch.
pag. 342. toffe Kee = beste Kee.
pag. 345. op de taun = op de toon.
pag. 346. tik-lebabber = opstopper.
pag. 348. dwaal = dweil.

Hoofdstuk VII

pag. 355. hou keep = hou vast.
pag. 356. ofergewinterd = slim; uitgeslepen.
pag. 356. raujeme = kijk eens aan.
pag. 356. bezeibele = voor den mal houden.
pag. 356. kouwe netse = koude beenen.
pag. 356. lebàbber = opdonder.
pag. 358. moal = mijl.
pag. 362. timme = ransel.
pag. 362. in 't schuurtje = in het cachot op het politie-bureau.
pag. 362. z'n toppie = zijn kop.
pag. 365. tènde = tanden.
pag. 367. vrij slib = vrij drinken.
pag. 368. spok = klus.
pag. 368. keep houden = vasthouden.
pag. 369. hou je sjoakies = hou je kalm.
pag. 369. Sel me waare = zal me wachten,
pag. 376. op gereze = op geloerd.
pag. 376. 'n tof schobbertje = een fel baasje.

Hoofdstuk VIII

pag. 381. kaufe = koude.
pag. 383. sloert = koffie.
pag. 384. op d'r deesie = op haar gemak.

pag. 384. blauw loake gereipt = lood en zink van het dak gestolen.
pag. 386. schofje duyfel = ga weg duivel.
pag. 387. je faugd smoesse = zacht spreken met den Lommerd-baas.
pag. 389. brèndweir-alèrm = brandweer-alarm.
pag. 394. kindje feur de bosbaude = een doode.
pag. 394. in se lobbe = in zijn schik.
pag. 394. de hippel fèn = in de gaten.
pag. 395. 'n heitje = een kwartje.
pag. 395. speult mesiès = speelt Messias.
pag. 396. 'n woafel = een klap.
pag. 405. m'aàge = mijn eigen.

Hoofdstuk IX

I

pag. 409. uppie = eentje.
pag. 418. rooie plakkies = schulpjes van rood haar (over het voorhoofd gelegd).
pag. 420. rut = niets meer bezitten.
pag. 421. mitte onke = met één overgebleven knikker.
pag. 421. 'n loefie = een half centje.

II

pag. 425. standje = nerinkje.
pag. 427. tredderikkers = schoenen.
pag. 439. onderslagen = onderzocht.
pag. 441. vaàf rèm = vijf centen.